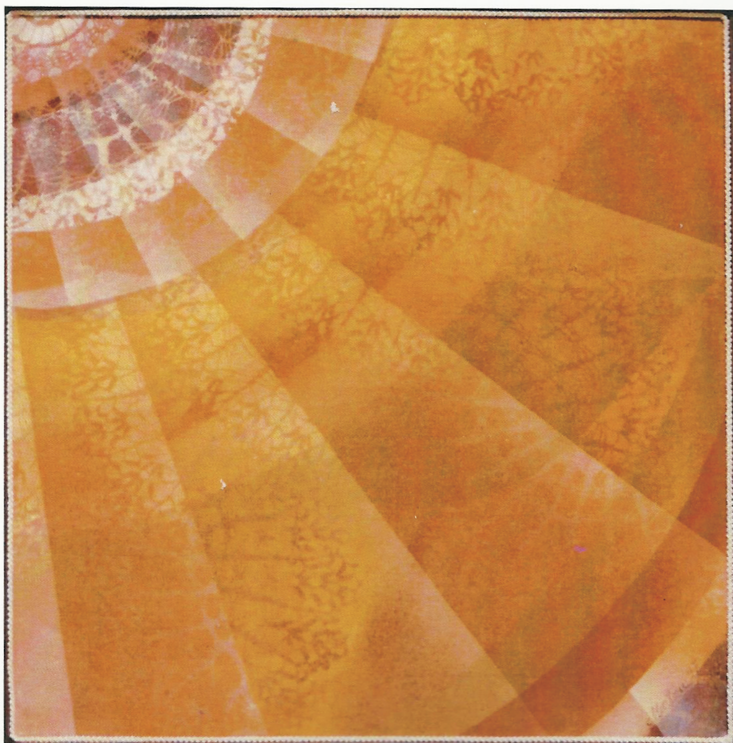
Maria Toma-Damșa

SCLIPIRI HUNEDORENE DE HAR
(CRONICI LITERARE)

editura
EMMA
2013

Maria Toma-Damșa

Sclipiri hunedorene de har (cronici literare)

Maria Toma-Damșa

Sclipiri hunedorene de har
(cronici literare)

editura
EMMA
2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
TOMA-DAMŞA, MARIA
Sclipiri hunedorene de har : (cronici literare) / Maria Toma-Damşa. - Orăştie : Editura Emma, 2013
ISBN 978-973-1700-20-5

821.135.1.09

Redactare computerizată: Ileana-Lucia Floran
Coperta 1: *Lumină* de artistul plastic Maria Miertoiu
Corectura: Maria Toma-Damșa

editura
EMMA
MEMBRĂ A UNIUNII EDITORILOR DIN ROMÂNIA

e-mail: office@florema.ro;
Tel.: 0354 104 753; Fax: 0354 814 387
http://www.edituraemma.ro

Prefață

Volumul de cronici literare *Sclipiri hunedorene de har,* fără a fi exaustiv, unește aproximativ cincizeci de scriitori hunedoreni, oferind cititorului un răgaz liniștitor „de respiro".

Inspirată este coperta I, cu pictura *Lumina,* aparținând artistei plastice Maria Miertoiu, care ilustrează, parcă, irizările de „har" cu care au fost dăruiți scriitorii cuprinși în acest volum.

Credem că cititorii vor fi interesați să cunoască destinele câtorva dintre aceia care duc faima acestor meleaguri chiar și peste hotare.

Mi-am structurat volumul în două secvențe: *Cei care au ales marile orașe* (aproximativ 12, printre care: Mircea Sântimbreanu, Romul Munteanu, Ion-Dodu Bălan, Vlaicu Bârna, Marcel Petrișor, Romulus Lal) și *cei care au rămas...,* mai numeroși, vreo 36.

Datele biografice despre scriitorii abordați au ca bază volumul *Personalități hunedorene* de Maria Razba.

Din prima parte a volumului, se desprinde un sentiment de satisfacție pentru aceia dintre cei dăruiți cu „har", care au avut șansa lansării în capitala țării sau în capitala mult-încercatului Ardeal. Printre aceștia se numără istorici și critici literari (Romul Munteanu, Ion-Dodu Bălan), prozatori (Marcel Petrișor, Nicolae Țic, Francisc Munteanu, Mircea Sântimbreanu), poeți (Vlaicu Bârna, Ion-Bujor Pădureanu, Miron Scorobete).

Am prezentat „latura sensibilă a personalității" istoricului și criticului literar Ion-Dodu Bălan, originalitatea lui Vlaicu Bârna, stilul său poetic „conceptualizând simbolurile, pentru a defini mai mult decât a sugera", „impresia de autenticitate" generată de scrierile lui Romulus Lal, „arta narativă matură, măiestria închegării dialogului" la Francisc Munteanu, „erudiția [...], aportul adus la cunoașterea mișcărilor de idei privind istoria și critica literară pe plan universal [...], vastitatea operei" lui Romul Munteanu, lumea „coerentă și

complexă surprinsă într-un echilibru precar, într-un moment de criză” a lui Marcel Petrișor, „meditația ca notă dominantă” a poeziei lui Miron Scorobete.

La fel, povestirile pentru copii ale lui Irimie Străuț, care au „sărit” granițele, fiind publicate în reviste pentru copii din Europa și China, potențarea sentimentului senectuții în poeziile lui Valentin Tașcu sau „îmbinarea modului obiectiv de re-creare a realității, cu cel subiectiv, folosirea unor tehnici variate în atingerea unui deziderat estetic la Nicolae Țic.

Mai numeroși, „cei care au rămas”, chiar dacă nu toți se ridică la un înalt nivel al exigențelor, dau dovadă că dețin „sclipiri de har” – poeți și prozatori de diverse vârste.

Dintre prozatori merită amintiți Radu Ciobanu, acum plecat în Germania, pentru vastitatea operei, dovedind „subtile tehnici de mișcare în spațiu, cu un bun echilibru al perspectivelor”, Dumitru Hurubă, un scriitor mare, cu simțul umorului, Gligor Hașa, Radu Igna, Dănilă Moldovan – care meditează retrospectiv pe „firul istoriei”, îmbogățind literatura de călătorii.

Dintre poeți se remarcă Eugen Evu, meditând grav asupra vieții și a morții, asupra istoriei și a timpului într-un stil neologic și o manieră modernă, Valeriu Bârgău, Paulina Popa, Mariana Pândaru, Ion Scorobete.

Poeta Ileana-Lucia Floran dă măsura talentului său complex în romanul polițist *Tăcerea destinului*, în care „abordează și fructifică o varietate de fațete ale existenței [...], împletind armonios narațiunea cu dialogul și monologul interior”.

Volumul se vrea stimulativ pentru cei care doresc să extindă cercetarea și asupra altor numeroase „sclipiri hunedorene de har”.

Autoarea

I.Cei care au ales marile orașe...

Ion-Dodu Bălan, *Peisaj interior*

Născut pe plaiuri hunedorene, la Vaidei, în 5 octombrie 1929, Ion Dodu Bălan, după absolvirea Facultății de Filologie a Universității din București, își începe o fructuoasă și durabilă carieră universitară, după opinia lui Marian Popa.

Selectăm din opera de critic literar câteva titluri de volume: *Delimitări critice* (1964), *Valori literare* (1966), *Condiția creației* (1968), *Artă și ideal* (1975), *Constelații diurne* (1979), *Pietre pentru templul lor* (1985), *Repere critice* (1988), monografii istorico-literare despre Octavian Goga, Aron Cotruș, Ioan Slavici etc., dar și *Influența folclorului în poezia noastră actuală*.

Accente moraliste, polemice și pamfletare încorporează volumele *Cuvânt are cuvântul* (1971) și *În focarul timpului* (1977).

Volumul de poezii ***Peisaj interior***, apărut la Editura Eminescu, în 1986, ne dezvăluie un poet de o rară sensibilitate, autocaracterizat chiar din prima piesă care conferă titlul volumului.

„Autoportretul" „interior" ni se „oferă" în antiteză cu aparența: „Tuturora v-am părut idilic și optimist". „Lacrimile" nu se vedeau, pentru că poetul a „plâns înăuntru", cu „un plâns reținut,/ monoton,/ chinuit,/ hăituit", asemenea stalactitelor „într-o peșteră ocultă". Consecințele sunt, însă, dramatice, fiindcă lacrimile „prelinse pe pereții sufletului" au alcătuit „... o boltă/ Cu apă sărată,/ Stătută,/ Din care nu mai bea nicio ciută". Cauza? „... s-a stins în ea/ o fată/ ca o stea..."

Volumul se structurează, din punct de vedere compozițional, în două părți distincte: *Peisaj interior* și *Panteon*.

Prima parte, predominant subiectivă, încorporează, pe lângă meditații pe diverse teme, și frumoase poezii erotice,

avându-i drept protagoniști pe cei doi eroi lirici profund discreți, dar de o rară sensibilitate, capabili nu numai de trăiri intense, ci și de nebănuite sacrificii.

Lirica erotică este concepută adresativ: „**Te-ai rătăcit** prin sufletul meu”, „Parc-**ai plecat**...”, „**vino**-n pridvorul inimii mele”, „Nălucă dintâi,/ iubire-n vecii”, „**Te prinzi** de mine ca un vâsc”, „**Îți** spun în șoaptă că-mi **ești dragă**”, „Ca liber imn **să-ți pot dura**, Iubire”.

Un număr impresionant de poezii meditează pe tema trecerii timpului, a efemerității vieții omului: „Numai de la tâmpla mea/ Neaua nu va mai cădea” *(Melancolie*), „Tiptil, cu pași de menuet,/ Se duce vremea-ncet, încet/ Spre nu știu unde, nu știu cum” în antiteză cu „Și totuși, **omu-i peste vreme**/ prin ce urmează în poeme...” *(Învingător...)*, „O, cât am vrea să ni se pară/ Că suntem toți în primăvară” *(Sânziene)*, „Nimic din fire nu-i a nemurire” *(Debemur Terral...)*, „Amurg îmi pare în zori de zi/ Trecut-au anii...” *(Sentimentală)*, „Prin ciurul timpului/ Se preling clipele [...]/ Un pas mai departe,/ Înainte de moarte” *(Dezmărginire)*, „Ornicul vechi bate neobosit și măsoară scurta trecere” *(Labuntur anni)*, „A-nflorit la tâmple, sarea ~/ Cât de aproape-i înserarea” *(Vremea vremuie pe voi)*. Nu puține sunt metaforele și simbolurile marcând tinerețea, bătrânețea și trecerea ireversibilă a timpului: „neauă”, „primăvară”, „amurg”, „ciurul timpului”, „*scurta* trecere”, „a-nflorit [...] sarea”, „înserarea”.

Visul, ca motiv liric, transpare din poezii precum *Trupul către vis* („visul, mânz năzdrăvan,/ Alerg după tine-n van/ În sus, spre tării...”), *Inima* („Mi-e inima un rug pe care-mi ard/ Visarea neîmplinită-a unui bard/ Și vreascuri prin pădurea mea de vise...”), *Un vis* („Un vis a răvășit în mine/ Tot ce-am clădit atâtea nopți și zile...”) etc.

Singurătatea copleșitoare („Stau singur” – repetat, „... un dușman/ M-a pus singurătății-n ham”, „Pustiu în camera pustie”) este dușmanul cumplit al speranței. Până la urmă, face loc luptei, optimismului: „Ca-n cântec sunt și nu mă las [...]/

arunc pustiul în fântână,/ mă iau cu oamenii de mână [...]/ căci unde-s mulți, puterea crește/ și deznădejdea se-ofilește” *(Spleen)*.

Dorul, un alt motiv liric, predominant în lirica populară, face obiectul poeziei *Dor*, scrisă în stil popular: „Trecea omul bun și sfânt [...]/, Semănând în brazdă dor/ Dintr-o traistă de fuior,/ În ogorul tuturor...” Consecința: „Și-am răsărit dor și jele/ Printre gândurile mele/ Și-au căzut pe ele stele”. A se observa și un reușit și expresiv ritm interior al versurilor”.

Captiv dorului de casă, de părinți, de strămoși, poetul evocă „tinda casei părintești”, unde „Stelele se sting” și îl „plâng” că bolește „de dor” *(Sub coviltir de curcubeu)* sau își amintește că „Biserica mai e, totuși, din când în când,/ Căutată”, iar „Cei morți [...]/ o înconjoară cu credință și veșnicie [...],/ Hrănind cu trupul lor pământul țării”. *(Permanențe)*.

Omul și codrul, scrisă în stil eminescian, concluzionează antinomic: „În vremelnicia mea,/ Codru-i veșnicia ta...”.

Din *Rădăcini de cântec* răzbate optimismul: „Până am o mamă/ Nimeni nu-mi ia vamă,/ Visul nu-mi destramă”, pentru că „Îmi aud străbunii [...]/ De sub golul humii [...]/ Îngânând [...]/ O doină cu stele...”.

Contrastul dintre sat și oraș înclină în favoarea satului: „De-abia ne ducem dorul greu în suflet”, „Ne cheamă de pe câmpuri spice pline [...]/ Și casele cu uși bătute-n bârne”, pentru că „marele păcat” este „de-a ne uita de sat, de-aceste cuiburi de români” *(Sat din margine de timp)*.

Poet sensibil, Ion-Dodu Bălan înțelege *Drama cuvintelor*, când nu scot la iveală capodopere: „Cuvintele se-mbolnăvesc de plictiseală [...],/ care le-atacă toate simțirile”, „uneori [...] hibernează...”. Deși, „Rănite de gloanțele oarbe/ ale altor cuvinte/ [...] Cuvintele mele nu mor niciodată la datorie”.

Alteori, „Cuvintele rănite-n manuscrise/ Bolnave de amintire și de spleen/ [...] Ard frunze veștejite, frunze vechi”, pentru ca poetul să poată „dura” „liber imn” iubitei.

În inima poetului stăruie străbunii, datinile, dramele românilor, când „Ne-am ars satele...”, când „Părea că luptăm degeaba”. Făcând, însă, „limba cazemată/ [...] am adăpostit în ea/ Sufletul ce sângera/ De durere și de dor,/ De iubire de popor” *(Baladă despre limba română ca adăpost).*

Vii i-au rămas rapsodului în suflet Unirea de la Alba-Iulia „într-o clipă frumoasă”, când visul sub nor a devenit realitate „În dorul nostru de-mplinire”, când „S-or unit în steag de țară/ Cu o poveste milenară...”.

Jertfele de la Mărășești se concretizează într „-o pată de sânge înflorită în pieptu-i tânăr” al tatălui, cu „părerea lui de rău după viață”, făcând sacrificiul suprem, urmat de „strădania mamei de a face din fiul ei CEL MAI... ”

Partea a doua a volumului, întitulată *Panteon,* debutează cu imnul *Limba noastră*. Poetul își exprimă patetic îngrijorarea că, fără „dulce limba română”, nu știu ce ar fi fost, unde ar fi ajuns, cum și-ar fi mărturisit neliniștile, dorurile, jalea, dragostea de țară, amintirile. Personificată, limba parcă îi dă răspunsuri la toate aceste dilematice întrebări.

Următoarele șase poezii invocă „țara de dor” ca „inima noastră”, pe *Eroii* care „ard cărările istoriei [...]/ Deschizând căile viitorului”, spunând că *Suntem pădure fără moarte...*, căci ne este „sufletul răsfrânt în toate”, în brazi, în plopi, în „florile de pe morminte”, în „vechi izvoare”, în „glia ce ne ține neamul”. Noi ne recunoaștem *Eroul neștiut* „după căldura lui numită omenie,/ După numele OM”.

Sunt elogiați, apoi, *Ion Dindedemult,* pe care îl ascultăm „prin doine”, *Dănilă Prepeleac* bătând „tobe surdului”, dând „oglindă orbului,/ Nădejdi înecatului/ Și de vorbă satului”.

Începând cu *Apostazie lui Iov*, poetul dedică secvențe lirice emoționante unor mari personalități, precum: Alexandru cel Mare, Horia, Iancu, Eminescu, Grigorescu, Aurel Vlaicu, Luchian, Rebreanu, Brâncuși, Enescu, Arghezi, încheind cu filosoful-poet, Lucian Blaga.

Colocviu peste timp este un elogiu adus lui Ștefan cel Mare, „mare la sfat”, cum s-a „arătat în atâtea ctitorii și războaie”.

Pe Badea Cârțan îl nemurește în poemul *Visând o Românie*. Acesta „trece munții prin strâmtori/ [...] în spate c-o desagă/ Și-n inimă cu țara-i dragă”. El visa „o Românie roată,/ Rotundă...”, mirându-se de „Graniță prin miez de țară”, „Cum să legi o țară-n lanțuri...”. În ardenta lui dragoste de țară, Badea Cârțan „Părea țăranul împărat/ În fruntea oștilor de brazi,/ Rămas de veghe până azi”.

Dacă Horia este simbolul „sângelui cu care-am scris istorie”, Iancu „Făcea granița să piară”.

„Eminescu/ Arde în miezul slovelor românești,/ Cu febre cerești [...]/ Ca steaua norocului nostru ce-n veci va rămâne...”, „Peste spațiu, peste timp”, el „Stă ca Zeus în Olimp” și ne lasă „Legământ pentru viață:/ Locului să ne aținem/ Și ce-am fost să și rămânem”.

Arghezi, „Cetățean al lumii și al Eternității/ [...] a scris *Cuvinte potrivite* pentru toți și pentru toate/ Și le-a dat viață fără moarte”, iar Lucian Blaga rostește *poemele luminii*,/ Pășind cu *pașii profetului*/ Peste *cumpăna apelor*, pe *nebănuitele trepte*/ Până sus, la *curțile dorului,*/ În *marea trecere*/ [...] Peste spații mioritice/ Cu geneze mitice”.

Rebreanu ne-a făcut cunoscut „Tot sufletul aprins și-nfierbântat/ De câte lacrimi neamul a vărsat,/ Tot visul nostru mare, din bătrâni,/ Tot geniul care ne-a păstrat români”. El a sacralizat „Pământ, fatalul, supremul Cuvânt”, devenind „glasul pământului și al sufletului românesc”.

Grigorescu ne lasă „O țară oglindită pe pânze,/ ca bolta cerească pe luciul unui lac”, iar Luchian imortalizează „femeia [...] încovoiată pios asupra copăii/ concentrată ca pentru o rugăciune”, în timp ce Brâncuși ne surprinde pe noi, românii, cum „Stăm și meditâm milenii/ Despre Dor și Omenie [...]/ Am spart către zare fereastră,/ Înălțându-ne nemuritori pe Coloana Infinitului”.

Din altă perspectivă, Enescu a decis „să ducă-n depărtări/ Peste multe mări și țări,/ Către cele patru zări/ Dorul-Dor și fără leac/ Din suflet de om sărac [...]/ Pe-o vioară și-un arcuș/ Fermecat și jucăuș [...]/ Sentimentul veșniciei".

Evocându-și cu dor meleagurile natale, poetul îl elogiază emoțional pe *Făt-Frumos din cer* (Aurel Vlaicu), cel care „Durerii noastre milenare/ El i-a făcut aripi și roți/ Cu spițe de roate zdrobite de moți,/ [...] Lăsând în istorii dovezi/ Că un neam cu un suflet atât de mare/ Nu poate rămâne mereu la-nchisoare...". Chiar dacă tragică și nemiloasă „Căderea-i ne-a fost o Înălțare,/ Cea mai sublimă din toate,/ Ridicându-ne în zări, peste moarte".

Ion-Dodu Bălan poate fi considerat „un poet-critic în lumea poeziei", deoarece nu arată decât parțial talentul său poetic remarcabil într-un domeniu pe care mulți neaveniți cred că l-au cucerit: poezia adevărată, o poezie în care faptul obișnuit e înnobilat cu măiestrie, prin comunicarea incomunicabilului, prin cultul misterului, cum spunea marele Călinescu.

Poetul trăiește nostalgia de miracol când vibrează în „peisaj interior", fiind un imagist profund și un elegiac cu simț muzical, lirismul său urmând îndeaproape ritmul naturii.

Originalitatea și profunzimea acestor poezii, care vibrează pe teme cunoscute, rezidă în renunțarea la ornamente inutile, în adoptarea unui stil poetic elementar și melodic, ambiguu adesea, pur, solemn și nu rareori dramatic.

Eul liric conștientizează că elementele cele mai lipsite, aparent, de importanță, simple și tocite de vreme, își recapătă puritatea și tragismul originar doar sub o pană măiastră. Confesiunile mustind de viață trezesc în lectorul avizat conștiința destinului și, fatal, pe aceea a trecerii inevitabile și ireversibile a timpului, acoperind nu numai destine individuale, ci și colective.

Volumul conține fraze-oracol, impersonale și solemne, cu aură de înțelepciune simplă și pură: „E între noi atâta viață și moarte", „Și nu vremea stă sub om,/ chiar de-i e stăpân și domn"

(vremii, n.n.), „O, cât am vrea să ni se pară/ Că suntem toți în primăvară”, „Ca-n cântec sunt și nu mă las/ Să-mi joace soarta orice As”, „Cu moartea morților călcând,/ Iubirea n-ar muri nicicând”, „Nu vă încredeți în omul care mănâncă oaia cu lupul și/ plânge cu ciobanul”, „Ornicul vechi bate neobosit și măsoară scurta trecere” etc.

Multe poezii păstrează – aparent – ritmicitatea celor populare, cu efectul scontat: „Întâiul «da»/ Rostit/ De gura ta/ Și risipit/ Pe undeva-n trecut/ A tot crescut...” *(Îmi amintesc)*, „Cât bolește,/ Luna descrește,/ Stelele se sting,/ Pe mine mă plâng,/ Că bolesc de dor/ În înalt pridvor” *(Sub coviltir de curcubeu)*, „Vorbele curg/ Negre ca un amurg/ Peste fapte,/ Se face noapte” *(Zălog)*, „Nălucă dintâi,/ iubire-n vecii,/ din dor plămădite,/ din visuri ivite” *(Zi-mi „Noapte bună”)*.

În general, poeziile – ca structură – se păstrează în tiparele clasice, chiar dacă nu sunt toate structurate în strofe, topind resurse variate, dar, uneori, îmbracă haine moderne, pentru a nu încorseta tumultul năvalnic al preaplinului sufletesc al poetului.

Deși unul dintre cei mai mari istorici și critici literari contemporani, Ion-Dodu Bălan știe să-și converteasă în adevărată poezie o latură sensibilă a personalității sale, aceea a unui „peisaj interior” complex și benefic.

Vlaicu Bârna, *Cântec despre țară*

Scriitorul Vlaicu Bârna s-a născut la 4 decembrie 1913, în satul Crișan din comuna Ribița, județul Hunedoara și s-a stins la 11 martie 1999, „readus” în pământul natal.

Absolvent al Liceului „Avram Iancu” din Brad, apoi al Universității din București, Facultatea de Litere, Vlaicu Bârna a debutat cu versuri în revistele „Litere”, „Familia”, „Viața literară” și „Azi” (1934), iar în anul 1935 este beneficiarul premiului „Ionel Pavelescu” pentru sonet.

Editorial, a debutat cu volumul de poezie *Cabane albe*, la Editura Cartea românească (1936), urmând volumul *Brume*.

Lasă, apoi, multe volume de poezii (aproximativ 30), două încercări de proză istorică și traduceri din clasicii literaturii universale. A fost membru al Uniunii Scriitorilor din România, „cetățean de onoare” al municipiului Brad și omagiat cu prilejul „Zilelor scriitorilor zărăndeni”. A condus numeroase delegații ale Uniunii Scriitorilor la Congrese internaționale.

Aprecieri asupra scriitorului și a operei au făcut G.Călinescu, Leon Baconsky, Ovid S.Crohmălniceanu, Dinu Păcurariu, Al.Piru, I.Negoițescu, I.Rotariu, Marian Popa și mulți, mulți alții.

Rodica Florea aprecia faptul că „alegându-și calea poeziei tradiționaliste, Vlaicu Bârna cânta iubirea trecută [...], deznădejdea discretă a trecerilor fără întoarcere, comuniunea cu patria și istoria, cu eroi [...], „spațiul paradisiac al Apusenilor natali”.

În primele volume, poetul transfigurează artistic peisajul montan pustiu, precum și cel medieval, conceput în tehnica romantică, evocă trecutul de luptă, viața moților, meditează pe tema solitudinii și a morții.

Alte volume de poezii surprind animalul legendar, *Cerbul roșu*, în momente de răspântie istorică, sau meditează elegiac asupra trecutului poetului, iremediabil pierdut.

Romanele istorice, *Romanul Caterinei Varga* și *Când era Horia împărat* reconstituie momentele cruciale din zbuciumata noastră istorie.

Volumul *Cântec despre țară* a apărut la Editura Dacia din Cluj-Napoca, în anul 1987. Titlul justifică din plin conținutul ideatic al poeziilor patriotice, trecute prin filtrul sensibilității unui mare poet, al unui spirit rafinat, al unui animist nostalgic, profund imagist.

Prima poezie dă și titlul volumului, constituindu-se într-un amplu poem pentru a parcurge istoria acestui zbuciumat neam, de la Dacia-Felix la Marea Unire din 1918.

Tonul solemn adoptat de poet este adecvat evocării („E-ngălbenit de timp și de uitare/ hrisovul scris cu sângele fierbinte”), iar ipostaza „lanțului de vieți ce ne preced” se convertește în „fresca unui neam și-a unei țări/ ce-au înfruntat deluvii și furtuni”, „popor născut din două neamuri”...

Paralel, sunt evocate „brazdele de lut”, „șesuri roditoare”, „munți”, „urme din vechime” rămase ca „neștearsă mărturie a unei vieți cu împlinit destin”.

Ca un fior rece trec peste țară barbarii, ruinând totul și determinându-i pe băștinași să plece „în bejenii [...]/ la poalele silvanelor întinderi”, „legând întinsul șesului de culme,/ spinarea dealului de sforul apei”, dar „Se ridica, din nou, pe-ntinsuri țara”.

Planează asupra acestui neam, însă, ca un blestem „alte năpustiri/ prin mohorâtul ev”, amintind de „luminile unui trecut de glorii”, care au ținut vie dragostea de neam și țară.

Sunt elogiați, apoi, „ziditorii de țară,/ vestiții ctitori de așezăminte” precum „Corvini, Mușatini, Basarabi/ cu Mircea și Mihai în frunte,/ temuți izgonitori ai semilunei”.

Prima unire lasă amprente puternice asupra neamului, dar acel „moment sublim” a fost umbrit de viața lui Mihai „răpusă prin trădare”.

Ca în basme, poetul folosește expresii mediane: „Iar vremea-și toarse firul mai departe”... Astfel, firul istoriei

noastre se derulează dramatic, întrucât „În răsărit și-apus stăteau la pândă/ imperiale pajuri bicefale”, împotriva cărora „din Apuseni pornit-a Horia [...]/ să sfarme seculara asuprire”..., apoi „Tudor și-adună de pe plai pandurii/ sub alduitul steag al libertății ”, urmând, sub marșul „*Deșteaptă-te, române!*”, strigătul mulțimii: „Noi vrem să ne unim cu Țara!”, încât, „anul optsprezece” devine „Zenit visat al năzuinței noastre [...]/ pământul românesc – rotundă pâine [...],/ același grai sortit și-același suflet”.

Impresionează nu numai tonul calm al poemului, ci și alternarea descrierii peisajului cu secvențe din istorie, într-o manieră poetică originală, poetul recurgând la metafore revelatorii („al lanțului de vieți”, „straturi oarbe de-ntuneric”, „pe-amaruri altoind aureole”, „nori de pulberi”, „spinarea dealului”), la izbutite antiteze, pentru a surprinde pendularea între disperare și speranță („amaruri – aureole”, „zi – noapte”, „prăfuite cronici – slăvite vieți”, „răsărit și-apus”, „libertate – dureroase jertfe”).

În *Așa te știu*, poetul face un portret metaforic al țării („rotund ogor de brazde strămoșești”, „piscuri”, „zările de-azur împărătești”, „plătind [...] o jertfă ne-ntreruptă”, „grădină-n mugur”, „floare de Prier”, „destin peren, vecie-ntruchipată”), adresându-i-se, repetat: „Așa te știu”...

În *Romani și Daci*, se conturează originile noastre („trunchi de două vițe”, „vlăstarul noii nații”, „legați de glie”, „au rămas la vetre”, „suprema mărturie, daco-romana limbă”).

Transhumanța explică spațiul nostru mioritic: „sălaș de vară [...]/ pe sub bolți de umbră”, unde „izvoarele ce picurau din piatră” ne șopteau, pentru a coborî, „mânând spre șesuri prin milenii turma/ pe locuri unde ne păstrasem urma...”, „Apoi [...]/ domol, domol, făcurăm calea-ntoarsă...”.

Statornicia milenară pe aceste meleaguri este transfigurată artistic în poemul *Hrisov al dăinuirii noastre*, din care transpare – calm – admirația poetului pentru „al patriei pământ [...]/ spălat de lacrimi, încărcat de dor”, unde „născu o

nouă ginte”, „dacoroman popor”, având ca simbol al dăinuirii „stenii/ coloane de vecie ce durară”, alături de „geană de pădure”, rămânând „legați de-acest pământ pe totdeauna,/ uniți în bucurie și-n durere,/ îngemănând seninul cu furtuna”.

Alte poezii sunt dedicate lui *Mateiu Craiul* („prinț valah,/ os latin”), *Marelui Mihai*, „Întâiul Domn care-a ținut sub sceptru/ [...] ce prin strămoși *veni să ne adune*”. Alături de marele domnitor a fost „Alba-Iulia, vatră milenară”, care „l-a-ntâmpinat cu clopote și flori”, întregind „o țară”, „Întâiul Domn ce-a scris Unirii slova/ trezind la viață nouă un popor...”, lui *Horia, rex Daciae* („Regele Opincă [...]/ ce-a scris a slobozeniei lozincă [...],/ ce-a pus peceți de foc pe strâmba lege,/ să scoată din robie un popor”), lui *Bălcescu* („Purtător de lumini între frați” cu „luminosul chip”, propovăduind „drumul cel drept de-nfrățire” și purtând „solie de iubire și pace”) sau lui Luchian (în *Florile lui Luchian,* văzute drept „comorile acestui vechi pământ / în care ni se pierde rădăcina”).

Mai evocă, prin Moș Mitru, *Vânătoare la 1907,* dezvăluind dramatismul răscoalei și sărăcia țăranilor: „roase, vechi sumane și haine peticite”, „sfârșiți, frângeam mălaiul”, în contrast cu masa bogată a ciocoilor care „prisosul de bucate la câini îl aruncară”. Când țăranii au făcut „o altă vânătoare” menită să „mistuie conace, armane și pătule”, cerând „Pământ și libertate!”, oamenii lui Vodă, „în loc să tragă-n fiară,/ cu spăngi și foc de tunuri, pe noi ne sfârtecară [...]/ și dâre noi de sânge au adăpat pământul”...

Cu aceeași sensibilitate evocă poetul *Întâi Decembrie, anul optsprezece*: „Sfârșesc o toamnă scuturând din mers/ podoabele pădurilor sub brume”, iar „pământul românesc de pretutindeni” era „scăldat în sânge...”, „când ne-a sosit a biruinței veste:/ Mărăștii, Mărășeștii și Oituzul” ne-au adus eliberarea de sub ghearele „vulturului habsburgic”, „mult așteptata mare sărbătoare”...

Astfel, din toate părțile țării, românii „soseau la Alba-Iulia-n cetate”, unde „soarele dreptății răsărea/ peste-un

potop de steaguri și urale” și se împlinea „un ideal nutrit de generații”, „cea mai sacră dintre năzuințe”, iar „marea veste, până la chindie,/ făcuse-ocolul peste lumea-ntreagă”.

Ideea este continuată în poemul *În alb veșmânt*: „un alb veșmânt de puritatea florii/ îmbracă țara până la hotare”, căci „O lume-a păcii năzuiește” „și biruindu-i timpului povara/ își scrie-n fapte marile-mpliniri”.

O suită de poezii reconstituie peisajul mirific al țării. *Pădurile din august* sunt personificate, pentru a-și dezvălui frumusețile, *Moldova cu stejari și cetini* este văzută ca un „altar sfințit de peste veac”, „pământ rămas din buni străbuni/ zăgaz în calea unor hoarde”, dar impresionantă prin „poarta Vrancei/ cu falnici codri și mioare”, „Mirceștii, loc de taină,/ Cu lunca însoțind Siretul”, cu „firul apelor”, cu „zidirile Cetății Neamț”, cu „Iașul epopeic”, „Suceava, voievodalul scaun,/ Cosminul, Războieni, Vaslui”, amintind de „Ștefan Domnul”, de „mormântul sacru de la Putna”, de „frescele din Voroneț”, de „culmea de la Ipotești [...],/ lumină fără de apus”. Poetul împletește măiestrit istoria cu peisajul.

Dobroge, Dobroge! se reconstituia din „piatră albă/ și lut”, „firave umbre”, „pământurile arse”, „Fata Morgana”, în contrast, apoi, cu „aburul pâinii din lanuri”, cu „aromele florii [...] din podgorii”, „pănura neagră a brazdelor”, „lăncile-nnegurite ale grâului”, „decolteul de cadână al mării”, „cetățile vechi, sleite sub lacrima timpului”, reînviind „ca pasărea Phöenix”.

E-un munte Parângul este un pastel montan, poetul comparând muntele cu „o zeitate semeață”, cu „ascunsa-i viață/ trăită-n adânc”, cu „rocile dure”, unde „-n cratere freamătă vechea pădure”...; la fel, *Maramureș*.

Volumul se încheie cu poezia *Inima patriei mele*, în care, personificată, acesteia îi „bate în orice secundă/ inima”, „bate înfocată”. Poetul o aude „în spicele de grâu,/ în clătinul frunzei din păduri și grădini,/ în cleștarele șopotitorului râu/

scânteind de lumină [...],/ în noianul de visuri limpezite în gând/ de fremătătoare mulțimi”.

Poetul cochetează nu numai cu versul clasic, ordonat în catrene, cu ritm, rimă și măsură regulate, dar și cu versul alb, în poemele de proporții, în care tumultul sufletesc nu poate fi încorsetat, iar versurile se grupează în fragmente inegale, pentru a exprima, clar, bine articulat, patetic adeseori, o emoție nestăpânită privind dramatica istorie a țării, într-un cald, molcom lirism. Flacăra durerii pâlpâie când la suprafață, când în adâncuri, versurile constituindu-se într-o confesiune convingătoare sau în pasteluri autentice.

Vlaicu Bârna și-a format un stil poetic original, stilul unei personalități, conceptualizând simbolurile, pentru a defini mai mult decât de a sugera. Poetul rămâne preocupat de marile teme ale artei, transfigurând artistic realitatea, pe un ton grav, adesea melancolic.

Ov.S.Crohmălniceanu subliniază „gustul” poetului „pentru spațiile ozonate, alpine” un „spațiu cast, neîntinat”, un „eden montan”, apetitul pentru „o reverie gotică, într-un decor autohtonizat”, pentru „evocări epice ale luptei moților pentru libertate și dreptate socială”, iar Pompiliu Constantinescu îl consideră „un poet delicat, de șoaptă lirică”.

Noi, hunedorenii, ne mândrim că un vlăstar al Apusenilor și-a găsit loc și a fost apreciat ca valoare în metropola țării.

Romulus Lal, *A treia ecluză*

Fiu de țărani din Porcurea (azi Vălișoara), județul Hunedoara, Romulus Lal s-a născut la 22 mai 1935.

După absolvirea claselor primare în satul natal, urmează cursurile gimnaziale în comuna Băița, apoi Școala Pedagogică din Deva, studiile universitare la Universitatea „Babeș-Bolyai" – Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca.

Între 1958 – 1960, va fi profesor suplinitor de limba română și istorie la Cugir, perioadă în care își începe cariera de jurnalist la „Scânteia tineretului"; la care va colabora până în 1983.

Tentat de cinematografie, va fi, apoi, redactor de film și scenarist la Casa de filme nr.1 din București (1983 – 1990).

Și-a continuat, apoi, activitatea de jurnalist la numeroase reviste de specialitate.

Membru al Uniunii Scriitorilor din România, Romulus Lal debutează editorial cu trilogia marilor ctitorii: *Epopeea Transfăgărășanului* (1975), *Operațiunea Metroul* (1981) și *A treia ecluză* (1984).

Alvin Toffler, creatorul noțiunii de „șoc al viitorului", vizitându-ne țara, a rămas profund impresionat de activitatea prodigioasă a oamenilor de știință români de la Centrul Internațional de Metodologie a Studiilor Prospective și de Dezvoltare, cu sediul la București. El evidențiază „cercetările pline de imaginație", conștiința viitorului, precum și faptul că „o țară care se uită în viitor, peste 25-30-40 de ani, înseamnă că are o concepție despre dezvoltare foarte sănătoasă".

Dacă prețuim munca drept pârghie a viitorului, iar rezultatul acesteia drept „moștenire din care vor trăi urmașii noștri" (Gr.Moisil), trebuie să împărtășim extrem de actuala idee eminesciană, potrivit căreia „fiecare, și mare, și mic, datorește un echivalent de muncă societății în care trăiește..."

Este, de fapt, mesajul patetic al cărții consacrate Canalului Dunăre-Marea Neagră a scriitorului Romulus Lal,

care ne oferă o panoramă convingătoare și plină de patos a oamenilor și locurilor de pe vastul șantier. Păstrând și sensul propriu al cuvântului *ecluză*, scriitorul face un transfer de sens, acceptând faptul că „A treia ecluză au reprezentat-o oamenii. Cei care au ridicat apele la cotele voinței lor [...]. Cei care au apropiat țările europene, întinzându-le un covor de apă dulce”, oferindu-ne posibilitatea de a putea afirma că „și în construcția de mari canale navigabile suntem cineva în lume”.

Mânuind cu măiestrie reportajul, Romulus Lal dă, în același timp, dovada sigură a stăpânirii artei narative moderne, capabile să emoționeze pe cititor prin variatele note adoptate și să-l incite la meditație pe tema menirii omului în societate.

Capitolele cărții închid, ca într-o corolă, un număr impresionant de destine, de idealuri care au devenit realitate, de acțiuni care s-au finalizat într-o construcție complexă, de proporții gigantice. Cartea vorbește, în egală măsură, și despre cele mai valoroase atribute ale omului: eroism, spirit de sacrificiu, depășirea unor situații-limită, demnitate, capacitatea de a coordona competent activitatea unui mecanism de dimensiuni inimaginabile, nu rareori expus intemperiilor sau surprizelor pe care le oferă terenul...

Folosind o varietate de structuri narative (de la secvența cinematografică, la amintire sau „povestirea în ramă”), scriitorul reconstituie fervoarea vieții de pe șantier, a vieții constructorilor, oameni integri, care nu cunosc compromisul... de o demnitate calmă, distantă și plină de noblețe”.

Detaliile privind istoricul încercărilor de a construi un al patrulea braț al Dunării, încă din antichitate, realizează o izbutită antiteză cu izbânda noastră.

Biografiile se îmbină armonios cu povestiri care surprind oamenii în iureșul muncii și cu amintiri din epopeea muncii lor pe alte șantiere, dovada autentică a ancorării serioase a scriitorului în realitățile vieții...

Se realizează portrete memorabile de excavatoriști, betoniști, șoferi, strungari meniți să „sfideze riscurile”, „să facă

ceva deosebit”, fiindcă, deși „șantierul e o școală perfectă”, mai are și... „repetenți”. Este un bun prilej pentru autor de a-și exprima, indirect, prin intermediul personajelor, concepția sănătoasă despre muncă.

Pornind de la premisa că, de obicei, „cei mulți, care duc greul, rămân în anonimat”, Romulus Lal a dovedit contrariul prin a sa ***A treia ecluză***, iar afirmația, în același ton, a inginerului-șef: „eu sunt unul [...] dintre cei mulți care își îndeplinesc menirea de specialist în construcții cu dragoste și pasiune” este concludentă, deoarece „Canalul rămâne [...] mărturie” că ei n-au trecut în zadar pe acolo.

Cartea este și o dovadă certă a patriotismului scriitorului, relevând importanța canalului nu numai pentru țara noastră, ci și beneficiile aduse Europei: „putem arăta lumii de ce suntem în stare [...]”. Ca urmare, autorul trece în revistă și succesul în construcțiile de poduri la noi, în comparație cu construcțiile similare din lume.

Îmbinând documentul cu narațiunea, scriitorul imortalizează ziua de 26 mai 1984, ziua inaugurării canalului, când „Primele vase se îndreaptă spre întinsul nemărginit al apelor mării”, în frunte cu nava „Mihai Viteazul”.

Finalul cărții nu este mai puțin incitant, prin „decuparea” unui fragment „Dintr-un posibil viitor jurnal de bord”, care consemnează gânduri ce se îndreaptă cu admirație spre cei care „ne-au scurtat drumul și l-au presărat cu surprizele eroismului, ingeniozității și inteligenței lor de mari constructori și arhitecți”.

Prin *A treia ecluză*, Romulus Lal oferă cititorilor, în speță tineretului, pentru că tineri sunt eroii principali ai cărții, un model de inițiere în muncă și în tainele cunoașterii vieții care se consumă la înaltă tensiune.

Romanul istoric *Temerarii la curtea lui Vlad Țepeș* va fi reeditat sub titlul *Vlad, fiul lui Vlad.*

Au urmat: romanul de dragoste *Cazul Evelinei B,* volumul de povestiri *Temerarii,* patru volume de versuri pentru

copii, volumul de versuri *Vânătoare în deșert*, un volum de povestiri pentru tineret, volumele *Imperialii din Bocșari* (2010) și *Urmașii* (2012).

Dintre proiectele autorului amintim: *Vraja toamnelor târzii* (roman), *Sfântul prințișor Matei* (roman), *Mari și mici minciuni istorice* (publicistică) și romanul *Tată fără participare.*

Romulus Lal, *Imperialii din Bocșari*

În cea de-a douăsprezecea carte, ***Imperialii din Bocșari***, Romulus Lal scrie despre „vijelii, destrămare, *vuietul Timpului* și – mai presus de orice – devine *sunetul cornului* care a ținut și lunga, nestinsa cărare de ape și munți și detunări, despre *ființa* ce a legat *prund de piatră rară* cu *prund de ametist, Transilvania de Țara Românească*” (după Fănuș Neagu).

Firiță Carp – poet, romancier și editor de carte – consideră că „însuși numele, între cele mai vechi la români, cu legături în vechea sanscrită (Lal = iubire) sau hindusă (Lal = roșu), referitor la străvechea noastră origine indo-europeană, este predestinat pentru a spori cantabilitatea limbii române [...], imperialul cucerește definitiv tărâmul creației valoroase”.

Volumul de povestiri, inspirat intitulat *Imperialii din Bocșari,* ne plimbă prin îndrăgitul sat natal al scriitorului, cu secole în urmă, reușind o structură epică modernă, menită să realizeze atât de necesarul „catharsis”, pentru a evada din „astă lume” într-o alta care ne devine dragă nouă, cititorilor.

Structurat în zece povestiri *(Ordin de la Împăratu', Blazonul „Cap de mistreț cu săgeți aurite”, Ochi albaștri – azurii, Să nu treci muntele pe viscol, Răpirea Mariilor, Oaia lui Loghin, Sit tibi Christe datus, Iazul* și *Făclia arde până la capăt)* volumul nu numai că își păstrează nealterată unitatea –

prin locuri și oameni –, dar reaprinde interesul pentru proza scurtă (mai greu de realizat decât romanul, tocmai pentru concentrarea acțiunii), proză care se citește „pe nerăsuflate”, fiind antrenantă, captivantă prin harul cu care se povestește.

Autorul aduce în contemporaneitate o lume „de demult”, oameni cu adevărat puternici, demni, părând legendari, dar știind să-și păstreze verticalitatea, în ciuda vicisitudinilor vieții din această binecuvântată, dar dramatic încercată Transilvanie, unde „munții noștri aur poartă”, dar noi și azi „cerșim din poartă-n poartă”. Lumea evocată de scriitor este o lume autonomă, care „trece cu brio testul credibilității, fiind [...] pe deplin validă în ceea ce privește latura sa estetică”. (Corneliu Ostahie).

Dedicat „tinerilor care, în viață, pariază pe CARTE”, discursul epic, sondând „o zonă care tinde să se mitizeze”, rămasă „din timpuri de demult”, se diversifică doar aparent, căci păstrează, cum spune autorul, „circulația în timp, fără margini și pretutindeni”.

Prima povestire, *Ordin de la Împăratu'*, ne transpune într-un spațiu dinspre „bătrâna pădure a satului”, sub o „ploaie măruntă” și, retrospectiv, într-un timp când copiii, jucându-se „de-a războiul”, „luptau” să răzbune nu numai pe Împărat, ci „pe toți morții și *mutulații* din Bocșari”. „Mutulat” era unchiul lui Avrămuț, Toader Branea, care primise o medalie de la Împăratul, pe care scria „Pentru vitejie”.

Viața de „slugă” a lui Avrămuț, la herghelie, l-a călit pentru când a fost chemat la oaste ca recrut. Acolo și-a consolidat convingerea că „Transilvania valahă [...] este bijuteria împărăției”, că valahii sunt „luptători de nădejde”.

Autorul mânuiește cu măiestrie împletirea planului real (Avrămuț, bătrân, era grav bolnav, transportat spre spital într-o căruță) cu cel retrospectiv, în care, visând, eroul își evocă nu numai copilăria, ci întreaga viață, între reverie, vis și realitate. El și-a luat existența pe cont propriu de la treisprezece ani, dorind să-și depășească condiția precară în care trăia. Ca slugă,

„a trecut de la mânji la iepe gestante”, ajungând, după cinci ani, „mai mare peste celelalte sluji”, pedepsind „orice neglijență, orice delăsare de la muncă”, pentru ca stăpânului să i se îndeplinească visul de a avea o sută de cai.

Serviciul militar l-a făcut împreună cu calul său, Fulger, în „Regimentul 2 de Cavalerie” din Timișoara.

Idealul său – după satisfacerea stagiului militar – a fost să scoată satul din impas, prin impunerea unei discipline de fier, sub deviza „Ordin de la Împăratu’”. Pentru Avrămuț Găluș, „Împăratul [...] era lumea ideală...”

Deși pe plan personal nu a avut noroc cu nevasta, „n-a mai încercat altă însurătoare”, „l-a ocolit norocul de a fi tată”, Avrămuț „era bucuros că schimbase, cât de cât viața satului”.

Pentru că a hotărât că „hoția, înșelătoria, ticăloșia [...] trebuie arse cu roșu” și cârciumarii care au fost pedepsiți „au jurat, în sinea lor, răzbunare”, ducându-și planul la bun sfârșit într-un mod criminal. Frații l-au dus pe Avrămuț la un chirurg din Sighișoara, dar acesta, frate fiind cu cârciumarii, l-a trimis peste o săptămână, în sicriu, acasă.

După șapte ani, la deshumare, s-a constatat că sicriul conținea un sac cu nisip, nu osemintele cavaleristului, dar „orice anchetă era – de acum – zadarnică...”

Autorul creează un personaj convingător, autentic, plin de calități, dar cu un destin tragic. Impresionează realismul discursului narativ, atmosfera de epocă, valorificarea originală a întâmplărilor.

La fel de tulburătoare este povestirea *Blazonul „Cap de mistreț cu săgeți aurite”,* reconstituind viața de succes a deținutului „767”, devenit „porcar” al satului – Barabaș Miro – căsătorit cu Floaredemăceș.

Prin muncă asiduă și o consoartă pe măsură, Barabaș ajunge un om bogat, dar, printr-un capriciu al destinului, sfârșește tragic, după aspre mustrări de conștiință, devenind „vătaf de vânătoare” al baronesei, apoi „baron”, având „blazonul cu cap de mistreț”. Baronul „du Zarand” a fost

înmormântat în cimitirul vechi din Bocșari... Povestirea încorporează și elemente de roman polițist, fiind, în același timp, o izbutită poveste de dragoste și ură...

Din povestirile volumului se detașează și alte personaje exemplare, precum Zamfiu Luncan, fost soldat fruntaș „pentru merite în viața civilă”, ajuns în Bocșari forțat de împrejurări, din povestirea *Ochi albaștri-azurii*. El avea „minte scormonitoare”, era harnic, om de onoare, greu de păcălit. Din povestire, pe lângă realismul faptelor, se reliefează arta dialogului și a monologului interior.

Personajul feminin greu încercat din *Să nu treci muntele pe viscol*, Saveta Avram, trăiește drama pierderii soțului și a celor patru feciori. Pentru ea, „simțul timpului se stinsese. Ceasul din creierul ei se blocase” în ziua și la ora plecării ultimului fecior, Aurel, pe care îl aștepta de Crăciun... Au trecut vreo cinci Crăciunuri și Aurel nu se întorcea... Ea îl aștepta, fidelă, la autobuz. Destinul i-a scos în cale un tânăr călător care semăna leit cu Aurel. Acesta a intrat în „rol”, „deși i se puse un nod în gât de emoție”. Saveta a mai rezistat doar o zi: „Murise în somn. Pe fața ei înflorise o fericire fără seamăn...” Era bucuria „revederii” lui Aurel, ultimul ei copil...

În *Răpirea Mariilor*, scriitorul îmbină armonios elementele reale cu cele fantastice, cărora le acordă șansa acceptării: „n-au putut distinge ce fel de animale zguduiseră pământul”, „nălucile-n goană pe ulița morii”, „erau conduse de niște forme nu neapărat umane”, „turme de năluci [...] o apucă [...] în direcția pădurilor”.

Arătându-și milostenia, Împăratul Iosif al II-lea, la urcarea pe tron, „i-a iertat pe toți cei vinovați și condamnați și [...] nejudecați”. Așa se face că, după ani buni, „Mariile se întorceau acasă cu soții lor, care le răpiseră cu ani în urmă, după ce răsculaților le fusese ștearsă pedeapsa și erau liberi să iasă din ascunzătoare”. Din povestire se detașează pentru curajul, perseverența în a-și căuta fiica, înlăturarea numeroaselor obstacole, Iancu Nonu.

„După două veacuri”, lui Nae i s-a cumpărat „piatra de moară” și cele patru „trepte”, relicve din „Moara Giurcășeilor”, de unde au fost răpite Mariile... în schimbul unei capre și a doi iezi.

Un alt personaj memorabil este Loghin din povestirea *Oaia lui Loghin*, care, din slugă muncitoare și credincioasă, ajunge stăpânul unei mari averi după moartea stăpânului. Acesta, în timpul vieții, îi promitea anual câte o oaie, dar era cea care murea...

„Relicve” ale „Imperiului...” în Bocșari, pe lângă povestiri, rămân monedele din aur, așa cum atestă autorul în secvența epică *„Sit tibi Christe datus...”,* confirmate ca autentice de Institutul de Numismatică din Viena, fondat în 1870. Rudolf, cavaler de Hoften, a stabilit că moneda era ștanțată în 1284, considerând-o „adevărată regină valutară a lumii timp de cinci secole, din 1284 până la sfârșitul republicii Venețiene, în 1797”... Vizitând biserica-monument istoric din sat, pe „lemnul-fronton” se pot distinge „cele patru cifre ale târnosirii ei: 1784 [...] de la Hristos, 7292 de la facerea lumii”. În același an, „la ieșirea de la sfânta cununie, în pragul ușii bisericii, de Sfântul Ilie, [...] doi miri [...] au fost loviți de un fulger...”

Drumurile valahului surprind „transhumanța oierilor români între Carpați, Crimeea și Caucaz” (1785). Dintr-un sfânt lăcaș din Moscova, un „valah din Transilvania austriacă” a cumpărat o „Icoană făcătoare de minuni”. Scriitorul valorifică, în această povestire, motivul drumului...

Din *Iazul* transpare admirația scriitorului pentru șansa ca „un brâu de dealuri împădurite și stâncoase” să facă „din Bocșari un rai pe pământ...”, „nu tu cutremure [...], nu tu inundații [...], nu tu erupții vulcanice cu foc și cenușă [...], nici geruri mari, nici arșiță ucigătoare...”, chiar dacă au loc alte drame provocate de oameni, precum deschiderea zăgazului iazului în care viermuiau trupurile muribunde ale animalelor, transformând iazul în mormânt.

Volumul se încheie cu povestirea *Făclia arde până la capăt*, urmărind destinul tragic al lui Petre Jitar din „Bocșari nr.37”. Era un tânăr fost prizonier, foarte inteligent, dar impertinent și fără scrupule. El știa despre „expertiza medico-legală”, era șmecher, dar sfârșește tragic din cauza lăcomiei”.

Luța – mama lui – auzind urletul câinelui, știa că e semn rău și, într-adevăr, Petre, acum miner, a fost accidentat mortal...

El înșelase mai întâi pe superiori, evadând de pe front, stând ascuns „trei ani în podul grajdului de sub Setraș”, unde tatăl îi „ducea mâncare [...], iar doi dulăi [...] nu lăsau pe nimeni să se apropie”... L-a mituit pe comandantul legiunii jandarmilor, apoi l-a reclamat, iar acesta a fost „arestat și trimis în fața Curții marțiale”.

L-a furat, după stabilirea în sat, pe nașul lui, Dionisie Goran, luându-i o cantitate de aur, pe care a ascuns-o sub piatra casei. Nașul, bănuindu-l, a început să-l afurisească, aprinzând „lumânarea de la botez și de la cununie”, citind „cele patru evanghelii” și rugându-se ca „nicio faptă rea cu voia să nu rămână nepedepsită...”

Făclia ardea zi și noapte... Când a ars până la jumătate, Petre a fost închis pentru omorârea clarinetistului de la nuntă, iar când „pieri într-o lacrimă de ceară”, Petre a murit accidentat în mină, de unde a vrut să fure aur...

„În credința populară, afurisenia ca pedepsirea nedreptății ce se face cuiva, era de veacuri încetățenită”, spune autorul. Adevărul, însă, a ieșit la lumină, la înmormântarea lui Petre, când „ginerele lui Goran” a văzut „cocoloșul de metal strălucitor de sub treapta rostogolită...” și când „Martorii la îngropăciune scăpară un *ooo!?!* de uimire [...], ca și când de acolo ar fi putut veni primejdia orbirii...”

Scriitorul reușește să surprindă toate momentele esențiale din viața acestui sat – obiceiuri străvechi, datini, mituri și superstiții, afurisenii, legende, eresuri – momente ce „se derulează aproape cinematografic” (Radu Cârneci); toate, însumate, dau o valoare, un farmec și o frumusețe indiscutabile

paginilor” (Florentin Popescu), dovedind „calități care definesc un prozator pe deplin format, autentic și profund”. (Corneliu Ostahie).

Impresionante rămân atât arta dialogului, dar și captivantele descrieri de natură, asupra cărora vom zăbovi:

„Copacii scoteau un șuierat prelung de frunziș biciuit”, „O nouă primăvară exploda prin grădinile și pe dealurile satului, umplându-le cu verdele crud al ierburilor eliberate de sub povara nămeților”, „Cerul – o oglindă mată [...], nici măcar o scamă de nor”, „Pe firmamentul albastru, ultimele raze ale soarelui se retrăgeau spre înserare, dând strălucire caierelor răzlețe de nori împurpurați de lumină”, „Ai fi zis că o turmă de oi cu lână de aur paște printre stele, deasupra Dubei”.

Scriitorul re-creează nu numai atmosfera de epocă, ci și cea specifică satului ardelean, valorificând expresii și locuțiuni populare, zicători precum: „tot răul spre bine”, „norocul se ținea [...] ca scaietele de coada calului”, „om de vază”, „să nu ne pierdem cu firea”, „se afla [...] pe cai mari”, „de bună-seamă”, „sămânță rea răsare și în piatră seacă”, „un zâmbet până la urechi”, „ce-a fost a trecut”, „ba cu unul, ba cu altul”, „cu mâna goală”, „dând iertare”, „dădeau târcoale”, „se face de știre”, „de unde sare așchia” etc.

În funcție de „situație”, aceste elemente coexistă, în mod firesc, cu stilul neologic: „suspiciune”, „a chestiona”, „supliciu”, „a ezita”, „zenit”, „expertiză”, „amprente”, „misiune”, „comision”, „mesaj” etc.

Scriitorul mânuiește suveran limba, creând impresia de autenticitate, de viață trăită intens și reușește – în cea mai mare parte – să fie convingător, nemurind locurile natale atât de dragi lui.

Francisc Munteanu, *Sonata în re major*

Născut în comuna Vețel, din județul Hunedoara, la 9 aprilie 1924, Francisc Munteanu, după propiile mărturisiri, practică „7-8 meserii înainte de a se dedica literaturii și [...] filmului” (Marian Popa), devenind un redutabil scriitor și scenarist.

La începuturile sale literare, a fost redactor la revista „Orizonturi noi” (Arad), la ziarul „Patriotul” (Arad), iar din 1954, regizor la Studiourile Cinematografice „Buftea”.

Francisc Munteanu scrie nuvele, povestiri și romane, din care spicuim titlurile câtorva volume: *În orașul de pe Mureș* (1954), *Statuile nu râd niciodată* (1957), *Încotro?* (1970). Altele, precum *Pistruiatul* (1976), *Roșcovanul* (1979) și *Hoțul* (1980) sunt foste scenarii de filme, iar volumul *Oameni, fapte, amintiri* este o scriere cu un pronunțat caracter autobiografic.

Romanele sale se caracterizează prin „aspect de cronică epică”, prin surprinderea obiectivă a societății românești în etape și ipostaze diferite, prin alternanța planurilor, prin ilustrarea reușită a hazardului și prin portrete de tip clasic.

Romanul ***Sonata în re major*** a apărut la Editura Militară din București, în 1987 și poartă un titlu metaforic, având în vedere sensul propriu al cuvântului, conform *Dicționarului de neologisme:* „compoziție muzicală pentru unul sau două instrumente, compusă din trei sau patru părți, fiecare cu ritm deosebit”. Într-adevăr, acțiunea romanului se constituie ca într-o sonată, prin complexitatea firelor narative care converg spre ieșirea dramatică din „ițele” războiului alături de Germania. Fiecare plan narativ „se cântă într-un ritm deosebit”, iar intensitatea tonalității o dă „re major”...

Acțiunea romanului, scris obiectiv, autorul fiind omniscient și omniprezent, se desfășoară atât în București, cât și la Tâncăbești, derulându-și firul epic pe mai multe planuri.

Chiar dacă pe prim-plan se situează Centrala manuală a telefoanelor din Palatul Telefoanelor, „firele” acțiunii vizează

și Comandamentul Militar al capitalei, Siguranța Statului, precum, mai ales, rețeaua rezistenței, bine pusă la punct.

Din primele pagini ale romanului se conturează dialogul colonelului Radu Cernăianu, comandamentul militar al Palatului Telefoanelor, cu secretara și cu centralista Viorica Dragoș care a întârziat motivat de la serviciu.

Fetele de la Centrala manuală erau bune profesioniste, conduse competent de către dispecerul Stoica, implicat în acțiunile grupului de ilegaliști – care făceau parte din „gruparea Pătrășcanu” – conduși de Ilie Pascu. Ilegaliștii acționau în strânsă legătură cu Comandamentul Militar al Capitalei, de sub conducerea maiorului Focșa.

Directorul tehnic al Societății de Telefoane, Anton Calapa, era și el alături de grupul de rezistență, urmărit acerb de Siguranța Statului, instituție condusă de maiorul Deleanu. Cel care – din mult zel – pentru că voia să avanseze, îi urmărea pe cei din rezistență, era tânărul comisar II, Emil Androne. Principalul urmărit era Pascu. În ziua în care credea că l-a „arestat”, Androne s-a convins că, de fapt, l-a „scăpat”, Pascu se mutase în altă parte, la altă adresă, necunoscută comisarului.

Când îl aștepta pe Pascu în fața Depozitului Magazinului de Confecții, Androne a fost legitimat de către sublocotenentul Manu, fapt ce a contribuit decisiv la „pierderea urmei” lui Pascu.

Carierist, Emil Androne s-a împrietenit cu telefonista Meri Catargiu, fosta soție a dispecerului general Mutașcu din consiliul de administrație al Societății de Telefoane, mort într-un accident de mașină. Așa a reușit să afle că fetele se vor muta la Tâncăbești, dar fără să știe exact ce urmează să facă acolo.

A fost suficient pentru a urmări motocicleta, camionul care le transporta pe cele 28 de telefoniste, pe dispecerul Stoica și pe doctorul Bejan – și el implicat în mișcarea de rezistență.

Pretextul mutării Centralei Telefonice era vacarmul din București, dar scopul real era situarea acesteia lângă Postul de radio Ilse II – german, cu intenția de a-l destructura.

După un incident – un bombardament – camionul a ajuns la destinație, unde obiectivul era păzit de Vasile Stoleru și condus de sublocotenentul Manu.

Imediat, după instalarea fetelor, a sosit și Androne. Reperat de către santinela Stoleru, acesta a fost controlat de sublocotenentul Manu, care i-a ars actele și l-a trimis „la București, la Uranus”, până va fi anchetat pentru că a fost „prins fără acte”. Adio avansare!...

Pe alt plan al acțiunii, sunt surprinse momente mai importante din viața privată a fetelor: speranțele lor, condițiile precare de viață, relațiile de serviciu sau intime, dramele pe care le trăiau. Dintre acestea se detașează Ana, ilegalistă care avea dese misiuni riscante, care trăia și o dramă familială: mama tuberculoasă a decedat, iar sora ei, Livia, pe care a adus-o cu ea, la Tâncăbești, a fost violată de un neamț de la Radio Ilse II.

Durdu îl iubește pe Vasile Stoleru, santinela de la Centrala din pădure, dar sfârșește tragic în lupta cu nemții.

Meri a trăit o perioadă cu Androne, dar la Tâncăbești s-a îndrăgostit de sublocotenentul Manu.

Misiuni importante i-au revenit și doctorului Tudor Bejan, transferat cu fetele.

La balul la care au fost invitate fetele de către maiorul Hermann von Sütz, Meri a reușit să afle de unde se aprovizionează nemții de la Ilse II cu curent electric, informație de mare importanță pentru sublocotenentul Manu, care va duce la destructurarea și distrugerea acestui post de radio.

După ce au ajuns la Centrala din pădure, fetele au fost instruite de sublocotenentul Manu să mânuiască pitoalele-mitralieră, cu care, apoi, i-au lichidat – nu fără propriile victime – pe nemții care au atacat Centrala.

Paralel, pilotul american Tim Parker, din echipajul „Black Suzzy” a fost luat prizonier în Pitești, dus în închisoarea

de la Snagov, de unde a evadat, apoi, rănit și prins. A fost dus apoi la Centrala din pădure, unde a fost îngrijit de doctorul Bejan.

Există în roman un moment care justifică titlul metaforic al acestuia. Este vorba de vizita maiorului von Sütz la Centrală, când Stoica a simulat o „lecție” pentru „transmisioniști”: „Stoica, cu bastonul ridicat deasupra capului, dirija cursurile: «- 51-410». Toate fetele executară aceeași legătură. Mișcarea unitară a brațelor aducea cu un balet al mâinilor. «- 71-329», rosti Stoica un alt număr de telefon și baletul mâinilor reîncepu. «-Mulțumesc, fetelor», îl trezi la realitate (pe maior, n.n.) vocea lui Stoica.

Acesta, ostenit, își șterse nădușeala de pe frunte. Sublocotenentul Manu bătu din palme.”

Manu a aflat de „Comunicatul către țară” al regelui, prin care anunța „ieșirea noastră din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite”. Astfel că l-a trimis pe Ieremia să taie firele de alimentare cu curent electric al postului de radio Ilse II și să distrugă cu o grenadă generatorul. Acesta a murit împușcat, după ce și-a îndeplinit misiunea.

Fin cunoscător al instituțiilor de atunci ale statului român, dar și al sufletului omenesc, autorul îmbină acțiunile directe ale personajelor cu analiza psihologică profundă, pentru a crea personaje memorabile. El reușește să re-creeze atmosfera apăsătoare, exasperantă a celor din rezistență, a perioadei de război, neajunsurile materiale, sărăcia în contrast flagrant cu standardul înalt de viață al celor din forurile superioare ale statului, precum comisarul-șef Deleanu de la Siguranța Statului sau ministrul Marcel de la Domenii... Mai remarcăm arta narativă matură, măiestria dialogului menite să contribuie substanțial la închegarea unei acțiuni veridice, scriitorul transfigurând artistic și convingător o realitate dramatică a existenței noastre ca popor.

Romul Munteanu, *Lecturi și sisteme*

Critic și istoric literar, de mare valoare, Romul Munteanu s-a născut la 18 martie 1926, la Călanul Mic din județul Hunedoara și s-a stins la București, în 17 martie 2011.

După absolvirea Școlii Normale din Deva, prin diferențe, absolvă Liceul „Sfântul Sava" din București, apoi Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj-Napoca.

Un an (1950 – 1951) va fi asistentul lui D.Popovici, apoi preparator, asistent și lector la Institutul Pedagogic din București, inspector în Ministerul Învățământului.

A urmat, o prodigioasă carieră universitară a marelui om de cultură: lector, conferențiar, profesor eminent la Facultatea de Filologie a Universității din București, până în 1994. A fost o perioadă detașat la Institutul de Romanistică din Leipzig (1957 – 1961).

Activitate publicistică a desfășurat la revistele „Luceafărul", „România literară", „Steaua", „Secolul XX", „Contemporanul", „Săptămâna", „Tribuna", „Forum", „Cahier roumains d'etudes litteraires", „Romanian Review" etc.

Vastă este opera de critic și istoric literar, depășind 40 de volume, din care amintim: *Contribuția Școlii Ardelene..., Farsa tragică, Profiluri literare, Jurnal de cărți, Cartea românească pe meridianele globului, Romanul unui mediu, Cultura europeană, Lecturi și sisteme, Permanențe ale poeziei românești,* antologia *Iluminismul,* prima monografie românească amplă dedicată lui *Bertold Brecht, Metamorfozele criticii europene moderne,* care cuprinde și studii de literatură universală, două importante lucrări în colaborare *Istoria literaturii române* și *Estetica și eseistica românească în secolul al XX-lea*. O suită de *Interviuri* (16) completează opera lui Romul Munteanu, operă apreciată cu „Premiul de eseuri, critică și istorie literară" al Asociației Scriitorilor din România (1979), Premiul „Menelaos Ludemis" la Atena (1980), „Premiul pentru critică literară al revistei «Flacăra»" (1987), statutul de profesor

consultant pentru lucrările de doctorat, Premiul „Opera Omnia” pentru întreaga activitate literară și editorială (1998) etc.

De numeroase aprecieri s-a bucurat Romul Munteanu din partea unor autori de *Dicționare* (Dim.Păcuraru, Marian Popa), de *O istorie a literaturii române* (I.Rotaru) sau critici literari, eseiști, precum G.Dimisianu, V.Felea, A.Marino, M.Micu, Fănuș Neagu, F.Păcurariu, C.Ungureanu, Narcis Zărnescu etc.

Irina Mavrodin îi face marelui om un convingător portret: „El este și va fi «modern», promotor al unei gândiri critice suple, complexe, mereu înnoită și înnoitoare. Este *Profesor* într-un mod incomparabil [...] rămânând, totuși, un veșnic *student* [...]. Structura sa nu i-ar îngădui închistarea, izolarea, monologul. El este un scriitor al deschiderii, al dialogului” (*Portret la o aniversare*, în „România literară”, 19, nr.12, 20 nov.1986, p.8).

Volumul *Lecturi și sisteme* dovedește un mare adevăr formulat de către Marian Popa: „Opera lui Romul Munteanu este construită pe o informație solidă, esențială și chiar exaustivă [...]. Rigoarea academică este prezentă de la nivelul formulării, la concepția generală asupra cărții”.

Lecturi și sisteme apare la Editura Eminescu din București în 1977 și este doar o părticică din ampla operă lăsată posterității de unul dintre cei mai fecunzi critici, esteticieni, istorici literari „profesioniști” sau academicieni din cultura noastră.

Deși intitulat simplu, cum modest a fost întreaga viață marele om, acesta încorporează, pe lângă *Reflecții despre puterile literaturii*, cu care debutează, o fericită selecție a poeților noștri reprezentativi – Eminescu, Blaga, Bacovia – alături de mari scriitori universali, pe care nu numai că îi „descifrează”, ci le face cunoscute „sistemele”, exprimându-și opiniile pertinente despre „critica literară” și *Dilemele unei istorii a criticii literare*, pentru a încheia cu *Brecht și premisele teoretice ale teatrului epic*. Cu alte cuvinte, criticul abordează

cu rigoare și maximă competență cele trei genuri literare de bază: liric, epic și dramatic, dintr-o perspectivă modernă, nu înainte de a face „*Reflecții despre puterile literaturii*” și de a ne convinge de *Necesitatea culturii*.

Ne vom ocupa întâi de capitolul *Reflecții despre critica literară*, referindu-ne și la celelalte două, *De la teoria criticii la praxis* și *Dilemele unei istorii a criticii literare*, pentru a cunoaște resorturile intime ale specialistului...

Reflecțiile despre critica literară fixează cerințe: rigoarea, „gradul de instrucție și capacitatea de diagnosticare estetică”, „puterea demonstrației coerente”, „formația intelectuală bine configurată”, „un suport teoretic propriu”, „rolul de constructor în cultură”, capacitatea de-a deosebi „valoarea” de „nonvaloare”. Concluzia acestui studiu este una realistă: „*criticul de vocație* este un *misionar al epocii sale*, un propagator inflexibil [...] al valorilor literare autentice”.

În al doilea capitol dedicat criticii, *De la teoria criticii la praxis*, autorul pledează pentru „cristalizarea unei concepții integratoare”, sesizând faptul că mișcările inovatoare „nu au un *nucleu teoretic* general, *prestabilit*, conceput de o singură persoanalitate, pe care să-l *accepte* mai târziu diferiți adepți”, pentru a constata că „anul 1964 constituie primul moment de polarizare a unor forțe dispersate”.

Sunt comentate opiniile critice ale lui Roland Barthes din *Eseurile critice* în polemică accentuată cu ale lui Raymond Picard din *Noua critică sau noua impostură*, care argumentează că „biografia nu e necesară pentru explicarea operei”, fiind criticat și Paul Weber. Urmează replicile celor „atacați”, justificând demersurile critice acceptate.

Serge Doubrovsky se manifestă ca un „reformator”, apropiindu-se de noua critică franceză, orientează critica literară „spre *sensul*” operei, „*structura* globală și *viziunea* unitară”. El precizează că „opera [...] stabilește importanța faptelor și a evenimentelor [...], absoarbe istoria, nu istoria este cea care o resoarbe”... Astfel, Doubrovsky motivează caracterul

subiectiv al actului critic, promovând ideea că opera devine verificabilă prin *unitatea* și *totalitatea* ei, prin examinarea *comunicării concrete*, evocându-l pe Hegel care considera că *sensul* se găsește întruchipat *în materia sensibilă, adică în operă*.

Doubrovsky este echidistant nu numai față de psihanaliza existențială, ci și față de structuralismul genetic profesat de Lucian Goldmann, considerând critica *un act deschis*. El stabilește stadiile demersului intelectual spre operă (descripția fenomonologică, structurile, temele afective, descifrarea acestora, descrierea structurilor, investigarea psihanalitică) și consideră că „acțiunea umană [...]este invenție liberă”, iar opera nu poate fi explicată total. Criticul, formulând „raporul dintre *adevărul relativ* și *adevărul absolut*”, delimitează cunoașterea de noncunoaștere, precum și tentativa de descifrare de sensuri. Comunicările ulterioare, combat depersonalizarea creației literare (*Literatură și fericire),* umanizând noțiunea de valoare. În concluzie, Romul Munteanu împărtășește ideea că „Literatura și critica își redobândesc caracterul uman și social prin restituirea drepturilor scriitorului de a fi autorul propriei sale opere, prin acceptarea mesajului ca purtător de sens [...] și prin *considerarea criticului ca o conștiință valorizantă*”.

Dilemele unei istorii a criticii literare dezvăluie obstacolele felurite care împiedică apariția unei „istorii a criticii literare”, precum: diferențierea și multiplicarea sistemelor critice, sensurile noi ale demersului critic, asocierea criticii literare cu alte domenii de cercetare, confundarea criticii cu istoria literară, neglijarea relațiilor reciproce dintre acestea, concepția nouă despre relația dintre conținut și formă etc. Autorul interpretează – în marea parte a studiului – *Istoria criticii literare moderne* a lui René Wellek, concluzionând că aceasta „reprezintă o operă monumentală, nu lipsită de unele riscuri, dar încurajatoare pentru aspirația spre sinteză a spiritului uman”.

Revenind la primele capitole ale cărții marelui erudit, surprindem *Reflecții despre puterile literaturii* („acțiunea directă a scriitorilor asupra publicului”, privirea scriitorilor „ca niște membri ai unei cetăți”, opere care au apărut în contexte politice sau sociale nepotrivite, în contexte istorice nefavorabile, nefiind receptate la adevărata lor valoare, aprecierea funcției catarctice a creației artistice de către Aristotel, Molière, Corneille, Racine, opiniile lui Gh.Asachi, V.Alecsandri și I.H.Rădulescu despre teatru ca „școală a moravurilor”, „tribună de luptă” pentru combaterea relelor din societate, opinia lui Brecht despre „plăcerea estetică” etc.).

Autorul mai surprinde relația dintre autor, operă și societate, a întâlnirii dintre imperativul estetic cu cel etic și politic, conform lui Sartre, dovadă a dialogului dintre scriitor și public. Din alte perspective, „a scrie înseamnă a spune adevărul” (Hemingway) sau faptul că marile opere trebuie „să sporească claritatea lumii” (Paul Morelle), în timp ce Doubrovsky a constatat reticența studenților americani față de literatură și pledoaria pentru „anticultură”.

Romul Munteanu consideră că „*lectura operelor literare* [...] are drept scop [...] *să producă acea plăcere estetică*” menită să-l angajeze „pe om în existență”, dând „un sens tuturor valorilor”, o „bucurie estetică”.

Al doilea capitol, *Necesitatea culturii,* pornește de la expresii precum „om de cultură”, „cultură avansată”, „arhaică” sau „tânără”. Aceasta pentru a defini cultura, în accepția antropologului american Bronislaw Malinowski, ca *utilitate* sau a lui I.M.Lotman privind cultura ca „*rezerve de informație genetică”,* drept *„totalitate a informației* nonereditare, ca o *memorie generală* a colectivității mai restrânse”, deci necesități derivate, noi idealuri..., a lui Edgar Morin: „Moștenirea culturală [...] *modulează expresia genetică”* a lui Huizinga, precum că *nu este un lux*, a lui Herbert Marcuse, „*condiția* prealabilă a *progresului”*, a lui Edw.Sapir despre „funcția

activă a modelului cultural” care îl angajează pe om în „existența pentru sine” și „pentru societatea în care trăiește”.

Concluzia autorului, la acest capitol, este că „Necesitatea culturii se transformă [...] într-un imperativ social și etic”.

Următoarele trei capitole sunt dedicate lui Eminescu, Blaga și Bacovia, cele trei genii care au marcat lirismul românesc.

Eminescu este văzut ca „un scriitor care a creat un discurs liric etern, un creator sincronizat cu marea literatură a epocii sale, un contemporan al tuturor timpurilor”, amintindu-i, în acest sens, pe: Rimbaud, Mallarmé, Hérédia, Baudelaire.

Criticul urmărește evoluția „visului” până la asemănarea cu o pasăre „ce își muia aripa în amar”, precum și a modului de a percepe lumea de la „doina întristată” la „tristul zgomot”, „muzica tristă”, „cântec trist”, la „dulce jale”, „marea-i de mâhnire”, la „bucurie-tristă”, „duioase dureri”, „dulcea patimei dureri” etc., poetul dând spațiului și timpului o puternică, intensă coloratură afectivă, un univers straniu.

Obiectiv, Romul Munteanu constată antinomiile eminesciene: dacă „moartea e un chaos”, „o mare de stele” – viața e „o boltă de vise rebele”, „un secol cu sori înflorit”. Este apreciat stilul înalt, grav al poetului, precum și imaginea serafică a femeii iubite, dar și faptul că „umorul și ironia romantică nu reprezintă [...] zona forte a artei eminesciene, în ciuda multiplelor sale fețe”.

Fețele poeziei lui Lucian Blaga pendulează între cunoaștere și mister.

„Poetul, *mut ca o lebădă,* este [...] copleșit de setea faustică de cunoaștere, tânjind spre comuniune (*Lume*), prin semne (*Taina inițiatului, Drumuri, Semnal de toamnă, Lăcaș*), prin cuvinte (*Inscripție, Poeții, Alchimie*), prin cântec (*Noi cântăreții leproși*), pentru a converti opoziția dintre lumină și întuneric în opoziție între bine și rău (*Lumina raiului*) sau dintre lumină și umbră, pentru a întreține starea de vrajă și încântare

(*Psalm, Ecce tempus*), pentru a înfrunta vântul, distrugătorul de existențe (*Pe ape, În munți, Oraș vechi*)”.

Criticul se mai oprește asupra motivului ploii (*Melancolie*), a lacrimii (*Liniște*), a pământului (*Pământul*), a muntelui, a norului.

Antinomic este privită ființa umană: *puternică* (*Suprema ardere*) sau *tristă, disperată* (*Jale la început de noiembrie*), la fel ruptura dintre lucruri, fenomene (*Tâlcuri*), între expansiunea dionisiacă (*Vreau să joc*) și moarte (*Cântecul somnului*).

Obsedat de timp, poetul îl transfigurează artistic în multe poezii (*Taina inițiatului, Peisaj trecut, Cuvinte către patru prieteni, Timp fără patrie*).

Criticul găsește puncte comune între poezia lui Lucian Blaga și versurile lui Rilke, Jammes sau ale poeților baroci. „În acest concert de voci [...], vocea sa lirică nu poate fi confundată cu a nimănui”, discursul lui fiind „un discurs poetic modern, cu o valoare universală”, conchide criticul, recunoscându-i originalitatea.

Pornind de la opiniile criticului literar francez, G.Bachelard, „un maesteru al lecturii asociaționiste”, Romul Munteanu face, în capitolul al treilea, *O interpretare Bachelardiană a poeziei lui George Bacovia*.

„Spațiul este configurat [...] *dinăuntru* și *dinafară*”. Spațiul interior este *grota*, în care „frica umedă plutește peste tot” (*Lacustră*), în timp ce „spațiul exterior este tipic pentru condiția omului de la marginea existenței”, fiind obscur, pustiu, sordid sau acoperit de ceață (*Sonet*).

Universul bacovian „recompune imaginea unei existențe văzute în stare de nevroză”, eroul rămânând „la fel de singur și anxios și înăuntru și în afară” (*Nervi de toamnă, Nervi de primăvară*).

Dacă spațiul este dominat de culorile negru, violet și gri, timpul „este măsurat de anotimpuri”, dominând toamna.

G.Bachelard afirma: „dintre cele patru elemente pe care se grefează imaginația materială [...] *apa* [...] deține rolul dominant” în poezia bacoviană, generând „*moartea orizontală*” (*Plouă, Moină*). Concluzia: „Bacovia realizează o *poezie a elementelor*, bazată pe o retorică simplă”, el fiind considerat „unul dintre cei mai originali și durabili poeți simboliști din Europa”.

Mai multe capitole dedică Romul Munteanu literaturii universale (poezie, proză, teatru).

Vom sintetiza, cât se poate. Astfel, *Măștile lui Lautréamont* scot în evidență „valorizarea biografică excesivă”, dar și „tentativa de identitate a lui Ducasse cu Lautréamont” în *Cânturile lui Maldoror* și *Poezii* (I, II), așa cum au constatat majoritatea criticilor literari francezi. Volumul său nu poate fi încadrat în niciun gen literar, originalitatea constând în „citatele mimetice, aforismele reluate cu semnificații sporite, pastișa provocatoare [...], distorsionarea informației fiind elementul ce conferă [...] un grad mai mare de originalitate”...

Opera lui Lautréamont „are un efect de șoc foarte puternic”, cultivând o „dialectică negativă”, polii extremi (omul și creatorul) fiind „situați pe aceeași coordonată”. Discursurile sale au „caracter discontinuu și eteroclit”, îmbinând satira cu parodia, cu imnul, cu poemul naturii și cu o autobiografie excentrică. *Cânturile lui Maldoror* sunt considerate o „scriitură de antireprezentare”, în timp ce în *Poezii* se produce despărțirea poetului de o anumită lume literară, pe un ton tranșant și violent. Criticul consideră opera acestui poet „ca o permanentă surpriză, care nu va înceta să provoace alte discuții polemice”, dar și „alte plăceri nebănuite ale actului de lectură”.

Lecturi Kafkiene relevă că *Verdictul (Procesul)* și *Castelul* sunt romane stranii, „un experiment singular și incert”, deoarece „literatura reprezintă [...] pentru scriitorul praghez calea de defulare [...], cursa după adevăr [...], certificatul de autonomie”... Așa se face că opera sa „este plină de chei

autobiografice [...], purtătoare a unor simboluri”, fapt confirmat și de *Jurnalul* lui Kafka.

Criticul se referă la intriga din proza autorului, la psihologia personajelor, la „speranța unei ieșiri dintr-un context absurd”, la relația dintre individ și societate, la relația dintre acuzat și acuzator, la „visul, coșmarul, delirul halucinant”, la structura parabolică a romanului *Procesul*, la absurdizarea situațiilor exemplificatoare, la tema străinului – cu semnificațiile majore ale acesteia – pentru a conchide: „lectura operei kafkiene este avertizatoare, dar niciodată reconfortantă”.

După ce surprinde *Arta prozei la Dino Buzzati* și relevă o *Realitate istorică și ficțiune în romanele lui Erwin Wikert,* Romul Munteanu abordează *Probleme de metodologie în istoria literară* pe plan universal, începând cu La Harpe și Villemain, până la Gerolamo Tiraboschi, la Foch, pentru a ajunge la De Sanctis, precizând că „tipul acesta (al lor, n.n.) de cercetare a literaturii începe să capete o frecvență din ce în ce mai mare în toate țările”, statuându-se ca *istoria literară* să treacă în rândul *științelor umaniste.*

Apariția unor istorii literare (în secolul al XIX-lea și al XX-lea) a dus la „o amplă confruntare de opinii”. Nu vom insista asupra acestora, limitându-ne a enumera doar „demersuri metodologice considerate [...] principii permanente de referință”: pozitivismul scientist se confruntă cu sublinierea spiritului creator al cercetătorului, la afirmarea capacității sale intuitive și a sensibilității artistice.

Pozitivismul lui Taine privește opera literară drept „copia moravurilor înconjurătoare și semnul unei stări de spirit”, propunând explicarea cauzală a operei prin confruntarea mediului cu biografia: existența, realitatea, fapte istorice, experiența.

Dilthey și urmașii săi stabilesc *alte elemente conceptuale* reflectate în demersul critic: gândirea, ideea, esența, transcendența, spiritul, libertatea.

Din aceste concepții rezultă, ca *procedee,* a) pentru Taine: descriere și apoi explicare, referință retrospectivă la biografie, analiză rațională, inducție, trimitere spre obiect ca dat; b) pentru ceilalți: comprehensiuni pe baza trăirii, deducție, semnificația subiectului (a conștiinței personale), modul de gândire ciclică, indicat de structură. Consecința o constituie *apariția principiilor antitetice.*

Criticul urmărește, apoi, evoluția istoriografiei literare românești, de la *Conspectul* lui V.Gr.Popu, trecând prin diversele manuale, spre cei doi deschizători de drumuri în literatura română intuiți de Enea Hodoș (I.H.Rădulescu și Gh.Asachi), pentru a ajunge la prima pleiadă de mari istorici literari ai culturii române (N.Iorga, O.Densușianu, N.Catargiu, B.Duică, S.Pușcariu, D.Popovici, T.Vianu, I. Breazu, G.Călinescu).

Modalitățile de inovare a istoriei literare au început, înainte – cu Titu Maiorescu și C.D.Gherea, dar Eugen Lovinescu impune autonomia esteticului. Aceasta are un caracter relativ, deși relevă „relația de interdependență dintre cultură, ideologie și civilizație” – consideră Romul Munteanu. Mai departe, Lovinescu mai propune joncțiunea dintre *sincronism* și *diferențiere*.

Criticul consideră că, în ciuda încercărilor, „aceste deosebiri de metodă nu au dat rezultate spectaculare” și că „în veacul trecut, teoria a devansat [...] praxismul”, explicând, astfel, „criza prin care trece istoria literară” și că „un nou consens dintre teorie și praxis [...] va determina o altă relație dintre epocă – autor – operă”...

Pentru înțelegerea fenomenului literar și realizarea unei istorii literare valabile, criticul pledează pentru *Literatura comparată,* cercetează „metamorfozele conceptului de istorie literară” ale lui Paul Hazard, apreciază contribuția lui Werner Krauss la dezvoltarea istoriei literare, care „trebuie să devină o nouă sarcină istorică a timpului nostru”.

Volumul se încheie cu aprecieri despre *Brecht și premisele teoretice ale teatrului epic*. Cu acest capitol, Romul Munteanu „atinge” și genul dramatic.

Brecht-eseistul, un spirit inovator, pledează pentru teatrul epic, recunoscând transferul tehnicii epice din roman în teatru și crede în reproducerea cât mai exactă a realității în creația literară și că expresionismul a îmbogățit mijloacele de reprezentare a imaginii lumii (*Teatrul experimental*, 1993).

Brecht a prezentat, într-o amplă schemă, deosebirea dintre naturalism și realism, în favoarea realismului și o comparație între forma dramatică și forma epică a teatrului, optând pentru cea de a doua, care implică mai mult pe spectator, dovedind cum „existența socială determină gândirea”.

„Raportul dintre cuvânt, imagine și muzică l-a determinat pe Brecht să construiască un nou model despre „relația dintre opera dramatică și opera epică” – remarcă Romul Munteanu, considerând că „dacă principiile scriitorului german poartă [...] amprenta timpului său, opera sa rămâne ca o imensă parabolă literară adresată omenirii pentru eternitate”.

Considerăm că, prin erudiția sa de necontestat, prin aportul adus la cunoașterea mișcărilor de idei privind istoria și critica literară pe plan universal, prin vastitatea operei – temeinic zidită – Romul Munteanu este unul dintre marii critici și istorici literari ai culturii române.

Ion-Bujor Pădureanu, *Poezii*

Fiu de țărani din Tâmpa, comuna Băcia, județul Hunedoara, Ion-Bujor Pădureanu s-a născut în 10 decembrie 1934. După absolvirea Școlii Normale din Deva (1952), a profesat doi ani ca învățător în Ruda-Ghelari și în Toplița. Între 1954 – 1959, a urmat cursurile Universității din București, primind licența în filologie și istorie. Va fi, apoi, profesor de limba română și istorie la Toplița, județul Hunedoara, apoi la București.

Debutează în literatură în anul 1967, cu povestirea *Cetatea*, publicată în revista „Luceafărul”, iar editorial cu volumul de povestiri *Frumoasa cocoșată* (1968). Din 1975, este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

A mai scris proză (*Discuții din priviri,* 1971, romanul *Interogatoriu la iubire*, 1972) și versuri: *Poemele pădurii* – 1973, *Chemare din adâncuri* – 1974, *Frunzele pământului* – 1974, *Urma zimbrului* – 1977, *Constelația ziditorului* – 1979, *Imperiul iubirii* – 1980, *Încolțirea cuvintelor* – 1981, *Poeme mirate* – 1986, *Criza sentimentelor* – 1990.

Colaborează la cele mai importante reviste: „Luceafărul”, „Steaua”, „Tribuna”, „Vatra”, „România literară”, „Gazeta literară”, „Convorbiri literare”, „Familia”, „Viața Românească”, „Amfiteatru” etc.

A fost apreciat, de-a lungul timpului, de Marian Bucur, Al.Lungu, Marian Popa, Sorin Titel, Mircea Vaida etc.

Volumul ***Poezii*** apare în 1994, la Editura Magister din București și conține 64 de poezii în economia celor 124 de pagini...

Volumul este – într-un fel – o antologie selectivă a versurilor scrise între 1973 și 1994, o „selecție din selecție”, ponderea deținând-o poeziile în care eul liric se confesează sau se autodefinește. Altele sunt concepute sub formă adresată sau obiectivă, precum *Bradul, Afurisenie I, Afurisenie II, Pădurenii.*

Nota generală a discursului său liric o constituie variatele ipostaze ale poetului: de la naștere până la maturitate: *ascultând* „mătănii”, dar „și miorlăiri de bine”, *având* „iubirea-nchisă în reguli mincionoase”, *înaintând* „încă un pas” la îndemnul cald al mamei, până când „va înverzi peste vreme/ cântecul [...] de dor”, *căutând* „coroana adevărului”, „un dar pierdut”, „cruce de voinic” sau *așteptând* „vânturile de iarnă”, „a munților tăcere”, *aspirând* „spre dorul necunoscut”, *sfidând* „singurătatea”, căreia îi contrapune toate „cântecele” codrului, „cântul privighetorii”, „horele, doinele”, „cântecele bătrâne”, „visul vieții-ntregi”, „viscolele iubirii”, „-un braț neprihănit”, „dar aducător de bine”. Idealul său de poet este să devină „un ram în pomul țării”, „o rădăcină prinsă-n glie”, „cocorul negru ce-a colindat abisul”, cel care cinstește „limba sfântă ca glia”, „a neamului carte”, „doină cusută pe ia iubirii”, „rugă, poruncă și scut dezrobirii”.

Tematic, poeziile din acest volum al lui Ion-Bujor Pădureanu pendulează între evocarea mamei, a pădurencei, a peisajului rustic, a femeii, a copilăriei, a iubirii și ars poetica, meditația pe tema trecerii timpului, pastel, odă. Nu puține sunt structurile lirice concepute în stil popular, precum *Cântă-mi, codrule, Cântec din frunză, Pădurenii, Afurisenie I* și *II, Pe cărările pădurii.*

Prima piesă a volumului, intitulată simplu, *Eu știu...* condensează o experiență de viață, începând cu „vremea în care m-am născut”, continuând cu „religiile”, „rodu-nțelepciunii”, jalea din cântecul privighetorii „a suspin”, pentru a pune „la toate cruce” și a rosti „Amin” în cele mai variate situații, la: „sfaturi rele”, „necurații ce vântură Hristoșii”, „prefăcuții sperjuri și mincinoși”, „vechi icoane vopsite de scursură”, „osanale rostite de-un năuc”, „rodul vieții ascuns într-o prescură”, „viața noastră cu amăgiri de cuc”.

În final, poetul consideră „Anii” [...] puncte în clipele pierdute” și le contrapune „semnul iubirii”, căci „fulger e *iubirea* și *ura* nopții scrum”, o izbutită și expresivă antinomie!

Doamna Unic invocă divinitatea, dezvăluind suita de neajunsuri și nedreptăți, precum „cușca hoților”, „ceea ce se ia”, „sufletele care mor”, „totul pe ascunse”, căci „pământul nostru este temnicerul”, iar „Cercul, cerul, cercul, *totul e închis*”.

Instrăinatul simte *Chemarea din adâncuri* a mamei, care-l îndeamnă pe „drumul ce duce spre fericire”, „pe poteca cea dreaptă”, fără grabă, „încă un pas” – repetat – fără să se lase „bătut”, țintind „sus”; el „urcă [...]/ din piatră-n piatră”, însoțit de „puii de vis”, pentru a înțelege „cum cântă/ codrii și marea/ în scoica de mărgean/ a-nțelepciunii”. Numai așa „va înverzi peste vreme/ *cântecul* tău dor”. Este o lecție de viață pentru orice artist!

Oda *Țării* are la bază personificarea și îmbracă forma adresată: „*Ți*-am sărutat, în ochii mamei,/ ochii”, „... în buzele mamei,/ gura,/ când murmura doina...” „*Ți*-am sărutat, în mâinile mamei,/ brațele”, „*Ți*-am sărutat, în ia mamei,/ florile/ și-n păru-i bătrân/ străbunii *tăi* codri”, „... tălpile [...]/ Și nu știu dacă mama/ sau *Tu*/ mi-*ați semănat* în suflet/ atâta văpaie de foc!”. În final, ofranda: „Și dacă doinele/ murmură a visele mele,/ primește-le,/ *Țară*,/ în glasul *tău* sfânt”.

În *Dialog*, poetul evocă etapele unei existențe precare: „mi-am plâns [...] *copilăria*”, „*dulcele-amar* al prezentului/ [...] *foametea*,/ „*drumurile* din munții jefuiți”, „*sărăcia*, râia și păduchii”, „*acum* mi-e bine...”

Tristețe este o meditație pe tema amintirilor și surprinde „primul *oftat*”, „*teama* de anii/ care vin și se duc”, „*o clipă”*, „*visele* rupte”, „*o-ntoarcere*/ în neștiut”, „*un dor* pierdut”..., pentru a se încheia cu o interogație retorică: „cine știe...?”

Pădureanca se constituie într-un izbutit portret moral: „îmbătată în vinul fericirilor și al nefericirilor”, „acoperită de taina pădurilor”, „născătoare de fiori”, „învățată să iubească și când tace”, „dând pădurilor chiot de bucurie”, „sărutată de nemurire”.

Iubirea îmbracă variate „haine”: „nepriceperea dragostei”, „psalmii iubirii”, „dorul necunoscut”, „felinarele

iubirii”, „jocul luminos în doi”, „învierea vieții”, „viscolele mele”, „visul vieții-ntregi”, „viscolele iubirii”, „lacăt neiubirii e durerea”, „desfrânat izvor”, „vinul de iubire”, „raiul”, „visul nopții”.

Pastelurile sunt concepute în mod original, deși păstrează prozodia clasică. Astfel, fiecare pastel se reflectă în conștiința poetului, influențându-i benefic creația: *Crengi* se constituie împreună cu „rădăcinile”, pledează pentru „coroana/ adevărului”, „izvorul a strâns necuprinsul”, pentru a ne ajuta „să sorbim” nu numai „toată iubirea pământului”, ci și „legământul nostru”. „Codrii [...]/ răscoliți/ de vânturi” aveau frunze care „se topeau [...]/ În șiroaie de clocote” și păsările „în izvoare de cântece”.

„Vânturile de iarnă [...]/ Peste păduri desfrunzite” sunt așteptate de poet să-i „intre în vine”, iar „tăcerea munților” l-„a ajuns”, în timp ce așteaptă „în pace/ Frunze noi să mă-mbrace” (*Vânt de iarnă*).

Pădurea este „Felie din dragostea pământului,.../ Inimă de doine,/ Cuprins și necuprins.../ doinele frunzelor” și îi dă poetului „trăinicia durerii” în inima căruia se ascunde (*Pădure ascunsă*), iar *Pe cărările pădurii* „Bate vis de gând curat/ Cântece se cern în soare,/ Muguri cresc în crengi palat”, și poetul e „Îmbătat de dulce cântec [...]/ Și-ntre muguri” se coboară. *Toamnă târzie* îl incită la meditație („scormon în mine”), iar „pământul încins” descoperă „Ce *murmure* zac în cutremurul” lui, „când frunzele cad și le arde chemarea/ acestui Pământ-Dumnezeu”.

Sonetul *Prin iarbă* ni-l dezvăluie pe poet ca „-un râu neliniștit”, „ca florile de mai”, „cum crește bobul sacru în prag de primăvară”. Consecința de a crește „prin iarba deasă” este nașterea *cântecului*, a operei perene: „Cântau în mine codrii și cetina de brad”, dezlegând „durerea ce moare în câmpie”, iar când „cosașii m-au cosit/ ...-n *claia lor de vise* târziu m-au regăsit”.

Spațiu mioritic reconstituie, pe plan spiritual, imaginea vieții noastre zbuciumate, milenar pendulând între „deal și vale”, între „vale, deal și deal și vale”, „Urcăm, coborâm, urcăm, coborâm”, „Coborâm, urcăm, coborâm, urcăm/ brațe de suflete spânzurăm”, dar „*Cântecul”* ne-a renăscut/ și *ne urcă-n* deal de lut”.

Multe poezii sunt arte poetice, dar reprezentativă rămâne *Iertați poeților*, în care aceștia sunt văzuți drept „păsări vorbitoare”, „oameni” care „încep să tremure/ pentru fiecare cuvânt”; condeiul lor „zeifică/ ceasul netrecător”, iar „*cântecele-jurământ*/ de credință” convertesc în bijuterii „Foamea/ și ceața, Pustiul/ Bolile și sicriul/ [...] stelele” prin „cuvintele lor mângâietoare”, încât aceștia, poeții, merită din plin iertarea.

De trei sau de șapte încheie acest valoros volum al poetului, constituindu-se într-o profesie de credință a acestuia, temele fiind din ce în ce mai incitante: „visele-șoapte”, „colț de lacrimă și gând”, „cap de rai și de povești”, „adevăr”, „joc de patimă nebună”, „colț de iad flămând”, pentru a conchide dramatic: „ne certăm cu Dumnezeu/ fără să ne pară rău...”

Poet complex, Ion-Bujor Pădureanu cultivă cu succes toate formele liricii, de la poezia clasică, structurată în strofe, cu ritm, rimă și măsură, la poezia cu formă fixă (sonetul), pentru a converti ideile, sentimentele, idealurile în „forme noi” ale poeziei moderne (*Chemare din adâncuri, Țării, Crengi, La izvor, Tu singură*).

Fără a fi numai „tradiționalist”, cum s-a văzut, poetul, aidoma lui Arghezi, nu obosește în migăloasa muncă de a „potrivi” măiestrit cuvintele, scoțând adevărate giuvaere: „soarele [...] încolțește/ Pe bolta cerului stindarde”, „norul liniștii celeste”, „lăcomia coasei”, „carte blândă”, „frunza nespovedită”, „mușuroi de cer și stele”, „luna răgușită”, „streașina de gând”, „coloana infinită de lumină”, „Limba Română” este „voievod al vremii”, „sfânt elixir”, „tunet”, „flacără pururi stăpână”, „caier de vise”, „neamului fir...”

Cântecul poetului „amenință” să dăinuie peste veacuri, pentru că știe să readucă în conștiințe glia strămoșească, dorul, codrul, adevărul care „E pretutindeni și în toate”, iubirea, speranța...

Dacă povestirile „impun prin energetismul și violența existenței erotice a personajelor specifice regiunii natale [...], relatarea este dominată de un *lirism intens* și expresiv”, poeziile lui Ion-Bujor Pădureanu se înscriu nu numai „în linia autohtonismului” ci surprind „comuniunea cu natura vegetală”, aduc „un elogiu istoriei” și „au perfecta claritate a structurii extrovertite, sincere [...], muzicalitatea cântecului” (Marian Popa).

Marcel Petrișor, *Temeri*

Marcel Petrișor a văzut lumina zilei la 13 aprilie 1930, la Ocișor, județul Hunedoara, fiind primul copil al învățătorului Aureliu Petrișor.

După absolvirea Școlii Primare din sat, va urma cursurile liceale la Liceul „Avram Iancu" din Brad, apoi ale Liceului „Decebal" din Deva.

În 1950, se va înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca. În 1952 – de ziua lui – a fost arestat împreună cu Ovidiu Cotruș, aderând la un nucleu de dizidență anticomunistă. Cu un răgaz de un an (1955 – 1956), Marcel Petrișor va fi, din nou, încarcerat și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A fost eliberat în 1964.

Și-a continuat studiile, la Universitatea din București, specializarea franceză-spaniolă, ocupând, până la pensionare, funcția de profesor de limba franceză la liceele „Iulia Hasdeu" și „Spiru Haret" din București.

În detenție s-a împrietenit cu numeroși deținuți politici, printre care Gh.Calciu-Dumitreasa, Petre Țuțea, Constantin Oprișan, Simion Ghinea etc.

Dintre cărțile sale, amintim: *Serile-n sat la Ocișor* (povestiri), *Grünewald* (album), *Măreasa, Crișan, Temeri, Căruța cu scânduri, Cei din Aciua* (romane); *Curente estetice contemporane, La Rochefoucauld. Aventura orgoliului - eseuri, Călătorie spre Soare-Răsare, Vitralii, Fortul 13.Convorbiri din detenție, Secretul Fortului 13. Reeducări și execuții, N.V.Gogol și paradoxurile literaturii moderne, La capăt de drum, Drumuri întortocheate, Trecute vieți de domni, de robi și de tovarăși.*

Al nouălea volum al scriitorului hunedorean Marcel Petrișor, dedicat „bunicilor, părinților [...] și bătrânilor din Ocișor", romanul ***Temeri***[1], reconstituie o „lume apusă, trecută" – după afirmațiile autorului din nota adresată cititorului.

---

[1] Marcel Petrișor, *Temeri,* Ed.Eminescu, București, 1985.

Din „grija față de rânduială, măsură și așezare” se nasc și „temerile” față de ceea ce s-ar fi putut întâmpla, „uitând că *omului îi este dat* să aibă *numai cât poate iubi* și să stăpânească *așa cum se poate stăpâni pe sine*”.

Titlul, un substantiv nearticulat, la plural, este încărcat de multiple semnificații, iar conținutul romanului se vrea un răspuns „și nu fără *temeri*”.

Întreaga acțiune se derulează în satul natal al scriitorului, dominat de o abia stăpânită emoție a evenimentelor trăite, „un străvechi sat românesc din Țara Zarandului”, Ocișor.

Încă din primele pagini transpare fiorul că „și apele se tem de ceva, dar, oare, oamenii, care parcurgeau chiar anii înnourați, premergători celei de-a doua conflagrație mondială?”

Iuănul lui Mălăncuț, care cunoscuse lumea întreagă, mergând numai spre răsărit și considera Ocișorul „buricul pământului”, iar pe „popa Iuăn [...] cu nimic mai prejos decât țarul”, a devenit vizitiul preferat al familiei.

Mihai, nepotul Ruzaliei, sensibil și foarte curios, un alter ego al scriitorului, nu pridideа cu întrebările, mai ales dacă „a umblat mult”, iar Iuăn îi înșiruia drumurile parcurse, luptele la care a participat, apoi călătoria spre „soare-răsare [...]”, la țar, hrănindu-i imaginația.

Fiică de om bogat din Luncoi, Ruzalia a adus soțului ei – preotul Iuăn – „zestre în aur, să clădească [...] totul din temelii” în Ocișor, având și „bani în bancă”. Ea a devenit „cea mai vestită femeie de pe Criș”, „deși era analfabetă”. Nici măcar „inteligenția” de pe Criș și de pe Mureș nu o putea ignora: „Oriunde s-ar fi dus, ușile i se deschideau înainte de a bate”... Când pleca la târg la Hălmagiu, „se schimba din cap până-n picioare”, luând „rufărie mai albă ca laptele și rochii mai negre ca tăciunele”, făcându-se mare, cât „o claie”, spre mirarea nepoțelei Margareta, dar și spre mândria ei: „Te știe toată lumea, bunico, din Ocișor până-n Hălmagiu”.

În tocul cizmei păstra „un bulgăre de aur, mare cât un ou de rață”, spre uimirea preotesei Măriuța, din Ociu, prietena Ruzaliei.

Ea crede că așa a lăsat Dumnezeu lumea, „cu bogătașii și sărăntocii ei”. Ruzalia admira cu emoție nedisimulată „zilele [...] dintre Florii și Paști”, considerând că acestea „zăboneau [...] ca niște bolovani peste care șuvoiul vieții nu putea curge nestrămutat”, de aceea oferea „danii față de slugi, de noră, de nepoți”. Erau momentele când își dorea să moară „în săptămâna asta [...] dintr-un an [...] cât mai îndepărtat”...

Un alt „călător” prin lume era „Laia Todicii” care, după ce și-a petrecut tinerețea în America, s-a întors în Ocișor, unde ținea consătenilor și soției „lecții de gheografie” despre locurile vizitate, despre apele și orașele marelui continent.

Vizita rudelor din partea mamei și a tatălui la familia preotului era prilej de mare bucurie pentru Margareta și Mihai, copiii Melaniei și ai lui Lelu. Aceștia îi încântau cu darurile: „bricege, puști, pistoale, mingi [...], mașini zgomotoase, soldați de plumb [...], tancuri”.

Mai veneau în vizită și „fiii risipitori” și „nurorile clevetitoare” ale Ruzaliei. Se întâlneau, de obicei, de Paști, spre bucuria copiilor.

Chiar dacă, în opinia lui Mitu, „Ruzalia asta-i dracu” sau se dovedea deosebit de autoritară: „Să nu cumva să-ncepi să vinzi ceva fără mine [...] că n-o pățești bine”, preoteasa avea suficiente momente de meditație: „până se cufunda în somn”: „Și ce fecior frumos era Vuțu! Ce bine știa lucra porcii!” sau „Ce l-ar fi luat ea cu binișorul pe Dumnezeu”, „Mari și nebănuite sunt cărările Tale, Doamne!”

„Ziua în Ocișorul Ruzaliei” începea cu admirarea carului mare, cu licărirea „luceafărului de ziuă”, cu rugăciune și cruce, pentru a-i îndruma, apoi, pe toți la treburile lor: „Păstorul la oi, învățătorul între copii și popa la enoriași!”

Pe fiul ei, Lelu, învățătorul, care intuia nedreptățile făcute de pretor și de judecători oamenilor nevoiași, Ruzalia îl

numea „bolșevic”, hotărând: „Așa-i cum zic eu! Să-ți intre bine asta-n cap!”

Lelu constata cum mama lui făcea „să iasă dintr-însa credințe, superstiții și practici fără de nici un temei. Dumnezeu și diavolul erau deopotrivă de amestecați în mintea ei”.

Despre școală, opiniile țăranilor erau clare: „Ce să mai înveți la școală [...], când și așa totul se află de pe la bunici sau de pe câmp?” Prezența elevilor la cursuri era precară: „Lunea nu veneau unii că prea era-ndată după duminică, marțea, zi cu bocluc, miercurea, post, joia, hai să zicem, o zi de școală nu strica și chiar vinerea [...], iar sâmbăta, zi de târg la Hălmagiu, când nu-i puteai prinde pe niciunul [...]. Așa că ce atâta zor cu buchea?”

Printre preocupările Ruzaliei era și aceea de a interveni – pentru a-și dovedi influența – în cazuri excepționale. Așa a rezolvat – după mult efort – cazul Iosanei, nepoata Valeriei, care „a buctat” la franceză, chiar la nora Ruzaliei. La început, Ruzalia trece pe la directoarea liceului din Deva, pe la primar, dar, până la urmă, tot cu cuscra ei a rezolvat problema.

Pe Ruzalia o definește – pe lângă altele – și disimularea: „Să munciți! se gândi Ruzalia, ieșindu-i pe gură cu totul altceva:

- „Să mai ieșiți pe la țară, să vedeți câmpurile, holdele, pădurile” [...] deși în sufletu-i de preuteasă o trimise la dracu”. „Ce te-aș fierbe eu în mămăliga câinilor mei, se gândi Ruzalia [...]. Și-n clipa aceea [...] simți [...] c-ar fi vrut s-o mănânce de bucurie pe doamna Moșoiga [...] și [...] c-ar fi prins cu mâna ei [...] pe acea noră”. „Trecu un ceas, trecură două și-l afurisi în gând pe primar, o bodogănea pe Valeria, pe nepoată-sa o făcea toantă, iar pe sine se compătimea”.

Ea tot „aprigă” a rămas, așa cum a văzut-o Mihai chiar la înmormântarea unchiului Romulus. „Pe ea n-o putea minți nimeni [...], putea vedea și sub om și prin om”.

Obiceiurile la înmormântare sunt specifice zonei: după trei nopți de priveghi, unde oamenii vorbeau, jucau cărți, palma furată, inelușul, mortul a fost însoțit de „bocete, țipete, plânsete

și jeluiri, urmate de tainice pregătiri [...] , i se puse [...] lumânarea pe piept, banul în palmă, toiagul...”

A urmat „cântecul de prohod al preoților”, iertăciunea, „unde un popă le spuse oamenilor și cine a fost cel plecat pentru totdeauna”. „Până la groapă”, l-au dus într-un „car tras de boi, oprindu-se la toate răscrucile și bocindu-l tot drumul două femei”. „Apoi, după ce fu băgat în groapă” și acoperit cu pământ, peste care a fost înfiptă crucea, „mulțimea [...] se porni din nou pe drum cu un colac, o batistă și o lumânare”, urmând pomana.

De Anul Nou, Mihai și Margareta îi „sorcoveau” pe bunici, fiind singurii beneficiari ai darurilor: „bumb de aur și de argint”, însoțiți de urarea: „Tu, fato, să sclipești ca aurul [...], iar tu, băiete, să nu te pierzi cu firea, cum nu-și pierde argintul prețul”.

Despre obiceiurile de la nunta din Ocișor, aflăm cu prilejul nunții Burcuceștilor.

În timpul crizei care se accentua tot mai mult, Ruzalia face afaceri avantajoase cu cuscrul ei, tatăl Melaniei, „la prețul zilei”, întocmind „un act, iar la primăvara viitoare, banii”, „la prețul băncii”. Ea gândea că „până o prinde el șmecheria, afacerea-i făcută”. Era o „afacere cu fructele”, de care „era mai mândră decât de orice”, pentru că în primăvara următoare „vându țuica la un preț mai mult decât a visat”, iar cuscrilor „le dădu cât vru ea”.

Evenimentele care se precipitau le intuia fără greș: „Simțea ea că ceva, ceva trebuia să se petreacă în lume și în țară, mai ales după alipirea Ardealului cu Regatul [...]; schimbarea prea deasă a partidelor politice la guvernământ [...] și ticăloșia funcționarilor de stat”.

„Nedeia din Ocișor” – o altă datină strămoșească – „se ținea în a patra duminică după Paști”... Veneau de peste tot neamurile încât „Era o întrecere în a pregăti cele mai bune mâncăruri”... „După liturghie [...] se-ncingeau niște ospețe din care nici câinii nu ieșeau păgubiți”. „Fetele erau gătite ca de

Pași”. În timp ce jucau tinerii, „babele și mamele pe margini, numai ochi și urechi...”

Chiar în timpul ospățului din casa preotului s-a spus că „neamțul a plecat cu război”, iar „vestea” a căzut „ca un trăznet”.

Ruzalia, cu intuiție perfectă, prevede că urgia „se revarsă peste noi”. „Vine-ncoa!” și îl întreabă pe judecător ce aduce neamțul „foamete sau obiceiuri păgâne?”

Când judecătorul spune că „primejdia-i mare, dar bun o fi și Dumnezeu”, realistă, Ruzalia conchide: „Pe Dumnezeu n-ai ce te bizui-n treaba asta [...]. Oamenii au făcut-o, oamenii s-o tragă!”

În opinia ei, „franțujii nu-s nație. Îs unt”, iar „de-ar fi fost românii în locul lor, ar fi văzut ei nemții [...] pe dracu!”. Ea îi sfătuiește pe musafiri să facă politică în așa fel, încât să nu vie neamțul peste noi!”, încheind: „Eu una m-oi zbate pân-oi muri”.

Îngrijorată de „ce-o să fie cu lumea asta”, îi cere părerea lui „bunu”. Acesta, înțelept, îi spune că „nu-i totuna să mori făr-a ști ce-i cu tine sau să mori cumsecade, știind ce-i în jurul tău”.

De atunci, pe Ruzalia „n-o mai priveau [...] temerile altora”, „decât că se pomenise singură cuc”...

Singur Lelu a intuit cât de tulburată e mama sa, spunând „c-o s-o sfârșească așa, pe nepusă masă”...

Șocată de vestea cedării a jumătate din Ardeal ungurilor, Ruzalia îl înjură pe „Hicler”, mirându-se: „Să ne lase Ardealul nost’ciopârțit?! [...]. Și ăștia-s oamenii de la stăpânire? Să nu le pese lor de țară? [...]. Io așe ceva n-o să rabd și mai bine mort decât supus [...]. Io-s cap care pleacă, nu care se pleacă!”. „Plec [...] dincolo! [...]. Pe mine din drumul hotărât nu m-o-ntors nimeni, niciodată”.

După ce a împărțit tuturor câte ceva, Ruzalia s-a dus la culcare, iar a doua zi au găsit-o ai casei moartă.

Prietena ei, preoteasa Măriuța din Ociu, dezamăgită că nu a găsit aurul în tocul cizmelor primite de pomană, conchide:

„Așa era [...] Ruzalia [...], până și moartea și-a ascuns-o de lume”.

Romanul este o frescă a satului ardelean din preajma celui de al doilea război mondial, cu „temerile” mai mult sau mai puțin fondate, cu obiceiurile străvechi, care au făcut să rezistăm pe acest pământ binecuvântat de Dumnezeu.

Autorul mânuiește suveran arta narativă, dialogul viu, descrierile, monologul interior. Prin prisma lui Mihai – alter egoul autorului din copilărie – el evocă Hălmagiul, „locul de schimb și de înfățoșare al [...] celor ce-aveau să vândă sau să cumpere”.

Cu nostalgie, autorul evocă, prin Mihai, visătorul, „fundul grădinii”, „locurile tăinuite pe care numai el și bunicul le cunoșteau [...], comorile păianjenilor...”, în timp ce naratorul descrie realist școala drept „o clădire făcută numai din bârne de gorun, cu o singură sală și cu șase ferestre înalte, înguste și cu tâmplăria dată cu siniliu [...], un pridvor mic”.

Prin evocare este prezentată „pețirea Melaniei”, soția învățătorului Lelu, fiul rebel al Ruzaliei și al preotului.

Multe secvențe, cele mai multe aparținând Ruzaliei, ar putea face obiectul unor aforisme: „... prin suferința celor umili poate fi stins răul din lume”, „Mai întâi se zărește ce-i mai de vază, apoi vin celelalte cu mărimea și micimea lor”, „... mai bine biruit și zmerit decât biruitor și mândru”, „Fiecare om cu vremea și cu oamenii lui”, „Ceea ce amețește unul doboară celălalt”, „Dacă-i mințeai o dată, de două ori, a treia oară nu-ți mai mergea”.

Prin acest roman, autorul construiește o lume ficțională cu elemente realiste, pune probleme și caută soluții – de cele mai multe ori viabile.

Marcel Petrișor creează o lume coerentă și complexă, surprinsă într-un echilibru precar, într-un moment de criză.

Dacă la începutul acțiunii romanului ritmul narativ este destul de lent, spre final acesta se precipită. Timpul, ca și la Marin Preda în *Moromeții*, nu mai are răbdare cu oamenii,

„temerile” se amplifică, se limitează omnisciența naratorială, prin folosirea personajelor cu rol de reflectori, cel mai reprezentativ fiind Ruzalia.

Destinul personajului principal este dramatic, iar lumea pe care eroina încearcă să o transmită urmașilor săi este distrusă. În acest context, destinul e condiționat de perspectiva personajelor, preponderent a Ruzaliei, iar relativizarea perspectivei narative este un efect al crizei lumii tradiționale, autorul surprinzând trecerea la lumea modernă, greu de acceptat de către comunitatea satului patriarhal.

Fie că a scris romane, reflecții asupra ideilor moderne din estetică, eseuri, povestiri care explorează legende, mituri și superstiții, note de călătorie sau traduceri, Marcel Petrișor rămâne un scriitor complex, un eseist fin, valorificând la nivel superior resursele inepuizabile ale limbii noastre „ca un fagure de miere”.

Mircea Sântimbreanu, *Recreația mare*

Născut pe plaiuri zărăndene, în comuna Băiţa, judeţul Hunedoara, în 7 ianuarie 1926, fiu de miner, Mircea Sântimbreanu a absolvit cursurile liceale la Liceul ortodox român „Avram Iancu" din Brad, în anul 1943.

A absolvit, apoi, Facultatea de Științe Juridice și cea de Filosofie a Universității din București.

În 1948, s-a căsătorit cu Sanda-Florica Ivanovici, juristconsult. Fiica lor, Ioana, este cetăţean american, graphic designer, stabilită la Denver, în Colorado.

Rememorând crâmpeie din viaţă, el spune: „De la Băiţa, locul meu de naştere, nu ştiu mai nimic [...]. Pe la 3-4 ani, mă găseam la Brănişca [...]. Vine la rând Ghelar [...], am trăit acolo [...]. Am fost la Leşnic. Casa în care locuiam era la o răscruce de drumuri. Prima de care îmi amintesc, dintre miile de răscruci [...]. Urmează [...] Veţel [...] , Vulcez [...]. Am poposit, apoi, la Vălişoara. Aici am învăţat să merg cu bicicleta [...]. Am descoperit aici pădurea, peşterile, troiţele şi mai ales drumul [...] spre care aveam să plec [...]. Şi m-am reîntors mereu. La Brad, de pildă [...]. Una din aceste întâlniri decisive a fost cea cu Biblioteca Liceului „Avram Iancu” din Brad, arc triumfal spre rafturi cu cărţi, opere şi capodopere la zi, sorbite cu acea sete totalitară a adolescenţei [...]. Dar, mai ales, Bibliotecile acelor facultăţi, oceane de cazuistică şi exegeză, în care zăboveam preţ de 300 de pagini pe zi, în regim de studiu. Iată adevărate popasuri!...”

Scriitorul se destăinuie într-un interviu: „Fascinaţia copilăriei mele au fost hoţii de aur din Munţii Apuseni. Am copilărit printre «băieşi», printre «gozari», cum se numeau cei care transportau aurul [...]. Am stat câteva luni prin beciurile Siguranţei, pentru că răspândisem manifeste antifasciste, antirăzboinice, în 1943.”

Deşi a fost asistent universitar la Catedra de Drept Penal a Universităţii din Bucureşti, din 1948 până în 1951,

în anul 1951 a fost „restructurat” din motive de „dosar”, cum va consemna, cu amărăciune, mai târziu, scriitorul.

Între anii 1951 - 1966, a funcţionat ca profesor de istorie la diverse şcoli periferice din Bucureşti, iar din 1966 până în 1969 a activat ca şef de comisie în Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor.

În 1969, a fost primul director al nou-înfiinţatei Edituri Albatros, apoi director general al Centrului Naţional al Cinematografiei (1970-1972).

Doi ani (1972-1974) este director al Direcţiei Literaturii din Consiliul Culturii și Educaţiei Socialiste.

Din 1974, până în 1985 va fi, din nou, director al Editurii Albatros. În anul 1985, cum însuşi recunoaşte, a fost îndepărtat de la conducerea editurii şi pensionat, pentru „superficialitate, lipsă de fermitate faţă de conţinutul politic al cărţilor editate”.

A fost membru în Consiliul de conducere al Uniunii Scriitorilor din România, al Comitetului Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti şi secretar al Secţiei de Literatură pentru copii şi tineret.

Între anii 1994 şi 1998 a fost numit preşedinte de onoare al Târgului Internaţional de carte „Gaudeamus” – Carte de învăţătură. A murit la 18 august 1999.

Înzestrat cu talent şi cu o deosebită sensibilitate, Mircea Sântimbreanu s-a dedicat, aproape în exclusivitate, literaturii pentru copii şi elevi, folosind umorul nativ în scopuri educative.

Dintre volumele sale amintim: *Cu şi fără ghiozdan* (1956), *Sub lupă* (1957). *Micii noştri pictori* (1958), *Băieţelul de hârtie* (1959, 1963), *La telefon... telefonul* (1962), *32 de premianţi* (1962), *Extemporale şi alte lucrări scrise* (1963), *Lângă groapa cu furnici* (1964), *Eu eram zâna* (1965), *Recreaţia mare* (1965, 1973, 1978, 1987, 1996), *Caramele cu piper* (1966), *Elefanţi în rochiţe* (1966), *Să stăm de vorbă fără catalog* (1967, 1971, 1973, 1981), *Ştafeta*

fanteziei (1968), *Schiţe vesele* (1968, 1973), *Melcul minicinos* (1972), *Aducătorului, mulţumiri* (1975, 1980), *Viitorule, când te-ai născut* (1973, 1977, 1982), *Mama mamuţilor mahmuri* (1980, 1983), *Un Guliver în Ţara Chiticilor* (1983), *N-aţi văzut un cal maro?* (1999), *Recreaţia mică* (1999). Cum se observă, cele mai multe volume au fost reeditate.

Multe dintre cărţile sale au fost traduse în alte limbi. Astfel, *Recreaţia mare* a fost tradusă în 12 limbi, între care: chineză, rusă, sârbă, germană, poloneză etc.

Selecţii din povestirile şi poveştile sale au apărut în variante diferite: engleză, germană, maghiară, rusă, bulgară, cehă, poloneză, estoniană, ucrainiană, sârbă.

Pe lângă volumul de *Teatru pentru păpuşi*, a tradus literatură pentru copii din italiană: *Peripeţiile lui Cippolino* de Gianni Rodori (1965, 1998).

O contribuţie importantă şi-a adus Mircea Sântimbreanu la emisiunile pentru copii ale Radiodifuziunii române.

A colaborat la o varietate de reviste: „România literară”, „Luceafărul”, „Convorbiri literare”, „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Steaua”, „Tribuna”, „Limbă şi literatură”, „Arici Pogonici”, „Luminiţa”, „Cutezătorii”, „Pentru Patrie”, „Flacăra”, „Universul cărţii”, „Informaţia Bucureştiului” ş.a.

Dintre distincţiile literare obţinute de-a lungul vieţii amintim: Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti pentru *Recreaţia mare* (1974) şi Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru volumul *Mama mamuţilor mahmuri* (1980).

Din proiectata ediţie critică a celor 120 de *Carnete*, sub îngrijirea soţiei scriitorului, Sanda-Florica Sântimbreanu şi a lui Ion Nicolae Anghel, a apărut volumul *Carnete de editor. Interviuri. Addenda*, postum, în anul 2000, la Editura Amarcord, Timişoara. Este o „selecţie din selecţie”, limitată la perioada editorială (1972-1985), cu însemnări, note şi

comentarii ale autorului, „incomode pentru prea multe din personalităţile marcante ale lieraturii contemporane, care ies în dezavantaj, diminuate, şifonate...”

Din aceste *Carnete* se detaşează, pregnant, „secvenţe [...] de la poziţia scriitorilor sub dictatură [...], cu îndrăznelile, demnitatea, rezistenţa lor activă la cedările unor autori, la laşităţile, abandonul moral şi intelectual al acestora, chiar dacă astăzi mulţi dintre ei par loviţi de-o amnezie totală în ceea ce priveşte propriul trecut”.

Din volum se desprind profesiuni de credinţă ale scriitorului privitoare la responsabilitatea meseriei de editor, menit „să fixeze [...] spiritualitatea unui popor la un moment dat”.

Atât *Carnetele* cât şi *Interviurile* şi *Addenda* surprind întâmplări importante din lumea scriitorilor, moralitatea sau imoralitatea acestora sub dictatură, amestecul brutal al politicului în cultură.

Vom poposi puțin asupra celei mai populare cărți a lui Mircea Sântimbreanu, *Recreația mare*, reeditată de E.Corint în 2008.

Volumul cuprinde, ca într-un corolar, 94 de schițe și povestiri avându-i ca protagoniști pe elevii adolescenți, în plină formare, investigați din varii perspective.

În opinia lui Ilie Radu-Nandra, autorul volumului „împarte *eroii* în două categorii: *pozitivi* și *negativi*. Primii sunt harnici, premianți, cu simțul datoriei față de cei bătrâni, participanți entuziaști la «țigaizarea» oilor, la plantatul pomilor fructiferi etc. Alături de ei, întâlnim galeria corigenților, chiulangiilor, tocilarilor, a indisciplinaților care șoptesc, copiază, deranjează lecția, distrug natura sau avutul obștesc, își poreclesc colegii sau își mint părinții”.

Poate nu întâmplător volumul debutează cu schița *Motivarea absenței* și se încheie cu cea intitulată *Elev*.

Autorul îmbină – ca perspectivă aucturială – subiectivul cu obiectivul, în funcție de problematica

abordată, de mediul sondat, de implicarea – mai mult sau mai puțin – a autorului în lumea mirifică a copilăriei. Autorul reușește, îmbinând „umorul cu intenția moralizatoare, să creeze personaje tipice ale vârstei școlare, în contextul clasei, cu bucuriile și micile lor drame.

Aducând un vibrant elogiu copilăriei, Mircea Sântimbreanu recurge la o varietate de procedee pentru a reconstrui o „lume" prin care toți am trecut: ton grav sau parodic, dialog alert, viu, replici spontane, specifice „vârstei întrebărilor", comic de situație, o reală observație psihologică și o inegalabilă capacitate de înțelegere a specificului vârstei.

Titlurile schițelor și ale povestirilor din volum sunt – cele mai multe – cât se poate de naturale: *Motivarea absenței, Un șmecher la lecție, Mi s-a terminat caietul, Cel mai bun prieten, Portretul colegei de bancă, E grea geometria?, Recapitulare, Va-can-ță, O temă grea etc.* Altele sunt concepute metaforic: *Jocul culorilor, Dărnicia, Negustor de pești,* incitant „filosofic": *A fi sau a nu fi* etc. sau nostalgic, precum *Scrisoare din Hunedoara,* care, probabil, îi stârneau autorului nostalgice amintiri de pe meleagurile natale.

Prin varietatea „problemelor" abordate, schițele și povestirile dezvăluie nenumărate întâmplări, ipostaze, nedumeriri, ezitări, preocupări, dar și idealuri și „trepte" parcurse de către protagoniști pentru a le atinge.

Defectele, lacunele elevilor – voite sau nevoite – apetența lor pentru glume, pentru „chiul" (uneori), pentru stabilirea unor bune relații, pentru „vacanțe" – chiar în timpul orelor – este privită cu ochiul cunoscător al scriitorului, de cele mai multe ori, cu umor și înțelegere: „Altceva [...] să rupă inima clasei [...] în frunte cu [...] profesorul", „băiatului îi e foame și mușcă [...] cu sete [...] din ardeiul iute [...]. De ciudă și de usturime îi vine să urle, să blesteme, să plângă", „arată-mi, că-ți dau și bicicleta de la

pompă”, „Și cititorii? Ei sunt în ultima pagină a cărții. *Și-au semnalat prezența* cu tot felul de cugetări, sentințe, maxime și, mai ales, *semnături*...”, „Dacă ar fi după el, ar da o *lege dreaptă*: fiecare repetent să primească la începutul anului *câte un zece*, la fiecare obiect, *fără ascultare, din oficiu*...”, „închei cu nerăbdare și semnez, *A ta servietă amărâtă”*, „îi venea [...] să se ascundă undeva de rușine [...], în crăpătura trotuarului, la rădăcina firelor de iarbă, în moțul roz-portocaliu al norișorului”, „O, supărările între fete! Prolog al despărțirilor de-fi-ni-ti-ve!”, „Puii s-au săturat, pesemne, să tot scurme rămășițele mingii de ping-pong”... „Goguță, cu puștii îți convine s-o faci pe zmeul...” sau „29 februarie e un oaspete rar...”

Nu puține sunt descrierile de natură, dovedind, pe lângă paleta largă de secvențe umoristice, ironice, sarcastice adesea sensibilitatea scriitorului: „după-amiază de noiembrie, bântuită de funigei și de aroma tufănelelor [...], cerul [...] uns cu mierea ultimilor faguri de vară”, „un vânt subțire tăia sârmele [...] și o zăpadă aspră, ca o măzăriche, se izbea de tabla casei”, „ca o gutuie fiartă, țuguiată și roșie, tocmai răsărea luna”, „Lumina după-amiezii s-a-mbâcsit [...]. Bucăți, din ce în ce mai dese, de-ntuneric se prind de pervazul ferestrei”, „Ghețarii au fumegat [...] îmbrățișați de primăvară” etc.

Încheiem cu observația lui Hristu Cândroveanu: „Mircea Sântimbreanu are dexteritatea de a sonda sufletul copilului [...]; nu numai arde vitriolant decepțiunile educaționale condamnabile și scandaloase, dar se pricepe să rămână [...] și prietenul, fratele mai mare, sfetnicul, „loazelor” de școlari...”

Miron Scorobete, *Imperiul unei singurătăți*

Fiu de țărani, născut la 1 mai 1933 în comuna Răchitova, județul Hunedoara, Miron Scorobete a absolvit Liceul Pedagogic din Deva, apoi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, unde s-a și stabilit, devenind redactor la „Tribuna” până în 1970, la radio și la Editura Tineretului.

Debutează în literatură la revista „Steaua”, iar editorial cu placheta de versuri *Manuscris* în colecția „Luceafărul”.

A mai publicat volume de versuri: *Fântâni, Ultima vânătoare de toamnă, Imperiul unei singurătăți* etc., de proză: *Drumul Gomorei, Comoara din Peștera scheletelor, Femeia venită de sus, Crâncena luptă dintre Ate și Abile, Scrisori din Isihia*, romanul de aventuri pentru copii, *Marile vacanțe*, două volume de interviuri împreună cu Vasile Rebreanu, *Cu microfonul dincoace și dincolo de Stix* și dramaturgie.

Colaborează la numeroase reviste, iar opera îi este tradusă în limbile franceză, germană, engleză, rusă, maghiară, sârbo-croată.

Lirica de debut, considerată de către Marian Popa „o lirică indecisă, între convenționalul năvalnic extravertit și sentimentalismul interiorizat până la discreție”, evoluează, poetul devenind o voce distinctă printre marii poeți ardeleni. Proza sa are, de asemenea, un pronunțat caracter liric.

Volumul ***Imperiul unei singurătăți***, apărut la Editura Viața Românească, București, în 1985, conține un număr de 89 de poezii în deplină concordanță cu titlul volumului. Poetul meditează dramatic asupra acestui complex sentiment al singurătății.

Chiar și pastelurile din volum stau sub semnul solitudinii.

Primăvara timpurie este personificată: „mugurii mai *dorm*”, „o plăpândă *nădejde/ îmbujorează* crengile rare...”, iar „dimineața *jubilând* de prospețime *crește*”, în timp ce „firea *urcă* în tulpine”, născând „un nou vlăstar”, „mugurii se deschid în slavă” asociați cu „oastea tânără a unui tânăr Mihai”. (*Augur*).

Dacă „florile dalbe *surâd*” „în prea noua lumină/ cireșii goi [...] până la brâu *se spală* cu floarea” (*Peste cireși astă-noapte)*, „s-aprinde-n primăvară un rug imens”, iar „primăvara e un rug/ de seve izbucnind în flăcări verzi”, în timp ce eul liric se asociază cu „veștedul [...] rod”.

Toamna este evocată în *Nopțile cu lună* („toamna începe să ne-ndrăgească...”); în *Toamnă târzie*, sunt „măguri de cenușă”, e „frigul strâns în haite” și „s-a pornit un vânt”. În *Sărbătoare de toamnă*, e „lumina [...] mai rară”, „frunzele [...] se desprind”, iar „bruma de pe lunca morii/ din aur greu și din argint/ îi fac o raclă sărbătorii”, în timp ce în *Toamnă*, „septembrie [...]/ Copacii [...] declină exemple/ de substantive intens aurii” și „Vara-i trecută absentă”.

Dramatic, în *Cădere de toamnă*, „burá/ pe un cântec vechi”, „sălbăticiunile pier”, „crengile goale de vișini...”

În *Bivuac de toamnă*, poetul vede cum „copacii-și scot armurile de fum”, „*singurătatea va urla de-acum*”, „norii [...] se duc”, pentru a concluziona cu un profund regret: „cerul e fala trecutei lumini/ ca o cetate de spuză”, iar „frunza căzută,/ prinos adus întâmplării...”, este aidoma cu „palidul chip al uitării”.

Pastelurile se încheie cu *Ninsoare* („cade neaua/ pe drumuri vechi, șovăitoare,/ pe coaste roase [...],/ pe larga văii istovire”, „o iarnă/ pierdută în copilărie”) și cu *Iarna a căzut*: „iarna a căzut ca o-ntrebare”.

Toate pastelurile sunt dominate de o undă de melancolie, precum *Timp uscat*. Pe un ton grav, marcat de timpul istoric, poetul se simte chemat de străbuni (*Balade, Columna, Spune-ne, Avrame, Numele eroilor* și *Fluierul*

Iancului) și oripilat de *Trecătoarele masacre* („horcăitul de roze agonizând simbolist”, „gâtlejul tăiat al izvorului”, „torida amiază”), pentru a exclama: „Ce tineri mai suntem aruncându-ne/ în dulcile, prea trecătoarele masacre!”

Cu gravitate prezintă poetul și felul în care „Cu corpul ei de nălucă balerina scria/ [...] ce pentru noi murise” (*Balet*) ca și momentul când *Cad umbrele peste gratii*.

Arareori, și numai sugerat, își face loc în versurile sale și erosul: „ne cuprindem în brațe/ cum, în cădere,/ ne-am lega de o stea căzătoare” (*Îmbrățișare*) sau „să trecem prin același cuvânt”, „toamna începe să ne îndrăgească”... (*Nopțile cu lună*).

Pentru a „sparge” singurătatea, eul liric se adresează direct iubitei, în *Rămâi*, enumerând și „motivele”: „să ne pătrundem în limpedea amiază/ de blândul naufragiu ce-n sânge ne-a rămas,/ de molcoma cădere a orei [...],/ de dulcea bântuire [...],/ de verdele ce trece...” Enumerația, epitetul, comparația, metafora sunt potențate de gravitatea tonului discursului liric.

Din *Romanță*, aflăm consecințele iubirii poetului: „am bătut un drum de toamnă, de depresii și de fum”, îndemnându-și iubita: „fii ca pământul plin de ploi străine/ și ca o baltă-n loc de stele” care „ar/ arde golul cântecelor mele”.

Alte poezii adresate persoanei iubite rotunjesc ideea: „În toate ești: în mărul [...],/ în cântecul de dor,/ [...] în strugurii [...]/ în steaua ce în ochii tăi străluce/ și în năluca verii...” (*În toate ești*); „ne vom aminti/ și-avem din ce în ce când toate sunt trecute” (*Va fi o zi*), „Ți-e părul azi salcâm, iubita mea!” (*Asonanțe*), „Vom fi cândva amândoi un sărut/ ca pământul și luna când se pierd în eclipsă” (*Cândva*), „în ochii tăi cât m-am pierdut” (*În ochii tăi*).

Vine să sporească solitudinea interminabilă a poetului *Fiii uitării*. Astfel, uitarea îl recunoaște „ca pe propriu-i fiu”, pentru că „de pe tărâmul uitării,/ [...] ne uităm

uneori la frații noștri vitregi/ și [...] noi, cei uitați,/ îi compătimim cum dispar,/ falsificați, desfigurați, substituiți de propria celebritate”.

Nu puține sunt poeziile în care este valorificat motivul dorului (*Dintr-o stâncă, Ierburi, De dorul zăpezii*).

O undă religioasă planează asupra altor structuri lirice, precum *Deasupra inimii, Motive de colindă, Rugă, Super flumina, Babilonis*.

Obsedat – în sensul bun al cuvântului – de nostalgia satului, poetul își convertește dorul de meleagurile natale în poeziile *Moara veche, La albastre curți, Seara solstițiului, Umbre trecând, În clipa asta*.

Cu multă sensibilitate sunt evocate și timpurile străvechi (*Medievală* și *Orfeu*).

De cele mai multe ori, singurătatea este asociată cu depărtarea, cu „uitatele vestigii”, cu „discul ce geme” (*Vacanță de toamnă*), cu „legenda ce se stinge” (*Moartea legendei*), cu „cetatea de spuze”, cu „palidul chip al uitării” devenind „ultimul refugiu”, „ultima noapte de rând”, „insomnii fosforescente” – o suită de metafore menite să definească poetic acest vast spațiu, „imperiul unei singurătăți”.

Meditația este nota dominantă a poemelor, chiar dacă încorporează o varietate de teme și motive, o modalitate profundă, vizând toate fațetele existenței, expresie a unei sensibilități discrete, a unei delicate emoții.

Irimie Străuț, *Prietenii poveștilor mele*

Cel mai longeviv scriitor de literatură pentru copii, născut în 1932, (scrie din 1957 până astăzi poezii, povești, basme, romane pentru copii), Irimie Străuț are un palmares de 54 de titluri de cărți dedicate cu dragoste acestora.

Confesându-se copiilor, el le răspunde la întrebarea „Cum de scriu eu poezii?”: „Dragii mei, să știți că eu/ Le culeg «din curcubeu»”.

În anul 2011, i-a apărut la Editura Dacia XXI, din Cluj-Napoca, Antologia ***Prietenii poveștilor mele***, în colecția „Cărțile copilăriei”.

„Cuvântul înainte” este semnat, din 1994, de marele Mircea Sântimbreanu, care îl numește pe Irimie Străuț „unul dintre cei mai remarcabili profesioniști ai literaturii pentru copii”.

„Piesa” cu care debutează antologia, *Țupa-Țup,* este și prima scriere a scriitorului, având ca personaj „un iepuraș mic și neastâmpărat...” care parcurge drumul de la școală spre casă printr-o pădure „cu ghiozdanul subsuoară...”

Personificat, iepurașul trece printr-o întâmplare tristă: fugind de „un dulău mare și rău”, își pierde tocul „cioplit din os”, pe care, apoi, i l-a găsit colega lui de școală, Rița-veverița, după încercările eșuate ale ciocănitoarei, ale vărului său Laudă-goală, ale bursucului năuc și ale lui Moș Labă-grea.

Povestea are nu numai o valoare educativă, ci și un pronunțat caracter instructiv, copiii aflând despre viețuitoarele cele mai importante ale pădurii și mediul lor de viață, despre sensurile multiple ale cuvântului „toc” (de scris, de pușcă, de vioară, de ușă etc.), familiarizându-se cu expresii populare precum: „a-și lua picioarele la spinare” etc.

Povestirea este atractivă și prin secvențele impresionante de proză rimată, menite să stimuleze atenția micilor cititori: „cioplit din *os*, la un capăt *ros*”, „trecu la alt

copac să întrebe *un gândac*", „fugărit de *un dulău* foarte *rău*", „zvâcni *săgeată* din arc *aruncată*" etc.

Povestirea este urmată de poezia *Vine iepurașul*, amintind tuturor copiilor „buni" că „De Paști vine iepurașul!"

Și noi suntem școlari dezvăluie prietenilor întâlniți de Țupa-Țup în drum spre școală: „un lupan", „Vulpița papă-tot", „un brotac", „cârtița", „aușelul" care l-a ajutat să găsească drumul spre școala iepurească, unde „școlarii nu învață să se dușmănească, ci să fie harnici și buni și de cei răi să se ferească". Deși a întârziat puțin la lecție, „în timpul pierdut, câte ceva, iepurașul tot a învățat".

Din povestirea *Ciuf-ciufulici*, „copiii" învață că „puiul de arici" are „ochii mici și bot de arnici și țepii mici" și că după ce „Ruha-Buha, pasărea-nțeleaptă" l-a îndemnat să citească mult, „-n carnet primește, azi, doar nota zece".

În completare, urmează poezia *Croitor cu mii de ace*, prin care copiii își consolidează cuvintele „alaltăieri", „ieri", „mâine", „poimâine" și „răspoimâine".

Micuții își îmbogățesc, în mod plăcut și atractiv, orizontul cognitiv, citind povestirile *Lupu Hăpăucu, Bufnița judecător, Familia PO-GO-NI-CI, Hoața vulpe, Riro-Riri-Ner, puiul de rinocer, Albinuța, Coțofana Fana, Furnicuța, Breb, puiul de cerb, Cocoșul-mpintenat, Bursucul alb.*

Câteva dintre acestea sunt concepute în versuri.

Astfel *Hoața vulpe* este văzută prin prisma „caracterului" ei: „se apropie de sat/ ... dând *târcoale*/ La *cotețe* și *ocoale*", „stă la pândă", „vicleana milă n-are". Când, însă, un câine „O înșfacă voinicește,/ Ce pe-o cârpă-o smotocește,/ Hoața nu are scăpare". Este pedeapsa pentru că ea „-*nhață*/ Vreo găină sau vreo *rață*".

Albinuța dezvăluie hărnicia acesteia, care „Strânge mierea.../ Să-i tot fie dulce masa,/ Când vine iarna, geroasa".

Veverița este „Chibzuită, gospodină/ Iarna o trece senină/ ...că-n cămară/ Ea adună de prin vară/ Nuci și ghinde

și alune/ Și tot fel de poame bune”. Ea, ca o gospodină, „are bucate de soi”, pentru că „le usucă, le chitește”, „Și-n culcușul de frunzare/ Tihnă și odihnă are” în timpul iernii. În noua primăvară, când „florile se deschid.../ Și noi roade pregătesc/ Pomii care înfloresc”, „veverița-Uța,/ Jucăușa, hărnicuța” culege „cu temei”: „Fructe dulci, semințe, poamă,/ Pârguite până-n toamnă”.

Furnicuța este „O furnică/ Mititică”. Aceasta „Toată vara/ Hărnicește/ Voinicește./ Duce-n spate/ Tot ce poate.../ Pentru mii și mii de guri./ Tot ce altul risipește/ Ea cu sârg agonisește,/ Lucrează cât alții doi/ Și-i fruntașă-n mușuroi”.

Poezia stimulează munca.

Frumusețea cerbului s-a convertit în poezia *Cerbul*, ca stăpân al „Plaiurilor carpatine”. El „străbate codrii/ Suie culmile senine”, „veghează zarea/ Ca plăieșii din străbuni”. Sensibili la „ecoul/ Îmbătat de dulce grai/ Îi *răspund copiii* cu *glasuri/ Cântătoare*, ca de mai”.

În ultima strofă se conturează portretul cerbului: „Parcă-i coborât din basme/ Crai, ce-n fiecare an/ La *coroana* lui, podoabă,/ Mai adaugă un ram”.

Cocoșelu-mpintenat se adresează, personificat, dimineața, gospodarilor, copiilor și oamenilor mari: „Vă treziți,/ Nu e timp să leneviți”.

El are „glas înfocat”, e-mpintenat/ și se crede chiar că-i ceas”. Bunicul adeverește spusele cocoșului și „nici nu-i pasă/ De ceasornicul din casă”.

Alte povestiri explică, pe înțelesul copiilor, *De ce mormăie ursul*, cine este *Laudă goală*, cine sunt *Iepurașii lui Moș Crăciun*, de ce *Urciorul nu merge de multe ori la apă...*

Povestirea *Blana iepurelui* are și un caracter etiologic, explicând de unde provine proverbul „Cine aleargă după mai mulți iepuri nu prinde niciunul”, având ca pretext dorința vulpii de a-i lua iepurașului blana. Povestirea este străbătută de un umor sănătos, prin care ni se transmite

mesajul că iepurașul – prin inteligența sa – a reușit să o înșele pe vicleana vulpe, derutând-o, ducând-o cu vorba...

Poezia *În zori* are un pronunțat caracter moralizator, învățându-i pe copii cum să se pregătească pentru a avea o zi plăcută: „Fac gimnastică și-apoi/ Mă spăl și mănânc cât doi”, căci „... se știe, scrie-n carte/ Dimineața-ajungi departe”.

Alte povestiri au ele însele titluri moralizatoare, precum *Paznicul care și-a mâncat praznicul*. Acțiunea se petrece „în pădurea de stejar”, unde „Zdup-Rup, un lup sur și Codoi, un vulpoi cu coada vâlvoi” fac ravagii printre celelalte animale. Acestea, întrebând un mistreț, au convenit să-l angajeze paznic pe vulturul Zuzu, ajutat de moș Martin. Ele nu au luat în seamă sfaturile date de „Ruha-Buha, pasărea cea înțeleaptă și chibzuită, care le-a amintit că iarna bursucul hibernează. Așa se face că „cei năpăstuiți [...] ca să scape de tâlhari au trebuit, din nou, fiecare și toți la un loc să se apere cum au putut”.

Primăvara, când cei doi s-au prezentat să facă de pază, postul era ocupat „de-o veveriță ageră”... Despre Zuzu, viezurele, se spune că „este paznicul care, ca și obraznicul, și-a mâncat praznicul...”

Pădurarul și iarna surprinde pe „omul și munca lui” care au învins-o pe Baba Iarna și pe fiii ei, Fluieră-Vânt și Arde-Ger, „ajutat de foc”.

Într-adevăr, Irimie Străuț este „inventatorul” prozei rimate și ritmate pentru copii.

Volumul *O poveste pentru fiecare lună*, apărut la Editura Emia din Deva, tot în anul 2011, debutează, pentru luna ianuarie cu povestirea *Pădurarul și iarna.*

Pentru februarie, povestirea *Două inimi* pledează pentru generozitate și altruism. Inimă-caldă, însoțit de Inimă-de-piatră, luptând din greu cu nămeții, „deslușiră [...] o mogâldeață pe jumătate acoperită de zăpadă”. Inimă-Caldă l-a luat în spate pe omul înghețat pe jumătate, în timp ce Inimă-de-Piatră, nevrând să se mai încarce „cu o povară”, a

plecat. Ajunși pe creasta muntelui, au zărit satul, la marginea căruia s-a văzut șuba lui Inimă-de-Piatră. Sub nămeți, era acesta „bocnă de înghețat”, dar cele două inimi aprinse au învins vifornița”.

Martie se însoțește cu proverbul *Lupul, sameș la oi*, explicând proverbul: „vai și amar, când ajunge lupul sameș la oi”.

Un cioban, „pentru a nu mai avea necazuri cu număratul [...] oilor”, l-a angajat pe lup, îmbrăcat „într-o haină jerpelită” drept sameș. Credul, el s-a întors în sat, iar lupul a început să căsăpească „o mare parte din oi”. Restul au fost salvate de săteni, care „i-au plătit cu vârf și îndesat, după faptă și răsplată”.

Luna aprilie este ilustrată de povestirea *De Paști, vine iepurașul*. Este povestea vopselei roșii, provenite din petalele Florii Paștelui, atinse de aripioara „reginei albinelor”, care au devenit „purpurii ca sângele lui Iisus”, vopsea folosită de iepurașul Țupa-Țup, pentru a înroși ouăle...

Jertfa mamei este dedicată lunii mai. Mama și-a salvat fiul condamnat pe nedrept la moarte de către împăratul care trecea prin sat. Ea a dovedit că „drag de mamă e mai tare decât toată răutatea și trufia” împăratului. Cu „degetele schilodite”, ea a oprit pe clopotar, „fără să simtă vreo durere...”

Pentru luna iunie, ni se propune povestirea *Lupu Hăpăucu*. Temut de animalele pădurii, lupul își găsește „nașul” într-un „elefănțel”, care „întinse trompa după lupan și-l azvârli cât colo, într-un spin”, adeverind proverbul „ce ție nu-ți place [...] altuia nu face!”

Povestirea *Porumbeii lui Iisus* ilustrează luna iulie, explicând cum „au apărut [...] porumbeii albi, simbol al păcii și buneiînvoiri între oameni”.

Din povestirea despre luna august, aflăm *De ce mormăie ursul?* Pentru că, „păzitor” în prisacă, a strivit

stupul. Albinele l-au răsplătit cu „țepi și venin”, iar el striga: „– Săriți, că moor, moor, mor!”

Școala pădurii ilustrează luna septembrie, pentru ca, pentru octombrie să afăm *Când murgul s-a speriat de tropotul lui*, pentru noiembrie, despre *Șoricelul din nucă*, iar pentru decembrie, despre *Iepurașii lui Moș Crăciun*, care „mici, dar voinici” l-au ajutat pe acesta să ajungă cu darurile la „copiii încercați de emoțiile bucuriei”.

Laura Oană a sesizat că Irimie Străuț a inventat „cuvintele jucăușe”, o dominantă a scrierilor sale. El însuși afirmă că „un copil trebuie să învețe citind, poate învăța cuvinte frumoase sau jocuri de cuvinte, sinonime, omonime”...

Produs al Școlii de literatură „Mihai Eminescu”, precum Nicolae Labiș, Irimie Străuț și-a dăruit talentul o viață pentru satisfacția celor mici, cărora li se adresează cu mult drag: „De câte ori mai scriu o carte,/ Vă dăruiesc inima mea/ Și zbor ca-n basm, cu voi, departe/ Pe-un curcubeu cu vârf de stea”.

De-a lungul timpului, poveștile lui Irimie Străuț au „sărit” granițele României, fiind publicate în reviste pentru copiii din Europa și China.

Valentin Tașcu, *Defăimarea bătrâneții*

Născut la 23 ianuarie 1944, la Petroșani, poetul Valentin Tașcu a absolvit Liceul la Alba Iulia și Facultatea de litere la Cluj-Napoca.

În 1967, a fost cercetător științific principal la Institutul de Lingvistică și Istoria Literaturii „Sextil Pușcariu”, apoi, din 1989, cercetător al Casei de Editură „Atlas-Clusium”.

Debutează publicistic în 6 iunie 1968 în „Tribuna”, iar editorial cu volumul *Incidențe* (1975).

Pentru volumul *Poezia poeziei de azi* (1985) a obținut premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca.

Mai spicuim volumele de versuri *Dimineața amurgului* (1994), *Școala morții* (1997) precum și antologia bilingvă româno-spaniolă *Cuba – o jumătate de secol de poezie și singurătate*. Dealtfel, poetul, atras ca de un miracol, a vizitat de mai multe ori Cuba.

Volumul ***Defăimarea bătrâneții*** a apărut în 1998, la Editura Albatros și se structurează în patru secvențe lirice: *Semne de taină, Anatomia senectuții, Degradări* și *Aproape funebre*.

Atât titlul, cât și secvențele menționate dezvăluie o dramatică și prematură abordare a senectuții.

Sub raportul prozodiei, discursul liric îmbracă haină modernă și abordează, prea devreme pentru vârsta poetului la acea dată, o temă general-umană, precum meditația profundă privind trecerea ireversibilă a timpului.

Prima parte conține 22 de poezii și debutează cu poemul *Memorie*, care evocă anii când eul liric era deranjat de „obrazul întins și pielea prea fină”, încercând să-și fardeze „tinerețea” tulburătoare cu „riduri la ochi și cute pe frunte”; „barba prea neagră o albeam cu spumă”, pentru a obține o „altă figură, sobră și calmă”. Concluzia este, însă,

antinomică: „Prea tânăr – URAM tinerețea pe cât o IUBEAM”.

La 33 de ani – anii trăiți de Iisus – și-a „plâns de rușine și milă viața”, constatând: „... sunt blestemat să primesc/ și să port/ greaua povară a vârstei...” (*Spectrul*)

Două poezii cu același titlu, *Les filles*, evocă „pe cele de-atunci”, eroul simțindu-se neschimbat, pentru că „sigur se află o parte din mine/ cel de demult ADESEA”, având în vedere că pe cele de acum „tu le mai minți”, dorind ca „vremea mai bine pierea”.

În alte două, *Les femmes*, poetul constată cum „s-*au trecut*, deși mai trec/ *damele* după iubit”, „*se simt* și se dezmiardă”, că „*e*-atâta *toamnă* în umedul *AMURG*”.

Dezbătrânirea (deja?!) propune ca „zilele toate [...]/ mult mai ușor să le dai altcuiva”, fiindcă „Vremea, și una, și alta, se scurge...”

Senectutea duce la concluzia că „GREUL total e să nu mai iubești” și la spaima că „ultima iubire nu se mai arată” (*Ultima iubire*)

Ultimul dans surprinde o respingere a trecerii timpului de către tinerețe: „cel tânăr *nu crede* [...]/ că [...] *pasul* său *molcom va fi*”, *nu vrea* să afle că vremea/ îi trece”.

Chiar unele titluri de poeme sunt simbolice: *Numărătoarea inversă, Fotografii,* dacă avem în vedere secvențe precum: „AERUL lor cel vechi”, „nimic” mai „ascuns în NIMIC”.

Anatomia senectuții presupune să analizăm *mâna* care tremură, *urechea* care „prinde semnale mai greu”, *gamba* și *coapsa* care „gâfâie [...] și tremură”, *ochii* care „nu pot reține [...]/, ci numai o lumină/ a clipei ce-a TRECUT”. *Privirea* încearcă – reușește oare? – „să se-amăgească”, *auzul* „-n surde tristeți S-A PIERDUT”, iar *puterea* „o vezi tot mai slabă”.

Ciclul *Degradări* constată, nu fără emoție, cum „se stinge amintirea” și cum „ce era frumos/ posomorât se face

și palid”. A se observa alegerea unor cuvinte prin care se reconstituie o atmosferă sobră, descurajantă.

În *Spectrul final*, eul liric își reproșează că „timpul l-au lăsat/ prea liber și [...] a trecut”, că „pustiit devine tot”. Ca măsură de precauție rămâne *Preîntâmpinarea*: „lasă-te în voia căderii [...]/ și fă-te c-ai vrut să săruți/ întotdeauna pământul”, „Prefă-te absent”.

Discursul din poemul *Dinlăuntru* dă alte sfaturi: „poți să ascunzi tot răul ce știe să roadă”, „Ce bine-i cu tine să știi să vorbești/ seara, noaptea”.

Volumul se încheie cu ciclul *Aproape funebre,* care exprimă gradul înalt de disperare a eului liric.

De remarcat modul surprinzător de realist al constatărilor: „tot ce e pe trup să se-nvechească/ [...]/ Oglinzi dușmane te-nconjoară tot mai des/ și cel dintâi sicriu sunt ele [...]/, ochii cei vechi uimiți,/ [...] ochii cei noi [...]/ îți par și sunt/ indiferenți [...]/ nici nu mai auzi/ decât ce nu se-aude” (*Rușinea*).

La fel în *E timpul*: „Renunță să mai fii altfel decât singur [...]/ e mult mai adânc/ să ai nostalgii decât nedemne eșecuri”... Atmosfera disperată se menține și în *Realitate funestă*: „mă uit la mine și mă doare/ cum voi pleca aproape singur/ cu trupul obosit și ros de boli murdare” sau în *Repetabila stingere*: „zăpada ființei acoperă totul cu alb/ când, de fapt, în negru se-mbracă/ tot ce e viu...”

Oglinda scoate la iveală o altă dramă: „de-o vreme, refuz să privesc/ privirea celor ce știu/ [...] ce-o să se-ntâmple...”, iar *Spectrul fatal* este cel mai deprimant având în vedere faptul că „Nimic nu e înainte, prea mult înapoi [...]/ Exact ce e sigur în urmă se lasă uitării”, „mult mai multe, dar goale MORMINTE”.

Ciclul ultim se încheie cu poemul *Pragul* (titlu foarte bine ales!), care surprinde „o minciună” a tot ce gândește eroul despre „temeri și spaime”, pentru că „e [...] FOARTE BINE” când „târziul vine”. Oare de ce?! Desigur pentru că

pune punct suferinței trupești și sufletești, ne eliberează de tot ce ține „de o mână de țărână”.

Fiind dominate de o „tristețe iremediabilă”, cum ar fi spus Topârceanu, poemele lui Valentin Tașcu renunță nu numai la prozodia clasică, ci și la podoabele stilistice, considerate – proababil – inutile în aceste circumstanțe.

Rămân, totuși, simbolurile, o mare întinsă de simboluri și metafore menite să reconstituie o complexă stare sufletească măcinată de meditații profunde pe tema senectuții: „somnul”, „visul”, „zarea vârstei”, „ochii memoriei”, „saltul în gol”, „târziu”, „anii clocotului viu”, „pustiu”, „taină”, „pomenirea”, „foamea”, „dor de odihnă”, „seară”, „toamnă”, „iarnă”, „dans”, „liniște”, „altul”, „numărătoare inversă”, „rost” etc.

Reușite antiteze inundă marea de simboluri și metafore: „*Ele* te-*nalță*, *tu* te *cobori*”, „Pare și *jalnic* și *vesel*”, „femeia aceea de mare și veșnic *păcat*/ devine o palidă SFÂNTĂ”. Li se alătură numeroasele enumerații care surprind variatele fațete ale existenței umane.

Lexicul, luat din sfera trecerii timpului, a senectuții accentuează drama eului liric, potențând sentimentul senectuții, pentru a-l face cât mai credibil sub pana unui talentat poet.

Nicolae Țic, *Intermediarii*

Poet, prozator, reporter, scenarist, Nicolae Țic s-a născut în satul Boz, comuna Brănișca, județul Hunedoara, la 24 decembrie 1928. A studiat la Liceul „Decebal” din Deva și a absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București.

A fost redactor la „Scânteia tineretului” (1950 – 1956), apoi la Secția Scenarii a Studioului Cinematografic București (1961 – 1969). Va fi un remarcabil reporter.

Va debuta în 1949, în concursul inițiat de „Revista elevilor”, obținând Premiul pentru poezie.

Editorial debutează cu romanul *A doua noapte a lui Anton Vrabie* (1957), de inspirație rurală.

Pentru volumul *Profiluri*, va obține Premiul Academiei Române în 1959.

A mai scris romanele de inspirație citadină: *Ora 6, Anii tineri, Vântul de seară, Un vals pentru Maricica, Nu trageți în caii de lemn. Naveteștii* reia fenomenul rural. A mai scris *Jurnalul de toamnă, Bufnița* și *Evanghelia după Satan*.

A colaborat la toate revistele literare și a fost apreciat de Valeriu Cristea, G.Dimișeanu, V.Ardeleanu, Paul Georgescu, Aurel Martin, Sorin Titel, Marian Popa etc.

S-a stins din viață la 11 martie 1992.

Romanul ***Intermediarii*** a apărut în 1985, la Editura Cartea Românească din București, având ca note dominante autencitatea și realismul cu care autorul reconstituie o lume investigată de un fin observator al vieții citadine sub toate aspectele esențiale: politic, moral, familial, social.

Autorul este nu numai discursiv, ci și meditativ, obiectiv, familiar, dar și profund uman, pătrunzând, prin intermediul introspecției, în dramele personajelor.

Faptele sunt narate modern, îmbinând obiectivitatea cu subiectivitatea, alternând planurile, privind personajele din mai multe perspective.

Interpretarea evenimentelor prin prisma personajelor principale este un pretext de-a privi cu ochi critic evenimentele, dovedind atitudine civică, deasupra acestora planând o undă de ironie.

Așa cum îl arată și titlul (*Intermediarii*), romanul reconstituie artistic lumea acelora care merg „pe ocolite”, bat „unde trebuie”, fără a merge „direct la țintă”, folosind „neveste, soacre”, pentru a-și atinge țelul în viață, deci „intermdiarii”. Este sondată obiectiv această lume, deoarece „cu audiențele nu mai clintești nimic din loc [...]. Astea-s așa, pentru ăia rămași de izbeliște”. Ca și astăzi!

„Intermediarii” apar ca ciupercile după ploaie: „Am câteva informații sigure obținute prin *intermediari* de la reprezentanța noastră economică” – spune inginerul-șef Gavriliu, în timp ce Alexandru Ieronim, director general în Ministerul Economiei, personaj principal al romanului, îi spune șefei de cabinet că: „în meseria asta de *intermediar*, ca și în pilotaj, nu poți greși decât o singură dată”; „Unde s-a mai pomenit ca un ministru adjunct să-și alunge soacra de la recepție prin *intermediari*?” sau: „Ca o confruntare, nici directorul școlii de comerț, nici Chivu de la sector nu și-ar fi recunoscut *intervenția*” – consideră Vasile Modoran, directorul I.A.E.S.

Înainte de a ajunge director general, un maistru de la uzină i-a spus lui Ieronim: „Dumneavoastră [...] sunteți un *intermediar* [...]”. La care, el reacționează: „... ce mizerie mai e și asta? Adică tranzacție cu personalități, trafic de influență”.

La începutul carierei, „Alexandru Ieronim – după ce adunase suficiente și elocvente dovezi de birocratism și descurcărism – se hotărâse [...] să dea totul pe față [...]”. Efectul: toți „se socotiseră datori să-i accepte punctul de vedere”.

Chiar după ce fusese demis din funcția de director general, Ieronim „încă mai avea *iscoade* și aflase tot [...] în numai șapte zile: toate [...] înregistrate pe la alte foruri”...

Din punct de vedere psihologic, autorul omniscient și omniprezent pătrunde cu talent în stările sufletești ale unei generații care trăiește într-un climat moral, având anume relații sociale, specifice perioadei comuniste și evocă realist neliniștile justificate ale acesteia privind locul de muncă în atare condiții.

Acțiunea romanului se derulează pe mai multe planuri, care se intersectează sau se suprapun adesea.

Destine precum al lui Alexandru Ieronim, director general în minister și al familiei sale (Sevasta și Adrian) vin în contact cu acela al prietenului său, Vasile Modoran, directorul uzinei, devenit ulterior ministru adjunct sau cu al fostului ministru adjunct, Dumitru Orheianu „detronat” prin intrigi.

Un spațiu larg acordă autorul familiei lui Alexandru Ieronim, care are, de fapt, cele mai variate probleme existențiale – soția va muri de cancer – și familiale – între Alexandru și Sevasta relațiile sunt precare, iar fiul lor, Adrian, este un inadaptabil – suflet de artist, la insistențele familiei, va fi nevoit să-și consemne existența în activități practice.

Încă din primele pagini ale romanului, Alexandru Ieronim se dovedește obsedat de un vis, care se repetă, reconstituind un accident de mașină. Medicii i-au dat un diagnostic pe care el îl pune sub semnul întrebării: astenie, nevroză, stres. Indicația lor era să nu mai conducă mașina un timp...

În viziunea autorului, Ieronim „arăta încă falnic”, „voia să aibă ochi buni [...], care să vadă ce se petrece în jur, printre subalterni, dar și în cabinetele superioare”, în timp ce Sevasta, soția lui, considera că el „nu se poate imagina în afara nomenclatorului...”

Alexandru trăia din plin și drama familială, generată de nereușita la facultate a fiului lor, Adrian, care părea destul de rebel și dezinteresat de viitor. Ca măsură „educativă”, l-a amgajat muncitor necalificat la I.A.E.S., unde era director prietenul său, Vasile Modoran. Adrian, fiind un inadaptabil, după ce s-a calificat ca strungar, a reușit la Agronomie, dar s-a angajat pe șantier, supărându-și definitiv familia, care l-a instalat singur, într-o garsonieră.

În ciuda muncii stresante de la birou, Alexandru „rămăsese un om de acțiune, optimist, măcar [...] cât să reziști de pe o zi pe alta”...

În caracterizarea acestui complex personaj, autorul recurge la tehnica modernă a contrapunctului, el fiind văzut diferit de către celelalte personaje. Uneori, analiza psihologică este însoțită de elemente senzoriale.

Autocaracterizându-se, Alexandru recunoaște, în sinea lui, că „am nevoință de un tonic general, care să-mi redea și forța și încrederea”.

Vasile Modoran, „prietenul”, îl consideră „născut din lozinci, îmbrăcat în principii și hrănit cu birocrație”. Aflând că „își amorțește nopțile cu Anda Liu (secretara sa – n.n.), îl consideră corect, deoarece „chiar în ziua când și-au declarat amor pe viață, a scos-o din minister, prin transfer [...], conduce o agenție de turism”.

Sevasta, soția lui Alexandru, îl vede „un străin, agasant cu văicărelile lui, nimerit aici din căutare de adăpost vremelnic” și recunoaște că „trădarea asta nu mă doare”. „El nu pricepea nimic, era prea sănătos, n-avea alte spaime decât cele provocate de o posibilă prăbușire din funcție [...], era prea indiferent la soarta altora”. Ea constată cu amărăciune că „Ieronim nu cunoaște boala și nu suportă oameni bolnavi în jur”. El însuși recunoaște că „instinctul [...] de conservare este mai puternic decât orice lege” și că a fost „nepoliticos, necuviincios” cu ministrul.

Revenind la Vasile Modoran, autocaracterizându-se, acesta consideră, fără falsă modestie, că este „om al datoriei, un soldat disciplinat”, crezând că în muncă „nu se admite nicio abatere”.

Autorul îl vede pe Modoran încăpățânat, de o intransigență aproape alarmantă, „trecând chiar peste *intervenția* destul de energică a ministrului”; „Intransigența lui Modoran încă nu era acceptată ca atare, bănuindu-i-se o tactică în manevrarea cadrelor”.

Colegii lui din minister cred că „va descoperi că are de apărat niște interese!”

Sevasta, soția lui Ieronim, se baza, în asigurarea viitorului lui Adrian, pe relații, pe „intermediari”: „Aranjez eu, ai să vezi...” Deși încă tânără, boala incurabilă o măcina de vie. În ciuda evidenței, medicii încercau să-i inoculeze ideea că „în curând se va produce miraculoasa ieșire din impas”, ceea ce Sevasta nu mai credea, realistă fiind: „Știți că nu mai e nicio scăpare: mi-a venit [...] rândul!”

În privința soțului, consideră inutilă o reconciliere: „Am consemnat și ultima speranță de-a ne mai regăsi [...]. Trădarea asta [...] poate că o și merităm [...], nu e decât o revanșă”.

Autorul surprinde o oarecare revenire a bolnavei, „când Ieronim îi aduce vestea că Adrian se prezentase la Arte plastice, unde mai era un loc și reușise”.

La insistența lui Ieronim, ea îi promite o întrevedere cu Modoran: „moartea îmi mai dă răgaz, cât să-ți aranjez și ție funcția”.

Cu puțin timp înaintea finalului iminent, autorul o surprinde pe Sevasta: „mai prinse puteri, se dădu jos din pat [...]: era tot palidă și trasă la față, însă ochii își redobândiseră vioiciunea, agerimea...” Ea poate, acum, muri liniștită, deoarece, în ultima lui vizită, Modoran a spus: „i-am semnat numirea: inginer-inspector la centrală [...]. Și-am făcut-o pentru tine...”

Înainte de a se sfârși, „fără zbucium”, Adrian i-a citit mamei, la dorința ei, o poezie recentă.

Adrian este un personaj complex, bine realizat, beneficiind tot de tehnica nouă a contrapunctului.

Tatăl său, Alexandru, îl vede destul de obiectiv: „Adi al nostru, din câte a învățat, mai știe doar ce au uitat alții [...]. Dar nu l-am prins cu fumuri. E un copil normal [...], își vede de tâmpeniile lui curente, muzică, mici petreceri, romane polițiste, femei [...]. Nu-i un idiot, e mai rău: e un inconștient”.

Adrian, ironic, îi „descrie și imită [...] cu talent pe cei de la facultate, profesori și asistenți”.

Tatăl consideră că pe băiat „nu l-a dus mintea mai departe”, dar „este dator să învețe o meserie”. Alteori, crede că este „un nebun de legat” și că „are să sfârșească în cămașă de forță”, întrebându-se, retoric, dacă băiatul nu vrea „să-și bată joc de ei”.

„Convingerea maistrului Nistor era că Adrian Ieronim e o pasăre călătoare”, suspectându-l că ar fi putut primi „însărcinări speciale privind disciplina de lucru”. Ieronim o asigură pe Sevasta, înaintea sfârșitului acesteia, că „Adrian nu e tocmai cretin [...], a învățat să-și câștige pâinea cea de toate zilele”.

Intriganta – cu acte în regulă – este Aglaia Petcu, soacra ministrului adjunct, Dumitru Orheianu. Despre el, soacra crede că este o figură ștearsă, insultându-l: „ingineraș ai să mori”, „director prost”, „au făcut ministru dintr-o momâie”.

Crescută pe maidan, „într-o periferie din Pitești”, Aglaie Petcu devine cea mai mare profitoare în urma numirii ginerelui ca ministru adjunct.

Ca orice parvenită, o folosea pe femeia de serviciu în scopuri personale, „îi certa pe copiii zburdalnici”, aștepta „să fie salutată cu respect”, „și-a făcut relații”, iar când a ajuns la spital a pretins o „rezervă cu un singur pat”.

Aglaia s-a apropiat de Sevasta, numai pentru a „interveni” împotriva lui Ieronim cu reclamații.

Cosmopolită, le reproșează fiicei Florica și ginerelui: „Dacă nu vă știți rangul, e limpede că nu vă știți nici interesele”.

Autorul consideră că „Impresia că ea dirijează și alină durerile altora o ajută să se simtă necesară într-o lume bântuită de rele”. Ea este tipul „intermediarei”, al analfabetei care nu-și cunoaște limitele, reușind să bulverseze multe destine.

O altă „latură” a societății de atunci o constituie vizitele între familii, când acestea erau „cu dare de mână”. Astfel, „dacă voiai să te accepte, erai obligat să te arăți la nivelul lor. Îți venea unul în casă cu un cartuș de Kent – adus, firește, de peste graniță – dator te simțeai, când te poftea la el, să-i oferi un cadou echivalent”.

Fin observator al societății în care și-a consumat existența, Nicolae Țic recurge – cel mai adesea – la ironie și sarcasm, fapt ce conferă romanului valoare de document. Romanul este scris cu o intensă densitate sufletească, autorul folosind, de cele mai multe ori, o stringență a frazei, ceea ce dovedește o bună orientare în modul său de a gândi și a simți.

Problematica directă – de la varietatea preocupărilor familiale, la poziții diverse privind locul de muncă, la principii de la care unele personaje nu se abat – dovedește talentul scriitorului de a reconstitui veridic o realitate.

La reușita acestui roman contribuie și ușurința cu care autorul alternează planurile, îmbină modul obiectiv de re-creare a realității, cu cel subiectiv, folosirea unor tehnici variate în atingerea unui deziderat estetic. Astfel, se realizează o unitate epică plauzibilă, fixând romanul printre cele mai valoroase ale lui Nicolae Țic.

II. Cei care au rămas...

Ioan Barb, *Ostatec în cer*

Avocat la Baroul Hunedoara, Ioan Barb s-a născut la 5 noiembrie 1960 la Călan, județul Hunedoara. Întâmplător sau nu, tot la 5 noiembrie se năștea, dar în 1880, Mihail Sadoveanu.

După debutul în volumul colectiv al Cenaclului „Radu Stanca” din Călan (1979), Ioan Barb debutează editorial în 1998 cu volumul *Tăcere ca flacăra* – poeme, la Editura Călăuza din Deva.

Alte volume de poezii: *Sub via ființei plâng strugurii* (2010), *Babilon* (2011) și *Sabatul interior* (2011). Are o prodigioasă colaborare în 11 volume de antologii.

A publicat în peste douăzeci de reviste și se bucură de aprecieri critice importante: Cornel Ungureanu, Ioan Moldovan, Eugen Evu, Ioan Radu Văcărescu etc. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Sibiu.

Volumul ***Ostatec în cer*** apare în 2012, la Editura Tipo Moldova din Iași și este un volum antologic al poeziilor din anii anteriori.

După câteva piese din *Tăcerea ca o flacără*, urmează selecții din volumul *Picătura de infinit,* despre care Silviu Guga spunea că încorporează „veritabile carate”. Selecția începe cu *Spărgătorul de stele,* abordând cele mai semnificative teme și motive poetice în manieră modernă, nonconformistă: iubirea, existența – cu toate fațetele – copilăria, religia, timpul... pentru a încheia cu *A început apocalipsa în orașul interzis.*

Urmează selecții din volumul *Sub via ființei plâng strugurii,* sub semnul „unei evidente emancipări poetice” (Loredana Trestariu). Progresul este evident, eul liric, „contemplat de ochiul efemer” se consideră, la început, „doar un obstacol”, „un orb”, „un buimac”, în care, însă, cineva lăsase „o fereastră deschisă” spre interior, din care transpar „speranța”,

„iubirea”, „neliniștea”, „armura”, dar și „un firicel de frig”, „dorințe”.

Selecția se încheie cu poemul *Isus, balsam pentru iertare,* un dialog dramatic cu divinitatea privind „limbajul [...] secret”, „gânduri cenușii”, „întunecări”, dar și „un balsam pentru iertare” o dată cu dimineața, când „rugăciunile” poetului „umblă desculțe”, căutându-l pe Isus. Este o vădită sete de absolut, de autodepășire.

Din volumul *Babilon* se desprind „incursiunile” poetului într-un timp mitic, având ca principal simbol, „fereastra”, simbol reluat din volumul anterior, prin care pătrund „oile grase ale cuvintelor”, în care se convertește „zâmbetul fermecător al Dalilei”, în „iluzii în umbre”, în „rechinul din oceanul singurătății”, în „stingere”, în „bordei în aceeași speranță”, în „cântecul harfelor”, în „fascinație”, dar și în iluzii, „amintirile fumegând în cenușă”, în „umilință”, jertfe, în „chemare”, pentru ca, spre final, *Iordanul interior* să îi „albească viața”.

Acest „Babilon” interior, o captivitate proprie, poetul îl transfigurează artistic, planând, în aceste poezii, credința în Dumnezeu, ecouri din psalmi, un suflu creștin („întunericul s-a tras înapoi [...]/ printre două lumi/ cobora *din Cuvânt*/ Dumnezeu”). Poetul pendulează între aspirația spre libertate și canoanele impuse de realitatea cotidiană: „dar simt cum se încălzește viața/ în palmele Tale”... și reușește să se elibereze de Babilon.

Sabatul interior se structurează în trei mari secvențe intitulate simbolic: *Găurile din suflet, Amurg ambiental* și *Cauțiunea.*

Ladislau Daradici constată, pe bună dreptate, că, în acest volum, Ioan Barb „conturează profilul omului captiv în jocul propriului destin, surprinzându-și și evaluându-și, cu o luciditate stranie, supraviețuirea într-un univers răvășit, iremediabil dereglat”, având ca model „omul [...] exilat la

marginea unei lumi spulberate, improprii”, „Un Sisif sângerând”...

„Blocat între etapele vieții”, *eul liric* cu „orașul scufundat” în sine, e „străbătut de un fluviu încremenit”.

Prima parte a volumului, *Găurile din suflet*, titlu metaforic, conține 24 de poeme cu titluri, de asemenea metaforice: *miracole, ... ultimul vis al unui mort, hublou, cioburile unei femei*. Eul liric este la fel de zdruncinat ca și în celelalte volume, simțind „o suflare înghețată sub geam”, „cuiele ruginite” care „au gustul” lui și îi „dau târcoale păsări albe” și [...] negre”.

Speranța nu moare, însă: „păsările albe au câștigat” și „cineva [...] cârpește găurile din sufletul” său...

Neliniștile rămân: „rănit în furtună îmi adun bucățile de trup”, „marginile tulburi”, dar „în oase toarce un izvor”, iar eul liric se va „zmulge din cătușele timpului”. Așa pendulează – în permanență – între exasperare și speranță. Natura este în consonanță cu peisajul interior răvășit: „pe cerul mohorât se adunau norii”, „toamna întinde o mână zdrobită”, „uitarea are palme de gheață”, iar salvarea vine din eternul sentiment al iubirii: „dragostea [...] îți astupă [...] rănile”, „vom rămâne îmbrățișați”, „în fiecare femeie din viața ta căutai o stea”. Speranță exprimă și unele elemente ale naturii: „soarele mătură umbrele”, „primăvara se dăruia”, „fulgerele [...]/ cu fâșii de beteală albastră”, „ploi [...]/ limpezind umbrele”.

Amurg ambiental îngemănează 25 de secvențe lirice asupra cărora planează, viu, adierile iubirii: „viața mea este o femeie”, „seara se așază pe genunchi/ ca o femeie pregătită pentru rugăciune”, „ceasurile noastre arătau/ deodată/ aceeași oră”, iar „o femeie lichidă/ picura în suflet”. În același timp, poetul valorifică – în stil personal – peisajul, deasupra tuturor situându-se dilematic „ostaticul”, cu „inima în curele de piele/ pe stâlpi, să nu-mi curgă viața din trup”.

Ciclul *Cauțiunea*, debutând cu *frate peste groapă* și finalizându-se cu *învierea din tunet*, este o meditație profundă

asupra morții, dar și o mărturie a redescoperirii lui Dumnezeu, pentru ca eul liric să-și regăsească echilibrul după care tânjește: „adorm câte o primăvară în gândul lui Dumnezeu”, „întrebam unde este Dumnezeu”, pentru a se convinge că „la început a fost Cuvântul”, că acest „Cuvânt [...] este o fântână”, că „Isus a coborât în infern”, unde „doar picioarele Tale străluceau”, că îl „ținea de mână Dumnezeu”.

În ansamblu, poezia lui Ioan Barb (întâmplător sau nu!) conține licăriri din încifratele poezii ale lui Ion Barbu, fără a-i fi un „epigon”, dar are suficiente elemente originale, chiar dacă abordează eternele teme poetice arhicunoscute: starea de vrajă interioară, aspirația spre puritate, spre salvarea lumii prin artă, prin rugăciune, alternarea portretului cu revelația, mari neliniști, descoperirea propriei identități. Varietatea prozodiei rezidă în cultivarea cu succes a versului alb – , refugiul în vers și gând, în nostalgie, cultivând un limbaj al candorii și inocenței.

Poeziile lui Ioan Barb au „valențele poeziei de calitate, printr-o voce poetică [...] formată, sensibilă, cu un patos moderat”, cum remarcă George Pașa.

Sânziana Batiște – *Dulce Arizona*

Volumul intitulat alegoric ***Dulce Arizona***, dulce adolescenţă, dulce tinereţe, studenţie, etapă dragă existenţei fiecăruia, după care tânjim mereu, pe care cei talentaţi nu ostenesc a o evoca..., apare în anul 2000 la editura Călăuza din Deva. Autoarea, o sensibilă şi talentată poetă, profesoară de limbile română şi spaniolă, membră a Uniunii Scriitorilor, a debutat în „România Literară" în 1968, semnând cu pseudonimul Bianca Mireş. Editorial, debutează în 1999 cu două volume de poezii, la editura Clusium din Cluj (*Zodia lumilor* şi *Mieii de lumină*), primul semnându-1 cu numele real, Felicia Moşneang. Volumele de poezii (*Mieii de lumină, Doine şi hore*) şi cel de proză, *Dulce Arizona,* le semnează cu pseudonimul Sânziana Batiște.

Scriitoarea debutează în proză cu schiţa *Marginea,* despre care Alex Ştefănescu spunea în „Flacăra", nr.25 din 1995 că „are anvergura epică a unui roman şi intensitatea lirică a unui poem. În câteva zeci de rânduri, autoarea face vizibile [...] figurile mai multor personaje, fiecare cu destinul său". Va deveni membră a Uniunii Scriitorilor din România.

Dacă nuvela şi romanul permit scriitorului o investiţie amplă, schiţa presupune nu numai talent literar, ci şi măiestrie în selectarea momentului celui mai semnificativ şi plurivalent din existenţa eroilor, puţini la număr, capacitatea de a-1 convinge pe cititor cu întâmplarea cu valoare de „împrejurare tipică" pentru categoria umană abordată, concentrarea la maximum a unei trăiri sufleteşti excepţionale, a unei experienţe emblematice. Este, de aceea, cu atât mai meritorie orientarea scriitoarei spre această specie literară în care au excelat puţini scriitori (Caragiale, Cehov...)

Schiţele volumului, în majoritate cu titluri metaforice, îşi trag seva din viaţa intelectualilor în devenire sau în plină activitate, primând profesorii şi, uneori, medicii (*Dulce Arizona, Cioburi, Cireşul, Alexlandia* etc).

Acţiunea celor mai multe schiţe se consumă în mediul didactic dinaintea lui 1989, „controlat şi îndrumat” sistematic de... „organul de partid”... Reprezentativă este schiţa *Accente,* care creionează tipul activistului Lăcătuş (chiar lăcătuş de meserie), omniprezent şi atotştiutor. El se exprimă agramat, operează cu stereotipii verbale (fondul problemei, ancorat, am punctat, sistăm), cu cuvinte improprii, iar logica „îi lipseşte cu desăvârşire”: „Să aveţi în aptitudinile şi înclinaţiile unde înclină elevul. Să vă apropiaţi de gândurile sufleteşti ale elevului...”, „să punem accentul [...]”. Dictatorial, se poartă şi „tov. Strâmbu” (nume caracterizant), reprezentantul Inspectoratului şcolar, pentru care conta „sancţionarea”, nu îndrumarea pedagogică.

Nici primarul comunei din schiţa *F.F*, nu are mai multă cultură: „Doresc ca cadrele didactice să dea dovadă de competenţa ce o au, pentru a acţiona strâns uniţi” [...], „să fim aproape de mese” etc. Autoarea ironizează modul de desfăşurare a examenelor şi compromisul: unii profesori indicau paginile de unde să se copieze, alţii dictau tezele, însă nu puţini „elevi” ajung la concluzia că „nu-i aşa mare scofală cu învăţătura asta”.

Proces - verbal supune unei ironice investigaţii chiar pe o profesoară de limba română, care, nu suficient de stăpână pe materie, oferă o precară „lecţie model” la un cerc pedagogic, pe tema lecturilor suplimentare. Astfel, calităţile de necontestat ale „propunătoarei” erau direct proporţionale cu „ţuica [...] şi gustările”, iar procesul-verbal atestă stereotip buna pregătire a elevilor, experienţa profesoarei care „şi-a luat gradul I cu nota 10”... Eludându-se slaba pregătire profesională, gravele lacune de ordin metodic, exprimarea simplistă: „ce-ai înţeles”, „nu-i vorba de”, „ce face fata?”, „în apreciere vă anunţ că...”, se creionează figura necompetentă a „cadrului didactic” respectiv.

Raportul elevului de serviciu surprinde alte minusuri din îndrumarea educativă a elevilor de către diriginţi, în aceeaşi manieră ironică, frizând anecdoticul.

Din schiţa *Porcii* rezultă folosirea celor din învăţământ pentru contractarea animalelor şi jignirile îndurate, în timp ce în *Cioburile* se reconstituie o realitate simplă, modestă, fără orizont, din bucăţi, nesatisfăcătoare.

Schiţa TVR este un pretext, pentru a dezvălui, indirect, nevoile în care se zbătea lumea rurală: „coată să stăm”, „or începe mintenaş”, „să zacă”, „nota amu [...]”, „haznă” etc.

Ochiul care nu vede pune sub lupă atmosfera propice actului creator, când, simţindu-şi „trupul şi sufletul curate”, autoarea îşi putea imortaliza amintirile.

Nu puţine schiţe surprind iubirea în cele mai variate ipostaze lirice (*Mâinile, Mănuşa, Cireşul, Ingera şi luna*), iubirea sacrificată (*O, voi fete ale Vavilonului!*) singurătatea (*Metropolitanul*) sau preocupări moderne, tehnica zilelor noastre (*Alexlandia*).

Desprindem din acest volum nu numai un profund simţ al observaţiei, fineţea ironiei, sobrietatea analizei psihologice, claritatea şi simplitatea expresiei, ci şi deplina cunoaştere a sufletului uman, împletirea umorului subtil, amar, cu lirismul discret, limbajul de o mare economie a mijloacelor de expresie.

Sânziana Batiște este și o talentată și sensibilă poetă.

Ioan-Dan Bălan, ***Autodafé***

Descinzând de pe plaiuri moldovenești, Ioan-Dan Bălan s-a născut la 30 mai 1951, a absolvit Liceul „C.Negruzzi" din Iași, apoi Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara.

A profesat la Școala Generală Nr.5 din Petrila, a fost consilier local, dar marea lui dragoste a rămas literatura.

A debutat în revista „Vatra" cu proza *Hoțul*, în revista „Orizont" cu *Negura* (1987, respectiv 1988), iar editorial în 1989, la Editura Facla din Timișoara cu ciclul de proze scurte *Întâlnirea*, într-un volum colectiv, *În căutarea timpului prezent.*

Director al mai multor publicații și al Editurii Mancuda din Petrila, Ioan-Dan Bălan este membru al Asociației Scriitorilor din județul Hunedoara, al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, al Ligii Scriitorilor din România, iar din 2011 membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Din 1994, a scris 13 volume de poezii, din care amintim *Cumpăna minei, Acolade, Poeme, Noptatice, Haruri, Roata Soarelui, Roata Lunii, Praguri* (ediție bilingvă) și *Autodafé* (2012).

A mai scris nouă volume de proză scurtă, trei reportaje, un studiu etnografic în colaborare și culegeri și prelucrări folclorice.

Referințe critice au scris mai mulți critici literari, dintre care amintim pe Ion Manolescu, Dumitru Velea, Florin Țene, Eugen Evu, Linda Bastide, Petre Birău etc.

Volumul de poezii ***Autodafé*** a apărut la Editura Confluențe din Petrila, în 2012 și are un titlu simbolic, sugerând atât un act de credință, cât și arderea pe rug a ereticilor condamnați de Inchiziție, cenușa.

De fapt numai prima parte a acestui volum antologic cuprinde *Autodafé,* în număr de 53, restul fiind selecții din celelalte volume de poezii ale poetului, asupra cărora nu ne vom opri.

Considerând viața drept o ardere, „dorința de a visa”, „darul de urlet în singurătate”, „îndrăzneala de a trece [...]/ toate podurile și râurile cu suflete plutitoare”, poetul împărtășește ideea că „în cenușa fiecăruia există/ semnul propriu...” că „din cenușa-i irizată (a cuvântului n.n.)/ curg lacrimi curate”, că „moartea fără cenușă [...]/ e a celor săraci cu duhul,/ e a celor săraci în daruri”, că aceasta „e darul de urlet în singurătate”.

Arderea, ca și cenușa, este ubicuă: „carnea primită la naștere/ [...]/ o arde împlinirea comună”, pe poetul suferind când îl dor „jarul gândului”, „focul prostiei”, „pârjolul așteptării”, faptul că „ridică rug din cărțile” lui „cel paria netrebnic”, că și-a pierdut fiul, că și „cuvântul arde drept combustibil”.

Ca element al ființei poetului, arderea îl caracterizează: „Goana cenușii mă ține pe vânt/ încă o viață îmi bate la poartă...”, „Se-aude prin gânduri focul trosnind/ cântec fierbinte, blestem și colind...”, „Aproape îmi place să ard/ *la picioarele vieții*” sau, antitetic, „poate *la picioarele morții*”..., întrebându-se „Cum să te închini luminii/ fără să porți pe tălpi și pe frunte [...]/ pulbere de cenușă zdrumicată”?

Chiar și poeziile de dragoste au ca simboluri dominante „cenușa” și „arderea”: iubita este „cenușă inocentă”, „să ard încă o dată spășit/ în dragoste...”, „eram nebun de bucuria ta/ când mă priveai arzând”, „Iubito,/ sunt pustiul sub flăcări înalte”, „Eram [...] ca văpaie/ înveșmântați de focul prins pe noi”, „Din focul inimii tu-mi ceri/ zăpada jarului ofrandă”, „jarul din frunte sub iasca ta coaptă/ sunt legături de păcat pe veșmânt”, „iubire de jar”, „sărut copt”.

Copleșit de mulțimea și varietatea de *autodafé,* eul liric tânjește după o altă ipostază: „Să știu privi calea întoarsă/ prin altă viață, fără foc”, „să-mi dăruiești, mamă, pe pământ/ din izvoarele pieptului secat/ *laptele care se încheagă vers*/ care croiește Cărarea Robilor cuvântului...”

Majoritatea poeziilor îmbracă haina modernă a versului alb.Sunt, totuși, câteva concepute clasic (*Autodafé XXIV,*

Autodafé XXXII, XXXV, XXXVI, XXXVII, XLI, XLII, XLV, XLVII, LI, LII), pe teme, precum iubirea, arta poetică, melancolia, speranța, idealul, timpul – toate alternând între ardere și cenușă.

Acest ciclu se încheie cu *Autodafé-epilog*, poetul ajungând la concluzia că, deși „Pe fruntea de cenușă nu se poate așeza/ însemnul stea sau coroana de spini [...]/ Tristețea arsă are adâncă în urme/ cenușă grea și întunecată, are sensul/ care duce pasul spre nemurire", ascunzând „puzderii stelare", „bucurii"...

Impresionează *stilul prea neologic*, poetul adresându-se doar celor care cunosc taina încifrărilor. Șocante ni se par (pentru cititorul neavizat) cuvinte precum: *echină, palimpest, geon, alpenștoc, ignifug, petent, izotor, ubicum* etc., conferind discursului liric o notă prea încifrată...

Prin îmbinările inedite de cuvinte: *jarul gândului, cenușă inocentă, norul rătăcit în fulger, umbră circumspectă, fusul timpului, venele incendiate albastru, amprenta misterioasă, flori de har, rugăciuni mincinoase, vers crucificat, oglinda minții, plângând flăcări, vatra speranței, trecerea clipei incinerate, dragoste mocnită* etc. poetul conferă textului poetic nu numai o accentuată expresivitate, ci și reflexivitate, sugestie, iar, pe alocuri, ambiguitate.

Mai reținem și înclinația poetului de a îmbogăți vocabularul prin cuvinte ca: „făinând" sau valorificând sinonimia: *vin roi, vin duium*.

Încheiem cu aprecierea Elisabetei Bogățan: „Centrat pe simbol, *Autodafé* devine cel mai unitar dintre ciclurile poetului, cel mai profund și cel mai realizat artistic. O dovadă că resursele poetului sunt surprinzătoare încă și o probă de adevărată poezie", apreciere la care subscriem.

Valeriu Bârgău, *Marele echilibru*

Valeriu Bârgău s-a născut la 7 martie 1950, în Mileștii de Jos, comuna Parincea, județul Bacău.

După absolvirea Școlii Militare, în 1972, se stabilește în Deva, județul Hunedoara.

În 1969, a debutat în revista „Ateneu”, iar editorial cu volumul de poezii *Floarea soarelui* sau *Mâna de lucru*, la Editura Cartea Românească.

A obținut mai multe premii pentru poezie (1971, 1974, 1975, 1988, 1998).

A fost membru al Cenaclului literar „Flacăra” al scriitorilor din județul Hunedoara, președinte al Cenaclului „Ritmuri” din Deva (1984). În 1980, a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Din 1985, onorează rubrica de critică literară „Scriitorii tineri și cărțile lor” în „Suplimentul Literar și Artistic” al „Scânteii tineretului”, din 1987, la „Tribuna”, conduce rubrica „Generație și creație” (interviuri), iar la 1 februarie 1990, a fondat la Deva Editura și ziarul „Călăuza”. Din 1992, a fost membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, între 1994 – 1996, director al revistei de cultură „Constelația Dragonului”, din 1996, până la dispariție, a fost directorul revistei „Ardealul literar și artistic”, semnând *Cronica literară*.

A colaborat la peste 25 de reviste din țară și străinătate, primind distincție internațională, Marele Premiu al Societății „Mihai Eminescu” din Sydney – Australia.

A fost prezent în peste opt antologii, a publicat peste 20 de volume de versuri și eseuri.

Referințe despre opera lui Valeriu Bârgău au făcut Lucian Alexiu, Victor Atanasiu, Olimpia Bercea, N.Ciobanu, Ioan Holban, A.D.Rachieru, Valentin Tașcu, Laurențiu Ulici etc.

S-a stins la Deva, în 3 ianuarie 2006.

Valeriu Bârgău este o voce unică în lirismul hunedorean, așa cum o atestă cele 16 volume apărute în timpul vieții și cele trei volume postume. Este o voce unică și la nivel național, dealtfel. Despre cartea ***Marele echilibru***, apărută la propria-i editură, Dumitru Velea spune că este o *carte-matrice*, prin care „s-a ajuns în preajma *matricei poematice*” a lui Valeriu Bârgău.

Momentul scrierii acestei cărți, Dumitru Velea consideră că a avut loc la începuturile manifestărilor poetice ale lui Valeriu Bârgău, dar a rămas în manuscris, poate nu întâmplător. De aceea, putem considera că este – cu adevărat – o operă „de sertar”, care și-a așteptat cu răbdare să vină... timpul când poate vedea lumina tiparului. Gestul l-a făcut poeta-consoartă, Mariana Pândaru, convinsă că acest volum îl reprezintă plenar pe marele dispărut.

Volumul are ca început capitolul *Hotărârea mea de a retrăi evenimentele*, titlu pe care îl poartă și prima poezie, continuând cu a doua secvență, *La capătul fericit al nefericirii,* cu trimitere la universalitate, cu *Numărul firelor de nisip, Manevre civile*, încorporând, apoi, nouă poezii numerotate tot ca și capitole, pentru a încheia cu *Din rumeguș și pământ alcalin...*

Primul capitol are ca moto „Pietrele pe care mi-am scris numele/ Au fost pietrele mele...” și, cum spuneam, debutează cu poezia cu același titlu, eul liric raportându-se la copilărie, idei, natură, artă, știință, politică, istorie națională și universală, la precipitarea evenimentelor. El retrăiește cu dramatism și responsabilitatea care își lasă amprenta asupra „firii” sale, „de urs blajin/ încăput în vizuina neluminată a realității”. Poetul se consideră „unit cu evenimentele”, de aceea este întrebat cât mai rezistă „istoriei personale”, atacurilor „poeziei moderne”.

Răspunsurile transpar – cu sinceritatea care îl caracterizează – din *Jurnalul despre mine,* unde ipostazele se multiplică, trăind „durerea elementelor necunoscute”, „dragostea de copii”, „răul și binele”, „dragostea”, „cântecul/ și

norul de ploaie...”, „istorii secrete” din *Meseria de om*, această „ființă de aur”, capabilă să se implice plenar în toate meseriile, dar vibrând „la sânul imaginației colective”.

Privind un tânăr – care, desigur, îi dă ghes muzei – poetul simte că trebuie să revină la „poemele [...] albe de promoroacă”, descoperă „izvorul principalelor [...] poeme”, „această junglă/ a realității”.

Uriașa oglindă acoperă sub cupola sa întregul univers, dar și „imagini apocaliptice”, precum „umilul poet al orașelor de provincie cu automobilele tamponate...”

Imaginea copilăriei își face loc în *Revelația jocului de-a prinselea*, în *Copilărie călătorind,* pentru ca, apoi, preferințele poetului să abordeze *Treptele cunoașterii, Aventură specială* (scrisul)*, Sufletul artistului lucrând,* pentru a încheia primul capitol cu *Ținut arid*, în care deplânge „ramura pierdută din trunchi” care „e de aur”, „smocuri mari de zgomote”, locul unde „pietrele încep să rodească cireșe”, unde „planta începe să ardă” în „văzduhul metalic al nopții”.

Capitolul *La capătul fericit al nefericirii,* conceput antitetic, are ca moto: „La capătul fericit al nefericirii stă îngerul cu ochii deshiși și plânge”.

Atmosfera apocaliptică din primul capitol se menține, amplificându-se, pe alocuri. Sunt, însă, și elemente din care se degajă un optimism sănătos (*Despre începutul nostru, Încă o dată, pământul* – văzut alegoric și hiperbolic, *Poem despre sine, Lupta cu memoria*). În antiteză cu expresii precum „piedicile și suferințele”, „ozonul de deasupra orașelor fierbe”, „cămășile tuturor sunt blindate cu sare”, „pământul [...]/ amestecat cu lacrimi/ și sânge”, „pământul urla de durere”, „oamenii locului ardeau în propriile flăcări”, „aeroporturile devastate de ura/ cobailor înfometați”, orașul „bântuit de neliniști”, „roțile dințate măcinându-i creierii”, „imaginile furtunii în camera oglinzilor”, „radarele de putreziciune”, poetul exprimă – în metafore revelatorii – un optimism debordant. Astfel: „lumina se roagă de pasăre să o inunde”, „Cuvintele [...] aud urletele [...] de

supraviețuire”, „îndemnul de a zbura”, „șapte vieți ascunse în *echilibrul* vâscos al clorofilei”, „norul plin de puteri”, „țâșnesc arteziene de entuziasm”, „înmugurirea spiritului auster”, „inima solidei civilizații”, „venele puternicei realități”, „patria tuturor metaforelor plăcute”. Așa se prefigurează „marele echilibru”...

Partea a treia, *Numărul firelor de nisip*, având ca moto: „Noli turbare circulos meos”, conține „șase cântece la Siracuza” – cum spune poetul: *Fereastra, În sus, Pârghiile, Evrika!, Însuflețirea* și *O privire*. Acestea stabilesc „un punct de sprijin„„ căci „îmi scufund doar trupul în apă/ și ochii în cerul de deasupra”, pentru a deveni „cetățean de vază”, cu inima ascunsă „într-o sferă” sau „sediment al propriilor gânduri”.

Manevre civile, având ca moto: „Nu în cât poți face,/ în cât poți îndura stă adevărata putere...”, are treisprezece ipostaze lirice, debutând cu *Zeul Apollo*... Asta, pentru a înțelege „fără alte semne” [...] rațiunea celui pus să execute operații”, „betoane arhaice”, „geometria neliniștii zăbovind”, pentru că trebuie „să democratizăm evul mediu”, să „visăm [...] realitatea”, să „punem ventuze calde pe spatele bolnav”.

După *Generația neo-realistă a bătrânului Hitchcock,* poetul încheie, convingându-ne că „*Din rumeguș și pământ alcalin* pulverizăm noul cernoziom...” menit să hrănească „plante carnivore”, în timp ce „ouăle bietelor șopârle [...]/ dezvăluie morții dimineața pe plajele buretoase”, iar „bietele bastonașe radioactive/ scuipând din rărunchi realitatea” încearcă un alt fel de „echilibru”, amplificat de „vocile celor înghețați între imagini” de „Alămuri și gânduri grele de filosof”, de „impresia că lumea s-a oprit”, de „o mie de popoare pietrificate” „între întuneric și lumină”.

Piesa ultimă a poemului, intitulată simplu, *Final* (vase de sânge), surprinde tragismul ultimelor clipe de viață ale poetului, care își pune întrebări retorice despre „aceste vinișoare subțiri” – devenite laitmotiv: dacă „au în ele laptele [...] supt”, dacă nu cumva „au fost [...] ale fraților”, dacă „vor fi calchiate de trecerea timpului”, pentru a sfârși strigând „după ajutor”,

căci frații nu-l aud, „sunt morți și pământul/ le circulă prin vinișoarele de sânge”.

Iată cum poetul, după afirmația lui Dumitru Velea, „vede cum ține și nu ține tot ceea ce apare și se vede. Cum dezordinii și uitării se opune doar memoria și spiritul, omul cu recuperarea de sine și spiritul revelat”, alunecând „spre arhitectura Universului și cea a creației omenești – a *omului* [...], căruia îi este dată cunoașterea [...], cu teroarea *marelui echilibru*”.

Prea-plinul sufletesc al poetului depășește canoanele clasice – prea strâmte – îmbrățișând versul alb, poezia modernă, descătușată de rigorile strofei, ritmului, rimei și măsurii, dând frâu liber ideilor...

Numeroase dintre poeziile acestui al treilea volum postum se constituie în adevărate arte poetice precum: *Jurnal despre mine, Sufletul artistului lucrând, Poem despre sine, Geometru neliniștit zăbovind...* Altele aduc un pios elogiu cuvintelor (*Pregătirea pentru poem, Fotograf de realități, Om fără identitate sau dreptul de a folosi cuvintele* etc.). Cuvântul are „marginile zimțate”, „ne ațâță nările”; alteori, cuvintele sunt „ude, transpirate, obosite de dragoste” (*Pregătirea pentru poem*). Cuvintele mai sunt „focuri în ierburi crude”, care îi „dau glas” poetului; ele „n-au somn,/ Nu li se usucă niciodată limba”, deoarece „Cerul gurii le e irigat de o puternică realitate”. Poetul recunoaște că „sufletul cuvintelor este liric prin excelență” și „ce putere au cuvintele în orașele/ suprapopulate...”. Acestea sunt „venele puternicei realități”, „cruzimi care ne exprimă gândul...” Poetul are „dreptul de a folosi cuvintele visului/ Ale imaginației/ Cuvintele strămoșilor răspândite în cosmosul/ avar...” El vede cuvintele „legând.../ Dialectica sufletului omului/ de dialectica exactă a cuvintelor”.

Adresându-li-se direct, poetul conchide: „Roua de pe sufletul vostru,/ cuvinte despuiate de liniște,/ e sângele albastru al omului/ fără identitate”.

Racordat la universalitate, Valeriu Bârgău „rotunjește” *Marele echilibru* făcând trimitere la Richard Wagner, la *Hamlet,* la *Mesopotamia, Pompei*. În același timp, vibrează la *Cântec slab despre istorie*, la *Zeul Apollo...*, afirmând: *Înțeleg fără alte semne*.

Impresionante sunt secvențele lirice ale diverselor ipostaze ale eului poetic: „luptând cu ideile... cu evenimentele”, admirând pe „Bunul Alexandru Cuza umblând singur, în travesti”, „unit cu evenimentele”, mâzgălind „un jurnal despre conștiință/ [...], amestecat/ în măruntaiele acestui mileniu”, fugind de „jungla realității”. El culege „de pe rugii de mure/ treapta sălbatică a lumii”, „salutând milităreşte/ Ochii aprinși ai lumânărilor”, lăsându-se asediat de „o memorie a tuturor memoriilor”, de „mâna de fier a naturii”, „hăituit de neliniști”, desprinzând „fructul poeziei”. E „fotograf al realității”, simțind „mirosul și gustul trandafirilor sălbatici”, entuziasmat de „fețele eroilor”, dezamăgit că „viitorul se clădește la stâlpul retezat al istoriei”, curând „un punct de sprijin”, bucuros la gândul că, ascunzându-și „inima într-o sferă [...],/ obiectul [...] se însuflețește” și îi „vorbește cu sfială despre trecut”.

Cele 11 volume de poezie, romanele, interviurile, reportajele și volumul de critică literară îi asigură operei lui Valeriu Bârgău perenitate, limpezind titlul ultimului său volum postum.

De altfel, încă din volumul său de debut intuiește că „*Marele echilibru* începe întotdeauna de la pământ/ de la pământ, urcând cu toată puterea plantelor sale,/ umblă poetul prin sufletul nopții ca prin sufletul omului/ revărsat în afara grijilor zilnice [...]/ în echilibrul elementelor –poetul – acceptată armă de foc”, în contrast cu „micul echilibru al animalelor sălbatice...”

Elisabeta Bogățan, *Cântece de rezemare*

Deși bănățeancă, născută la Sânnicolaul Mare, județul Timiș, la 14 septembrie 1949, Elisabeta Bogățan va fi „adoptată” și îndrăgită de locuitorii orașului Petrila. Acolo își desfășoară activitatea de profesor de limba română-franceză după absolvirea Facultății de Filologie a Universității din Timișoara (1972), apoi ca director de editură.

Primele încercări literare datează din perioada studiilor liceale, apoi publică în revista „Forum” a Universității.

Prezența dumneaei în publicistică și în viața literară se impune după 1989, cu volume de poezii, de culegeri și prelucrări folclorice (în colaborare) cu studii etnografice, poezii pentru copii și 14 traduceri din literatura universală în limba română și din limba română în franceză...

Cele opt volume de poezii (*Gazeluri, Hipnoze, De dragoste, Zodia dezlegătorilor de semne, Cântece de rezemare, Generația Ianus, Semne* – unele în ediție bilingvă) sunt edificatoare pentru harul de poet, fiind membră a Uniunii Scriitorilor din România.

Volumul ***Cântece de rezemare*** a apărut la Editura Albatros din București, în 2001, fiind apreciat în reviste precum: „Universul cărții”, „Orient latin”, „Curierul”, „Provincia Corvina”.

Elisabeta Bogățan reprezintă cu sensibilitate și mult har lirica feminină contemporană la cel mai înalt nivel.

Cântece de rezemare închide o corolă între primul, *Despre cuvânt* și ultimul, *Cântec la poarta cuvântului*, poeziile fiind structurate în șase grupaje lirice: *Întrebări de toate zilele, Primele șapte zile..., Elemente pentru un concret, Cântece de rezemare* și *Cu buzele arse.*

Nonconformistă – atât în ce privește folosirea majusculei în titluri, cât și din punct de vedere prozodic, al punctuației, aparent renunțând la „stilul înalt” – Elisabeta Bogățan parcurge cu succes drumul modernismului spre

postmodernism, fără a face rabat de la convertirea cuvântului în adevărată artă poetică.

Poeta revine la lirismul poeziei interbelice, cultivă marile teme existențiale, intelectualismul, lirismul, adesea abstract, metafore insolite și o vizibilă ambiguitate a limbajului.

Prima secvență lirică investighează cu sensibilitate *cuvântul* – unealta poeziei și a oricărei creații literare de valoare: „întâi de toate despre cuvânt”, „puterile lui”, „arătarea la față a cuvântului”, „miezul de foc al cuvântului”. Toate aceste calități ale cuvântului există, „sunt”, iar interlocutorul imaginar este chemat să depună „mărturie/ despre aceasta/ pe altarele zilei” (*Despre cuvânt*).

Cele trei lepădări vizează, în primul rând, cuvântul, apoi drumurile și, în final, lepădarea de sine: „lepăda-te-vei de tine de trei ori”.

Nici celelalte secvențe lirice ale primei părți a volumului nu renunță la „taina cuvântului” (*Aure*), la „cuvântul ori gândul” (*Te poți ține*), chiar dacă meditează dramatic pe tema timpului, a potopului „de lumină/ al dimineții”, a luminii sau a umbrei.

Al doilea grupaj este o severă investigare a sinelui însingurat și înstrăinat (*Ziua întâi*), a culorilor bucuriei, a dorinței, a tovărășiei, a iubirii, a cuplului, pentru ca în *ziua a șaptea* să conchidă că „posibilitatea de alegere” (adică libertatea) „e bună”.

Ciclul *Elemente pentru un concret* vizează *vântul* – văzut ca „o adiere”, „o părere”, „învolburare de lumină”, plasând eul liric între „ești și nu ești”, sintagmă amintind de filosofica dilemă „a fi sau a nu fi”.

Urmează *fereastra*, menită să fixeze „culoarea orbitoare/ a sinelui”; *oglinda,* amintindu-i de „forma înșelătoare” pe care o îmbracă; *piatra* cu afirmația convingătoare: „cât de tare ești” – repetată; *lemnul*, sesizând: „cât de ușor te cioplesc întâmplările”; *apa*, convingând că e „limpede, „grăbită”, pentru a trece „dincolo”; *desenul,*

constatându-i simplitatea cu care respiră „între marginile/ trupului cuvântului înțelesului...”; *mărul*, văzându-i existența drept „desprindere și rostogolire” – „semne de împovărare cu înțeles”.

Ultimul cuvânt îl are tot *cuvântul* care îi dă sinelui „înțelesul/ despre tine”, întrebându-l, retoric: „ce-ai fi tu fără acest înțeles...”

În ciclul *Cântece de rezemare* sunt trei „lepădări de sine”, din care deducem permanenta neliniște a eului liric: „răcoare”, „lăcomie”, „strigăt”, „ținere cumplită/ de numele strâmt”, apoi „scuturându-mă de fețele mele”, „nerezemare și pribegind”, „nechemat de nimenea”, „luminând orbitor” cu arătătorul, „tot mai tulbure”, „rezemându-ne unul de altul”, „cântă răspunsurile [...], întrebările [...], vremea”. Sinele este „cel de care mă rezem”, recunoaște eul liric, cerându-i și „cealaltă parte/ a înțelesului”, „jumătatea/ nevăzută”, pentru a nu fi „orb”, „îngreunat”.

Nedumeriri vine cu o altă suită de cerințe: „odihna/ și lumina/ și puterea de-a le îndura”, „ochiul pământului”, „binele”, „ochiul neamului”, „flacăra orizontului”, „freamătul clipelor”, „chipul meu cel singurul/ și adevărat”.

În *Cântec de horă*, după un preambul în proză, dedicat unui „*râset* lacom și limpede [...] căzând peste hotare de vis, peste hotare de gând”, poeta se adresează „dănțuitorului” și constată cât de „înlăcomită e ținerea/ mâinilor/ tot mai arzând”, cum dănțuiesc „dureros încleștați”, cum „tot mai larg e cercul horei”, „trupurile / tot mai pătimașe jucând”.

Următoarele două intermezzo-uri în proză disting *ropotul* și *mirarea* „dincolo de hotare de vis, dincolo de hotare de gând”, pentru ca ultima piesă, *Uimita-ncleștare* să aducă „ciudată mireasmă/ de reavăn [...]/ de țarini[...]/ uimita-ncleștare [...]/ în goană prin forme/ și gând”...

Ciclul *Cu buzele arse* încheie volumul, acesta abordând toate ipostazele lirice: „lumina strigătului”, „înstrăinarea”, „cuvântul aprins” („slova de foc”, cum zicea Arghezi), iubirea

simbolizată prin „buzele arse” și „nesfârșit cântec”, „pelerinul” căutând răspunsuri, „poetul” cutivând „cuvinte/ galbene, roșii, verzi sau albastre/ fiebinți sau răcoritoare/ mângâietoare sau [...] tăioase”, „cuvinte-rugă”, „cuvinte-punte”, „cuvinte-pâine”, „cuvinte-balsam”, „cuvinte-făclie celui pribeag”, „cuvinte-zare”, deoarece el, „poetul”, este „risipitor de cuvinte”...

În *Hipnoze* și *Cântec la poarta cuvântului*, eul liric, devorat de „zare de lumină”, de „vânturi [...]/ și friguri albastre”, pierdut „între forme și culori” vede cum „se înalță orbitor cuvântul/ luminând” atât „partea văzută a lucrurilor”, cât și „partea lor nevăzută”, încât „totul era nou”, „cuvântul crescător se izbea/ întorcându-se ecou”, iar din cuvânt se vedeau „izbucniri orbitoare de lumină”. Apoi se leapădă prăbușit „lângă porțile cuvântului” care i se par închise: „pentru mine nu se deschid/ nu se deschid/ nu se deschid”...

Întregul volum se vrea o pledoarie dramatică pentru a găsi „cuvântul ce exprimă adevărul”, pentru ca opera să dăinuiască, o mărturie a faptului că poetul zămislește operă durabilă și valoroasă printr-un proces trudnic și îndelungat, fiind un artizan care își vrea creația alcătuită din „slova de foc” (cuvântul fierbinte, inspirat) și „slova făurită” (cuvântul ales cu migală, bine „potrivit”).

Metaforele încifrate se lasă greu descifrate, unii termeni dobândesc semnificații deosebite, contrastele sunt izbitoare, iar sintaxa frazei poate fi ruptă. Toate acestea ne îndreptățesc să încadrăm volumul în rândul celor mai izbutite volume de poezii moderniste. Aport de seamă aduce, în sprijinul afirmației noastre, versul alb, descătușat de rigorile prozodiei clasice.

Elisabeta Bogățan îmbogățește lirica feminină, nu numai la nivel județean, ci și național.

Zoița Bogdan-Tripa, ***Pe firul vieții***

La editura Gridsob din Braşov a apărut romanul autobiografic al profesoarei Zoiţa Bogdan-Tripa. Romanul porneşte de la un febril jurnal intim, învălmăşind întâmplări cu destin de miracol, într-o netăgăduită fervoare spirituală, captivându-1 pe cititor de la prima până la ultima pagină prin sinceritate, dinamism şi bogăţie de sugestii.

Aşa cum precizează în „Cuvânt înainte”, autoarea nu se dezminte, îmbinând, cu reale efecte benefice, jurnale, rememorări, scrisori, evocări”, care, bine armonizate, reuşesc o captivantă osmoză.

Fiorul „trăirilor [...] subiective” străbate ca un fir roşu acţiunea complexă şi bine articulată a confesiunilor, aidoma prozei de fină analiză a celor mai subtile reacţii ale sufletului feminin, dovedind, cum spune celebra Ileana Vulpescu în *Arta conversaţiei,* că „O clipă de multe ori ţine în sufletul omului mai mult decât întâmplări din ani şi ani…”

Perioada transfigurată artistic se întinde din anul 1944 şi până în zilele noastre, începând cu 6 aprilie 1944, când, deasupra Timişoarei, roiau avioanele „în formaţii bine aliniate [...], strălucind în soare ca nişte peştişori argintii”, aparent inofensivi, dar care, justificat, seamănă panică în inimile adolescentelor liceene, culminând cu „scurtarea” surprinzătoare a anului şcolar.

Sub ochii cititorului „se împlineşte”, sub toate aspectele, eroina cărţii, care, ţinând piept tuturor vicisitudinilor, deşi aparent fragilă, reuşeşte performanţe greu de întrezărit.

Sunt reconstituite atmosfera familială, modul trecerii de la capitalism la socialism – cu tarele inerente – şi invers, când viaţa ne este grav afectată de interminabila tranziţie spre nu se ştie ce, atmosfera specifică şcolii din această perioadă, dar, mai cu seamă, viaţa în condiţiile vitrege ale unei etape parcurse cu greu. Cu greu, pentru că impunea renunţări,

compromisuri, căutarea sau justificarea unui anume adevăr, a certitudinilor aproape imposibile.

Personajele prind viaţă, unele rămânând memorabile, în funcţie de opţiune, de destinul care le-a fost hărăzit, de vicisitudinile celei mai controversate epoci.

Alături de lumea ceferiştilor, a medicilor, a profesorilor se profilează aceea a tinerilor, pentru care, orice s-ar întâmpla, „viaţa merge înainte!”, în ciuda privaţiunilor, a dramelor familiale, pentru că întotdeauna optimismul este apanajul omului, viaţa învinge şi se perpetuează.

Profundă cunoscătoare a sufletului feminin, autoarea sondează cele mai ascunse cute ale acestuia, pe căi variate, rod al incontestabilului talent şi al sensibilităţii exacerbate, nu rareori.

Impresionează simţul amănuntului, atât de necesar condeielor capabile să reconstituie o realitate trăită sau imaginată, acutul spirit de observaţie, căruia nimic nu-i scapă, urmele adânci ale trecutului, precum şi receptivitatea la „lumea nouă”.

Romanul, tradiţional şi modern, în acelaşi timp, este nu numai un roman de dragoste, ci şi un roman al unei familii, un roman istoric şi social, îmbinând, fără ostentaţie, evenimentele istorice cu cele sociale, dar neabandonând viaţa intimă a personajelor, cu complexitatea trăirilor sufleteşti. Astfel, asistăm la bucuria nedisimulată a oferirii şi primirii unui cadou, la primii fiori ai celui mai frumos sentiment: dragostea, la ghearele spaimei de boli şi de moarte, în cele din urmă. La fel de impresionant este simţul singurătăţii, al capacităţii de a înfrunta destinul şi – nu rareori – hazardul, al tăriei de a lua viaţa de la început, de a învinge „concepţiile retrograde”, al bucuriei oferite de copii şi nepoţi.

O notă de modernism conferă romanului alternarea planurilor, privirea retrospectivă, analiza celor mai intime trăiri sufletești, îmbinarea timpului obiectiv cu cel subiectiv, omniprezența autorului și ca participant la majoritatea

„întâmplărilor”, împletirea speranței cu spaima și cu durerea, premonițiile.

Eroina romanului – personaj complex, de o rară frumusețe morală – este urmărită în evoluția sa, din ipostaza de elevă de liceu la aceea de profesor, soție, mamă și prietenă.

Îndoiala este semnul refacerii din combustia pasională, iar dorința devine certitudinea că experiența umană se purifică nu numai în contemplație...

Romanul dovedește că umbrele trecutului rămân umbre, că idealurile iau locul incertitudinilor, că deasupra tuturor se ridică, triumfătoare, Viața...

Raisa Boiangiu, *Calea sfâșierilor* și *Joc înaripat*

Raisa Boiangiu, poetă și prozatoare, autoarea mai multor cărți, precum *Zantiala, fiul pământului, În zbuciumul vântului, Insula tăcerii, Fuga neterminată, Călcâiul vulnerabil,* se individualizează prin stilul ei propriu, inconfundabil, dominat de un lirism benefic.

Cele două cărți au apărut în anul 2005, la Editura Danimar din Deva. De altfel, sunt două romane, al doilea cu vădită tentă autobiografică, incorporând întâmplări dramatice, care i-au marcat definitiv pe eroi.

Calea sfâșierilor reconstituie viața tumultoasă a lui Petru, inginerul „veșnic peregrin, cavaler rătăcitor [...], la deal [...], la vale”...

Chiar dacă se complace a fi „mângâiat, înjurat, gingaş salvat, chemat în șoaptă, alungat, dorit, gândit, simțit, drăgălit”, Petru își poartă cu stoicism „crucea”.

Acțiunea romanului se petrece în locuri neprecizate (doar studenția – la București), iar relațiile temporale sunt, de asemenea, ambigui.

Așadar, coordonatele spațiale și temporale ambigui, stârnind nedumeriri și curiozități pentru felul în care Petru și Florelu’ devin prematur părinți, dar niciodată cuplu legitim, „arzând etapele firești ale judecății lucide”. Era prea mare diferența socială în opinia tatălui lui Petru; „el [...] efectiv legat de anul I de facultate”, iar ea o tânără de 17 ani, liceană...

Incertitudinile fetei se potențează pe măsură ce trece timpul de la „implantarea seminței lui rodnice”, în acea vacanță de vară.

Drama lui Florelu’, declanșată o dată cu plecarea lui Petru la facultate, prinde puternice rădăcini când, cu uimire, constată că „nu mai are trupul ei”. Disperată, pleacă să-și caute iubitul, dar nu reușește să-i spună adevărul decât secretarei facultății unde studia Petru.

El a recunoscut-o pe Aura, dar Florelu' nu l-a iertat niciodată. Când a luat prima dată fetița în brațe, Florelu', „observând zbaterea fetei cu țipete, s-a repezit ca un uliu, gata să-l sfâșie pe intrus". El se întreba, cu legitimă îngrijorare, dacă numai „atât să fi durat extazul, numai atât?" Dar „Florelu' nu vrea să ierte...", iar „despărțirea pentru totdeauna, greu de acceptat".

Atitudinea intransigentă a lui Florelu' naște o mai puternică dramă în sufletul lui Petru. Acesta, pentru a o putea uita, își încheagă o familie fără dragoste cu doctorița pediatră Didona, în timp ce Florelu' devine profesoară.

Romanul este conceput modern, prin alternarea și intersectarea planurilor, autoarea folosind cu succes privirea retrospectivă, îmbinând timpul cronologic, obiectiv, cu cel subiectiv și cultivând introspecția.

Evocarea și introspecția domină toată perioada spitalizării lui Petru. În paralel, Aura, stând la căpătâiul tatălui său, rememorează episoadele din copilărie și adolescență, când și-l dorise alături, când l-a cunoscut, când Petru i-a promis că vor fi o familie, pentru că pe soția lui nu o putea suporta, iar fiica cealaltă, Sonia, îl ura.

Aura își amintește dureros refuzul categoric al mamei: „Tu ți-ai luat-o: poartă-ți crucea!" – răspuns definitiv și irevocabil. Apoi conchide: „Soarta meticuloasă, acea fantomă care ne bântuie viața, nu ți-a permis reîntoarcerea. Aveai nevastă și copil într-o altă familie și asta era realitate peste care mama nu putea trece, nu voia".

Tot timpul petrecut de Petru la spital, Sonia „vegetează pe scaunul de metal [...] în așteptare", iar „Dona-Didona, nevasta oropsită, stă pe o bancă, în coridor"... Și gândurile soției „se reîntorc în timp, la începuturile căsniciei lor...", când „ea îl răsfăța [...], ea-l ocrotea, dorind să-l facă să se simtă bine..." În zadar! Uneori, îl întreba de ce a luat-o, dacă nu o poate suporta, iar Sonia se solidariza cu mama, urându-și tatăl.

Când Aura i-a scris că „mama s-a măritat”, Petru se întreba „cum și-a permis”, iar fratele său pune „gaz pe foc”, spunându-i că soțul lui Florelu’ e prietenul lui Petru, Zaharia Bălan. Ulterior, s-a dovedit că „episodul Florelu’ – Zaharia a fost „un moment din viața ei neprielnic”, pentru că, peste puțin timp, „s-au despărțit”.

Întâlnirile intime ale lui Petru și Florelu’ din fiecare vară erau „un *mister* al unei *comunicări* de nedezlegat”, căci „*dragostea*, alifie magică, le ungea rănile”.

În partea a patra a romanului, autoarea schimbă registrul, intervenind în narațiune ca personaj – martor, căreia Florelu’ i se confesează: „Pentru mine a fost o suferință continuă și o așteptare permanentă”.

Conflictul dintre surori privindu-l pe tatăl lor evidențiază deosebirea dintre ele: în timp ce Sonia era robustă, rea, disimulată, Aura era fragilă, generoasă, sensibilă. Chiar dacă se vizitau, o făceau din obligație, nereușind să găsească vreo punte de legătură.

Retras într-o garsonieră, Petru s-a împrietenit „cu o tânără” cu care „se plimba pe munte”, care, apoi, a fost accidentată mortal. El, la fel, dar a mai trăit în comă.

În spital, Petru își „reconstituie” amara lui existență, cu toate fațetele, prin „glasul [...] interior”, întrebându-se – retoric – în final: „Ce mă soarbe mă absoarbe, eliberându-mă de nemulțumiri [...]. Habar n-am ce voi fi, dar știu c-am fost om”.

Portretul lui Petru se completează prin intervenția scriitorului Alex, care „spune despre el *adevărul*: a trăit rău, nu mai voia să știe de nimeni”, „era trist, sfâșietor de trist, nu-și mai găsea locul [...], a iubit libertatea, dar, când o putea afla cu adevărat, i-a fost frică de ea [...], a avut pasiunea suferinței”.

La mormântul lui Petru din satul natal viu frecventat atât de Sonia, cât și de mama ei, Didona, Aura se întreabă retoric despre fiul ei, Alex: „Cum va fi? Cum va trăi? Din nenorocul bunicului își va clădi un univers de sfâșiere și-o inimă arzătoare”, pentru ca „iubirea să fie iubire?...”

Romanul cultivă toate temele majore ale existenței: nașterea, iubirea, viața, soarta, moartea, autoarea țesând cu măiestrie o carte captivantă.

Joc înaripat are un preambul din care aflăm să eroina, Fetița-Ria, „a trecut prin vitregiile refugiilor [...], dar a supraviețuit prin jocul înaripat al fanteziei”...

Transpar, din paginile romanului, secvențe autobiografice, bine camuflate în aura unui puternic lirism.

În contact cu realitatea, „vârtej zilnic”, dureros de dramatică, surprinsă cu un puternic realism – am spune chiar cu elemente naturaliste – lumea Fetiței era benefic inundată de „florile – candelabre cu insuflări trandafirii scăldate în soare”, de „cerul [...], un tărâm straniu ce absorbea răsufletul [...], o pală de vânt [...], o pasăre stingheră”.

Copilăria nefericită de copil orfan de tată, se consumă într-o singură încăpere, cu bunica, mama și două mătuși, alături de alți mulți copii orfani mânați spre noi de război și secetă...

Interiorul camerei îngrămădea trei lăzi, un coș de nuiele, cărți zdrențuite, o oglindă, fotografia bunicului, un dulap, „patul mătușii Nastasia”, paturile bunicii, ale mamei și mătușii Alexandra, o masă în fumul greu de țigară.

Chipul Fetiței prinde contur din primele pagini: „trupul de oase mișcătoare”, „zeiță a nenorocirii și a calamității”, „ochii căprui”, „unghii mâncate”, „mersul [...] cu legănări de rață”. În aceste condiții precare de viață, „vorbele grele aduc în obrajii Fetiței sângele clocotitor”, simțindu-și „demnitatea atât de neocrotită”. Cu „privirea înghețată”, căci „mâinile nu i se supun, obrajii se învăpăiază, totul se-nvârte cu ea”. Cu sufletul greu, din cauza eșecului la matematică, ea „se retrage în dosul cifrelor [...], încercând să le descifreze înțelesurile”.

În „registrul răbdător”, Fetița își creează o altă lume: „Își imaginează dispariția fizică. Să dispari și, totuși, să exiști [...]”. „Neaderarea la prezent”. „Cât timp poate rezista fără această preocupare?”. „În încăpere, fumul țese rotocoale, trupuri de ființe grotești, în veșnică mișcare”. „Pe pereți, umbre

imense, însoțind chipuri cu grimase ciudate”. „Tăcuta ar face semn cu bagheta fermecată, ca tot ce-i murdărie să dispară”. „Creierul înfierbântat își prefigurează monștri iviți din vorbele rele”. „Neputința Fetiței de a se desprinde de această lume a ficțiunii”, „a văzut ce nu se poate vedea”. Mai spicuim câteva însemnări: „Atât de rar se întâlnește cu sine”, „vorbele [...], crâmpeie de semințe decojite”, „Fetița ar vrea să fie ca pasărea pregătită pentru zbor”. „Toate chipurile din cărți pătrund prin retina avidă...”

Dar „*una* e lumea închipuirilor [...] și *alta* e realitatea”...

Scăparea? Natura, în toate anotimpurile: „Parcul cu aleile sale ozonate o cufundă într-o baie de aer, de plante, purificând-o”, „lumina lunii înspăimântător de frumoasă, poleindu-i fața”, „Dimineață de primăvară, cu soare blând, fără rânjete de nori”, „Praful irizat de raze calme dansează în mii de fărâme”, „un cer ca o sabie strălucitoare [...], oftatul arborilor”, „despicarea cerului prin două cărări de foc” sau „Grădina sălbăticită o întâmpină cu ramuri golașe, ascuțite de salcâm cu fruzele ruginii”.

Tanti Lia o consideră pe Fetiță „cam bleguță”, iar mătușa Nastasia constată că „a intrat în muțenia ei”.

Personaj complex, sensibil – poate prea sensibil pentru vârsta ei – Ria este ultragiată de o realitate dură – aceea a refugiului și a războiului – de foamete, de viața grea pe care o duce familia ei. Asistă, cu inima grea, la „venirea” altor copii refugiați, prilej de adâncă melancolie și umilință.

Dacă tatăl, care trebuia să le asigure existența, a fost luat prizonier, mamei îi revine această datorie. Ea suplinește ca învățătoare suplinitoare, dar s-a înăsprit: „Ochii – vâlvătaie. Un arc întins în trupul biciuit de vorbe”. Uneori Victoria „pare absentă”, dar violenței surorilor le răspunde cu violență și demnitate.

În viziunea disprețuitoare a Alexandrei, Victoria este „zburlită [...], cu pantofii scâlciați și cu rochia cârpită”.

Mai distinsă în familie pare bunica Elena, sortită să-și petreacă senectutea în condiții pe care nu le-a visat vreodată. Ea este critică la adresa fetelor, care nu-și pot stăpâni impulsurile, dar deosebit de tandră cu Ria.

Autoarea reconstituie cu talent și realism o lume traumatizată, scoasă din ritmul firesc al vieții, sortită unor experiențe greu de suportat, aparent fără ieșire din impasul în care se află.

Singură Fetița Ria va găsi remediul într-o lume paralelă, trădată de „registrul răbdător”, în „jocul înaripat” al imaginației, al creației, al descoperirii și al transformării.

Atitudinea modernă a autoarei asupra timpului, permite coexistența unui timp obiectiv, exterior, social cu timpul subiectiv, interior, individual, psihologic drept refugiu din realitatea ostilă.

Florian Brădean, *Convocarea zmeilor*

Profesorul Florian Brădean este un împătimit justițiar și un poet sensibil.

În volumul de poezii *Convocarea zmeilor,* Florian Brădeanu rămâne un justiţiar, luptând cu arma cuvântului bine plasat împotriva hoţiei, lăcomiei, sperjurului, nedreptăţii, răului de tot felul. Nota dominantă a acestor poezii o constituie, ca şi în primul său volum de proză, ironia, sarcasmul.

Vom spicui versuri şi sintagme cu un pronunţat grad de ironie, dar şi de indignare şi de regret: „Ca să ieşi cu faţa curată,/... Fură măcar un judeţ,/... O ramură de importanţă naţională./Ai să vezi cum apar apărătorii...” *(Diletantism)* sau, recurgând la imprecaţie, îi stigmatizează pe aceia care „Murdăresc ce-avem mai sfânt!/ Ia-le gustul şi iubirea/ Şi-nţelesul din cuvânt,/ De se-ating de Eminescu/ Şi de ce mai avem sfânt!” *(Blestem).*

„Reuşitele” tranziţiei fac un adevărat rechizitoriu prin enumeraţie: „Am demolat reperele patriotice.../ Am generalizat sărăcia,.../ Am înmulţit bolile,/ ... Le-am dat legilor o formă/ Ca să poată fi interpretate,.../ Am creat dezbinarea, haosul,/... Pădurile le-am decimat.../ Minciunile, hoţiile, corupţia/ Stau la temelia României...” *(Am reuşit).*

Răspunsul lui Mitică II continuă seria „reuşitelor” tot în registru ironic: „NATO şi Europa/ Ne-au înghiţit.../ Petrolul, gazele, aurul din subsol,/ Poşta, telefoanele şi altele/ Nu sunt ale noastre;/ Istoria e falsificată...” În poezia *Unire,* autorul constată stupefiat că „Ţara noastră nu-i mai ţară,/ E haos din zare-n zare” şi-i îndeamnă pe români, „Până încă se mai poate!”, să facă „... din Unire/ Cea mai sfântă sărbătoare!”

În *Programare,* acuză pe „programatori”: „Ei programează Foamea,/ Războaiele, Jafurile, Crimele,/ Morţii, Naşterile, Bolile/ Drogurile, Dezinformarea,/ Nimicirea moralei creştine,.../ Şantajele, Genocidul/ Plantarea şefilor de stat,.../ Demolarea divinităţii Iui Iisus...”

Revoltat împotriva „politicienilor români”, îi caracterizează drept „Bănuitori, cruzi, mincinoşi/ Vicleni, corupţi...” *In Miliardarii,* îi acuză pentru că, din cauza lor, „Necazurile curg şuvoi.../ E vai de România!”

O vehementă critică face poetul în *Haosul* care „ne face viaţa mai amară”, fiindcă: „Legea nu-i mai lege, ţara nu-i mai ţară.../ Pribegesc românii prin Apusul care/ Ne-a furat de veacuri, astăzi şi mai tare.../ Ne-a compromis neamul, datina şi ţara...” El cheamă, ca odinioară Eminescu, pe Vlad Țepeş cu... „ţeapa”, folosind un limbaj dur.

În *Protecţie şi productivitate* conchide, ironic, cum s-a ajuns din partea autorităţilor, la o hotărâre decisivă: „Se vor înlocui cozile/ Tuturor topoarelor existente/ Cu cozi noi de topor,/ Moderne, suple, elegante,/ Conform cerinţelor Uniunii Europene”.

„Vilele răsărite în spaţiul mioritic/ Sunt monumente de lacrimi”... La fel „palatele, hotelurile”, „Milioanele şi miliardele ascunse în bănci...”, desfrâul, minciuna, corupţia... *(Monumente).*

Sugestivă, din punct de vedere justiţiar, este poezia *Auăleoo!,* în care speranţa a murit: „Lupta mea e în zadar”, fiindcă parlamentarii „îşi fac legea suptului...” Singurul sprijin poate veni de la Dumnezeu: „Doamne, sigur m-ai uitat?”

În *Filă de cronică* sunt enumerate intenţiile „ocultei”: „înaintam în necredinţă/ Cu tineretul prins în plasă./ Cu Anticrist spre biruinţă/ Şi spre dezastru!/ Bani să iasă!”

Din *Întrebare* rezultă că „Independenţa nu-i acasă/ Asta nu-i şagă şi nici zvon –/ E când la Moscova în plasă,/ Când în plasă la Washington”, fapt ce face ca Bulă însuşi „... prinde sfat cu-ai lui/ Pe-o grămadă de coceni: V-am mai spus-o, alta nu-i,/ Candidez pe Cotroceni!”

Fără a-şi pierde umorul, poetul ajunge la concluzii plauzibile în poezia *Aştept:* „De la escroc,/ Escrocherie.../ De la mişel/ O mişelie.../ De la tâlhar o tâlhărie”, iar , „De la duşman,/ Mărinimie!”

Volumul conţine o varietate de poezii despre cultul geniilor, viaţă în toată complexitatea, timp, natură, doină şi alte particularităţi ale neamului nostru, într-un limbaj poetic de excepţie, dar noi am urmărit doar pe acelea care dezvăluie implicarea poetului în aspectele contestabile ale realităţii.

Ioan Buștea, *Călătorind cu poezia*

Poetul popular Ioan Buștea s-a născut la 1 ianuarie 1930 și s-a stins din viață în satul natal, Dumbrăvița, din comuna Ilia. Ca președinte al Cenaclului literar *Miorița* al poeților populari din județul Hunedoara, a participat la multe festivaluri folclorice, la șezători literare și a colaborat la reviste literare cu caracter folcloric.

A fost prezent la numeroase emisiuni ale postului de radio Timișoara.

Mult timp a acordat culegerilor de folclor, din care a știut să valorifice umorul, convertindu-l în fabule reușite.

Poetul Miron Țic apreciază „graiul său de expresie populară, care poartă în vreme dimensiunea satului cu veșnicia născută acolo, cu mirarea inocentă în fața înfloririi unei flori sau admirând, simplu, frunza din ram. De aici au pornit doinele sale și versul care pornește din gura lumii, ajungând în lumina sfântă”.

Poetul însuși consideră Poezia „aidoma unui pom încărcat cu fructe frumoase, la care, uitându-te de jos în sus, îți par toate bune, dar, urcându-te sus, culegi doar pe cele mai frumoase, pe ales...”

Volumul ***Călătorind cu poezia*** a apărut la Editura Călăuza din Deva, în anul 2005 și conține nu mai puțin de 115 poezii, pendulând între *Călătorind cu poezia* și *Iubirea de mamă*.

Prima „piesă” a volumului ne dezvăluie, de fapt, „lucruri nemaiîntâlnite”, „palate cu zei și zâne”, „grădini înfloritoare”, „pâraie cu reci izvoare”, „lanuri”, „livezi” dar și „horile de la țară”.

Alte poezii dau glas obiceiurilor de peste an (*Cu colinda, Este ziua de Crăciun, Sărbătorile-n primăvară*) sau din existența umană (*Botezul*), elogiază pe eroi (*Eroilor noștri*), dragostea (*Fiorul dragostei*), (*Te-am iubit*), natura, viața etc.

Poeziile despre iubire prezintă contrastul dintre emoție și rațiune, dorul, evoluția sentimentului de la iubirea filială, frățească, fraternă, la iubirea la nivelul cuplului de îndrăgostiți, căci „fără dor și dragoste/ Ești ca un pom uscat,/ Nu-ți știe nimeni roadele/ Și repede vei fi uitat”.

Apreciem poezia *Doină*, în care aceasta este văzută „Cântată de dor și jele [...]/ La necaz și la durere”, înfrățită cu codrul, cu fluierul și cavalul.

În alte poezii este evocat satul cu „șezători, fete frumoase”, „frumoasă zestre”, în contrast cu „discoteca”, „năluci„ (*Satul*).

Natura este surprinsă în poezii precum: *Trec anotimpuri, Nostalgie de primăvară, Amintiri în toamnă, Anotimpuri trecătoare, Sărbătoare-n primăvară, Octombrie;* spicuim câteva expresii reușite: „toamna rece, ca o boală”, „timpul [...]/ în mers de anotimpuri”, „zumzet de albine-n floare”, „frunze [...] ruginii duse de vânt”, „florile [...] dezbrăcate de petale”.

Familia este prezentă în ipostaze variate: *Fiu și părinți lacomi, Un fiu..., Fiul iubitor, Iubirea de mamă.*

O undă de credință planează asupra multor structuri poetice: *Rugă, Bat clopotele, Biserica, Primăvara cu credință, Pildă creștină*.

Schimbările de după Revoluția din 1989 nu i se par de bun augur: „... li-e rușine/ Să spună că-s de la țară/ [...] Acest nume-i de ocară”, „uită să se roage”, „jocu-i cel modern, de-acum”, „la-nceput, toți îți promit/ Odată aleși, te mint”, „Fără să meargă la școală,/ Au mașină lângă scară”, „De sunt doctori sau notari/ [...] Toți așteaptă să le dai/ Euro...”, „Biet țăran fără noroc,/ În divan iar n-avuși loc”, „Din nou săraci, săraci lipiți/ Din nou bogații îngâmfați”, „S-au făcut frați cu hoția”.

Din multe poezii se conturează dragostea poetului pentru țară, mândria de a fi român: „Ești frumoasă, țara mea,/ Demnă de-a te lăuda [...]/ Cu câmpii, cu munți, cu dealuri,/ Cu

ape ce curg în valuri...”, „Să fii printre țări Regină,/ Peste tot cu flori de mai,/ Țara mea, gură de Rai!” (*Puncte de vedere*), „Am cântat și am să cânt/ [...] Cântul ce mi-e drag și sfânt”, „Fraților, nu uitați țara,/ De e rău sau de e bine” (*Deșteaptă-te, române*), „Și-a mea scumpă țară/ Ferește-o de dușmani...” (*Peste timp*).

În *Asemuiri* este prezentată *Viața în etape: Copil* („un boboc ieșit din ou”), *Adolescent* („miel ce zburdă...”, „pomișor ce s-a-ntărit”), *Om tânăr* („un juncan ce-i pus la jug”, „pom, de-acum, cu roade multe”), *Om matur* („un cal ce-a tras mult la căruță”, „– un pom ce mai rodește”, dar „vântul poate-oricând să-l rupă”), *Om bătrân* („un motan ce doarme-n pat”, „un stejar ce-a stat pe stâncă/ [...] și urma îi va dispărea”).

Din perspectiva omului simplu, poetul meditează pe tema speranței, a înțelepciunii, a politeței, a prieteniei, a credinței, a deznădejdii, a fericirii.

Poezia *Iubirea de mamă* încheie volumul, prezentând o dramatică poveste a mamei care și-a ocrotit copilul cu prețul vieții: „Astfel ea viața și-a dat,/ Odorul fiind salvat./ O pildă demnă de-a fi/ Altor mame cu copii”.

Deși cu unele ezitări și – adesea – „aritmii”, poeziile acestui volum exprimă, nedisimulat, dragostea poetului pentru cuvânt, pe care încearcă să-l mânuiască abil, pentru a putea „călători cu poezia”.

Radu Ciobanu, *Steaua fiecăruia*

Radu Ciobanu s-a născut la 8 martie 1935 în municipiul Timișoara, ca fiu de intelectuali. A absolvit prestigiosul liceu „C.D.Loga” din oraș (1953), apoi, după doi ani de agronomie, a urmat Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, absolvind-o în 1964. După șase ani de profesorat la Dobra și un an de metodist la Casa Județeană de Creație din Deva (1973), se dedică scrisului.

În 1958, debutează cu schița *Băiatu'* în revista „Scrisul bănățean”, iar editorial cu volumul *După-amiaza bătrânului domn* la Editura Albatros din București.

Din 1971, este membru al U.S.R., iar în 1972 a obținut premiul U.S.R. pentru romanul *Crepuscul*. Din 1998 a fost director al revistei „Arhipelag”. Este „cetățean de onoare” al municipiului Deva.

Colaborează la o sumedenie de reviste, dintre care amintim: „Orizont”, „România literară”, „Steaua”, „Astra”, „Ateneu”, „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Tomis”, „Transilvania”, „Plaiuri hunedorene”, „Vox libri” etc.

Volume publicate: *Povestiri pentru trei seri*, romane: *Zilele, Treptele Diatimei*, *Dreptul de a începe, Nemuritorul albastru, Ultima vacanță, Vămile nopții, Linia și sfera, Heralzii, Casa fericiților, Roata lumii, Călărețul de fum*, dar și *Mic dicționar de cultură religioasă, Dicționarul rostirilor biblice, Jurnal* și numeroase traduceri .

Din noianul de aprecieri despre scriitor (peste 40!), amintim pe Laurențiu Ulici, Mircea Ivănescu, Mircea Vaida, Marcel Petrișor, C.Ungureanu, E.Țarălungă etc.

Romanele lui Radu Ciobanu reconstituie, fie și fragmentar, o adevărată „cronică de familie” încă din perioada debutului din 1970 (*După-amiaza bătrânului domn*), continuând cu *Crepuscul* – 1971, roman premiat de Uniunea Scriitorilor, cu *Dreptul de a începe* – 1974, cu *Casa fericiților* – 1986, amintind de ciclul Comăneștenilor de Duiliu

Zamfirescu, de ciclul Hallipa de Hortensia Papadat-Bengescu sau de *Cronica de familie* de Petru Dumitriu – pentru a ne limita doar la literatura română.

Steaua fiecăruia – roman scris între ianuarie – iulie 1989, apare la Editura Excelsior art din Timișoara, în 2004.

Titlul incitant al acestuia – motivat pe parcursul desfășurării acțiunii – ne duce cu gândul la o complexă meditație pe tema destinului, care îi hărăzește fiecăruia „drumul” pe care-l va parcurge în această efemeră existență.

Scriitorul investighează cu har un mediu citadin select, cu personaje – intelectuali – smulse din „Casa fericiților” și „mutate la bloc”, rod al „demolărilor”... practicate cu succes în „epoca de aur”.

În centrul acțiunii se află familia scriitorului Octavian Prodan și a „clanului”, rudele sale – intelectuali rasați.

Concepând subiectiv romanul, autorul trece „evenimentele” prin filtrul gândirii naratorului – personaj, un intelectual fin, introvertit, complex sufletește, marcat de această „mutare la bloc” din marea locuință în care și-a petrecut copilăria și cea mai mare parte a vieții sale. „Dincolo”, se simțea „înconjurat de o întreagă lume”, era... acasă.

În viața lor de „mutați la bloc”, „s-a încheiat un capitol” și ceea ce a „început” îi pare lui Tavi „foarte confuz”, având „starea unui supraviețuitor după un cataclism”, „impresia de provizorat” care „inhibă”. De fapt, „după odăile vaste din Casa fericiților, adaptarea la spațiul aproape de trei ori mai mic [...] e încă o problemă”.

Când a cunoscut-o pe actrița Sanda, viitoarea lui soție, și-a dat seama că „fiecare are steaua lui și, oricât am încerca să schimbăm ceva, destinul rămâne implacabil”.

Actriță valoroasă, Sanda era mai mult în turnee, iar el, în singurătate, scria... Folosind evocarea și introspecția, Tavi reconstituie nu numai secvențe din copilărie, ci și perioada adolescenței petrecute în „Casa fericiților”.

Pe alt plan, ancorat în realitate, împreună cu prietenul său, inginerul Mircea, va face „escapada la stația meteo a lui Dănuț”, fiul lui Timotei. Cu acest prilej, Mircea evocă perioada petrecută în Africa.

La Dănuț, Tavi se confruntă cu „noua generație”, care nu este interesată și nu mai trăiește după principii; aceasta nu vrea să știe „de unde ”vine, ci „unde se află” și „unde va fi”. Este șocat de atâta nonconformism.

La întoarcere, cei doi abordează tema singurătății, iar Mircea i se destăinuie că nu mai suportă să stea singur. Cu acest prilej îi spune că se simte iremediabil atras de Milena – o solistă remarcabilă de operă – acum în turneu la Petersburg și Moscova. Așteaptă de la ea, cu nerăbdarea îndrăgostitului, o scrisoare care întârzie, dar care, în final, va sosi, confirmându-i că sunt „suflete pereche”.

Alți „dezrădăcinați” sunt Timotei și Ileana, părinții lui Dănuț. „Timotei crede în semne și minciuni”. Când sosesc de la Dănuț, Mircea și Tavi, acesta le povestește o astfel de întâmplare, frizând „o premoniție” privind o logodnă. Cei doi îi spun că Dănuț va veni sâmbătă cu logodnica sa, fiica profesorului Tiberiu Moga, „specialist în antichitate romanică”. Timotei își amintește că fata e cam voluntară, cam „băiețoasă”. La plecare, Tavi primește, spre lectură, fișele pentru viitoarea carte a lui Timotei, *Principiul suprem*.

Întâlnindu-se cu poetul Fragulea, Tavi află că „la nici cinci sute de metri de cabană” – unde fusese în copilărie fiul lui în excursie – i-a fost găsit acestuia scheletul. La aflarea veștii, profesorul Magheru, care organizase acea excursie, s-a sinucis.

În „amintirile” lui Tavi, stăruie clipele fericite petrecute cu Sanda înaintea căsătoriei, întâlnirile lor „pe aceeași lungime de undă”, pagini străbătute de un cald lirism și de un frumos romantism, distonând cu relația lui Dănuț cu Simona.

După revenirea Sandei din turneu, aceasta îi citește manuscrisele – era primul lui „cititor”... Din discuțiile lor se conturează opinia Sandei despre ceea ce trebuie sau nu trebuie

„să rămână”, ea reușind să-l determine „să generalizeze”. În privința primei lor relații, Sanda îl convinge să readucă în actualitate toate „etapele”, rememorând – amândoi – cu lux de amănunte, destăinuirea ei privind copilul, pe Paul, reacția lui „despre influența pe care o poate avea un dosar asupra împlinirii a doi oameni”.

Sanda a primit decizia de pensionare, fapt ce o deprimă, considerând că îi va fi greu să se adapteze noii ipostaze. Deși i s-a propus să rămână, a refuzat, nu a acceptat. Obosise și nu mai putea suporta „festivismul”. Spectacolul de adio, dat în cinstea Sandei, „va fi din *Vizita bătrânei doamne*.

Întrebat de Sanda dacă a fost fericit cu ea, Tavi îi răspunde că au „cunoscut împreună câteva bucurii memorabile”, iar Sanda confirmă, amintindu-i că, în tinerețe, vatmanul le-a urat „să fie bucuroși”.

Prietenul lor, Mircea, alungat, uneori, de „singurătate”, se refugiază la ei. De această dată, vrea să citească „în colectiv” scrisoarea sosită – în sfârșit – de la Milena, o scrisoare foarte amplă. Sanda nu acceptă. Mircea îi spune Sandei că fiul ei s-a încurcat cu secretara lui, o femeie necăjită, cu doi copii, dar foarte frumoasă. Sanda promite să intervină în favoarea femeii, dacă se iubesc, spre stupoarea lui Tavi.

A doua zi, după plecarea Sandei la teatru, Tavi reia lectura voluminoasei scrisori a Milenei către Mircea, lăsată de acesta, pentru ca Tavi să confirme sau să infirme sentimentele Milenei față de el. El citește scrisoarea, comentând fiecare fragment.

Scrisoarea încheie romanul, într-un stil, pe cât de cald, pe atât de personal, fapt ce conferă acestuia o altă notă de modernitate.

Moderne sunt și celelalte procedee folosite, cu succes, de către autor: trecerea de la obiectiv la subiectiv, abordarea problemelor filosofice, alternarea planurilor, împletirea reperelor temporale (prezentul și trecutul evocator), surprinderea unor destine tipice de intelectuali – chiar dacă

aparțin unor profesii diferite – pentru a motiva tema destinului, „steaua fiecăruia”, generând cupluri durabile sau temporare.

Mișcarea planurilor este transpusă pe un ritm alternativ, foarte simplu în aparență: scene de familie, construite după un procedeu mai degrabă teatral, cu mijloace și tehnici ale filmului, alternând cu scene din realitatea imediată, fapt ce contribuie la o percepție clară a perspectivelor, la o determinare impecabilă a personajelor. Acestea se poziționează – cu destinele lor cu tot – în funcție de condiția socială, majoritatea intelectuali.

Un simț al povestirii incontestabil trece narațiunea de pe descrieri fastidioase pe dialogul direct dintre personaje în mișcare, după scurte propoziții temporale, menite să „rupă” ritmul narațiunii și să schimbe planurile percepției.

Subtile tehnici de mișcare în spațiu, cu un bun echilibru al perspectivelor reflectă realul talent al scriitorului, unul dintre cei mai mari scriitori hunedoreni.

Radu Ciobanu şi Peter Freund, *Dialog peste Atlantic*

Arareori li se oferă unor foşti colegi de şcoală şansa de care au beneficiat scriitorul român, Radu Ciobanu - romancier, eseist, critic literar - şi dr. specialist în fizică teoretică şi scriitor american, Peter Freund, aceea de a realiza o carte, un incredibil „dialog la distanţă”.

Regăsindu-se după o jumătate de veac, pe Internet, apoi la Timişoara în 2005, au programat şi realizat, în 2006, o carte unică, începută la Timişoara şi continuată pe e-mail...

Volumul este tulburător şi înduioşează nu numai prin gravitatea şi diversitatea problematicii puse în discuţie - arte plastice, istorie, educaţie, muzică, globalizare, terorism - ci şi prin faptul că dă măsura culturii de excepţie a autorilor. Impresionează animaţia comunicării (aparent nesistematice) soliditatea raţionamentelor, harul narativ şi analitic, spontaneitatea „replicilor”, nedezminţitul simţ al umorului, un umor fin, nedisimulat, specific intelectualului de elită.

„Dialogul” îl declanşează Radu Ciobanu, iar ultimul cuvânt revine lui Peter Freund.

„După cincizeci şi doi de ani”, scriitorul Radu Ciobanu a fost descoperit pe Internet, în Germania, de către fostul coleg de şcoală (din clasa I, până la absolvirea Liceului „Loga”), după ce, în 1959, drumurile lor s-au îndreptat în direcţii diferite, marcându-le destinul.

Surpriza „întâlnirii” a fost incomensurabilă, „luminoasă” pentru a se materializa, apoi, la Timişoara, degajată şi jovială, într-o „cafenea lipsită de personalitate”, nu ca Violeta, „cu nume devenit renume”. Dar cele două mari personalităţi, scriitorii, erau „atât de tinereşte bucuroşi de revedere” încât nu a mai contat „locația”...

Radu Ciobanu abordează problema libertăţii, despre care Camus spunea că „înseamnă dreptul de a nu minţi”, în contrast cu frica, duplicitatea şi minciuna. Încriminează cu argumente vremurile de azi, „ale minciunii instituţionalizate,

ale minciunii de uz curent”, solicitându-şi prietenul să-și exprime propria opinie despre perceperea libertăţii.

Peter Freund îi răspunde că tocmai plecarea lui, în 1959, reflectă opţiunea de a trăi în libertate, o libertate interioară şi exterioară, dar care „nu garantează fericirea”. Ilustrează cu experienţa lui Bela Bartok, nostalgicul care „în celebrul intermezzo interrotto al *Concertului pentru Orchestra* lasă o parodie splendidă a *Simfoniei Leningradului*”, îşi dezvăluie libertatea interioară.

Cu argumente solide, Radu Ciobanu îşi contrazice prietenul în privinţa „fericirii” şi a „nefericirii”, insistând asupra conştiinţei răspunderii, pentru a nu cădea într-un „libertinaj anarhic” întreţinut de media, care, la noi, „provoacă şi întreţine o confuzie a valorilor fără precedent”.

Comentează, în continuare, problema dezrădăcinării, Peter Freund, evocând itinerarul parcurs, pentru a trăi în libertate: Viena-Geneva-Paris-Chicago. Făcând distincţia dintre fericire şi bucurie el se raportează la ştiinţă şi la istorie, citându-l pe de Gaulle, la literatură, muzică şi muzicologi, dar şi la dictatori.

Principiile morale sunt copios comentate şi augmentate, extinse la „calitatea superioară a profesorilor de liceu” ai „acelor timpuri” şi respectarea lor, în contrast cu astăzi, când „un profesor [...] este respectat cam la nivelul unui chelner şi plătit la nivelul unui măturător de stradă”, atât în Apus cât şi în America. Şi la noi!

Peter Freund consideră globalizarea o necesitate, pentru a putea fi epurate „aceste diferenţe [...] dintre popoare”. Apoi, ambii scriitori evocă, nostalgic, dar obiectiv, primul lor „sfert de veac”, ajungând la concluzii, că perspectiva e aproximativ aceeaşi, „în ciuda mizeriilor, a percheziţiilor, arestărilor, deportărilor, fricii”, a sociologizării excesive, a aberaţiilor (Liceul „Loga” a devenit „Nikos Beloiannis”).

Faptul că cei doi colegi au avut norocul „de a creşte printre cărţi, în familii care cunoşteau importanţa bibliotecii în

formarea unui copil” a contribuit la formarea lor ca adevăraţi intelectuali capabili să intuiască complexitatea vieţii sociale, politice, ştiinţifice şi culturale.

Ca „punct de tangenţă” al secolul al XlX-lea, rămân preferinţele pentru anumite opere literare, muzicale şi plastice, considerându-se „produse ale spiritualităţii mitteleuropene”.

Radu Ciobanu surprinde şi unele „deosebiri mai curând de nuanţă decât de esenţă”, precum „inapetenţa” lui Peter Freund „la Sadoveanu, Rebreanu, Camil Petrescu”. Reacţia lui la xenofobia lui Minai Eminescu o pune pe seama contextului istoric, fiindcă „Eminescu e întemeietorul limbii române moderne” şi „unul dintre marii romantici tărzii”.

Proiectul UNESCO iniţiat „ca măsură de protecţie a diversităţii culturale împotriva globalizării...”, agreat de R.C, este perceput de către Peter Freund drept o „cutie a Pandorei”, dar recunoaşte difuziunea mondială a picturii şi sculpturii româneşti, a scriitorilor Eugen Ionesco, Mircea Eliade, Emil Cioran, Panait Istrati.

Pentru înţelegerea la scară universală, Peter Freund propune traducerea în engleză şi franceză a literaturii române valoroase, limba engleză fiind „cea mai importantă, cu penetrare universală”. În privinţa globalizării, crede necesară o limbă universală „în care să putem comunica toţi”, deoarece „limba maternă este singura folosită în situaţii intime”.

Radu Ciobanu este convins că noi, românii, nu ne pricepem să ne propagăm şi să ne susţinem valorile. „Traducerea în engleză” a operelor „ar fi o idee”, cu condiţia ca „traducerile să fie tăcute de vorbitori nativi ai englezei [...], care simt pulsul englezei actuale”. Îl preocupă „soarta limbilor naţionale în condiţiile globalizării galopante”, care ar avea o „perspectivă [...] imprevizibilă”, de asemenea, „starea deplorabilă a învăţământului” actual, invazia subculturii, necesitatea resuscitării „culturii înalte”, regretabilele „tensiuni euro-americane”.

Persuasiv, Peter Freund vede „atmosfera antiamericană în Europa de azi” ca o consecinţă a atitudinii „față de timp pe cele două maluri ale oceanului”, o urmare a încheierii războiului rece. El condamnă bombardarea, de către americani, a Novi-Sadului, fapt ce alterează imaginea idealizată a Americii despre sine. Se adaugă practicarea „educaţiei pseudo-ştiinţifice” şi faptul că în America „ştiinţele sunt în defensivă”.

Radu Ciobanu nu mizează pe „luciditatea Europei”, observând că „ipostaza sofisticată, elitară a obscurantismului e magia”, readusă în actualitate şi datorită atitudinii „ambigui şi bizare a bisericilor”.

Peter Freund identifică şi alte cauze ale disensiunilor euro-americane: forţele de respingere între cele două maluri ale Atlanticului, „diferenţele [...] între legislaţia socială americană şi cea europeană”, problema rasială, schimbarea compoziţiei etnice a societăţii americane: „hispanizarea Americii” având „ca paralelă islamizarea Europei”.

Radu Ciobanu confirmă opinia lui Peter Freund că „suntem toţi cetăţeni turmentaţi” şi conchide că veacul al XXI-lea „în mod cert va fi altceva”, propunându-i o reîntâlnire „peste vreun an [...], să mai dăm o raită prin trecutul fabulos al Timişoarei”.

Răspunzându-i afirmativ, Peter Freund evocă prima întoarcere în ţară după revoluţie, când a realizat că datora timişorenilor „un adânc omagiu şi [...] respect”. Se declară foarte încântat de acest „dialog” şi promite a-i fi „un partener zelos” în *Dialog II*.

Viziunea cărţii opune tradiţionalismului modalitatea naraţiunii moderne care valorifică subtilitatea confesiunii, monologul pasionat, regăsirea „timpului pierdut”, mărturisirea sinceră, amintirea, arta dialogului „la distanţă”, discursul memorialistic preponderent persuasiv.

Stilul neologic – dar clar, precis, armonios este specific celor doi intelectuali de marcă. Mesajele (fiindcă sunt mai multe) *vizează* pe receptorii instruiţi, capabili să recunoască şi

să realizeze conexiunile menite să conducă la perceperea corectă a acestora.

Cartea are un nedezminţit caracter educativ, menit să-i marcheze benefic pe tinerii interesaţi de problematica secolelor al XX-lea şi al XXI-lea, din perspectivă modernă, descătuşată de povara prejudecăţilor.

Scrierile lui Radu Ciobanu au fost apreciate – cum s-a mai spus – de mulți exegeți.

Vom încheia citând, mai întâi, opinia lui Mircea Ivănescu:

„Radu Ciobanu este [...] unul din scriitorii care-și desăvârșesc, cu o superbă și elegantă discreție, lucrarea, găsindu-și și trăindu-și arta cu acea seriozitate și marele calm sufletesc dintotdeauna...”, apoi pe Laurențiu Ulici:

„Radu Ciobanu s-a dedicat romanului, reușind să împace, în condiții de profesionalism incontestabil, prolificitatea și echilibrul valoric; a scris, deci, mult și bine...”

Petrișor Ciorobea, *Estudiantina vals*

Profesor, scriitor și publicist, Petrișor Ciorobea s-a născut la 28 august 1947, în comuna Vălișoara, județul Hunedoara.

Absolvent al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (1970), a ocupat mai multe funcții: profesor de limba română și franceză, metodist la Centrul de Îndrumare a Creației Populare a județului Hunedoara, director la Centrul de Librării din Deva, consilier la Inspectoratul pentru Cultură al județului Hunedoara...

Publicistic, debutează în revista studențească „Echinox" din Cluj-Napoca (1969), iar editorial în 1980, în colaborare, în volumul *Misiunea Foca* – o carte polițistă.

Aceluiași gen aparțin și alte prime volume: *Capcană pentru spion, Fotografii periculoase*. Romanul *Casarabassa* (1997), pe o temă politică, valorifică elemente realist-fantastice.

Activitatea publicistică a lui Petrișor Ciorobea este vastă, fie ca director, redactor-șef sau simplu publicist la „România literară", „Transilvania", „Tribuna", „Vatra", „Orizont", „Luceafărul" și reviste hunedorene.

Aprecieri despre opera sa au făcut Mircea Belea, Dumitru Hurubă, Viorica Roman.

Romanul ***Estudiantina vals*** apare la Editura Călăuza din Deva, în anul 2010. Acest roman evocă ultimul an de liceu și primii, frumoși ani, de facultate ai autorului – personaj, într-un mod subiectiv și exuberant.

Acțiunea se desfășoară la Deva și la Cluj-Napoca, începând cu anul 1997 și îl are ca principal protagonist pe Etrișor Iorobea, un alter ego al scriitorului.

Privind retrospectiv la viața de student – în primele pagini – autorul se reîntoarce la ultimul an de liceu, „cel de înnobilare" pentru sine, „un [...] fecior crescut într-o localitate ardeleană [...], prin care trecuse și Dinicu Golescu în drumul său către Viena"...

Sunt evocați profesorii și elevii cu micile lor drame, dar și „dându-se granzi” când jucau fotbal sub „ochiadele colegelor așezate pe băncile din jur”.

După banchetul absolvenților, a urmat „drumul până la Cluj [...] însoțit de tatăl”, pentru înscrierea la facultate, victoria: „student la Facultatea de Filologie”. Urmează instalarea la căminul studențesc „Avram Iancu”, înscrierea la Corul Universității, escapadele la cafeneaua „Ada-Kaleh”, activitatea din „grupa 16” din care eroul face parte, impresia grozavă pe care i-o face „profesoara de limba spaniolă”, „început de studenție atractiv ...”, pauzele de 20 de minute dintre cursuri, „poveștile” derulate în aceste pauze, menite să-i binedispună pe studenți.

Prietenia dintre Etrișor și neamțul Ranz a fost de bun augur pentru primul, fiindcă a dobândit o vastă experiență de viață. Îndrăgostit de Mignonne, studentă la defectologie, Pierrot, cum își spunea, trăiește o frumoasă și romantică poveste de iubire spre finalul anului I de studiu, pe care îl încheie cu bine.

Prima vacanță de student, Etrișor Iorobea o petrece la țară, la Dobra, refăcându-se „după examene” prin lectură (*Don Quijote de la Mancha*), cu abonament la „Tribuna”, cu băi „în susul Râului Dobra”, cu vizita unei foste colege de liceu, cu scrisori de la iubita clujeancă. Astfel, trece repede.

Revenind la Cluj, în prima vizită făcută iubitei, află că are un prieten, care era chiar la ea. Ajuns la gazdă (locuia împreună cu Ranz Odjah), îi povestește acestuia despre deziluzia în dragoste, iar neamțul îl face, din nou, naiv.

La concertul Filarmonicii își întâlnește iubita, dar pare supărat. Ea îl invită acasă, unde... nu mai este fraier și „naiv”.

Vacanța de iarnă și-au petrecut-o amândoi la Păltiniș, iar Revelionul la Cantina „Hașdeu”, unde Pierrot l-a invitat și pe neamț. După Revelion, pleacă, din nou, la Păltiniș cu Mignonne și cu ceilalți coriști.

Al doilea Revelion, Pierrot, Mignonne și Ranz îl fac „la casa medicinistei”, o nouă „cunoștință” a lui Pierrot, dar iubita lui vrea acasă, imediat după miezul nopții. Pierrot o conduce acasă, apoi revine.

În altă zi, înainte de a o întâlni pe iubita lui la film, conduce pe „frumoasa necunoscută” la „Melody Bar”, apoi, la film, dormind, se visează ea partener al acestuia.

În vacanța de iarnă – următoarea la părinți, la Dobra, a făcut o altă cucerire: Enuța, de la farmacie.

Romanul este scris cu nerv, autorul mânuind cu dibăcie ironia. Vom spicui expresii menite să susțină această constatare: „ochelariștii nu joacă, asemenea fetelor”, „bietele nevinovate iubiri ale băieților”, „damnații aliniați în fața tablei [...] cerșesc, din priviri, sprijin celor rămași în bancă”, „sorb din priviri o pereche de tineri atât de apropiați între ei, încât *par una și aceeași persoană*”, „tălpășesc absent”, „m-a lins cu ochii-i apoși”, „gloaba nu-i armăsar...”, „spusele savuroase ale colegei [...] libertină la vorbă”, „mânjii din sânge își găsiră rost”, „acestea sunt spusele, altele fiind nespusele”, „sunt tot o zvăpăială” etc.

Pe de altă parte, tonul general al discursului narativ este dinamic, tinerii folosind numeroase expresii argotice, cuvinte cu dublu înțeles, fapt ce exprimă prea plinul sufletesc al „vârstei întrebărilor”.

Autorul contrapunctează textul cu adevărate aforisme presărate cu efect: „Nimic mai supraelastic [...] decât gândirea”, „Orice s-ar spune, liceenii sunt și rămân puri”, „Niciun adeziv nu este mai eficace pentru trupuri, ca tangoul”, „Colegialitatea anulează intimitatea”, „Numai grădinile știu să încurajeze trăirile îndrăgostiților”, „Nicio băutură nu-i mai îmbătătoare ca iubirea”, „Când iubești și parcurile mici sunt grădini imense”, „Nu pângăriți iluziile, chiar dacă iluziile vă vor pângări!”, „Nimic mai firesc decât a te da grande, când ești un mărunt”, „Nu pasărea își dorește glonțul, ci glonțul pasărea”, „Timpul

memoriei înfrânge timpul matematic” sau „Câtă seninătate în rememorarea trăirilor fericite!”

Nu puține sunt versurile – destul de reușite – presărate în roman și, desigur, adecvate situațiilor în care apar:

„Nu năzuiți, bărbați, nicicând,
La chipul de femeie-a altora!
Iubiți-l, pe moment, și nu în gând,
Altfel, iubirea vă va devora!”

„Ah, această alinare,
Adâncire-n ape-albastre,
Aur aprinzând amnare”

„Cuvintele pe drumul către lut
Erau, când păsări, când reptile-albastre.
Înspăimântatul început
Rupsese frâul alb de astre”

„Vulturii culmile-ndrăgesc
Și vitejește-n luptă cad,
Tineri cu sânge vulturesc
Strigă: viva la libertad!”

Încheiem cu o remarcă a lui Dumitru Hurubă, precum că niște „cronici literare privitoare la cărți de umor [...] se poate spune, riscând extrem de puțin, că lipsesc cu desăvârșire”...

Nicolae Crepcia, *Durerea ca fericire*

Născut pe plaiuri hunedorene, în satul Brotuna, din comuna Vața, în 1952, Nicolae Crepcia a absolvit Liceul „Avram Iancu” din Brad și o școală tehnică. Aparține mișcării poetice de la Hunedoara și a debutat în 1974, în revista „Tribuna”.

Editorial, va debuta în 1996, cu volumul de poezii *Pe umărul lui Rimbaud*, la Editura Călăuza din Deva.

Au urmat și alte volume, precum *Între iarnă și somn, Îngenunchiat în lacrimă, Elegii provinciale, Scrisorile din Brotuna.*

Volumul ***Durerea ca fericire*** a apărut în 2005, la Editura Danimar din Deva, fiind prefațat de poetul Eugen Evu. Acesta îl consideră „un poet care pornește de la trăirea destinului propriu [...], unul deloc livresc, deși are obsesia esteticii...” și că „spiritul său contestatar [...] se estompează în tematica poeziei iubirii, în intimitatea percepută și clamată ca o durere...”

Cele 71 de „piese” ale volumului sunt cuprinse între prima, *Stelele hohotesc în plânsu-mi* și ultima, nu mai puțin simbolică și dramatică, intitulată *Cu un gând mai bătrân ca veacul* (tot poetul!).

Titlul volumului valorifică – poate – sintagma eminesciană „dureros de dulce”, iar „piesele” acestuia o susțin prin unda elegiacă ce planează implacabil asupra poemelor.

Îmbrăcând haina sonetului, poemele sunt revelatorii pentru convertirea durerii în speranță, în cele din urmă, poetul nerenunțând la forma clasică a versurilor, în cele mai multe cazuri, chiar dacă adie „inserții moderniste”.

Încă din prima „piesă”, *Stelele hohotesc în plânsu-mi*, se conturează o suferință profundă convertită în interogații și exclamații retorice: „inima-n tragicu-mi trunchi”, „durerea”, „strigătu-mi halucinant”, „stelele hohotesc în plânsu-mi”, iar aceasta este împărtășită la nivel cosmic. „Strigătul” poetului

înfierează durerea, văzută antitetic: „*templu*” sau „al beznelor triunghi”, „al nopții optuz unghi” „sau *minciună*”. Ca odinioară Ion Barbu, poetul include elemente geometrice în expresia poetică: „triunghi”, „optuz unghi”, cu vădita tendință de a da relief durerii. Mergând pe linia antinomiilor, el se consideră „prieten și dușman” sieși, influențând stelele cu plânsul său.

Unda de melancolie străbate numeroase poezii, precum *Poemul prefăcut în sânge* („plânsul ierbii”, „plânsă stea”, „lacrima”), *N-am fi murit* („dorul [...]/ În lacrimă lichefiat”, „n-am fi murit”), *Dacă te-aș pierde* („să plâng”, „aș fi pierdut”), *Să plângi lângă poem* („suferire”, „durerii”, „să uiți de toate”), *Cu fiecare rană* („os durut”, „răni”, „durerea”, „taie-mă, cuțit”), *Tot mai bătrân sunt* („usucă”, „încovoiați”, „singuri”,), *Eu cred că uneori...* („oftează”, „posomorât”, „-ngândurat”, „îngenuncheat”, „de necaz”, „patimă”, „rană”).

Dominantă rămâne, însă, speranța prin iubire: „... poți ființa/ Sfinți c-un *fulger de iubire*”, „... să fii lumina/ Speranței...” (*Să fie lumina speranței*), „Spre înfloritele lumini/ Ale iubirii”, „M-aprind, iubito, curcubeu” (*Pe drumul arderilor*), „icoană/ Iubirea devine”, „Dumnezeire de lut” (*Cu fiecare rană*), „un sărut”, „ulciorul iubirii” (*Nu-i mai sărac izvorul*), „gura ta – dulce ispită”, „al iubirii giuvaer” (*Din clipa mea îți dărui...*), „iubirea [...]/ Un flutur”, „săruturile” (*Cu sufletu-mi...),* „a dansului văpaie”, „pe buze-ți arde leacul”, „un templu de iubire” (*Tu ai venit*).

Poetul valorifică la cote superioare motivul dorului: „mugure de dor”, „dor și cenușiu”, „ne-am rostit dor”, „mi-e dor”, „dragoste și dor”.

Alături de portretul iubitei („Lumină-n fagurii verii”, „Miracol al învierii”, „Rouă pe iarba nuntirii”, „Țipătul mierlei, icoană”, „Stea luminoasă, aură”, „A gândului bucurie”, „rază zglobie”, „geam”, „imn”) se conturează acela al poetului („ales spre suferire”, „aprinsul mac”, „Punând coroană de scântei/ Pe tâmplele luminii, reci”, „Pe umăr greaua cruce”, „Să dea tributul pentru poezie”, „simt cum aripi din cuvinte-mi cresc”,

„chiuind să-ncalec pe cuvânt”, „Al disperării strigăt, poezie [...]/ Ești plânsul meu la porțile iubirii”, „Mi-ai dăruit al poeziei viciu/ Să ard cu ea...”), precum și menirea poeziei: „Este poemul [...] arsa cărămidă”, „tainica firidă”, „pasărea albastră/ O stea înlăcrimată la fereastră”, „pâinea noastră, vinul/ Și *patrie eternă...*” (*Poemul este*).

Alături de motivul timpului, poetul cântă, în mod original, natura, în poezii precum *Frunză desprinsă de vânt* („frunza [...] lacrimă arsă”, „jungherul brumei i-a lovit/ Ultimul chiot, sângerând”, „ramul cel despodobit” sau *Până când mugurii ninsorii*.

Alături de metafore revelatorii, simboluri și „împerecheri” meșteșugite de cuvinte, poetul recurge la antinomii, pentru a-și dezvălui complexele frământări sufletești. Astfel, *durerea* este nu numai „templu”, dar și „al beznelor triunghi”, „viață-moarte”, „lumină-noapte”, „dezastre și victorii”, „*dureri* să-mi fie *sărbătoare*”; chiar titlul volumului, *Durerea* ca *fericire* se constituie antitetic.

Eul liric, măcinat de fațetele variate ale existenței, se zbate dramatic între adevăr și minciună, iubire și deziluzie, străbuni și contemporani, contemplație și revoltă, realitate și vis, pentru că „Harul/ Din naștere,/ Aureolă divină,/ Amar/ Întru cunoaștere/ Sinele devine”.

„Durerea lui Crepcia nu este fericire [...]. Fericirea nu este durere, însă durerea, dintotdeauna, a epurat sufletul de impurități și angoase...”, apreciază Eugen Evu.

Ioan Damșa, *Scrieri critice*

Profesorul dr.Ioan Damșa s-a născut la Bășești, județul Timiș, la 29 octombrie 1934, într-o familie de țărani.

După absolvirea celor patru clase la Școala Primară din sat, a urmat cursurile gimnaziale la Făget, apoi cele liceale la prestigiosul liceu „Coriolan Brediceanu” din Lugoj. Între 1955 și 1959 a studiat la Universitatea din București, absolvind Facultatea de Filologie și Pedagogie, având ca profesori pe G.Călinescu, T.Vianu, Aurel Martin.

În septembrie 1987, și-a luat doctoratul în științe filologice cu teza *Literatura română în manualele școlare interbelice*, considerând că acestea au fost manuale de referință, care au influențat pozitiv modul de a gândi al elevilor, fiind un adevărat auxiliar pentru omul de la catedră.

Cariera de profesor (1959 – 1965) i-a fost întreruptă prin avansarea la Inspectoratul Școlar al Județului Hunedoara (1965), ca inspector de specialitate până în 1972, perioadă în care a fost președintele Filialei Hunedoara a Societății de Științe Filologice și a reînființat revista „Plaiuri hunedorene”, ca redactor-șef, atrăgând prestigioși colaboratori.

Între 1972 și 1987, dr.Ioan Damșa a fost inspector general în Ministerul Învățământului, prilej de a se implica plenar în activitatea științifică și de cercetare, în aceea de publicist la prestigioase reviste din țară („Limbă și literatură”, „Tribuna învățământului”, „Revista de pedagogie”, „Învățământ liceal și tehnic-profesional” etc.) sau din străinătate („Mihai Eminescu” din Sydney – Australia).

A organizat anual Simpozioane Naționale pe diverse teme (literare, pedagogice, de filosofie), a coordonat cartea *Profil eminescian*, a prefațat *Antologia 1907*, în volumul omagial dedicat lui Ovid Densusianu a scris studiul *Ovid Densusianu – omul* și a fost coautor al îndrumătorului metodic *Dirigenția în sistemul muncii școlare*.

A susținut cu tenacitate rolul cercetării în liceu, încât, după cei 16 ani petrecuți la Ministerul Învățământului, reîntors la Deva, ca director adjunct și profesor la Liceul Pedagogic „Sabin Drăgoi” a avut mulți elevi cu lucrări de cercetare la literatură sau pedagogie la Simpozioanele Naționale.

În această perioadă, 1987 – 1999, a condus peste 60 de lucrări pentru obținerea gradului I în învățământ – la specialitățile educatoare și învățători – a editat, în colaborare, volumele *Dezvoltarea vorbirii în grădinița de copii și în clasele I și a II-a* (1996, reeditată în 1998), *Activitatea educativă în învățământul preuniversitar* sau volume personale: *Literatura română în manualele școlare interbelice* și *Scrieri critice*.

Aprecieri asupra activității științifice a prof.dr.Ioan Damșa au făcut Eugen Evu, Pavel Petroman, Miron Țic etc.

Volumul *Scrieri critice* a apărut la Editura Emia din Deva, în anul 1999 și cuprinde o parte din studiile dedicate lui Eminescu, Creangă, Budai-Deleanu, Ovid Densusianu, Nicolae Iorga, Vasile Alecsandri, Titu Maiorescu, Răscoalei din 1907 în literatură și artă, Memorialelor de călătorie până în sec.al XIX-lea.

Prefața volumului este semnată de Eugen Evu care apreciază „aptitudinile publicistului-cronicar...” ale cărui zone „de cercetare [...] gravitează într-un spațiu orbital larg, concentric, dezvoltând perspective tot mai ample, de la perigeul apropierii sentimentale, la apogeul aproape mitic al «Luceafărului» nostru, pe care-l încuviințează în grilă călinesciană, cu propensiune”. Este apreciată judecata „de valoare egală sieși, greu perisabilă”.

Lui Eminescu – din varii perspective – îi dedică autorul nu mai puțin de patru studii (*Mihai Eminescu – actualitate și eternitate, Mesajul satiric al Scrisorilor eminesciene în lumina lexicului, Mihai Eminescu – poet al tineretului* și *Eminescu în programele școlare*).

Primul studiu prefigurează eternitatea geniului poetic eminescian – în baza unei temeinice bibliografii – precum și

actualitatea acestuia: „... Eminescu [...] se situează în actualitatea trăită de fiecare generație [...], fapt confirmat de toți aceia care simt românește [...]”, pentru că „a devenit o permanentă sursă de revalorizare”, „sigilat de destin”, cum spunea Nicolae Iorga. Sunt apreciate varietatea tematică a operei eminesciene, „glasul adâncimii”, vastitatea culturii sale, universalitatea sa.

În finalul studiului, sunt stigmatizați actualii exegeți, detractori ai marelui poet, care denigrează și anulează din interior valoarea „celui mai ales între toți scriitorii acestui neam”, autorul răspunzându-le cu *Ai noștri tineri...*

Mesajul satiric al Scrisorilor eminesciene... surprinde „văpaia cuvântului în care strălucesc virtuțile limbii române”, care îmbracă „avântul minții și măreția omului care descifrează tainele naturii în antiteză cu nimicnicia soartei umane și universale [...], a [...] valorii geniului” (*Scrisoarea I*), „condiția artistului” (*Scrisoarea II*), „frumusețea etică a patriotismului în contrapunct cu meschinăria falsului patriotism...” (*Scrisoarea III*), „drama vieții spirituale a poetului contopită cu renunțarea la idealul iubirii” (*Scrisoarea IV*) și „depărtarea dintre idealul dragostei și realitatea prozaică a vieții” (*Scrisoarea V*).

Portretul dascălului se constituie din „antiteza dintre debilitatea trupească și forța minții”, dintre îmbrăcămintea modestă, măreția geniului și mascarada epigonilor, pulsând „ironia atotbiruitoare” la nivel lexical, precum inversiunile, forme verbale modale vechi cu reale valențe stilistice, viitorul popular. „Potențarea ironiei se desăvârșește prin substantivul abstract *nemurire* [...] diminuat imediat de expresia verbală impersonală *se va zice*”, marcând indiferența posterității. „Ironia – spune autorul – culminează în poem cu așa-zisul discurs funebru, rostit de *vreun mititel*” (diminutiv peiorativ pentru un om mediocru vrând să se substituie geniului). Sunt explicate – prin mijloace lingvistice – ipocrizia și impostura...

În *Scrisoarea II*, „sila și disprețul poetului iau [...] forma polemicii directe la adresa degradării raporturilor

umane”. Autorul reține „sarcasmul poetului în alegerea lexicului cu care compară gloria [...]: „a vorbi într-un pustiu”. Vom constata, apoi, potențarea satirei prin antinomii precum *glorie – neghiob, idol – petic, bețică – secul, spumă – nimic,* poetul definind secolul în care trăiește prin locuțiunea adjectivală „de nimic”, „cu mare valoare semantică”. În continuare, corespondențele continuă: „cunoașterea istorică e un *scripet al minții*; *astronomul* este un fel de jongleor al universului în faza sa primitivă, inertă; epocile [...] „*mărgele”*, „neantul – *o cutie*”, iar „universul [...] o *morișcă*”, „pământul [...] *comedie,* un spectacol comic”.

Scrisoarea III este un adevărat pamflet. Vom aminti doar câteva aspecte lexicale spicuite din studiu: „retoricile suliți”, „aplauzele grele a canaliei de uliți”, „panglicari în ale țării”, „stâlp de cafenele”, „urâciunea fără suflet”, „negru, cocoșat și lacom”, „privirea-mpăroșată”, „spuma asta-nveninată”, „ăst gunoi”, „stârpitură”, „fonfii și flecarii”, „găgăuții și gușații”, „bâlbâite...”, cărora li se intercalează, alternativ, metafore, metonimii, aliterații, amplificând șarja. Sinonimia joacă, de asemenea, un rol important, iar „multitudinea elementelor lexicale și stilistice [...] măresc expresivitatea, înlănțuie satira, transformând-o într-un usturător pamflet”.

Scrisoarea IV și *Scrisoarea V* surprind – tot satiric la nivel lexical – contrastul între dragostea din trecut, plină de poezie și înjosirea dragostei instinctuale sau din interes.

Studiul *Mihai Eminescu – poet al tineretului* ne dovedește că atât aria tematică a poeziei sale cât și idealurile în dragoste și viață îl fac pe Eminescu unic, „eternul poet al tinereții, precum «Luceafărul»”...

Ion Creangă este cercetat atât ca autor de manuale școlare cât și ca autor de literatură pentru copii.

În prima ipostază, Creangă este considerat, și datorită experienței acumulate în cei 25 de ani la catedră (*Cursul de citire și scriere, Povățuitoriu la cetire prin scriere după sistema*

fonetică, Metoda nouă..., Învățătorul copiilor) un adevărat dascăl.

Poveștile pentru copii (*Acul și barosul, Inul și cămeșa, Păcală, Prostia omenească*) au ca eroi țărani simpli, iar scenele, după opinia lui Al.Piru, sunt rupte „din viața de toate zilele”, marele povestitor valorificând superior limba vie a poporului; de aceea Garabet Ibrăileanu îl consideră „un reprezentant perfect al sufletului românesc printre popoare”.

Ion Budai-Deleanu – conștiință artistică majoră a literaturii noastre este prezentat prin „farmecul *Țiganiadei*” care „stă într-o fericită și rară conjuncție cu luministul cu idei înaintate, eruditul de largă informație” contopit cu țăranul „robust, mintos, jovial...”, exprimând în opera sa „autenticitatea sufletului popular, simțirea netravestită, setea de viață și de bucurie...”

Ovid Densusianu – istoric și critic literar este privit prin prisma culturii sale vaste, prin spiritul tenace, prin obiectivitatea și rigoarea în exprimare, prin formația sa occidentală, franceză, prin fixarea marilor epoci de dezvoltare a literaturii române, prin analiza adâncă a fenomenului literar, prin ideile originale despre geneza poeziei simboliste, dar și ca „director de conștiințe”.

Nicolae Iorga – fără pereche între cărturarii lumii este apreciat ca „istoric, scriitor, memorialist, poet, dramaturg, critic și istoric literar, publicist, om politic, academician, profesor”, ca „Doctor Honoris Cauza” al mai multor universități, membru al academiilor franceze, poloneze, iugoslave etc., dar și prin opera monumentală, scrisă în română, franceză, italiană, germană, engleză, suedeză, portugheză, poloneză, daneză, însumând „1250 de cărți și 25000 de articole”.

În studiul *Vasile Alecsandri – centenar,* poetul și dramaturgul este privit retrospectiv, cu ochiul cercetătorului atent, sesizând „o operă vastă, multilaterală”, care deschide „epoca *regalității* poeziei și teatrului românesc”, „puntea de trecere de la literatura noastră la poezia lui Mihai Eminescu”.

Titu Maiorescu este considerat „un moment de răscruce în destinul culturii naționale”, nu numai pentru că a intuit epoca marilor noștri clasici, ci și pentru cuvintele profetice scrise despre Eminescu: „... literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui și forma limbei naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării românești”.

În *Memorialele de călătorie în literatura română din epoca veche până în prima jumătate a secolului al XIX-lea,* se face o incursiune în *Însemnările de călătorie în perioada veche,* ale lui Olahus și Nicolae Milescu, acesta din urmă elaborând o operă care „i-a câștigat [...] un renume european”.

Urmează studiul despre *Dimitrie Cantemir în Caucaz,* care, prin *Colecția orientală*, este un precursor al lui Alexandre von Humboldt, vorbind cu 80 de ani înaintea acestuia de „limita zăpezilor veșnice, preocupare ce lipsea încă învățaților geografi”. Acesta a marcat epoca modernă.

„O altă personalitate marcantă [...] în perioada de strălucită domnie a lui C.Brâncoveanu, [...] este Constantin Cantacuzino, apoi Dinicu Golescu.”

În această epocă, „memorialistica de călătorii consemnează contribuții din ce în ce mai numeroase și mai variate ale românilor peregrini”... care se vor înmulți în a doua jumătate a secolului al XIX-lea...

Volumul se încheie cu un amplu studiu, *Răscoala țăranilor din 1907 oglindită în literatură și artă,* un studiu aproape exaustiv.

Literatura dedicată tragicului eveniment este abordată în trei etape distincte: perioada contemporană evenimentului, cea de după 1920 și perioada de după al Doilea Război Mondial.

Din prima perioadă, incluzând și anii anteriori, fac parte studiul lui Vasile Kogălniceanu, *Către săteni* (o broșură), poezia *Noi vrem pământ* de G.Coșbuc și „celebrele articole ale lui Nicolae Iorga: *Ascundeți țăranii!* și *Dumnezeu să-i ierte!* În

al doilea, marele om de cultură cere iertare lui Dumnezeu „pentru câtă muncă de robi au muncit, pentru ce trai de dobitoace nenorocite au dus, pentru câtă înșelare au suferit...”

„Pentru marele său curaj [...], înalta conștiință, Iorga a fost amenințat cu moartea”, spune autorul.

„Caragiale, Coșbuc, Vlahuță s-au aliniat [...] cauzei țăranilor”, prin valoroase opere. Lor li se alătură, apoi, O.Goga, Panait Cerna, D.Anghel și Șt.O.Iosif, George Ranetti, M.Sadoveanu, Mironescu, N.D.Cocea.

În a doua etapă vor lua atitudine Panait Istrati, Vasile Demetrius, Caragiale, cu studiul *1907 din primăvară până-n toamnă* cu romanele *Răscoala* de L.Rebreanu și *1907* de Cezar Petrescu.

După al Doilea Război Mondial, Z.Stancu va scrie romanul *Desculț*, apoi T.Arghezi, ciclul *1907*.

Autorul subliniază, apoi, aportul artelor plastice ca „mărturii semnificative”, creații de valoare consacrate răscoalei”.

Grupați în jurul unor publicații precum „Furnica”, „Dimineața”, „Adevărul”, „Facla”, Fr.Șirato și I.Iser au semnat caricaturi acuzatoare la adresa monarhiei și boierimii; la fel A. Murnu.

Mai târziu, Luchian va închina anului 1907 o suită de tablouri (*Dijmă în Moldova, 1907, Sfârșit 1907*), iar O.Băncilă *Înainte de 1907*, apoi *1907*, dar și alte 17 lucrări, „cel mai denunțător document al crimei de la 1907, marea frescă a desfășurării mișcărilor țărănești, alegând momentele ei de maximă intensitate” – conchide autorul.

Și alți pictori au lăsat tablouri pe această temă: Gh.Popovici și N.Tonitza. În urma masacrului din 13 decembrie 1918, „Nicolae Tonitza realizează desenul *Dialogul morților*”.

Nicolae Mantu a lăsat schița în cărbune *Răscoala* și pictura *Din ordin*, Petre Marin Constantin, *Nu trageți!*, Gh.Savu *Iobagii*, Aurel Jiquidi, „un ciclu de desene sub titlul *1907* (aproximativ 11)”, iar „Alexandru Ciucurencu realizează în

tonuri de albastru, gri și violet, o imagine de un profund umanism" (*Epilogul răscoalei*).

Din ciclul lui T.Arghezi, *1907,* s-au inspirat pictorii M.Gion, C.Piliuță.

„În sculptură – spune autorul – Geza Vida, Oscar Han, Naum Corcescu și Corneliu Medrea realizează lucrări dedicate mișcărilor țărănești din 1907."

Ioan Damșa s-a stins din viață la 20 iulie 1999 și este înmormântat în cimitirul de pe str.Mihai Eminescu din Deva.

Ladislau Daradici, *Întâlnire cu cei care au fost*

Absolvent al Liceului Pedagogic „Sabin Drăgoi” din Deva și al Universității de Vest din Timișoara, Facultatea de Litere, Ladislau Daradici a debutat după 1990, cu poezie, eseu, cu proză fantastică, fiind și redactorul revistei „Jurnalul S.F.”.

Michael Haulică ne convinge că acest scriitor „Chiar de-ar transcrie cartea de telefon, tot ar reuși să ne încânte”, iar Voicu Bugaru îi apreciază „luciditatea [...] remarcabilă”.

Volumul de povestiri și schițe ***Întâlnire cu cei care am fost***, apărut la Editura Omnibooks din Satu Mare, în anul 2000, se compune din 18 „piese”, cu titluri convingătoare și un conținut pe măsură, unele cu caracter obiectiv, altele cu un pronunțat caracter subiectiv.

Fantasticul îl fascinează pe scriitor, ca un produs pur al imaginației, ca „intruziune [...] a misterului în cadrul vieții reale” (P.G.Castex), un eveniment pe care nu-l putem explica prin legile acestei lumi, dar se menține în limite plauzibile”...

Înzestrat cu har de povestitor incontestabil, în jocul real-fantastic, autorul aureolează existența cotidiană cu un fabulos de sorginte folclorică. Acesta se insinuează în imediatul contemporan și scriitorul reușește să-l proiecteze în vis și fantastic, imaginând o lume cu o puternică individualitate.

Înclinarea spre fabulos, descoperită timpuriu, ca o întoarcere spre un spațiu îndepărtat în „illo tempore”, se accentuează prin deschiderea culturală a scriitorului.

Se poate sesiza o bună cunoaștere de către autor a prozei fantastice române și universale, o valorificare originală a irealului ținând de mit și de vis, dar și de stări halucinatorii, obsesive, presupunând existența a două planuri antitetice.

Volumul se deschide cu schița *Orbul* și se încheie cu povestirea *Ospiciul*, ambele concepute subiectiv, naratorul apărând ca personaj sau ca martor la întâmplările narate.

„Preambulul” din schița *Orbul* pledează pentru capacitățile acestuia de a vedea „o altă lume, nebănuită, magică, de dincolo de noi”.

Autorul sondează cu finețe starea sufletească a personajului „Scorobete, orbul”, reușind să-i intre perfect „în piele”, pentru a putea transmite calitățile acestuia: „mă trezesc în [...] propria-mi lumină”, pe care „în întuneric o văd mai bine”. Eroul clasifică „nimburile” pe care le „vede”: „lumina copiilor [...] firavă, selenară [...], vulnerabilă”, a bătrânilor „palidă”, „a tinerilor [...] ca smaraldul...”

Dintre capacitățile „orbului” se remarcă: „citirea vârstei”, a „bolilor”, „revelarea morții”, iar preocuparea lui majoră este dacă „orbilor le e dat să vadă și dincolo”.

Asupra personajului planează o atmosferă fantastică, inaccesibilă omului de rând, dar monologul său devine din ce în ce mai convingător, în final considerând că „e posibil să fi devenit [...] lumină”, „plutire lină”, „zbor mirific într-o lume saturată de culori”.

Povestirea finală, *Ospiciul*, este dominant dialogată, abordând „acea lume a imaginilor întoarse, a cuvintelor încărcate cu miez și cu esențe...”, contaminată de „febra poeziei”, al cărei protagonist era Poetul, dar alături de Pensionarul, Profesorul, Doamna, Politicul etc.

„Mentorul [...] spiritual” al personajului-narator, Vlase, este un „inițiat”, un „straniu și înțelept”.

„Povestea în poveste” a lui Vlase îl evocă pe Creator care îi consideră pe oamenii viciați „o pată pe obrazul” Lui, dar le mai acordă o șansă, „cel din urmă privilegiu”, „posibilitatea de a muri unul pentru celălalt, unii în locul celorlalți”. Oamenii, însă, au ratat și această șansă, iar Creatorul le-a spus că sunt „ca un vis urât” și dorea să se elibereze „de acest teribil coșmar”. „Și, oftând din adâncul sufletului, dădu câteva dispoziții finale”.

Vlase îi amenința pe colegii de ospiciu că „se apropie ziua în care vin insectele”. Și au venit furnicile, apoi cărăbușii, țânțarii, lăcustele, iar în final păsările.

Discuțiile dintre Vlase, dr.Ugaru și intelectualul (pentru că „vorbește mult”) vizau „femeia înecată”, „gândurile”.

El le povestea și alte „povești” despre omul căruia i-a murit soția și a devenit vegetarian, dar l-au omorât ceilalți cu „carne crudă [...] de pe coapsa lui”, despre mama lui, despre „imunitate ospicială”, despre tânăra Mara, care și-a ucis copilul, fiind trimisă la ospiciu, „o țară liberă”..., despre parlamentarii „imuni”, ca și cei din ospiciu, concluzionând ironic: „Noi și ei, pe picior de egalitate”.

Eroul îl apreciază pe interlocutorul său, care îi spune că „politica o fac acei indivizi care n-au învățat bine la școală” – ironie străvezie la „elita” politică – și îi răspunde că „Nebunii politici sunt politicienii nebuni”.

Alteori, Vlase „făcea filosofie” despre „raportul dintre Sinea și Sinele”, despre faptul că „omul este format din mai mulți oameni” și, „omorându-l pe el sau pe sine” i-a ucis „pe amândoi”.

„Testamentul” lui Vlase menționa că el a fost „lăcaș gâtuit pentru câte o secundă”, „piatra de hotar dintre Trecut și Viitor, dintre vechi și nou, speranțe și amintiri”, „filtrul secundelor, stăpân, esența clipei”, „Eu sunt alesul”.

Povestirea se încheie ambiguu, eroul-narator cerându-i dr.Ugaru un caiet, ca să-și scrie „jurnalul”, pentru că el gândea, iar boala lui se numea „exces-de-luciditate”. Va începe cu Vlase când îl „contaminase febra poeziei, pojarul-pojar”.

Alte povestiri și schițe concepute subiectiv sunt *Recviem pentru un arbore, Puștiul lui Simon, Arta fugii, Luna unei nopți din luna mai* (premiul I la concursul de proză „Liviu Rebreanu”), *Întâlnirea cu cei care am fost* (povestire care dă și titlul volumului), *Timpuri verbale, Porți și orașe*.

Întâlnire cu cei care am fost dezvăluie, tot subiectiv, experiența trăită de eroul povestirii în timpul morții clinice, când acesta se afla „parcă într-o altă viață”, „în noi și noi dimensiuni”, „în [...] orașul prădător de vieți”, într-un mediu fantastic, un mediu în care se dizolva, devenind „propria [...]

esență”, într-o „aventură imposibilă”, încercând să se regăsească, temându-se că nimerise „în orașul morții negre”, despre care îi povestise Edna.

Lumea fantastică în care s-a trezit era „în vecinătatea unui cimitir în care morții nu erau îngropați, fiecare șezând resemnat și apatic pe mormântul său”, unde Iulia, fetița lui, devenise călăuză, „îngerul” său..., care l-a condus la spital, pentru a se „uni cu trupul” său.

Eroul revine la realitate: „Sunt eu și sunt singur. Reîntors dintr-o lume înspăimântătoare, scăpat de coșmarul halucinant al morții. Pentru a mă reîntâlni cu mine însumi”.

Edna, însă, „a ajuns departe, în acea lume a dăinuirii, acea lume fascinantă și stranie...”

Autorul îmbină realitatea cu visul, dând impresia de autenticitate.

În *Timpuri verbale*, eroul din timpul revoluției vorbește „de pe lumea cealaltă”, despre crimele comise la Timișoara, într-un imaginar dialog cu mama sa, precum soldatul lui G.Coșbuc, povestindu-i cum, lipsind „câțiva până la patruzeci și ei nu mai aveau răbdare, s-a căzut de acord ca locurile vacante să fie completate de câțiva dintre cei răniți...”, printre care și el.

„În Timișoara [...] revoluția a început în Piața Maria. pentru noi, cei patruzeci , ea s-a sfârșit [...] la București, o continuitate în trecut, prezent și viitor”...

Despre autorul omniscient și omniprezent putem vorbi în secvențe precum: *Podul, Somnul și nesomnul, Însemnul, Iarna mântuirii noastre, Femeia din vis, Aniversare,* în care se obiectivează plauzibil.

Elemente fantastice conțin și aceste schițe și povestiri, elemente care planează asupra acțiunii: „se petrecea ceva straniu [...], simțind că aparține râului, cerului, zăpezii”, „oare de ce se opresc să moară toți aici, la *podul* ăsta blestemat!...” (*Podul*), „Dar ea îi apăru [...] zâmbindu-i necruțătoare. Pentru a treia și ultima oară în vis”.

Schiţa *Aniversare* cultivă elemente naturaliste ca şi *Iarna mântuirii noastre* care dezvăluie crimele incredibile săvârşite de „forţele de ordine” împotriva „copiilor străzii”, care-şi duc existenţa în canalele subterane ale oraşului: „Au murit mai mulţi în după-amiaza aceea ca-n urmă cu ani, în revoluţie... Poate de zece ori mai mulţi [...], ăia deveniseră eroi, pe când ăştia, aurolacii, gunoaie”...

În acest volum, autorul îmbină cu măiestrie realitatea cu fantasticul, adevărul cu minciuna, certitudinea cu ambiguitatea, idealul cu viaţa grea, reuşind „piese” credibile, originale.

Unele afirmaţii se constituie în maxine: „Uneori, lucrurile îşi găsesc împlinirea, când ni se pare că nici nu mai poate fi posibil”, „Suntem atât de mărunţi, trăim viaţa asta fără să o pricepem”, „Orice început presupune un sfârşit”, „Timpul omului e infim, al munţilor e veşnicia”, „Ospiciul e întotdeauna o ţară liberă”.

Mânuitor suveran al cuvintelor, Ladislau Daradici este un scriitor sensibil, un pictor expresiv al naturii. Vom selecta câteva expresii edificatoare din descrieri impresionante: „o iarnă întunecată, ca o boală grea de suflet”, „Dinspre colinele mohorâte, o pâclă groasă şi înecăcioasă se rostogolea greoi peste oraşul aburit. Cerul era murdar, canceros”, „Noaptea era albastră şi [...] invadată de miile de fluturi [...] părea o uriaşă simfonie vie”, „ceaţa [...] se coborâse peste râu ca un suflet bolnav, imens şi rece”, „munţii sunt raiul singurătăţii noastre...

Se intersectează, în proza lui Ladislau Daradici, ironia cu expresia sobră, realul cu fantasticul, o suită de antiteze, toate concurând la realizarea unei opere profund originale, a unui scriitor pe cât de lucid, pe atât de sensibil, cu o stringentă chemare spre mister. Dacă avem în vedere felul în care Tzvetan Todorov definea fantasticul „ca o ezitare a cuiva care nu cunoaşte decât legile naturale, pus faţă în faţă cu un eveniment în aparenţă supranatural”, elementele fantastice din acest volum răspund acestei accepţiuni: interferarea realului cu fabulosul ori cu straniul, a plauzibilului cu incredibilul.

Daniel Dăian, *Țipătul rotund*

„Idealul într-o lume cu ample valențe
intelectuale nu mai gustă raționalul
decât prin prisma materialului”
(Daniel Dăian)

Profesorul de istorie, poetul, prozatorul și eseistul Daniel Dăian, fiu de medic din Deva, și-a ales calea spinoasă, dar frumoasă a poeziei, pe care o servește cu devoțiune și o înnoiește.

Poetul este autorul a trei volume: *Arbori de cristal* (versuri)*, Reflexii din temnița îngerilor* (eseuri, proză) și *Țipătul rotund* (versuri) apărut la Editura Grinta din Cluj-Napoca, în 2012.

Volumul ***Țipătul rotund***, cu titlu vădit metaforic, este opera unui poet autodefinit drept „un arbore care nu a uitat cine este”, considerat de către C.Zărnescu poetul „cel mai îndrăzneț și reprezentativ al încă tinerei generații”, pentru că „există întrebări și [...] răspunsuri îngăduite doar poeților”, iar poezia sa – în viziunea lui Sorin Grecu – este „o poezie născută din observație lucidă și indestructibilă tristețe”...

Corolarul volumului este cuprins între *îndoirea și restul părăsiților* (prima secvență lirică) și *cumpăr viață* (ultima), strâns într-un... „rotund” care închide un întreg univers liric, șocant în aparență, dar derulând meteoric drama însinguratului „străin” de toți și de toate, însă profund religios și încrezător în puterea CUVÂNTULUI „ce a fost pentru începuturi”.

Nonconformismul poetului rezidă și în forma poeziilor, o formă stranie, fără majusculă în titluri (măcar!), fără niciun semn de punctuație, frizând „marea dezordine...”, o inimaginabilă aglomerare de cuvinte care, totuși, spun multe...

Din cele mai multe poezii (amintim: *cobor la picioarele tale infinitul, caut lumina cu palmele goale, învață-mă să merg cu ochii, sunt viu, în urma mea, știu doar jumătățile, urc, ard,*

cumpăr viață) transpare, dramatic, zbuciumul eului liric traumatizat, incapabil să se adapteze unei realități aberante: „înăuntrul tău *nu văd* [...] decât niște pereți fericiți”, „*m-aș arma* într-un gând”, „*îmi* negociezi noaptea/ cu o sugrumare [...] a gândurilor”, „*am fost* uitat de viață”, „*primesc* zilele *în mine*”, „pustiul *ne* închide în ochi”, „*prefer* apele curbate în piatră/ în locul celor drepte...”, „cum *implor* viața pribegind pe străzi/ de unul *singur*”, „*nu am întâlnit* trecere în mijlocul firului de iarbă”, „trebuie *să învăț să tac* [...] pentru a putea merge drept în glasul tău”, „*am murit* de tristețe” etc.

Preocupat – ca orice poet autentic – de *rosturile cuvântului*, Daniel Dăian trăiește drama creatorului care caută frenetic „cuvântul ce exprimă adevărul”, nemulțumit de felul în care a „potrivit” cuvintele: „într-un singur punct ți-au ajuns cuvintele...”, „cuvintele sunt goale...”, „acele cuvinte care s-au întâlnit”, „cuvintele sunt deformate/ fără înțeles [...]/ oferite în varianta perfuzabilă”, „îți era capul doar la cuvinte”, „oameni aruncând cuvinte”, „să cerșești cuvinte unui mut”, „cuvintele se ciocnesc”, „ai desfăcut un borcan de cuvinte”, „cotrobăind cuvintele uitate în oglinzi”, „îmi caut [...]/ primele cuvinte înainte de a muri”, „niciun cuvânt nu a învățat să trăiască [...]/ doar puțin...”, „cuvântul neînceput”, „să nu-mi sufoc cuvântul”, „cuvânt de cuvânt”, „cuvânt și necuvânt”, „răstimp de cuvinte în pădurea cu bolovani”. El recunoaște – cu pioșenia aceluia care „crede și nu cercetează” – că „la început a fost cuvântul”...

Chiar dacă tonul general al poeziilor sale este incurabil melancolic, asupra lor planează, iremediabil, iubirea.

Iubita este o prezență – nu rareori – metaforică: „o măsură muzicală”, „trup sfâșiat de glasuri”, „suflet nepătat”, „bucuria/ din care nu mai pleacă nimeni viu”, „zilnicitatea lipită în sânii mici”, „te lași gustată dintr-un capăt în celălalt”, „iubire [...] cu ochi deschiși în mine”, „să exiști/ cu lacrimile despletite”, „o constantă de sine stătătoare”, „neliniștire îmbrățișată în pleoape”.

Alteori, deziluzionat, iubitul o așază în lumea ei „minusculă [...]/ într-un adio încătușat”, văzându-i doar „picioarele înfășurate-n realitate”, deoarece „ai început să simți cum mori/ tocmai când ai învățat să trăiești”, „femeie cu spinarea plină de tăcere”. Parcă planează asupra acestei dezamăgiri adagioul eminescian: „tu trebuia să te pătrunzi de acel farmec sfânt...”

Universul poeziei lui Daniel Dăian este complex. Astfel, percepția modernă asupra divinității îl determină să se lase „înviat” în ideea că „Dumnezeu crește în fiecare piatră”, că rugile și rugurile (fericit joc de cuvinte!) descifrează „a unsprezecea poruncă”, pentru a conchide: „un singur chip a înțeles răsăritul”. Poetul vede în Dumnezeu nu numai sculptorul unei „lumi sculptate artistic” cu „unghia”, ci și un arhitect al timpului nostru, precum în *poem trupesc*.

Sfâșiat de multiplele întrebări existențiale, poetul se consideră un „colecționar de vechituri”, încorporând „umbre îngăurite”, „ape curbate în piatră”, „jumătăți”, „rupturi”, „goluri”, pentru că, „dacă sufletul ar avea mijlocul găurit/ lumea ar fi plină de morți umblători”.

Numai așa se explică de ce poetul consideră „absurd să crezi în existențialitatea dată/ fără să cauți sursa credinței abrupte...” (*scurt fragment din viața unui erou*).

Alte aspecte ale realității contemporane ar fi – în viziunea poetului – frustarea, spleenul, adevăruri multiple care „să nu aparțină nimănui”, lumescul, imaginarul, visul, lupta pentru un alt fel de a trăi, tangibilul, eterna „problemă” a creatorului autentic.

Ironic și autoironic, poetul pune sub lupă toate aceste laturi ale existenței într-un mod original, îmbrăcându-le în metafore și simboluri, în asocieri inedite de cuvinte: „arborele”, „viață amputată”, „bărbăția femeilor”, „culorile neumblate”, „colecționar de ochi”, „dimineți încruntate”, „anotimpuri neelucidate”, „lumina împântecată cu inocența pietrei”, „trupurile orelor”, „umbre cioplesc în auz”, „suferim de

reciprocitate”, „m-aș arunca într-un gând”, „felinarele strepezite de așteptarea/ zbârnăită”, „mi-a îngenuncheat privirea”, „nebunia bătută-n cuie”, „tăcere la bucată”, „lacrimile despletite”, „pudra de beznă”, „răbdarea alungită”, „nopțile cu solzii dezlipiți de pământ”, „înlănțuit ecou”, „pietrele necoape”, „tăcerea încărunțită”, „răstimp de cuvinte” etc.

Multe versuri se constituie în autentice aforisme, dezvăluind latura filosofică a gândirii poetului: „începuturile sunt mereu organice/ ca niște suprafețe roase de neatenția petrecuților”; „sfârșiturile sunt fabricate sub licența/ titularului mărfii”; „nu ne-am fost niciodată brațe/ la timpul potrivit”; „se prăbușește liniștea în adâncul urechilor/ până în ultimul strop”; „este absurd să crezi în existențialitatea dată/ fără să cauți sursa credinței abrupte”; „... adevărul aparține celui care știe să convingă prin tandrețe”; „probabil singura capcană fără întoarcere în care veșnicia nu mai are echilibru și spațialitate este mintea”; „considerentul prin care se justifică orice captivitate este reconcilierea cu tine însuți”; „măturătorul de ziuă vânează răbdarea alungită/ în trupul obosit al cărăușilor de pași”; „plânsul a fost inventat ca o măsură de/ protecție/ contra nebunilor” etc.

Încheiem cu cuvintele poetului: „Există acele frontiere ale realității pe care nu este întotdeauna înțelept să le treci. Non forma, însă, depășește sfera realului, deoarece este însăși transpunerea acestuia, asemeni unui negativ dintr-un context cineatic”.

Ioan Drăgoi, *De ce ucid femeile*

Ioan Drăgoi pendulează benefic între proză (povestiri, romane), publicistică și teatru, „elegant în expresie [...], persuasiv, captivant și dur” (Olimpian Ungherea).

Scriitorul transfigurează artistic o realitate dură, selectând întâmplări care să-l captiveze pe cititor prin echilibrul pe care îl menține între bine și rău, între disperare și speranță, între minciună și adevăr.

Subîntitulat „povestiri polițiste, dar nu numai”, volumul ***De ce ucid femeile*** a apărut la Editura Accent din Deva, în 2012.

Cele nouă povestiri amintesc de *Hanu-Ancuței* al lui M.Sadoveanu, dar sunt profund originale prin selecția riguroasă pe care autorul o face, sondând o secvență dramatică a realității.

Scriitorul își justifică, în prima „piesă” a volumului, *Evadarea*, opțiunea pentru o închisoare de femei, unde găsești „infractoare de drept comun”, la Târgșor – „mica închisoare de femei din România”...

Pentru femeile din această închisoare, „evadarea” o constituie „vorbitorul”, iar pentru scriitor, „o vizită la Purgatoriul”, unde își petrecea „zeci de ore” de interviuri, urmărind în privirile deținutelor „o cicatrice a detenției”. Pentru ca deținutele să nu-și închipuie că li se va dezvălui identitatea, autorul le-a asigurat că le va prezenta dramele recurgând la ficțiune.

Cu *Șarpele roșu*, intrăm în lumea damnatelor, prezentată obiectiv.

Încă din primele rânduri, scriitorul face portretul țigăncii Aurica: „abia trecută de 18 ani, frumoasă și subțire, cu [...] un șarpe mic, roșu tatuat pe gâtul lung și delicat [...], cu ochii ei mari, negri și sticloși, [...] privirea obraznică, [...] zâmbetul [...] cu care anihila orice gând aspru al interlocutorului”...

Falsul preot Mircea, iubitul ei, a atras-o în banda jefuitorilor de morminte, folosindu-se abuziv de ea. Astfel,

Aurica a jefuit-o pe Lucreția, care murise, iar după ce au deschis sicriul, fata „a înviat”.

Ajunsă la spital, Lucreția nu i-a divulgat pe jefuitori, considerând că îi salvaseră viața, pretextând moartea clinică. Polițiștii „sub acoperire” au mers, însă, pe firul întâmplărilor, găsind-o pe Aurica. Aceasta a fost condamnată, dar „moarta” o vizita foarte des.

„Martor” la discuția celor două, autorul constată că i s-a defectat reportofonul, cum pățiseră „și polițiștii în anchetă”, după spusele Auricăi. Era semn că ea avea, într-adevăr, înzestrări paranormale, confirmate, pe baza fotografiei, de către Inel Riți. Acesta susținea că, întrebând Înaltele Entități Astrale, l-ar putea informa „ce au făcut cele două în alte vieți”, dar aceasta presupune scrierea altei cărți...

O povestire mai amplă, *Întoarcerea tatălui risipitor*, este concepută subiectiv, autorul fiind personaj-martor al unor întâmplări stranii din propria familie. Tatăl real al eroinei, Artur Lupșan, venit cu „ajutoare”, a impresionat-o pe adolescenta de 17 ani, încât aceasta s-a îndrăgostit de el.

Drama a început când Ana i-a surprins, pe Artur și pe mama ei, în intimitate. A fugit de acasă, nimerind în garsoniera unui șofer de taxi, unde a fost violată de fratele acestuia, Fane, pe care, la a doua tentativă, Ana l-a ucis...

Prima noapte și-a petrecut-o, cu boschetarii, „în fundul unui vagon de trenuri”, a doua, „la hotel «Țeava», adică „în canal [...], la țevile calde”... În loc de mâncare, a primit o pungă cu aurolac” pe care a refuzat-o. Prezentându-se Dida, a primit de la Ledi o bucată de franzelă „dăruită de Moșu”, apoi au coborât toți în canal. Evocând spitalul, Ledi care se confesează în jurnalul său, gândea la „lucrul *acela* (la moarte) ca la o eliberare”... Mira-Ledi se autocaracterizează ca „o ratată desăvârșită”, fostă „elevă mediocră”, dar contemplativă, „ultima fată mare din clasă”, care, după prima aventură, nu s-a mai oprit decât la Manu, care a drogat-o..., dar de care nu se putea despărți. După ce a pierdut copilul, iar Manu nu a mai dat

semne de viață, fata s-a întors la părinți, dar le cerea mereu bani pentru droguri. Manu nu o mai primea... A încercat să se sinucidă..., constantând că „nopțile singurătății sunt cazane de smoală fierbinte”...

La clinica de dezintoxicare din Berceni, l-a cunoscut pe Barbu, care, apoi, a fost ucis de oamenii lui Manu.

Ana-Dida, nemaiputând îndura umilințele la care o supusese Manu, moartea tatălui ei, l-a ucis.

Visând, Ana se credea logodnica și viitoarea soție a lui Fane. La poliție, a apărut și tatăl ei legal, care a fost informat de colonelul Burtea cum a salvat-o pe Ana. Acesta a luat-o la garsonieră, fiindcă Ana nu voia să meargă acasă. Acolo, el îi povestește cum a cunoscut-o pe mama ei, femeia care „nu avea ochi decât pentru [...] Artur Lupșan, profesorul de matematică, nepot de foști miniștri [...], urmărit de securitate”. Între timp, Artur a primit pașaport pentru Germania și a plecat, fără s-o anunțe pe aceasta care era însărcinată.

Dezamăgită, ea se căsătorește, după nașterea Anei, cu prietenul acestuia, Cincu. El i-a recunoscut fetița, a fost dat afară din postul ocupat pe linie de partid și nevoit să facă o navetă grea. Ana a aflat toată povestea și l-a rugat să meargă cu ea, s-o împace cu mama și cu Artur. Cu „celălalt tată!”

Este cea mai consistentă povestire a volumului, scrisă cu talent, autorul folosind cele mai moderne mijloace de expresie, dar și de compoziție, prin alternarea planurilor, prin folosirea „povestirilor în ramă”, prin relatarea subiectivă a faptelor de către Ana, Mira sau Cincu. Atmosfera de promiscuitate din lumea oamenilor de la periferia societății este creată și cu ajutorul cuvintelor argotice, precum: „bă”, „fă”, „gagică”, „tac-tu”, „bulangiu”, „valea, că...”, „hai sictir”, „îți iau gâtul” și prin dezacordurile gramaticale: „ăia a făcut”.

Ultimele secvențe narative sunt, de fapt, schițe, din care desprindem „destine uluitoare”, care, prin bogăția trăirilor, umilesc imaginația celui mai vanitos scriitor.

Este cazul povestirii *Dosarul Hermine Bloom*, concepută pe baza filelor din jurnalul „victimei”, în povestirea căreia reapare „țiganca aia de a-nviat o moartă”.

Povestirea *Visul regimentului de artilerie* i-a fost relatată de fosta gardiană, Dicu Ionița, care își „ispășea pedeapsa de trei ani și patru luni pentru infracțiunea de încălcare a consemnelor militare, abuz în serviciu și favorizarea infractorului”.

Ultima dovadă de dragoste este concepută obiectiv, narând drama deținutei Veronica Petra.

Se elucidează, pe parcursul povestirilor, și dilema „De ce ucid femeile”: din dragoste, din frustare, din reacție la încălcarea demnității...

În încheiere, îl cităm pe Olimpian Ungherea, care surprinde calitățile scriitorului de a „sparge violent banala realitate, extrăgând din țăndările ei perla senzaționalului” [...], „are nerv. Are colți ascuțiți. Mușcă adânc și, mai ales, frumos”.

Dumitru Dumitrescu, *Interferențe* și *Pasărea Paradis*

Dumitru Dumitrescu se află la al treilea volum „voluminos” de poezie, inspirat intitulat *Interferențe*, apărut la Editura Karina din Deva, în 2012.

Încă din „cuvântul autorului”, poetul se confesează, în contextul poeziei-cântec, fixând principalele direcții ale „interferențelor”, cu accent pe capacitatea omului de a încorpora „trinitatea spirituală absolută”, vizând nu numai dragostea ci și „zborul îngerilor” și „misterul necuprinsului”.

Impresionează modul original al „rugii” din motto, poetul implorând divinitatea să-i dea harul de a distinge, „în adâncul tainelor”, „perlele complexe ale iubirii”.

Reflexiile ascensiunii înmănunchează treizeci de secvențe lirice urmărind hățișul și vicisitudinile unor „ascensiuni” menite să atenteze la bunul simț și chiar la existență, prin structuri de tipul: „agonizează ființa”, „Puterea” naște „monștri”, „transferul genetic de prostie”, „stihiile de suflet”, „crunt guvernează răul”, „domnește nesimțirea”.

În aceste condiții, eul liric nu are alt refugiu decât recunoscându-și sieși că, abandonând divinitatea, a „căzut” în sine. De aici începe autoflagelarea: „ce sunt eu?... nimicul”, „trântoru-mbibat” pe care „l-a copleșit blestemul” în „oarba [...] desfrânare”, „Omul în care Hristosul plânge”, e „hulit”, „osândit”, „prizonier”, „țintă inocentă din care hiena mușcă”, iar drumul îi este „șirag de gropi”, „străbătător în stâncă”.

Ascensiunea celor puțini apasă pe cei mulți prin „rata la bancă”, „leacul de boală”, „foamea și grija zilei de mâine”, căci „măsura valorii e batjocorită”, iar „valoarea devine comerț”.

Viața, însă, nu poate fi învinsă, anihilată: „Pământul și Luna dansează”..., fiindcă persistă „zvon de iubire”, „urmă de viață”, „mire-mireasă, o alt-armonie”, „dansează-mpreună fluturi și umbre”, iar „dorul” este văzut „drept cuminecătură”, deși tulburată de cotidienele griji: „-mprumutul”, „zălog pe

casă”, „giranți”, „greaua încercare”, de „umanul” care „sângerează”...

Remedii rămân tot „iubirea”, „visul”, „vorba de-mpăcare”, „pacea lumii”, pentru a învinge „alienați fugarnici”, „cancere”, „pielea nepăsării” în presupusa „ascensiune”.

Interferențe persistă și în *Reflexiile împlinirii*, un mănunchi de alte treizeci de ipostaze lirice menite să definească metaforic împlinirea, debutând cu o atmosferă sacră: „duhul străbate nepătrunsul”, „vibrația din naos”, „altar”, „crezul înjunghiind astralul”, pentru a reinstala iubirea și dorul – cele două ipostaze luminoase ale ființei umane, care îi conferă speranța și o imunizează.

Secvențele dedicate iubirii se constituie într-un veritabil dialog cu iubita eului liric, într-o suită de substantive la vocativ, pronume și verbe la persoana a doua („iubito”, „așază-te”, „ai răbdare”, „tine”, „-ți”), urmând, apoi, un intermezzo.

Paralel, setea de libertate se convertește în metafore revelatorii („vârful de munte”), iar setea de dreptate în îndemn la „vindecare” prin participare „la votare”, fiindcă „În calea speranței, păcatul se strânge/ Din lacrima nopții” și „plouă din floare salcâmii”. „În clocot fierbe astrul înfuriat de stele”, prevestind furtuna („focul aprins”, „jarul nestins”).

Se interferează aceste stări colective cu starea de grație poetică: „Se-nvinețeau în frig silabele aiurea/ Și mestecam cuvinte din brazda de cobalt”, care, apoi, devin „lumina gândurilor”, iar el, poetul, este „vânător al fricii”, „mijlocitor al firii”.

„Interferențele” se întețesc: „somnul greu a născut monștri” generatori de „umbra fricii”, lovind „în sufletele limpezi”; „a pierit puterea din limba amorțită”, „doina-n șoaptă trece...”, „eternul pare viu”.

Poetul este, în aceste condiții, un „păstor de aștri”, „vinovatul toamnei” care a lăsat „somnul minții în pace să vegheze”, „o grea năpăstuire” ce „s-a cuibărit în țară”. „Ura

ciumii”, „sluțenii apatride”, „dinți de vampiri”, „devoratoarele firii”, „ne-au ucis speranța...”

Contrapunctează benefic aceste „interferențe” cu secvențe lirice dedicate naturii, în consonanță cu intensele trăiri: „stihii”, „sâmbur livid de promoroacă”, „soarele – diluviu apune-n înserare”, „curge toamna”, „cerul de stele puzderii”, „orizontul candid”, „veștede frunzare”, „picură frunza”, „valuri de ceață”, „drumul [...] ca un arcuș peste-o vioară”, „abur de frunză”, „glas șoptit de frunze”. Alte secvențe surprind capacitatea iubirii: „calea inimii”, „cât mi-ești dragă”, „mireasa gândurilor”, „să-mi scape norocul de deochi”, „bogat de vise”, „povestea[...]-mi arde-n suflet”, „Of, inimă”, „inima în pumni se strânge”, „sărutul gurii-stâncă”.

Alte șaizeci de „reflexii” reconstituie *Reflexiile regresiei*.

Prima secvență lirică îmbracă, din nou, haina formei adresate, eul liric surprinzându-și „chipul îmbătrânit în silă”: „ucide-mă, de vrei”, „-ți” (repetat). Place asocierea inedită de cuvinte, precum epitetul („compasiunea *hâtră*”), metafora („*acul* privirii”), o convingătoare și expresivă metaforă personificatoare („*oftarea* din firele de iarbă”).

Alternează, apoi, structuri sarcastice („Recenzăm zdrențăroși [...], statistici-supliciu de-abuzuri [...], deprimarea [...], păduchi [...], genocidul) cu originale descrieri de natură („fluieră timpul”, „gerul despică luna în două”, „vârfuri de munți trec [...] în abur și ceață de ploaie”), cu un imn închinat divinității („ofrandă ție, Doamne”), cu evocarea unui răposat („când pe strada învierii trece dricul...”), în timp ce „Păstorul coboară pe creste doinind/ Din frunza [...] sub ploile toamnei [...] simțirea din lut”.

Meditațiile abordează o varietate de teme și motive precum tristețea, nădejdea, virtutea, răul, prietenia, timpul, eul într-o suită de ipostaze: inadaptabil, dezamăgit, evadat din cotidian, revoltat, dilematic.

Ardealul este văzut în „lumini de fulger”, evocându-l pe „bardul pelerin” și invocând „duhul lui Avram”, iar Clujul care „reînvie” este îndemnat să-și rezidească munții, să-și „rescrie slova pe alte foi în DEX”, în timp ce „Alba sfarmă munții [...] spre Turda”, deoarece „Cântă Apusenii ca la propriul hram”.

Reflexia lirică finală meditează profund asupra trecerii timpului, a răului care „renaște”, dar și asupra naturii eterne: „Respiră universul a nu știu câta oară”. O meditație mai gravă asupra efemerității ființei umane respiră în versurile „... dorul strecoară-n gând dorința/ De a veni la tine, să îmi revăd părinții”.

Umil, poetul revine la condiția sa, reîntrebându-se dilematic: „Ce sunt eu? Nimicul, mereul veșnic nimeni./ Nădăjduind a strânge întreaga Ta splendoare”, „inima-mi tresaltă/ Când Îți aude pașii venind la mine-n tindă”.

Volumul se încheie simetric, închizând, ca într-un corolar, variatele „interferențe”.

Poeziile nu au titlu, fiind numerotate cu cifre romane, cele mai multe recurgând la forma clasică, în sensul cultivării rimei, fără a fi structurate în strofe și abordând un ritm și o măsură variabile, pentru a nu încorseta ideile în curgerea lor. Cât privește rimele, acestea se remarcă printr-o impresionantă bogăție. Astfel, rimează substantiv cu adjectiv („spitale – sociale”, „ură – impură”), adjectiv – verb („demiurge – unge”, „diafană – destramă”), pronume reflexiv – adjectiv (sine – lupte *intestine*”), pronume personal – substantiv („mine – coline”), substantiv – verb („cost – au fost”, „iad – cad”), adverbe de mod – substantiv („degeaba – treaba”), substantiv – pronume nehotărât („asaltul – altul”), numeral adverbial – adjectiv („o dată – democrată”), locuțiune adjectivală – substantiv („fierbințeală – fără sfială”) etc. De reținut și rima prin antiteză și derivare („zisul – dezisul”).

Savoare conferă versurilor profunzimea imaginilor artistice: „diamante de gând”, „fulgii [...] torc fir întins”, „plouă

cu flori de nalbă”, „floare de gând”, „sitele simțirii”, „fuioare de zăpadă, „giganții de sevă”, „fața scorojită a frunzei” etc.

Interferențe aduce un suflu nou, proaspăt în poezia contemporană, poetul pendulând între fantezie, trăire interioară și o realitate atent transfigurată artistic.

Exprimând o experiență de viață, un sentiment, emoții, o stare de spirit, poezia clasică se constituie într-o formă a literaturii în versuri, caracterizată prin respectarea unor cerințe formale precum ritm, rimă, măsură, strofă.

În concepția modernă, poezia nu mai respectă aceste reguli formale, accentul căzând pe conținutul afectiv al acesteia, pe esența ei interioară, pe un lirism particular, intens.

În consecință, poetul este liber să-și exprime trăirile, pendulând între „dulcele stil clasic” și poezia modernă, descătușată de regulile formale, recurgând la versul alb, de lungimea ideii poetice.

Dumitru Dumitrescu – economist, mai nou jurnalist de investigație – cochetează benefic cu muzele din fragedă tinerețe, scriind o pozie agreabilă, risipită prin mai multe reviste.

Volumul ***Pasărea-Paradis***, apărut în 2013, se structurează în trei cicluri intitulate simbolic: *Armonie divină, Îngerii nopții* și *Pasărea-Paradis* care dă și titlul volumului.

Volumul debutează cu un „gând” adresat divinității, prin care poetul îi cere să-i lumineze gândurile, să-i dea har, liniște, pace, pentru a-i „aprinde steaua” și a-i cerceta „îndreptarea”.

Altfel spus, poeziile sunt concepute sub semnul harului divin, numeroase încorporând teme și motive religioase.

Răul și binele dezbate, din perspectivă religioasă, cele două concepte, eul liric zbătându-se dramatic pentru a-și găsi „cărarea”, pentru a-și cultiva „harul”.

În alte poezii, divinitatea este invocată pentru a nu-l lăsa pe poet să fie „de rău strivit”, este aducătorul de lumină”, pentru ca el, poetul, să se-nfășoare „cu versul”.

Imperativ, în poezia *Dă-mi...*, eul liric cere cu disperare, „puterea de a fi”, „zâmbet”, „cântec”, „speranță”, „dor”.

Din *Pelerinaj* se degajează opțiunea pentru „rugă”, „izbăvire”, căci „lacrima – icoană [...]/ E-aghiasma de iubire [...]/ Vindecare peste durere-adâncă”, „izvor de apă sfântă”.

Nemângăiați face elogiul bătrânilor, care „Dureri ascunse-și potolesc/ Prin rugă-n Dumnezeu”. Ei „zidesc credința-n casa lor/ S-o aibă-n dar dat fiilor”.

În *Jertfa*, sub imperiul credinței profunde, eul liric învinge deșertăciunea, amărăciunea, înșelăciunea, asociind „rădăcina [...] fructului” cu Sfânta Treime și considerându-se „rugă-n postire/ Șui Dumnezeu”. Mai amintim *Drum către viață*.

Câteva poezii încearcă – și reușesc – o autodefinire a poetului. Astfel, în *Sfera eului meu*, poetul are „inima-n sloiuri, topită de dor”, „flăcări în gând”, râvnind „libertatea”. În alte poezii, el vrea să înțeleagă „povara destinului comun”, „râsetele celor întristați”, care-i „alină durerea”, rugându-se „pământului” și descântându-i „cu crucea-n gând”, „să guste din fericire”, să trăiască. Fără a se constitui în „arte poetice”, aceste poezii exprimă, lapidar, direcțiile în care se îndreaptă sentimentele poetului.

Un loc aparte ocupă – în economia volumului – diverse meditații privind timpul și existența: „Timpul fără repaus/ Ne inhibă-n tumultul său”, iar noi „Alergăm de pe-o zi pe alta” (*Inevitabila competiție*). Timpul „în univers devine [...] eternului veșmânt”, curgând „în noi mistuitor”, căci „Din infinit ne prinde-n gând”, „pare demon și descânt” și „stăpânește tot”. (*Valsul timpului*). O frumoasă meditație pe tema singurătății încorporează poezia *De ce-aș fi trist?*, cu titlu arghezian.

Erosului îi sunt închinate mai multe poezii, precum *Spune-mi, iubito, Sărutul, Scânteia mea de viață, Întoarceri, Roasă de molie, Draga mea, Plouă, Alergând în spirală, Să fiu iertat* etc. De multe ori, iubirea se transformă într-un receptacol al suferinței: versurile murmură, adesea, un bocet întretăiat de

reverii mai luminoase, „iubirea [...] pustie”, „transformând-o din chin” în alinare, „scânteie de viață”.

În poeziile *Plouă* și *Ochi amorezi*, poetul îmbină sentimentul iubirii cu peisajul, realizând o poezie a naturii și iubirii.

Poeziile *Două turturele, Rugă pământului, Pastorală, La fântână* – pentru a semnala doar câteva – sunt scrise în stil popular, fără a se face rabat de la metafore și imagini artistice relevante: „setea [...]/ Curge cristalină”, „oceanul gândurilor”, „fântâna dragostei”, „setea cuvântului”, „fântâna dorului”, „copacii [...] schelete reci”, „bumbii – muguriți”.

Un spațiu larg acordă poetul pastelului, pe lângă alte poezii care conțin descrieri: *Lacul, Primăvara, Cântecul Dunării, Câmpuri în noiembrie, Câmpia în toamnă, Ger pe defileu.*

Selectăm un număr de expresii artistice izbutite: „picături vaporizânde”, „stropul [...] crispat”, „unda năvalnică”, „frigul cețos”, „pletele munților”, „mugurii [...] dau farmec”, „ochi de flori [...]/ Ne-nvelesc cu zâmbete”, „stelele se ceartă-ntruna”, „zăpada-n valuri/ Cheamă luna” etc. În unele pasteluri se păstrează parfumul din Coșbuc sau Topârceanu.

Iancu Avram este un elogiu adus eroului moților: „Gorunul Iancu a-nviat”, „doinește Craiul [...] îngândurat”, „Moții [...]/ Întâmpinând frumosul Crai/ Să-i dea binețe și noroc”, „Din plete florile-i cădeau [...]/ În aur toate se topeau/ Și frunza toată în argint”.

Mitologia românească respiră în *Iele, zâne, sânziene* și în *Duhuri*. În aceeași direcție merg și legendele *Povestea lebedelor* și *Nebunul nopții*.

Prima începe ca un basm: „A fost [...]/ O tânără copilă zburdalnică [...]/ La margine de sat...” Ea „a părăsit căsuța [...]/ Spre a-și urma mirajul ispitei”, „cu stelele fundaluri” și a cunoscut pe „un cavaler stingher”, devenindu-i „iubită-n taină”, îndemnată să poarte „toiagul castelului de gheață”, „Spre alba-mpărăție de ceruri înghețate”, unde îl va aștepta. Singură,

în castelul fără prinț, Liuța își așteaptă zadarnic iubitul. La dorința de a reveni „la nuferii din baltă, la gardul cu uluci" adresată toiagului, cerul a metamorfozat-o „în lebădă [...], regina apei, prințesă peste păsări".

În *Nebunul nopții*, peisajul feeric îndeamnă la reverie, iar cei doi, „Două inimi, două lacrimi", sunt primiți „În frumoasa catedrală", apoi se desfată la cascadă, la izvor", pe „poteca-feerie". La tentația zânelor de a intra în valuri, muritorul este tras de „nebunul cel sălbatic [...] spre potecă-n jos", „explicându-i că „fetele din ap-albastră [...] sunt simple dorințe [...]/ Ce vor dăinui în spații", pentru ca, apoi, să se piardă „printre bolți întunecate".

Valorifând motivul dorului, *Doina* este un imn adus acestui cântec specific românesc și țării, în timp ce *Hora* reface jocul din bătrâni, care „fierbinte înlănțuie trupuri" în „tropot și turle".

Din mitologia romană se inspiră poezia *Androcles*, realizând, prin contrast cu împăratul și aristocrația timpului, un izbutit portret sclavului gladiator „din scena absurd-a firii", unde „pe tron stă împăratul".

Sclavul, fugind de la stăpân, pentru „o clipă de iubire și liniștită masă", sub „impulsul tinereții și-al libertății" a fost „prins în clipa de amor/ Și dus în amfiteatru". Paradoxal, leul „se-apropie" de victimă „cu-o lacrimă-n privire", înțelegând, parcă, ruga gladiatorului care „teafăr la zei milă cerșește".

Finalul fericit, ca în basme, este accentuat de urarea împăratului: „Iertat să fii, Androcles, și fericit vei fi".

Nici actualitatea nu scapă ochiului critic al poetului. Unele poeme îmbracă haina fabulei (*Concurs* și *Haita*).

Prima încriminează, într-o formă ironică, pe „candidatul scos valid", care „obligat este s-aducă/ Tolba plină la partid". *Haita* surprinde caricatural pe „Javră-vodă [...] cu mânie la căței", pe „politruci liber-schimbiști" întremând „un partid de fripturiști", pe „șugubeața pechineză" care „mușcă, linge, apoi latră,/ Numind dulăii în funcții". Tuturor „țara le-a

devenit „pradă”, unde „cățelușele fac legea”. Dezamăgit, poetul recunoaște, în numele electoratului: „... cu mânuța noastră-am pus/ Brânza în burduf de câine”.

Alte poezii incriminatorii au iz de pamflet: *Cuibarul de șerpi, Trafic, Cozi tranzitorii.* Ultima este concepută antitetic, punând față în față „pâinea *puțin amară*” cu modul în care „prosperă *păcatul* și *leacul de vise”.*

Frumoasă și sensibilă rămâne poezia care încheie volumul, dându-i și titlul, *Pasărea – Paradis*, muză? ideal? care „a venit din necuprins/ Ca o adiere lină”, „într-o pulbere de stele”, „auroră-n curcubeie”, apoi, „Creionând nemărginirea/ A plecat [...] cum a venit”.

Osmoza creator-muză este convingător divulgată: „A dat inimii tremurul/ Frunzuliței de afină,/ Stelelor licuri albinde,/ Luminițe-n policandru,/ Felinare peste îngeri/ În crenguțe de liandru”.

Ea „a descătușat amarul/ Dintr-un mugure de floare [...],/ Spirulându-se-n rotire,/ Luând formă omenească”, fiind, desigur, muza creatorului.

Nu putem neglija măcar câteva dintre imaginile artistice de o rară sensibilitate: „zăbrelele silabelor”, „lacrima nopții”, „lumina costelivă”, „mirajul florii”, „amurguri înmărmurite”, „limpedea minune”, „marama semințelor divine”, „susurul pietrelor”, „grebla vânturilor”, „tristețea picurând veșmânt” și alte metafore și simboluri revelatorii, care conferă discursului liric adâncime și generează emoții puternice.

Reținem apetitul poetului pentru crearea unor cuvinte compuse, de cele mai multe ori cu sorți de izbândă: „teiul-pădure”, „bobul-cuvânt”, „gândul-lumină”, „ziua-secundă”, „sufletul-cruce”, „roata-destin”, „șarpele-tren”, „muguri-rod”.

Încântă noutatea unor rime precum: după-astupă, ce-trece, din-divin, TV-ce, iar-deal etc.

Toate acestea dovedesc, indubitabil, că poetul exprimă nu numai propriul univers, ci și felul în care își asumă universul în care este purtat.

Eugen Evu, ***Oglinda verde; Port rănile tale***

Debutând în revista „Familia” cu nouă poeme – în 1970 –, Eugen Evu a fost elogiat de către Ștefan-Augustin Doinaș.

Editorial, a debutat, prin concurs, la Editura Facla din Timișoara, în 1974, cu volumul *Toate iubirile*, după care au urmat nenumărate altele.

A înființat cenaclul literar „Izvoare”, devenit „Lucian Blaga”, apoi „Dan Constantinescu”. Din 1981, este membru al Uniunii Scriitorilor. A înființat primul săptămânal de Hunedoara, ziarul „Renașterea Hunedoarei”, a fondat revista de literatură și artă „Provincia – vitraliu hunedorean”, devenită „Provincia Corvina”, iar în 1998, a fondat revista „Semne”, transferată, ulterior, Editurii Emia din Deva.

Eugen Evu este depozitarul numeroaselor premii I și II obținute atât în țară, cât și în Germania, pentru numeroasele sale volume de poezie și proză, îngrijind apariția, în 1995, la Editura Călăuza, din Deva, a volumului *Avram Iancu. Ghinda și sabia: jurnal de război cu ungurii*.

Laurențiu Ulici, în *Literatura română contemporană,* apărută la Editura Eminescu, București, 1995, stabilește temele și motivele liricii lui Eugen Evu: „energetismul ardelenesc, îmblânzit de o undă elegiacă și patosul introspectiv țintind o identificare de sugestie mesianică...”

Autodefinindu-se „stăpânul jocului”, „joc” capabil să înnoiască lumea, căci ce altceva este poezia? Eugen Evu este receptat prin „muzicalitatea versurilor”, „vraja melodioasă” a acestora, prin „nota elegiac-evocatoare”, prin „autentism”, prin „poezia-izvor”, prin „reflexul sacralizat”, prin „limbajul sarcastic, corosiv [...] uneori”, prin „peisaje expresive şi rafinate”, prin „revelaţie cosmică”, prin „simbolistica suavă”, prin „identificarea cu elementele”, prin „efluvii eufonice, luminoase”, prin „frumos lirism”, prin „evocarea matricei transilvănene”.

Răsplătit cu multe premii naţionale şi internaţionale („Novalis-Kreis” din München), Eugen Evu dă „limbajului puterea de a traversa culisele tăcerii”, cum inspirat descoperă Linda Bastide în scurta prefaţă la ultimul volum (bilingv) al poetului, volum intitulat metaforic ***Oglinda verde***, tradus în limba franceză.

Prima copertă este ilustrată de Linda Bastide, iar volumul a apărut la Ed.Poctes á vos plumes din Paris - 2008.

Nota generală a poeziilor din acest buchet o constituie puntea între „finitatea momentului” şi „perenitatea momentului" într-o avalanşă de „metafore plasticizante”.

Încă din primele versuri, *în gradina fără somn,* domină acest tip de metafore: „înnoptat într-o culoare”.

În *Imitatio Dei,* poetul aduce un elogiu cuvintelor „scânteind” ca „sidef sfărâmat”, ca „mormane ale furtunii”, „complici ai Domnului/ La mările somnului” pentru ca în *Imortele* să descopere „foamea [...] de a iubi”, evocându-1 pe „Omul Dintâi/ cel *făcut”* şi cântecul în care se converteşte plânsul copilului; să descopere „timpul” ca „măsură a unei arderi” şi să se întrebe dacă „... sunt posibile oare/ mai multe moduri/ de a muri?” în antinomie cu „cele de a trăi”, destul de numeroase.

Iubirea este o singură dată, valorifică, modern, motivul dorului „care nu-şi aparţine” sieși.

Un amplu poem este *Lumea în care,* prilej pentru poet de a o considera că „îşi germinează conceptele” care „decad în retorici”, că este „devoratoare de lege”, „în care Creatorul se sinucide în Operă”, ciclic, „o lume care îşi germinează, cultivă/ Promovează determină şi îşi devoră chipul”. Toate aceste ipostaze sunt amplificate printr-o suită de antiteze.

Pasărea morţii 1-a însoţit încă din tinereţe, pândindu-i somnul, deşi a luat distanţă, apoi, determinându-1 pe poet să se întrebe retoric: „Oare-o fi pe-aproape?”

După *Pascală,* în care „Dumnezeu a redevenit plural”, poetul dedică omului poemul *Omule,* într-o formă adresată, într-o succesiune de pronume şi verbe la persoana a doua, pentru a-i enumera virtuţile: „mori zilnic”, „trăindu-i pe alţii”, „murindu-i...”, dar şi vicisitudinile. De reţinut comparaţiile şocante („moartea [...]/ Ca mărul în vierme” şi metafora „creionul oglindă” cu multiple semnificaţii).

Metaforică este şi poezia *Şi înflorirea este...* „înflorirea este rugăciune/ Sublimare, transfer în miracol [...]/ Exteriorul ca strălucire: a miezului”.

În *Efectul Endimion,* pour Linda Bastide, îl vede pe poet şi opera drept „efortul împărţit cu inima/ Între vis şi raţiune”, „pulsaţia stelarului miez”, „cei rari” care „ard esenţele”, „soldaţi ai unei stele” care „îşi caută adevărul propriei lor iubiri [...]/ prin oglindire”, „suflete gemene”, „naştere [...]/ Întru cunoaştere”, „Amar elixir înflorind transparenţa/ Aurea divina [...]/ Endimion...”.

Scrisă în manieră clasică, precum *Jocul poeziei, Dor de iertare* se constituie într-un dialog cu divinitatea pe tema iertării păcatelor: „sunt greu de toate păcatele”, „mi-e dor de iertarea tatălui meu”, „doar în tine mai cred şi mai sper să înviu”, „toate rănile fiului tău sunt în mine”, „ia-mi cuvintele, Doamne! Dar lasă-mi iubirea”. Cu încredere, poetul doreşte să înfrunte pe cel rău, meritând îndurarea, pentru „Ca să ştiu cine eşti, cine sunt”, ca odinioară Arghezi. Dialogul interior are un rol important în creaţie: „te determină”, „ştie”,... lucrează la filtrele Viselor”, „separă real de neant”; este „alter egoul lui ego”, „vârful ascuţit al treimii”, „prietenul tău”, „geamănul nevăzut”, „şapte sacru”, „legea”, pentru a nu se ajunge Ia „ghettoizarea viselor, a aspiraţiilor” (Henry Müller). Enumerațiile şi comparaţiile domină discursul poetic.

Vinul vechi exprimă neliniştea poetului pentru trecerea timpului, invocând, dramatic, lumea: „vai lume...” (repetat), îngrijorarea pentru soarta poetului şi a operei: „Pe tine cine te alege culege/ Când secerat vei cădea?” Sigur de

talentul său, poetul compară „vinul cel vechi” cu poezia: „Vindecă-ţi de oţet cerul gurii, Părinte:/ Bea poezia mea!”

Semne surprinde regnurile (vegetal, animal, mineral) şi „un experiment [...]/ orbită a Sacrei Spirale/ unde timpul îşi moare originea”, în timp ce *Jocul poeziei* sfidează moartea, fiindcă poetul şi opera sa rămân „în carte”: „Vezi? Noi suntem, tu nu eşti!” în contrast cu moartea: „nu ne mai ajungi”, „citind nu ne găseşti...” *Lumina, rană a vederii,* cu titlu metaforic, „sare ca jerba unui foc colorat/ Vietate de negrăită splendoare/ [...] Iluminarea [...]/ Ne reumplem de rana vederii”.

Volumul se încheie cu poezia *Răgazul,* pentru a contempla „Irealul prăpasliei [...], frigul din ea”, „pe cel intangibil”, „Pe Zeu [...]/ Deghizat în chiar cântecul său/ Şi-n bătrânul cuvânt” care este „izvor”, dar „curge, devine memorie”. Este o altă ipostază a creatorului menit să învingă moartea şi timpul prin *Cuvânt.*.

Dominantele volumului sunt: „călătoria simbolică prin metaforă, aspirația spre universalitate, modernismul, sentimentul acut al trecerii timpului, meditația existențială”.

Volumul ***Port rănile tale***, apărut în 2003, la Editura Cogito, este apreciat atât la Paris, cât și în țară. Dubrunquez surprinde energismul „de viziune deopotrivă duioasă în această lirică, purtată de o istorie întreagă, hrănită pe antice sentimente, ca și de emoții provocate de lumea contemporană”, iar Al. Cistelecan recunoaște că „Religia lui Eugen Evu e una transilvană, pornită pe sacralizarea peisajului și a istoriei, de care poetul se apropie înfiorat și pios ca de un altar; peisaj sfințit în transfigurare [...]; limbajul sarcastic, coroziv [...], folosit [...] pentru aceeași pictură a cotidianului ce și-a pierdut registrul exultant...”

Volumul se deschide cu o poezie dedicată lui Eugen Evu de către fratele-poet, Ion Evu, *Neantul aparent* și se finalizează cu poemul *Port rănile tale*, care dă îi și titlul.

Arta poetică deplânge pierderea umilită a „Frumoasei flori” în „smârcurile terne” de ura care „se agită/ Fugara-i nălucire s-o înghită [...]/ Prin născociri și vrajbe s-o suprime...” Poetul trăiește drama artistului ignorat și neînțeles de lumea comună care „își transferă/ Gloria sacră”. Îl recuperează, însă, „Total, ce-l iubește și îl iartă”.

Eul liric învinge în confruntarea cu moartea, ferindu-se „fulgerat de atingerea ei/ într-o metaforă inuman de frumoasă”, care a devenit „o carte”. El a iubit „hermeneutica gramineelor”, „Duminica inimii”, „cuvintele”, „vibrațiile ninsorii”, „înduioșarea”, „metafora de aur jucăușă”, „complicitatea umbrei”, iar „felurimea acestor păcate/ Sfințitu-i-au iubirile și-nduioșările toate”.

Conștiința este „suferință cu alăută”, „Divină instanță”, „ultima [...] speranță”, iar spațiul transilvan rămâne „sacrul meu Ardeal”, cu „dor de înviere”.

Unele poeme – multe – sunt izbutite pasteluri, concepute modern. Vom spicui expresii revelatorii: „bujorii [...], mister al unui ultim magician”, „lumina de curcubeu divin”, „micul cosmos, un pridvor cu lună” *(Culori de Rusalii)*, „pruni [...] bolnavi de floare”, „Valea cea însubțiată”, „izvoarele retrase”, „sub păduri mă strigă drumul”, „floarea și-ar visa parfumul”, „dușmănoasă ninsoarea”. Sau: „muntele răsturnat în oglindă soarbe răsăritul”, „soarele de aur, o ghindă”, „zeul vibra-n semințe” *(Sanctuar viu)*, primăvara se-ntoarce-n suflet vinovată”, „înfloririle-apriline”, „pansamentele rupte ale toamnei ard”, „apa jalnic cântă”, „nourii se duc îngândurați”, „grâul clatină lumini”, „norii, fluvii”. *(Mă voi duce)*

Din multe poeme transpare iubirea, de cele mai multe ori, contorsionată de greul despărțirii și al depărtării: „Întrezărind norocul, crezui că ne-am iubit”, „Doimea ființei mele se-ntregise”/ Cu-a ta lumină”, „Am trăit eroarea de-a fi cel iubit”, „Devorați de iubiri care nu ne-aparțin”, „reciprocitatea/ vremelnic ne lua în stăpânire”, „aproapele-n departe să-l găsim”, „sfâșietorul meu dor de tine”, „îndepărtarea mi te-a

adus, între timp mai aproape”, „«adio» îngheţându-mi pe buze uşor”, „suspin şi uitare”, „ţi-ai uitat sufletul într-al meu”, „am continuat să trăiesc murind pentru doi”.

Poezia este adesea transfigurată în metafore simbolice: „Tu, prealumina mea [...]/ Paloarea pielii, poezie,/ Cămaşa îngerului vie,/ Zeu înzăuat ce va să vie...” *(Cântec)* sau „cuvinte, vor să fie/ În devenirea pururi creatoare”, „gândul meu, poem transfigurat”. În *Somaţie*, poezia e definită ca „o lamentabilă criză,/ reminiscenţă din făptura primară”, ca „discursul lacom de sine”, pe care „Dictatura Conştiinţei ar ucide-o”.

Transilvania/ Ardealul rămâne constant vie în opera poetului. Astfel, în *Poem Transilvanie*, „zeul” stă „cu umerii pe munte”, „pădurile tresar subpământene”, apele murmură în „cânt vrăjit [...] ocrotitorul vis dintotdeauna”. Poetului, „munţii Transilvaniei” îi sunt „mai vârstnici fraţi” şi „Ofrandă vremii ultim închinată/ Izvoarele montane din Ardeal”.

Transilvania este „cuib în piatra lacrimii, vibraţie”, „dezmierdare tandră”, „memorie care luminând îl naşte pe poet”, „cartea” lui, „Adânc în sus al îndurării sacru”.

Un număr de poezii se constituie în adevărate rugăciuni sau aspiră spre sacru: „naos de suspine”, „Lumina Ta reînfloreşte-n mine” *(Naos)*, „Doamne, pridvor peste larg/ Fruntea mi-o saltă spre lume”, „Maica-nvierii”, „Nu mă lăsa pradă urei,/ Nici preaiubirii lor, Tată” *(Rugăciunea nouă)*.

Poetul face şi câteva dedicaţii lirice fratelui său, constatând „ce bătrână-i doina ce prin frunzare plânge”, „cât dor de înviere prin sacrul meu Ardeal!”*(Pământean). Vagneriană* o dedică lui Al. Cestelecan, *Aura fisurată* lui N. Szekely, iar *Brâncuşi văzut de fulgere,* „marmurierilor simerieni”. Alte poezii sunt dedicate unor personalităţi dispărute: Şt. Augustin Doinaş, V. Isac, Marius Tupan, precum şi memoriei tatălui său.

Dominantele poeziilor din acest volum rămân: meditaţia gravă asupra vieţii, a morţii, a istoriei, a timpului, toate îmbrăcând haina poeziei moderne, folosind stilul neologic,

metaforic și simbolic, căci „numai cel [...] supus încercărilor are șansa de a se salva prin conștientizare și decizie proprie...”

Despre acest volum, Constantin Stancu afirmă că „poetul atinge punctul de tensiune maximă a operei sale”, că „descoperă mari lumini în locuri uitate, dar alese de Dumnezeu de la Facerea lumii [...], puse la dispoziție pentru trăirea în veșnicie...” și că „cititorul marilor orașe nu va putea suferi poemele acestea în care trebuie să umbli desculț, pentru că ar trebui să recunoască porția de moarte zilnică...”

Activitatea lui Eugen Evu este apreciată mult și în străinătate: în reviste și site-uri literare din Italia, Germania, Australia, S.U.A., Croația, Spania, Portugalia etc.

Ioan Sebastian Bara, numindu-l pe poet „magicianul slovelor”, apreciază „extraordinarul talent de a pune în valoare comorile limbii române [...]”, numindu-l „scriitor care arde pe altarul poeziei, al literaturii de bună calitate [...], un eseist și un critic literar de mare profunzime...”

Ioan Evu, *Cenușă vorbitoare*

Frate al poetului Eugen Evu, Ioan Evu a publicat mai multe volume: *Fereastra de apă* (1982), *Fără armură* (1984), *Somnul în munte* (1986), *Cetatea moartă* (1998), *Însoțitorul umbrei* (2003), volum recompensat cu Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Sibiu (2003).

Volumul de poezii ***Cenușă vorbitoare***, apărut la Editura Călăuza din Deva, în 2006, este dedicat fiului poetului și are drept motto un fragment din *Biblie* (Corinteni – 3,18).

Poetul își structurează volumul în trei secvențe: *Cenușă vorbitoare, Câteva elegii* și *Texte*.

Titlul acestuia este metaforic, poetul considerându-l pe om o „cenușă vorbitoare" destinată să-și exprime gândurile, crezul, sentimentele.

Prima poezie a primei părți, intitulată *Cel însoțit de umbră*, caracterizează „un alter ego al umbrei" drept „un războinic fără zale", înclinat spre poezie, „biet cavaler al Tristei figuri", văzând războiul ca „-o luptă cu sine", „purtându-și „umbra ca pe un destin" adeverit doar „în lumină".

Balada noimei pierdute surprinde „terfelit în zoaie curcubeul", pe „aezi" schimbându-și „prea lesne [...] lira în chimvale", în antiteză cu eul liric „corectând neantul", „fântânar al apelor din urmă", așteptând „să mai dospească verbul", căci „noima vor pătrunde ei, poeții".

Poezia care dă și titlul volumului, *Cenușă vorbitoare,* este o confesiune lirică a eului sfâșiat de înalte idealuri: „dar de-o *flacără* [...], de-o ardere profundă și deplină", pentru ca „jarul" să îl „spulbere lumină"... Ajuns la perfecțiune, sub formă de „boare lină de fântână", poetul se vrea respirat de „veacul cel bătrân", pentru a putea atinge iubirea „renăscând din scrum". El se autodefinește drept „cenușa vorbitoare", „praf ce aspiră [...] la rodire", ca să „dea în floare pe-un pământ/ sătul de-atâtea răni și cimitire". Este o artă poetică foarte convingătoare, pe tema atingerii perfecțiunii ca poet.

Din *Sărutul* și *Romanță* se conturează trăirile intense ale eului liric, capacitatea de sacrificiu în iubire, pentru a nu-i „zidi-n uitare statuie de nisip” frumuseții pierdute.

Poetul cochetează meditativ cu timpul în sintagme precum: „dimineți argintării de brume”, „tezaur”, „timp-copil”, „lumină explicită”, „leagăn și mormânt”.

Omagiu orașului H este dedicat urbei natale, „înjunghiat în spate de ninsoare”, „surpat în propria [...] nepăsare”, dar iubit, în speranța că va renaște.

Ciclul continuă cu *O altă carte*, conținând „cuvinte aripi smulse din ruine”, „viață tălmăcită în foneme”, „scrâșnetele zilei”, „taina unui vis”, cu *Ardeal* având ca treaptă „eternitatea”, pentru a-l „nemuri” pe călător.

Preaiubire conține alte elemente ale artei poetice: „ard cuvintele la rând/ și [...] le-aștern pe câte-o rană”; chiar greoi, verbul e „o troiță-nmugurind/ sub raza stelelor curate”.

Efectele benefice ale zăpezii transpar din pastelul *Vine zăpada*: „să-mbrace-n neprihană”, dar vine și „ca o ghilotină/ decapitând privighetori cuminți” sau „ca un blestem/ ca o poruncă/ [...] ochiul meu se-mbracă/ în mătase de drapele...”

Prima parte a volumului se încheie cu poemul *Avem nevoie de noi*, poetul vâzând în „aplauze” „-un drog ce te-ajută să uiți de coșmar”, în „priviri” „un cer oglindit într-un ochi de izvor”, în „dragi prieteni [...] ca de aer/ ca de apă”, pentru că „totuși, un cântec nu este-n zadar”.

Partea a doua conține în *Câteva elegii* (șase) concepute dialogat, dialog din care transpare doar glasul poetului: „voi pâlpâi și nimeni n-o să vadă”, „o să tac, s-ascult cum mor/ poemele...”, „mă voi ascunde-n foșnet de copac”, pentru ca „să nu te temi”, „dezvață-te de mine”, „azvârle-mă în foc”, „păstrează-mă ca urmă pe nisip...”

Din *A doua elegie* se desprinde dezamăgirea; „chipul” iubitei „se tulbură mereu/ răsfrânt în bietele [...] cuvinte”, deoarece „a renăscut [...] cu-această răstignită țară” și-o să

renască „doar prin iubire”: „iubita s-a contemplat/ în oglinda cuvintelor” lui.

A treia elegie asociază „toamna hâdă”, „ca o risipă/ de petale [...]/ veștedă aripă” cu despărțirea, cu moartea, dar iubita rămâne închisă „în cântec”, „ceasul veșnic viu”...

A patra elegie este concepută interogativ – problematic, toamna fiind „țipăt de cocor”, „destin”, pentru ca *A cincea...* să propună dispariția celor doi într-o toamnă, „precum copacii brusc desfrunziți de gânduri”.

Ultima elegie (a ploii) este un melancolic pastel autumnal, pluvial („plouă” – repetat, „potop”), pentru a surprinde însingurarea disperată a eului liric, încercuit de o atmosferă specific bacoviană: „aș putea muri”, „să dispar”, „singur ca fiara-ncolțită”, „zac”, „răpăit de lacrimi”, „viața [...] fără tipare”, „tristețea mea de aur”. Numele toamnei este asociat cu al iubirii: „... această incurabilă toamnă/ ce poartă astăzi numele tău”. Poezia se apropie – cum s-a văzut – sensibil de lirica bacoviană.

Din *Texte*, selectăm *Ca niște copii ce eram*, în memoria tatălui, „minerul, macaragiul, reparatorul/ de ornice vechi...”, apoi, în memoria poetului Valeriu Bârgău, evocarea Streiului, o dedicație făcută unchiului Ioan Evu.

Veșnică uimire în fața naturii, este urmată de autocaracterizarea *Însoțitorul umbrei*: „scutierul iluziei”, „la trântă cu îngerul”, „pruncul orfan de Tatăl Ceresc”, „urletul [...] în pustiu, fără ecou”, „arșița unei iubiri inexistente”, „însoțitor al umbrei mele”, „iubirea un strop/ din cea a Tatălui Ceresc”.

Poetul se simte *Legat de munți*: „cât mai aproape”, „un brad mi-a dat suflare, un vulture vederea”. De când „m-a fost lovit în tâmplă o stea [...] ce mi-a vărsat iar vlaga în brațe și-n cuvânt”, „*graiul* [...] e jumătate *slavă*/ și jumătate poartă *pecetea de pământ*.

După *Veșnicul râu, Mileniul Caragiale* se constituie într-un „poem patriotic”, o adevărată scriere pamfletară la adresa prezentului înțepenit într-o perpetuă tranziție „sub

cupola de circ răsuflat [...] spre occidentul îndepărtat", țara fiind prefăcută într-o „patrie second hand..."

Patriotică este și *Doină* de reformă, poetul ironizând „taxa pe izvoare/ pe zăpezi, pe cer,/ contorizarea căldurii „și procentele de frig", stigmatizând minciuna, „lacătul pe doină", „traiul disponibilizat", „țara de bazar".

Scrisoarea deschisă către mine însumi surprinde criza poeziei: „să înțeleg ce era de neînțeles", „ceva confuz", „prăpastia", „neantul", „angoasa", „spleenul".

Volumul se încheie cu poezia *Columbar*, un omagiu adus divinității de către poet pentru „cântecul" închis „în carte", pentru „cenușa/ flăcării ce-am fost cândva", pentru „graiul de pământ/ cel purtat de cer în cântec/ să renască din cuvânt".

Poet sensibil și dăruit cu har, Ioan Evu lasă o dâră benefică de lumină pe cerul culturii hunedorene.

Dumitru Hurubă, referindu-se la acest volum al lui Ioan Evu, apreciază modul în care poetul „ne conectează cu mijloace speciale și specifice la ideile și trăirile sale [...]", faptul că suntem „prinși în mrejele plăcut ademenitoare ale unei creații lirice cu notă discordantă în lirica actuală", „superba declarație de dragoste" din *A cincea elegie*, că volumul „trebuie citit atât cu sufletul cât și cu mintea", pentru a desluși noi valențe care [...] vor genera dragostea pentru poezia adevărată".

Ileana-Lucia Floran, *Tăcerea destinului*

Ileana-Lucia Floran s-a născut la Orăştie, în 1960, într-o familie de profesori, fiind înconjurată, încă de mică, de foarte multe cărți, lucru care a făcut-o să aibă o relație specială cu acestea, iubindu-le și apreciindu-le într-un mod deosebit.

A absolvit Facultatea de Jurnalism, Comunicare și Relații Publice din cadrul U.S.H. București și masterul de „Management și comunicare în afaceri” la Facultatea de Comunicare și Relații Publice din cadrul S.N.S.P.A. București. Este căsătorită și are un fiu.

Are o bogată activitate literară, începută în urmă cu mai bine de 40 de ani. A publicat în reviste literare cunoscute cum ar fi „Boema”, „Ardealul literar”, „Arcada”, „Rapsodia”, „Vatra veche”, „Vox libri”, „Destine literare” (Canada) etc.

În anul 2005 a fondat Asociația Florema Design sub egida căreia apar revistele literare „Visul” – online și „Dăruiri literare” – în format tipărit și online, la care este redactor-șef. Este, de asemenea, directorul Editurii „Emma” din Orăştie, prin care promovează scriitorii de limbă română de pretutindeni.

A debutat editorial în 2006 cu volumul de versuri *Surâsul timpului*. Au urmat: *Paşi* – poezii și proză scurtă, (2007), *Pustiul din suflet* – proză scurtă, (2009), *Cuvânt despre cuvinte* – articole și recenzii, (2009), *Cerul adâncurilor* – poezii, (2009), *Amurgul speranței* – roman, (2011), *Spirala gândului* – poezii, (2012), *Dincolo de daruri/ Beyond gifts* (volum bilingv de versuri, tradus de Mihaela-Carmen Micuț, 2012), *Crochiuri în slove* – proză scurtă, (2012), *Tăcerea destinului* – roman premiat de Liga Scriitorilor din România, Filiala Județului Hunedoara cu distincția „Romanul anului”, (2012), *Imagini transparente* – proză scurtă, (2013) și *Iubiri* - nuvele, (2013) .

A coordonat mai multe volume colective, cel mai important fiind *Un secol de poezie în orașul Paliei – antologie,*

1911-2011, apărut în 2012, volum în care a cuprins 55 de poeți orăștieni, în ordine alfabetică.

Este membră a Asociației Scriitorilor Hunedoreni, a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și a Ligii Scriitorilor din România.

A obținut mai multe premii literare și are mai multe referințe critice în importante publicații din țară, semnate de: Silviu Guga, Petre Rău, Mariana Pândaru, Ioan Barb, Livia Fumurescu, Romulus Lal, Eugen Evu, Maria Toma-Damșa, Ioan Velica, Emil Druncea, Miron Simedrea, Aurel Ursu, Ionuț Caragea, Mihaela Rotaru, Petre Flueraşu etc.

Referințe critice despre Ileana-Lucia Floran apar și în volume de critică literară, cum ar fi: Daniel Marian, *Ileana-Lucia Floran – Dincolo de daruri/ Beyond gifts* în volumul *O bibliotecă pentru balansoarul meu,* Editura Amanda Edit, 2012, pag.98-99; Maria Toma-Damșa, *Ileana-Lucia Floran, Pustiul din suflet și Amurgul speranței*, în volumul „«Frumosul rănit de sabia realului» (eseuri, cronici literare, interviuri)”, Editura Emma, 2012, pag.161-167; Ionuț Caragea, *Esențe lirice. Cronici literare 2007 – 2011,* Ed.Fides, 2001, pag.31;

În anul 2013, a fost cuprinsă în volumul al doilea al unei lucrări coordonate de Ștefan Doru Dăncuș, George Coandă, Vali Nițu, Dan Șalapa, Grigore Timoceanu, George Terziu: „*O altfel de istorie a literaturii române contemporane*”, apărută la Editura Singur din Târgoviște.

A mai fost antologată și în alte volume, dintre care amintim: *Peregrinări* editată de Centrul de Excelență în Promovarea Creativității Românești – Dublin, volum online, 2012; *Meridiane lirice* – Antologie universală a poeziei românești contemporane – 124 poeți contemporani – Editura Armonii Culturale, Adjud, 2012; *Prietenia cuvintelor*: antologia cenaclului literar online Noduri și Semne/ ASPRA – volum colectiv poezie și proză, Editura InfoRapArt, Galați, 2011.

Abordând cu ușurință cele două genuri literare care au consacrat-o – genul liric și genul epic – scriitoarea Ileana-Lucia Floran se remarcă, în ultimul timp, prin abordarea romanului polițist, lectură a cărui efect înseamnă „o desprindere de realitate”, o ruptură de lumea „foarte normativă”, după cum afirmă lui Jean Pierre Gattegno.

Romanul ***Tăcerea destinului*** a apărut la propria editură a scriitoarei, Emma, din Orăștie, în 2012 și reușește să îmbine dramatismul situațiilor surprinse cu lirismul, într-un discurs epic convingător și captivant.

Optând pentru romanul polițist, autoarea reușește să-l poarte pe cititor în explorarea unor situații-limită bine „conduse”, sporind nu numai curiozitatea cititorului, dar și punând „probleme”, pentru că firul narativ conduce – prin adevărate capcane – către un final imprevizibil, alimentat, permanent, de suspans.

Titlul bine ales, *Tăcerea destinului*, amplifică atmosfera specifică acestui gen de roman – din ce în ce mai mult gustat de publicul larg. De ce „tăcerea destinului”? Poate pentru că scepticismul care ne-a cuprins în ultimul timp ne reîntoarce spre meditație, spre încercarea de a răspunde marilor întrebări existențiale, de a despica „firul în patru”, pentru a putea răspunde complexelor întrebări pe care ni le punem permanent: „cum? de ce? din ce cauză? cum e posibil? tocmai mie să mi se întâmple?” etc., marcați de capcanele pe care destinul ni le întinde...

Cele douăsprezece capitole ale romanului, cu titluri accesibile: *Începuturi, Speranțe, Salvarea, Incertitudini, Întâlnirea* sau ultimul, deosebit de realist, *Viața merge înainte*, conduc spre un final specific acestui gen de roman, precum „reducerea imposibilului la posibil, a inexplicabilului la explicabil”, după cum afirma Roger Caillois privind *Abordări ale imaginarului*.

Încă din primele pagini se conturează personajele principale și se înfiripează principalele fire narative declanșate

de conflictul romanului. Poate nu întâmplător acțiunea romanului începe cu venirea pe lume a unor suflete nevinovate, prilej de declanșare a numeroaselor întâmplări neprevăzute.

„Enigmele” romanului se conturează din câteva concluzii ale doctoriței Dora privind reacțiile lui Carmen: „undeva, în sufletul ei, se produsese o ruptură, existase o traumă...” sau faptul că doctorița „... simțea că mai e nevoie de ea acolo. Se temea pentru fetița care abia se născuse...”, dar și din reacția lui Carmen, care „spera ca nașterea celor doi să rezolve unele disensiuni și să elimine orice probleme familiale”...

După opt ani, a început totul. Ioana, fetița adoptată de familia doctoriței Dora Doineascu, a fost răpită, în mod misterios, chiar în ziua când voiau să plece în concediu, iar la poliție au constatat că fetița găsită nu era Ioana, ci o fetiță retardată.

Pe alt plan al acțiunii romanului, se povestește despre *Noua „casă”* a Ioanei, „un soi de castel medieval, vechi, prăfuit și dărăpănat”..., „un loc extrem de dezolant”, de unde Nuți – fetița retardată – a fost luată de o familie. Ioana s-a împrietenit cu Stela, colega ei de cameră, dar directoarea îi pusese gând rău: „De-acum, fata asta va deveni ea «orfana» sanatoriului”, „va fi asul meu din mânecă”.

Din capitolul *Speranțe*, aflăm cum comisarul poliției, Popa, i-a chemat pe Eric și Dora s-o recunoască pe Nuți, de la care află că Ioana e la spital „cu Stela”, un spital din apropierea Buzăului, de unde a reușit să fugă.

Folosind „privirea retrospectivă”, autoarea reface biografia Magdei Stoia, directoarea spitalului de psihiatrie, care și-a neglijat-o pe Nuți – copilul ei din flori.

Din interogarea directoarei, comisarul Popa a aflat că Vlad Stan, tatăl natural al Ioanei, de fapt și tatăl lui Nuți..., a răpit-o pe Ioana și tot el a determinat-o pe soție s-o abandoneze, știind că Nuți se născuse cu autism. Ca soția lui să pară dezaxată, o interna deseori la psihiatrie. Stela era nepoata

Magdei, fiica surorii ei, care s-a sinucis... Aceasta a declarat-o moartă, înlocuind-o cu cadavrul unei fetițe moarte în sanatoriu, pentru a-i rămâne ei casa surorii... Ea a redevenit amanta lui Vlad, cu care a pus la cale răpirea Ioanei.

Aflată în familia profesorului pensionar Docea, Ioana a auzit convorbirea acestuia cu Sebi – fostul lui elev, acum comisar – și, aflând că a încuiat toate ușile, s-a decis să fugă. Dimineața, a fost răpită de același Vlad Stan, de la care află că Eric și Dora nu sunt părinții ei, că are un frate geamăn și că stau în Sibiu. Peste puțin timp, a avut loc un „control”, Vlad Stan a fost arestat, dar a produs un accident, sugrumându-l pe șofer cu cătușele, apoi a decedat.

Ioana a vrut să-l vadă la morgă, dar acolo și-a cunoscut mama și pe Sorin, fratele ei.

Din interogarea lui Carmen Stan, aflăm că soțul ei o interna adesea la psihiatrie, până când îi promitea să facă tot ce îi spune el.

Misterul rămâne, însă, chiar și după întâlnirea Ioanei cu familia și va fi „dezlegat” doar în ultimele pagini ale romanului.

Încă din primele pagini se conturează personajele principale (Vlad și Carmen Stan, dr.Dora Doinescu și soțul ei, Eric, Ioana).

Ca în orice bun roman polițist „suspiciunile” apar chiar din momentul internării lui Carmen. Acestea aparțin doctoriție Dora Doinescu: „Femeia era epuizată. În ochi i se citea *o teamă imensă* [...]. Dorei i se păru că *durerea acestei femei este mult prea mare pentru un singur om*. Se gândi că undeva, *în sufletul ei, se produsese o ruptură, existase o traumă* [...] *care încă o bântuia*”. Toate se adeveresc mai târziu, când Dora o revede, iar aceasta i se confesează: medicii erau lămuriți de situația lui Carmen de către Vlad și o „îndopau” cu medicamente care o „transformau într-o legumă fără voință”. Ieșea din spital doar când îi promitea soțului că face tot ce-i spune.

Enigme apar și în timpul cercetărilor comisarului Popa: „Avea senzația că fuseseră conduși intenționat către tot ce li se

părea că descoperiseră ei. Că cineva din umbră îi duce de nas: „... deocamdată am mai colecționat câteva întrebări, cine știe când vom primi răspunsurile...” sau: „Vlad..., ciudat... eu credeam că-i mort... prea mare ar fi coincidența”... sau: „Avem de-a face cu un infractor isteț, cu un scop bine conturat, care acum ne scapă. Dacă am afla scopul exact, poate am găsi și omul”.

Personaj negativ prin excelență, Vlad Stan este bine conturat încă de la începutul romanului, văzut cu ochii doctoriței: „I se păru că bărbatul era ușurat că nu trebuie să asiste la ceea ce va urma...”, „... lui Vlad i se părea că neliniștea și teama au rămas departe, iar aici a intrat un alt om [...]. Își cunoaște soția și era sigur că va face tot ce-i va spune el. Niciodată n-a avut curajul să i se împotrivească...”

Portretul moral al lui Vlad se completează în partea a doua a romanului, când soția lui îi spune Dorei: În drum spre spital a aflat de la Vlad că mai avea o fată dintr-o relație anterioară, dar nu e sănătoasă, moștenea „o genă care se transmite numai persoanelor de sex feminin din familie”. El a determinat-o pe Carmen să spună că nu-și dorește fată și că nu vrea s-o crească, „dacă vrea să mai facă” familie cu el.

În copilărie, Vlad profita de asemănarea cu fratele geamăn, Ionuț, „dând vina pe fratele său pentru toate problemele pe care le isca”.

La maturitate, Vlad „l-a răpit [...] pe Ionuț de acasă și [...] l-a internat într-un ospiciu sub numele său adevărat, Stan Ionuț”, pentru că „de câte ori făcea câte o boacănă, [...] Vlad declara că se numește Stan Ionuț”, făcându-și și un act de identitate fals: „Vlad a folosit actele cu numele său adevărat, și-a însușit diploma fratelui său, falsificând-o și și-a croit o nouă viață la Sibiu”.

În final, infractorul a fost depistat prin „bănuțul violaceu” pe care îl avea pe călcâiul stâng... și pedepsit – în sfârșit –.

Scriitoarea individualizează cu talent personajele, cu motivații sociale, profesionale sau psihologice, înmagazinează – progresiv – amănunte semnificative, acumulează situații, alimentând cu pricepere suspansul prin alternarea planurilor, prin motivarea obiectivă a unor situații sau decizii, prin segmentarea cursului normal al acțiunii în momentele cheie.

Romanciera a realizat un personaj-copil, în Ioana, de o rară inteligență, delicatețe și generozitate. Curajul dobândit în cele câteva zile o face nu numai rezistentă la întâmplări nefaste ci și însetată de adevăr și de dreptate. Ioana este și o lirică incurabilă în secvențele realizate prin apelarea la oniric.

Romanul abordează și fructifică o varietate de fațete ale existenței: goana după „avere”, problema adopțiilor – uneori ilegale –, comportamentul unor cadre din Spitalele de psihiatrie și din Centrele pentru copiii cu dizabilități, demersul polițiștilor din timpul anchetelor, momentele palpitante, tensionate, împletind armonios narațiunea cu dialogul și monologul interior.

Coexistă în roman personaje negative cu personaje pozitive, comportamentul normal cu cel deviant, părinți naturali – părinți adoptivi, bucurii și dureri, împliniri și frustări, momente tensionate și calme etc.

Optimistă ca și în alte romane, autoarea intitulează obiectiv – ultimul capitol, *Viața merge înainte*, capitol dominat de elemente specifice romanului polițist.

Cartea se citește „pe nerăsuflate” și dă satisfacție prin finalul fericit, precum finalul basmelor.

Livia Fumurescu, *Ambalajul de staniol*

Roman-document, *Ambalajul de staniol* al doamnei Livia Fumurescu, profesoara care a încercat și labirintul administrației publice locale, este un antrenant mijloc de lectură... Mai precis, te captivează, de la prima până la ultima pagină, prin decriptarea detaliată a metaforei din titlu.

Așa cum a afirmat la Târgul de carte din octombrie 2011 autoarea, romanul încorporează destinul a trei generații, despicând – însă – „firul tranziției noastre” nepermis prelungite.

Ca structură, cartea conține o *Pseudoprefață, Rostogoliri, Vârtejuri,* o *Pseudopostfață*, încheindu-se cu o *Redescoperire*, propunând „adevărul prin mijloacele ficțiunii”.

Dominanta acestui amplu discurs epic o constituie autenticitatea faptelor prezentate și o izbutită alternare a planurilor, cu valorificarea visului, a unor amintiri, evocări, simetria.

Pseudoprefața și *Postfața* sunt folosite ca pretext pentru a realiza simetria perfectă a romanului prin prezentarea celei de a treia generații, Andrei și Alexandra.

Acțiunea acestor părți ale romanului se petrece în 2030, după „tornadele existențiale” care au „sărăcit” poporul „din prostie sau ispitiți de primirea unor comisioane atrăgătoare pentru dorința de rapidă căpătuială”. Reîntorși pentru scurt timp în țară, „la vârsta bilanțului”, cei doi descoperă, în „mapa cu nimicuri” a mamei „manuscrisul”, pe care se decid să-l completeze „cu însemnările cărora nu mai apucase să le dea o formă literară”, „pregătindu-l pentru tipărire”.

Andrei – cel care relatează aceste întâmplări – face și observații cu caracter economic și filosofic : „în democrație legile trebuie respectate”, „libertatea a însemnat anarhie și distrugerea unor rânduieli sănătoase”, „se inversează noțiunile de bine și rău, de moral și imoral, de corect și incorect, de câștig muncit și de avuție furată”, „răsturnarea valorilor autentice și desființarea modelelor”, „adevărul și binele se nasc din cenușa

anilor de dureroase dezamăgiri”, „spre sfârșitul vieții ne dăm seama că adeseori am fost ispitiți de ceea ce strălucește”, „în relația dintre aparență și realitate, [...] tot mai frecvent învinge *aparența sclipirilor*, după care se ascunde vidul”, „firea schimbătoare a omului este ispitită de ceea ce nu are, de ceea ce nu dobândește ușor”, „cad unii, se ridică alții, înălțându-se pentru a coborî”, „tot ceea ce este în exces devine periculos”, „descoperă *fericirea simplă* și pacea sufletească în FAMILIE și în PROFESIE, în lucrurile mărunte [...], în responsabilitate [...], dar și față de cei morți” etc.

Partea I. Rostogoliri conține zece capitole, unele cu titluri simbolice, precum *Vârtejuri, Haita, Turma,* altele consemnând realitatea, ar fi *Primele alegeri democratice* și *Manipularea*.

Romanul începe cu tratarea soțului eroinei la Secția de Nefrologie, vegheat cu dragoste de Maria, care, obosită, pendulează între realitate și vis, conștientizând că „în momentele de tristețe, gândurile subconștientului se întorc în vremurile fericite”, probabil ca „o compensație...” a neliniștilor și temerilor confuze și că „doar credința [...] ne dă forța de a rezista încercărilor vieții”. Paralel cu visele, Maria conștientizează că oamenii consimt să trăiască și atât, acceptând cu resemnare restricții, umilințe, frustrări.

După doi ani, adus acasă, dr. Ionescu Ion s-a sfârșit, cum singur prevăzuse, sub ochii Mariei, care „ținu lumânarea aprinsă în mâna dreaptă, învăluindu-l cu mâna stângă...” Moartea soțului ei a coincis cu inundațiile, autoarea încheind, astfel, capitolul întitulat *Numărătoarea inversă*: „Solidaritatea în durere e totdeauna mângâietoare [...], anesteziind parțial suferința...”

Cu *Adieri de libertate* se trece la acel „decembrie fără zăpadă” din 1989, cu „cer înroșit nefiresc și tunete de primăvară în plină iarnă...”, prevestitor de mari speranțe.

Existau temeri – cel puțin printre tineri – „că revoluția ar putea fi confiscată de foștii nomenclaturiști și de foștii șefi de Miliție și de la Secu...”

În „orașul de dincolo de colină”, ca și în întreaga țară, s-a instaurat noua putere, dar „încă era menținută soluția promovărilor din celălalt regim...”

Viața eroinei se intersectează cu aceea a părinților, evidențiindu-se „mama Săftica” prin sfaturile înțelepte pe care le dă copiilor, „unde întotdeauna găsise înțelegere și mângâiere”.

Andrei, deși student, s-a implicat serios în gazetărie, considerând că ei, gazetarii, pot contribui la „formarea unor conștiințe civice și morale”, cultivând o presă independentă, echidistantă, care „promovează interesele colectivității”. În disputa cu „nea Nelu”, tânărul gazetar află că „cei deștepți apreciază virtutea simplității, iar cei superficiali își etalează „*sclipirile amăgitoare ale luxului*”, că „în actuala etapă, ce-a fost bine acum e rău, iar ce-a fost rău acum e bine...”, că străinii „au alte grile ale valorilor”, fiind „preocupați de utilitate și de funcționalitate”, că „presa trebuie să respecte codul deontologic”.

Maria, după înmormântarea mamei, evocă amintiri dragi, învățături: „ceea ce nu te omoară te întărește...”, „în fața morții toți suntem egali”, „oamenii aleargă mereu între naștere și moarte”.

Înainte de „primele alegeri democratice”, autoarea surprinde „caruselul schimbărilor promițătoare”, „ambiguitățile legislative”, modalitățile „amăgitoare de a vinde iluzii”, „jocuri aducătoare de sume considerabile”, dezvoltarea industriei media, apariția SRL-urilor și AF-urilor, multe „patronate de interpuși ai persoanelor din vechile structuri [...], gestionari cu experiență în sectorul comercial”, apariția telenovelelor latino-americane, propulsarea descurcăreților, combinații prospere, obținerea diplomelor „fără mult efort”, „iluzia fericirii

consumiste”, „aranjamentele”, „o lume care-și răsturnase reperele și valorile” etc.

Discursul epic alternează cu meditații și cu „comentariile politico-sociale și istorice” ale locuitorilor urbei, consumate „în parcul orașului”, de obicei, dar și „la colțul străzii”. Aceștia sesizau nu numai schimbările, dar și „dedulcirea” unora, prin aplicarea incorectă a legislației, prin privatizări dubioase, prin manipulare dibace, prin migrări politice etc.

Partea a doua a romanului, *Vârtejuri,* debutează cu atmosfera cenușie a orașului. Acesta, „dintr-un oraș prosper și înfloritor [...], devenise cenușiu, pierzându-și strălucirea și... oamenii”. Autoarea surprinde faptul că puțini cetățeni continuau să nădăjduiască la împlinirea speranțelor”, mulți fiind disponibilizați, pensionați, alții – răpuși de incertitudini și de dezamăgiri”. „Tot mai mulți [...] plecaseră aiurea, căutându-și împlinirea și fericirea, alergând după mirajul și mult lăudatele facilități «de dincolo». Cei rămași sperau, din patru în patru ani, [...] ca viața lor, mersul împiedicat al lucrurilor să se schimbe...”

În acest „vârtej” a fost prinsă eroina romanului care „urcă rapid în topul preferaților” pentru fotoliul de primar, neștiind „ce să creadă”, dar conștientizând rapid „imensitatea răspunderii față de electoratul care o învestise cu încredere”...

Somnul Mariei din noaptea celui de al doilea tur de scrutin explică metafora „ambalajului de staniol”, contrastând cu conținutul cutiei: „vipere”... Acestea erau, de fapt, „surprizele” pregătite de cei care au propulsat-o în cursă, mizând pe naivitatea profesoarei și pe necunoașterea de către aceasta a legilor adminstrației locale.

Animată de găsirea unor „soluții să se poată face câte ceva spre binele tuturor”, visând viața „ca o luptă, ca o provocare, perseverând”, Maria își începe cu optimism mandatul de primar. „Își aminti sfaturile Săfticăi [...]: «Nu te lăsa amăgită de laude [...]! Nu te încrede nici în lăudăroșii care vor să pară altceva decât sunt în realitate [...]! Ferește-te de-a da

crezare celor care îți spun ceea ce tu ai vrea să auzi și nu te împăuna cu laudele care ți se aduc, căci, de cele mai multe ori, ele te abat de la adevăr.»”

La propunerile de schimbare a ambianței în primărie, prin modernizarea mobilierului, Maria a conchis: „Vom stabili prioritățile, cântărind posibilitățile”.

Ea a învățat temeinic „A.B.C.-ul administrației”, intuindu-i pe impostori și pe cei puși pe căpătuială, profitând de ambiguitățile legislative și de ajutor „de sus”, neadmițând lingușirea și falsa amabilitate. Aceștia, la rândul lor, au constatat că „e rezervată și circumspectă, e exagerat de prudentă”, dar aveau multe relații și, deși primarul s-a adresat Parchetului, procurorul a dat rezoluția NUP, acoperind „afacerea băieților *șmecheri*”.

Deși „prioritățile comunității” erau mari și primarul încerca să le rezolve, „profitorii” infiltrați în consiliul local respingeau, rând pe rând, propunerile de reparare a drumurilor și trotuarelor, de asigurare a agentului termic, amenajări urbane necesare, apa curentă etc.

Verificând „nivelul de colectare a taxelor și impozitelor”, primarul a observat că printre rău-platnici erau și multe societăți comerciale, recenții privatizați, mai mulți consilieri, viceprimarul, păgubind bugetul local. „Procesele defectuos pregătite [...] se pierdeau în instanță”, deși se spunea ritos că „legea-i lege pentru toți”.

Pentru a stopa abuzurile, primarul a ajuns la „stoparea salariilor”, care dovedea că „discutarea și neîndeplinirea obligațiilor se sancționează”, dar și-a dat seama „de încrengăturile nebănuite de interese ale colaboratorilor”, de faptul că „multe dintre firmele din oraș nu aveau autorizație de funcționare de la Primărie”, că „cei ce au putere financiară nu-și plătesc datoriile”, iar „cei responsabili de aplicarea legilor dau soluții ambigue sau se sustrag”, că „guvernează jocul hârtiilor”, că domină „goana deșănțată după înavuțire peste

nevoi și pe orice căi”, că „adevărul se negociază , iar lichelele prosperă”.

Surprinsă, din ce în ce mai mult, de abuzurile unor consilieri locali, de gratuitățile de care beneficiau „proprietarii spațiilor comerciale aflați și în funcții politice sau executive”, de „prime acordate din banii contribuabililor [...] soțiilor unor administratori ai asociațiilor trecute fictiv pe liste”, de „artificiile [...] subtile, greu de dovedit”, de „numărul mare al apartamentelor cu datorii imense”, Maria și-a dat seama că „pârghiile puterii” sunt în mâna „consilierilor care votează sau nu proiectele propuse”, că se izbește de „partidul universal al demagogilor care au stopat democrația, sărăcindu-i pe cei mulți...”, de „tăvălugul boicotării”, că „se învârte într-un cerc vicios”, că „cinci consilieri” se aflau „în conflict de interese” și votau unele „hotărâri împotriva intereselor comunității”, că „par a fi avantajați cei care eludează legea”, că se organizau „licitații trucate”, că „încrengăturile păguboase au cuprins importante Direcții Județene”, că și „Bisericile construite din bani publici [...] constituiau [...] o formă de propagandă electorală”.

Stârnind nemulțumirea tuturor, Maria a intrat în „scenariul compromiterii”, „învârtită în cercul vicios al intereselor celor care-i boicotau măsurile de îndreptare a numeroaselor neajunsuri care afectau viața oamenilor”, „admonestată”, acționată în instanță. În final, „cei cinci [...] au fost obligați la despăgubiri substanțiale [...] și la achitarea cheltuielilor de judecată”, fapt ce dovedea că „justiția [...] părea să se îndepărteze de haloul politicii...”

Făcând bilanțul „împlinirilor și neîmplinirilor din cei patru ani de mandat”, Maria „simți o bucurie a împlinirii, constatând că obiectivele propuse se concretizaseră în reușite care, în bună măsură, rezolvaseră prioritățile localității” [...]”. Într-un fel, reușise și „atragerea unor investitori, care să asigure locuri de muncă”.

Autoarea constată realist că „un carusel al abuzurilor în cascadă învârte oamenii dezamăgiți de discrepanța dintre

iluziile pe care și le făcuseră și realitatea care îi îngenunche" și că „oamenii își deapănă viața pe mosorul speranțelor din ce în ce mai firave..."

Conceput modern, romanul include nu numai documente oficiale, ci și fragmente de jurnal intim (de fapt „pseudo-jurnal"). Spicuim secvențe din acesta: „în preajma campaniei electorale, candidații par a se lăsa pătrunși de trăirile religioase [...]. Până și biserica devine locul minciunilor aducătoare de voturi", „E riscantă încrederea oarbă în oameni", „Cumplit e prețul trecutului", „Doar recunoașterea vinovăției aduce îndreptarea", „Mă întreb... dacă lumea-și va schimba modernismele bizare [...], revenind la rânduielile de veacuri ale temeiniciei noastre", „la noi, abundența de legi făcute după interesul și după placul celor care ne conduc produc haos și instabilitate", „o primejdioasă distanțare dintre vorbă și faptă", „nimeni nu trebuie nedreptățit, dar nici favorizat", „Cu cât ești mai sus [...], cu atât căderea poate fi mai năprasnică... și mai dureroasă"...

Pseudopostfața aparține celor doi frați, care descifrează metafora „ambalajul de staniol": „ispitiți de ceea ce strălucește", „poleiala amăgitoare a frumuseții, a puterii și a averii", „tot mai frecvent învinge aparența sclipirilor, după care se ascunde vidul, imensul gol sufletesc și spiritual", adevărul că nu trebuie „să renunți complet sau în bună parte la liniște, timp liber și neatârnare, în schimbul strălucirii, rangului, puterii și acumulării averii..."

Unora, precum lui Andrei, „soarta le-a dat două patrii și două cetățenii. Plec de ACASĂ, ca să ajung... ACASĂ... În toți acești ani pendulasem între AICI și ACOLO, învăluit în sentimente și ciudate trăiri, legat de țara mea și de cei dragi, dar confortabil instalat peste ocean, unde familia mea se obișnuise cu un alt stil de viață [...]. Mi-a fost dor de ce-am lăsat AICI, mi-e dor de cei dragi, de familia mea, de ceea ce am adunat și am aranjat confortabil... ACOLO... Îl părăseam pe AICI-ul copilăriei, adolescenței [...], ca să-l regăsesc pe... ACOLO al

deplinei maturități [...], unde mă așteaptă AI MEI cei dragi...” România devine, astfel, „a noastră, a tuturor, a celor rămași și a celor plecați”... Este ipostaza oricărei țări acum, în era globalizării.

Romanul conține personaje convingătoare, credibile, devenite tipice. Unora, autoarea le-a dat nume caracterizante, precum Zăhăroiu, Mânărescu, Gugulescu, Hanu, Crucilă.

În ciuda obstacolelor de tot felul, eroina are o lungă experiență de viață, este o fină intelectuală, predispusă la meditație și se angajează într-o luptă aparent perdantă, însă, optimistă din fire, disciplinată, având experiența muncii cu oamenii, este tenace, optimistă, o adevărată luptătoare, o justițiară, învingând, în cele din urmă.

Romanul impresionează și prin arta dialogului, prin realism și printr-o pătrundere pertinentă în psihologia lumii românești de azi.

Dumitru Gălățean-Jieț, Petru Birău, *Din lumea momârlanilor*

Dându-şi „mâna” şi, unindu-şi temporar „condeiele”, cei doi scriitori hunedoreni, Dumitru Gălăţan-Jieţ şi Petru Birău, ne-au dezvăluit „ceea ce purtau în suflet...” Aşa s-a născut cartea ***Din lumea momârlanilor*** scrisă cu drag de aceşti distinşi „momârlani”, recunoscând cu mândrie că sunt „născuţi, crescuţi şi trăind în această comunitate”. Ei au considerat o „obligaţie morală” promovarea spiritualităţii momârlăneşti, „aşa cum este ea”, cu „numeroase tradiţii şi obiceiuri, unele venind de departe, din negura vremurilor”, „momârlanii ne-dorind să-şi destăinuie viaţa şi grijile celor dinafară satului”.

Partea I cuprinde adevărata lume a „Ţinutului momârlanilor” într-o suită de povestiri culese sau inspirate din viaţa satului şi aparţine lui D.Gălăţan-Jieţ, iar Partea a doua, despre numele satului Răscoala, icoane, vânat, obiceiuri de Paşti şi *Jocul ielelor* a fost concepută de ilustrul profesor de Arte Plastice şi Decorative, Petru Birău. Cei doi sunt personalităţi marcante ale judeţului Hunedoara.

Bazată pe o amplă bibliografie de specialitate şi pe consemnarea surselor de informaţie, cartea atrage pe cititor atât prin stilul accesibil si armonios, cât şi prin ineditul surprinzătoarelor obiceiuri străvechi imortalizate cu simţ artistic remarcabil. Încă din primele pagini, autorul primei părţi, printr-o convingătoare povestire, pledează pentru reabilitarea termenului de „barabă” folosit şi în alte părţi ale ţării cu sens peiorativ şi îşi încheie pledoaria cu „obiceiul din Lunea Paştilor”.

Eroul principal al povestirii *Liniştea satului – chemarea străbunilor* este fostul „maistăr" electromecanic, Marchian, devenit, după pensionare, „mare cunoscător într-ale agriculturii”.

Lucruri interesante aflăm despre „implicaţii ale toponimelor purtătoare de bulină roşie în satul Jieţ”, despre

„Viermii de zăpadă din munţii Parâng” care, în concepţia lui Moş Itru, nu sunt o legendă, ci „ar putea impulsiona cercetările medicale [...], vor putea aduce noi dezvăluiri despre existenţa vieţii pe planetele dominate de gheţuri”. Mai aflăm despre „momâie, gomilă sau om de piatră”, despre „primăvara la ţară” şi „păsările migratoare” care au zile specifice: Constandinu Păsărilor (21 mai), Ziua cucului (25 martie), Amuţitul cucului (24 iunie) etc.

După ce face istoricul şi menţionează importanţa „târgurilor”, autorul surprinde primul „târg de ţară” în satul Jieţ (1 septembrie 2008), premieră pentru întreaga Vale a Jiului, târg „care în viitor se va desfăşura bianual” (în 15 septembrie şi în 25 aprilie). Inaugurarea primului târg a prilejuit un fascinant spectacol de muzică populară.

Un interesant eseu realizează autorul pe tema şarpelui, ca personaj principal în povestirile şi superstiţiile momârlanilor (şarpele casei, şarpele din burtă, şarpele viţel), dar şi „şarpele în întâmplări hazlii”, generând interesante descântece.

Instrumentele muzicale au evoluat în satul Jieţ „de la fluier la saxofon” („torogoată”). Partea I se încheie cu o relatare asupra vieţii contemporane a locuitorilor din Tirici, specialişti în confecţionarea „piţărăilor”, cele mai frumos ornate steaguri, dar şi despre purtătorii acestora, care organizează minunate spectacole.

Petre Birău „debutează” în Partea a II-a a cărţii cu numele satului „Răscoala – un nume de sat între istorie şi legendă”, situat „chiar la izvoarele Jiului de Est”, având ca primi locuitori pe oierii din Mărginimea Sibiului. La venirea unor „oameni în galopul cailor” (1788), vestind invazia turcilor, locuitorii s-au retras într-un pisc înalt, numit Răscol, şi au reuşit să-i învingă pe turci, sub conducerea viteazului Răscoleaţi, a cărui familie a întemeiat satul Răscoala.

În povestirea *Icoanele. Clopotul şi tătarii,* scriitorul evocă, în manieră legendară, vremurile grele îndurate de români după ce s-au creştinat. Povestirea conţine particularităţi ale

legendelor etilogice: numele „La icoane” este locul unde tătarii au spart icoanele şi unde au suportat „judecata lui Dumnezeu”. La victoria asupra tătarilor a avut un important rol şi „clopotul” care i-a atras pe „povârnişul abrupt din pădure” de unde s-au prăbuşit majoritatea în prăpastie.

Povestirea *Roandeş* îi este „servită” autorului de Moş Troaie, şi dezvăluie curajul lui Roandeş în lupta cu ursul, precum şi „apărarea” ursului, urcat şi el, în vârful unui brad, „să nu-1 lase [...] să-1 mănânce lupii”. De fapt, mâncase „toată iarna” carnea ursului, deoarece oamenii, din cauza nămeţilor mari, nu i-au mai putut aduce mâncare. Atmosfera povestirii încorporează un parfum mitic, de legendă.

În *întâlnirea de la Măgura,* este evocată o întâmplare mai recentă, tot din lumea oierilor, o întâmplare dramatică: Patru ăl mic, eroul povestirii, căutându-şi oile, ţine piept „unei namile de urs”, pe care îl „lovi, cât putu de tare cu toporul”. Ursul, însă, i-a înfipt ghearele „în gamba piciorului” şi „după gât”, aruncându-1 în cetinile brazilor, care l-au salvat, dar adevărata scăpare s-a datorat operaţiei la care a fost supus. „Dumnezeu avusese grijă de el şi-l scăpase...”

Vânarea ursului pe Măgura continuă povestirea anterioară, prilejuind celor „zece inşi, dintre care doi cu puşti”, măsurarea curajului cu acelaşi urs care 1-a rănit pe Pătru Birău, învingându-1 şi oferindu-i acestuia „salam” din carnea ursului, când încă mai era în spital.

Ajunul de Sf. Paşti — 1964 coincide cu „prima crimă la Cimpa” în aceeaşi familie greu încercată a lui „Pătru ăl mic”. Unicul său fiu, Mitu, a fost ucis după ce a hotărât „să-şi petreacă seara la crâşma satului...”

Crima este reconstituită detaliat, iar ucigaşul a fost descoperit cu rapiditate datorită câinelui-lup. Când a recunoscut crima, Păiălucă a spus că s-a lăsat influenţat de nişte babe „ce ziceau că, dacă va omorî în acea noapte, nu va fi descoperit”.

De „Pătru ăl mic”, după doi ani, s-a îndurat Dumnezeu şi i-a dăruit un băiat, pe care l-au botezat Petrică, însuşi scriitorul.

Toate cele trei povestiri au caracter biografic privind familia autorului, care încheie partea a doua a cărţii cu povestirea *Jocul ielelor,* scriitorul încearcând să descifreze „misterele care dăinuie din cele mai vechi timpuri [...] în modul de viaţă al momârlanilor” din povestirea fiului lui Ion Moian, cu privire la tatăl său, cum „peste el au jucat «ielele» şi a rămas olog”.

Privitor la arta narativă, consemnăm interferarea caracterului obiectiv cu cel subiectiv, „povestirea în ramă”, alternarea naraţiunii cu dialogul, descrierea şi portretul, mai puţin analiza psihologică. În ciuda faptului că această carte are doi autori, unitatea acesteia rezidă în parfumul arhaic al povestirilor, în opiniile comune despre „lumea momârlanilor” văzută de ei înşişi, în talentul lor real.

Gligor Hașa, *Stejarul corbului alb*

Gligor Hașa s-a născut la 7 ianuarie 1938, în satul Tău, comuna Roșia de Secaș, județul Alba, într-o familie de țărani.

După absolvirea Liceului Pedagogic din Blaj, a profesat ca învățător între 1956 și 1961, apoi la Deva, Sebeș și București (1962 - 1969).

După absolvirea Facultății de Filologie a Universității din Timișoara, se va stabili la Deva, ca profesor de limba și literatura română.

Va activa, în paralel, în cenaclurile „Ritmuri", „Sinteze", „Amfiteatrul artelor". A fost președintele Societății de Științe Filologice, Filiala Deva.

Publică în „Luceafărul", „Tribuna", „Vatra", „Contemporanul", „Transilvania", „Orizont", „Constelația Dragonului", „Ardealul literar și artistic", „Columna", „Expres", „România Mare", „Călăuza", „Arhipelag" etc.

Și-a înființat propria editură, care îi poartă numele.

Editorial, a debutat cu *Legende strămoșești*, în 1979. Au urmat volumele: *Comoara lui Decebal* – roman, *Stejarul corbului alb, Septembrie cu măști, Sceptrul lui Decebal, Răbdarea pietrelor* – roman, *A cuteza, cutezanță, Răzbunarea gemenilor, Muntele fără poteci* – studii și eseuri etc.

A elaborat mai multe lucrări în colaborare.

Aprecieri despre scriitor au făcut: Dan Câmpean, Radu Ciobanu, C.Cubleșan, D.Hurubă, Liviu Malița, Petru Poantă, Maria Toma.

Consecvent atracţiei fascinante exercitate cu frenezie asupra sa de către munte, Gligor Haşa ne confruntă cu al patrulea volum de proză, despre care putem afirma, excluzând riscul de a greşi, că este şi un roman al muntelui, *Stejarul corbului alb.*

De ce al muntelui? Pentru că numai în „măreţia slăvitului munte" eroii respiră liberi o atmosferă de vrajă, pentru că numai muntele poate da, cu generozitatea pe care i-o conferă

trăinicia rocilor, certitudine, pentru că acolo se naşte legenda. În leagănul de piatră al legendei, eroii îşi urmează, ciclic, existenţa, de cele mai multe ori dramatică. Acolo, realul alternează statornic cu fabulosul, iar profanul devine sacru, impregnat fiind de mitic folcloric.

Autorul, pornind de la fapte particulare de limbaj și de la reflectarea unor ample viziuni istorice, mai ales, este un bun cunoscător al multitudinii nivelelor de materializare a operei literare. Astfel, volumul în ansamblu şi fiecare povestire în parte reflectă faptul istorico-social ca entitate obiectivă şi faptul literar.

Deşi fără o legătură aparentă, care să le facă unitare, povestirile din acest volum conţin, totuşi, cum se va vedea, teme variate, au multe elemente comune: atmosfera legendară (*Ştima apelor, Noaptea Nemirei, Muntele, Sceptrul lui Decebal*), muntele ca decor şi scenă a celor reale sau imaginare, împletirea faptelor din realitatea cotidiană cu elementul fabulos (*O altă lume, în altă viață*), valorificarea expresiilor populare pentru a caracteriza o situație, un personaj, o stare de spirit, dragostea ca ipostază fericită a „existenței", „botezul de foc" al trecerii la maturitate (p.37, 39, 43, 44, 50 etc.). cultul strămoșilor și al eroismului (*Muntele, Sceptrul lui Decebal*).

În prima parte, volumul conţine atât povestiri prin care se dezvăluie caractere puternice în lupta inegală a omului cu fiara sau boala, cu gheara neîndurătoare a conștiinței, acuzând pentru încălcarea cuvântului dat şi efortul aproape supraomenesc de supravieţuire *(Stejarul corbului alb*) cât şi povestiri din care se desprinde ideea atracţiei irezistibile a muntelui şi a lacului sau apariţia miraculoasă a unor munţi, lacuri, ape sau a vântului de pe Parâng *(Ştima apelor, Vântul Nemirei*), povestiri cu un mai solid suport real, dar nu lipsite de fiorul fantasticului (*Colonia de acvile, Mă numeam bărbat, O datorie mai veche*) în care este apreciată „singurătatea de toate tămăduitoare a Muntelui", sau altele, în care se recurge la „povestirea în ramă" *(O altă lume, în altă viață*).

Partea a doua, intitulată *Sceptrul lui Decebal,* are un caracter legendar, baladesc, reînviind o existenţă tradiţională, rnilenară, cu atât mai dragă nouă. Aceste povestiri poartă marca expresiei verbale impersonale: „se zice" (în toate ipostazele), „spuneau bătrânii" etc. Sunt urmărite tainele legendarului munte sacru, Cogaionul, sălaşul zeilor daci, sau sunt readuse în contemporaneitate, prin utilizarea prezentului istoric, figuri de eroi care au stat la temelia neamului nostru (Burebista, Decebal).

Volumul se încheie cu povestirea *Şarpele roşu,* a cărei geneză autorul o plasează în Munţii Sebeşului, povestire impregnată cu numeroase elemente de cult solar.

„Prozele" lui Gligor Hața fascinează prin arta narativă, reconstituind existenţa din perspectivă epică, drept o succesiune ordonată de evenimente, pe care autorul o face sesizabilă., nu de puţine ori şi prin structura monologică, menită să dezvolte sensul simbolic al povestirii ca o modalitate de reflectare a istoriei sau a realităţii într-o conştiinţă. De menţionat harul de a surprinde o stare sufletească complexă ca aceea a personajului Veniamin Todosie din povestirea *În altă lume, în altă viaţă* („... cu ochii împăienjeniţi de apele sufletului şi cu inima împovărată de amarul amintirii [...]", „nu şi-a mai găsit liniştea, împăcarea"), de a nota reacţiile personajului ajuns în situaţii-limită.

Autorul ştie să pătrundă cu pietate în taina muntelui şi să-i dezvăluie valoarea: „Munţii sunt cetăţile noastre, pădurile, ascunzişul şi, atâta vreme cât se află pădure şi munte, deal şi vale, neamul acesta nu poate să piară". Iată şi sfatul lui Decebal către urmaşi: „Dacă eu nu voi mai fi şi alt drum luminat de zei nu se-arată, *încredinţaţi-vă Zeului Munte*"(s.n.) sau: „s-a aşezat în veşnicia muntelui", „demult, când muntele era şi altar şi vatră şi cetate", „muntele i-a fost mamă şi tată", „nesocotesc legile muntelui", „niciunde ca în pustietatea muntelui nu te simţi atât de solidar cu semenii tăi".

Nu puţine sunt descrierile de natură, având în centru peisajul lacului montan: „Atâta argint de lună, de linişte, atâta cristal de ape”, „luna [...] se prăvălea”, „misterul acestui iezer”, „streşinile norilor se surpară”, „norii albi şi pufoşi, caiere de lână şi clăbuci de săpun [...]”, ,,traseul de creastă ce șerpuia ca o funie nesigură, putredă şi prost înnădita pe alocurea”, „Bucuria sclipea ademenitor din gene, scăldată în pâcla asfinţitului”, „explozie de verdeaţă”, „vara setoasă şi zănatică” etc.

În unele povestiri, transpar aluzii la adresa relaţiilor umane: „... pe atunci frumusețea şi cuminţenia nu ţineau de foame și de cald și nu erau valuta forte”, ,,ştiam mult mai puţine lucruri decât voi. Că de ştiam, mă alegeam [...] cu alte foloase”, „nu atât lăcomia, cât foamea de a şti”, „voi aţi fost mai tari ca mine sau poate viaţa a fost mai bună cu voi” sau „dacă lumea va fi să trăiască în pace [...]”.

Scriitorul reconstituie, cu mijloacele artei autentice, atmosfera de epocă, folosind, cu predilecţie, locuţiunea populară: a ţine isonul, trag nădejde, plecat de-acasă, a luat-o razna, trăgând cu urechea şi chiar rima interioară: „... cu murmur de *izvor* în unde cu *dor,* „le grăieşte *graiul* şi la nevoie le poartă *straiul*”. .

Cât despre caracterul iniţiatic al unor povestiri, amintim:, „ceremonialul iniţierii în vânătoare, călărie şi mânuirea armelor” sau „Decebal [...] răzbise prin probele iniţierii în tainele cultului zeilor daci [...]”.

Remarcăm, de asemenea, un anume lirism şi o netă disociere între stilul autorului (elevat, nu lipsit de farmecul neologismului bine dozat şi al expresiei metaforice) de acela al personajelor, de cele mai multe ori, aşa cum s-a văzut, legendare.

Volumul beneficiază de un plus de expresivitate prin izbutitele ilustraţii color, executate cu talent de către Ionescu C. Adrian, inspirat în a găsi formula plastică adecvată. Astfel, remarcăm, atât ca putere de sugestie, cât şi ca simbolistică a

muntelui şi a apei, ilustraţia de pe coperta volumului, cele de la paginile 15, 20, 22, 27 ca şi cele cnre plasticizează *Noaptea Nemirei.* Pictorul reuşeşte o compoziţie ce reconstituie o atmosferă pulsând de viață şi dinamism, în evocarea îndepărtatului eroicului nostru trecut.

Ne încântă cu atât mai mult noua apariţie editorială, cu cât aparţine unui om al şcolii, cu o bogată experienţă de viaţă, cultivând construcţii epice integrabile în categoria legendei, om fascinat de realul vieţii căreia, prin retorsiune poetică, se obstinează să-i afle nu atât o explicaţie, cât o semnificaţie.

Dumitru Hurubă, în studiul dedicat lui Gligor Hașa, din revista „Vox libris", nr.4 (25), 2012, p.59-62, face un excurs prin opera scriitorului, apreciindu-l ca „unul dintre autorii – romancieri de forță, de probitate profesională, precum și un documentarist și cercetător asiduu și apreciat al istoriei din zonă [...]. Astfel, este de neconceput un clasament, alcătuit ad-hoc, al autorilor hunedoreni, fără situarea lui Gligor Hașa [...] pe unul din primele locuri.

Dumitru Hurubă, *Scorpionisme*

Dumitru Hurubă, prozator, eseist și publicist, s-a născut la 26 octombrie 1944, în satul Câlnaci, comuna Subcetate, județul Harghita.

După absolvirea cursurilor primare și gimnaziale în comuna natală, a absolvit liceul la Toplița.

Debutează cu poezie în 1967, în ziarul „Steaua Roșie” din Târgu-Mureș, apoi în revista „Vatra” din Târgu-Mureș cu proză scurtă, în 1977.

Obține Premiul I pe țară la secțiunea proză scurtă în 1984, Premiul revistei „Ateneu” din Bacău, pentru proză.

Debutează editorial în volumul colectiv *Debut'86,* Editura Cartea Românească, București.

În 1988, a obținut Premiul I la Concursul de creație literară satirico-umoristică „Mărul de aur” de la Bistrița.

Este fondatorul revistei „Opinii culturale” (1994). Volumul *Rezervația de zăpăciți* a primit Premiul I la Festivalul de umor „Ion Cănăvoiu” (1995).

Din 1999, este membru al Uniunii Scriitorilor – Filiala Timișoara.

A colaborat la „România literară”, „Vatra”, „Luceafărul”, „Orizont latin”, „Ateneu”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Moftul român”, „Urzica”, „Șopârla” (București), „Ritmuri hunedorene”, „Opinii culturale”, „Oglinda”, „Ardealul literar”, „Vox libri”, „Mesagerul transilvan” etc.

Volume publicate: *Iubita mea, e ora indexării, Bună seara, domnule Mann, Cartea de colorat mintea, Scorpionisme etc.*

A fost apreciat de Radu Ciobanu, Valeriu Bârgău, E.Curta, Doina Dobrean, Ion Evu, omagiat în „România literară”, 12, nr.21,24 din mai 1979, Dorin Muraru, Al.Florin Țene etc.

„Hotărât lucru, literatura română a început prin pamflet”, aprecia George Călinescu. Subscriem aforismului și

adăugăm: satira și umorul („haz de necaz”) sunt coordonatele marii noastre literaturi culte care soarbe cu nesaț din izvorul popular, dar și din filonul latin și grec.

Dacă poezia satirică atinge cele mai înalte culmi prin inegalabilul Eminescu, schițele, momentele și comediile lui Caragiale încorporează o mare doză de indignare, de revoltă în fața ipocriziei și a fărădelegilor din vremea sa. El dă în vileag inechități flagrante prin cele mai convingătoare mijloace artistice și prin personaje tipice, pentru a scoate la lumină contrastul flagrant dintre aparență și esență, caracter dublu, odios în esență și ridicol în aparență.

În această galerie de opere se înscrie, din fericire, și volumul de proză al scriitorului hunedorean Dumitru Hurubă, apărut în 2011, la Editura Eubeea din Timișoara, intitulat, nu întâmplător, ***Scorpionisme***.

Titlul – incitant – ne trimite cu gândul la zodia Scorpionului, dar și la parcursul celor 23 de ani când, se pare, noi, românii, trăim sub semnul acestei malefice viețuitoare „cu glande veninoase, care se deschid în vârful unui ac...” Din punct de vedere zodiacal, Scorpionul este o „constelație care se vede vara și prin care Soarele trece la sfârșitul lunii noiembrie. Cea mai strălucitoare stea din Scorpion este Antares, stea roșiatică”.

Gabriel Dimisianu consideră această carte „spirituală, acidă, mereu incitantă [...], o fereastră deschisă către spectacolul actualității [...]. Textele nu sunt simple notații, ci o cronică a vieții noastre de fiecare zi, prea adesea covârșită de absurd și de comic involuntar...”

De altfel, în prima parte a volumului sunt strânse articolele publicate între anii 1995 – 1997 în paginile revistei hunedorene „Oglinda”, având ca dominante nu numai talentul, ci și umorul, ironia, satira, verva, compasiunea prin participarea la suferința generalizată.

Deși subîntitulate modest Ș.A. (și altele, n.n.) „elementele” constitutive ale părții a doua incită și prin perspectiva nouă privind destinul dramatic al civilizației, prin

referirile pertinente la protagoniști ai Noului și Vechiului Testament, prin raportarea la viața literară românească din ultimele decenii.

Într-un stil inconfundabil, Dumitru Hurubă ne relevă un fin, riguros, lucid și competent analist al contextului economico-politico-social în care ne consumăm existența...

Cele 96 de „tablete” („savuroasele, picantele, oniric-jucăușele...” – Mircea Mihăieș), amintind de marele Arghezi, vizează o varietate de teme. Acestea îmbracă nu numai haina convenabilă a reportajului, a textului publicitar, a articolului de ziar, ci și pe aceea țepoasă a pamfletului, pentru a re-crea o realitate nu numai dură, dar lipsită de orice orizont.

„Țintele” tabletelor sunt guvernul, „democrația noastră originală”, cultura devenită „cenușăreasă” în mâna unor incompetenți și rău intenționați, alegerile, implicarea bisericii în viața politică prin participarea „oricând” și la „orice” a „soborului de preoți”, dar și personaje devenite tipice precum prostul, lingăul, parvenitul, traseistul politic etc. Dar, mai ales, acest popor, un popor neînchipuit de răbdător, care suportă cu stoicism – aparent suportă – terfelirea demnității, atât în interiorul țării, cât și din exterior, scăderea alarmantă și dramatică a nivelului de trai, pentru care autorul simte păstrarea – chiar în aceste condiții mizerabile de viață – a simțului umorului românesc („haz din te-miri-ce”, „marele haz de necaz”...)

Măsurile nepopulare luate de guvern îl îndeamnă pe autor să ia atitudine civică fermă. El constată că se operează cu „un colac de salvare numit PIB”, buget de austeratate, cu legislație încălcată, care nici nu se aplică, abuzându-se de „ordonanțe de urgență” care își fac imediat „efectul”.

„Măsuri de protecție socială majorând prețurile...”, facilitând „jefuirea absolut legală a omului de rând”, „vigurosul proces de demolare – distrugere” duc la „prețuri demne de salarii japoneze”. În acest timp, guvernanții mint că „avem posibilitatea să credem că va veni ultimul an dintre cei răi”.

Cu simțul lor realist, românii își dau seama că „dacă nu murim, o vom duce tot mai prost”, că „am intrat în economia de piață ca-n brânză”, că guvernanții au obținut „*randament în sărăcirea populației* carpato-danubiano-pontic”, că s-a ajuns la „un *nivel de trai specific epocii lemnului timpuriu”* și la „*șansa avansării spre rai”,* deoarece *corupția* se asociază cu „*impostura* și *prostia,* [...] cu *nesimțirea*”... Un umor negru folosește autorul, dar surprinde realist țara „în derivă”.

La noi, cum bine se știe, democrația este prost înțeleasă, convertindu-se în anarhie, scuzată de mereu invocata „perioadă de tranziție” (spre ce?), de „economia de piață”, „două „siameze”, cum le numește ironic autorul, creând „marea confuzie” și dându-se (oare intenționat?) foarte mică atenție concurenței loiale.

Nu scapă marelui ironist nici atacul flagrant la cultură în tablete precum *Paște fericit, mă!* unde sunt stigmatizate „dezacordurile gramaticale, construcțiile pleonastice, introducerea [...] unor termeni preluați (cu fulgi cu tot) din engleză”, când noi avem cuvinte corespunzătoare mult mai expresive, fără a introduce „un nou limbaj de lemn, neologistic”.

Tableta *Ce ne trebuie cultură!* duce în derizoriu „o grevă a bibliotecarilor”, când se propune „să fie eliminat acest intermediar între editor și cititor”..., iar în tableta *Noroc bun, cultură*, autorul constată cu amărăciune că la Ministerul Culturii „dăm de câteva persoane cărora le-ar ședea [...] cu mult mai bine în altă parte”, căci erau aprigi componenți ai „nomenclaturii peceriste”. Altă tabletă ajunge la concluzia că este la „cota zero” cultura, pentru că idealul presupune „un popor din ce în ce mai ușor de prostit”.

În *Eminescoizii*, sunt puși la stâlpul infamiei „intelectualii piticoți” care „batjocoresc memoria lui Eminescu...”, iar în *Zii: 0,33!* sunt stigmatizați toți aceia care consideră cultura „un fenomen inutil [...]”, dar „când e vorba de afaceri, ehe!”

Campaniei electorale și alegerilor li se dedică o suită de tablete, din care spicuim câteva „adevăruri” crude evidențiate de autor: „trăiri electoralo-patriotice”, „ne așteaptă binele lumii”, „promisiuni paranormale”, dar și situații caracterizante pentru „catindați”: „Cațavenci emfatici, specialiști în lătrături băloase”, „ființe umanoide”, „cuvântări sterile și puerile”.

Pe de altă parte, aflăm cum „libertatea mărșăluiește [...] cot la cot cu democrația”, dar și că nutrim „zadarnică speranță” și, în sfârșit, că „românul uită, dar nu iartă”, pentru că „delirează de lipsuri”, iar în corul „lingăilor trepăduși” se aude „cotcodăcitul de la tribună”.

Cu pana-i măiastră, păstrând viu simțul umorului, Dumitru Hurubă creionează portrete demne de Caragiale și Arghezi.

„*Semidocții* ajunși” unde nu „trebuie” se manifestă fără „suficientă doză de bun-simț”, dovedind „fărâme de inteligență” și „injectează în societate virusul subculturii”.

Lingăii sunt „vietăți coborâte ceva mai târziu de prin copaci”, au ca strămoși pe „vierme-șopârlă-viperă-cameleon-porc” și devin „cei mai importanți stâlpi ai corupției”, neavând „prejudecăți nici preferințe”.

„Un animal nou: *cârcotașul* e cel căruia nu-i convine nimic, „raționează procustian”, folosind principiul „dacă eu nu pot, el de ce să poată?” Acesta „a reușit să reverse otrava-i urât mirositoare peste florile înțelegerii”. Îngrijorător e faptul că „numărul acestor lighioane este în continuă creștere”.

„Cocoșelul – funcționar” este o „pasăre – animal cu suflet de drac”, țanțos, dar „suferind de complexul inferiorității fizice” și considerând că „tot ce îl depășește ca dimensiune este o eroare”.

„Nesimțiții” sunt altă „subspecie umană”, „viruși, infestând totul”, „scabie a societății”, iar la noi sunt „fenomen social” ce „sfidează totul”.

„*Mucaliții*”, „înși fără mamă și fără tată”, „animale cu trup de om și minte de nebun, își fac de cap...”

În același timp, „*lipitorile* – ocupând funcții importante” – dovedesc „incompetență, incultură și chiar imbecilitate”. Ele „ne întinează existența” cu atitudini și concepții [...] neverosimile, speranțe deșarte, devenind „forțe malefice”.

Altora, le „lipsește simțul ridicolului”, strecurându-se „șerpește” în posturi și funcții cărora nu le pot face față [...] și sfidând bunul simț”.

„Funcționărașul tâmpit [...] și prost” este capabil să terorizeze pe „colegi, prieteni, vecini – publicul în general”.

„Imbecilul” este stigmatizat în *Termitele și apa caldă, „idioțelul”*, în *Un diminutiv simpatic,* „proștii care se cred deștepți”, în *Arătări hilare*, „*analiștii*”, în *Aici „ne sunt analiștii”, noii cerșetori*, în *Un nou soi de cerșetori,* iar *servilii* în tableta *Servilismul și ai lui*, servilul fiind văzut ca un „biped găunos, fără coloană vertebrală, fără idealuri, figură de imbecil”, ajungând să ocupe funcții înalte, „creaturi care-l fac pe însuși Dumnezeu să privească spre Geneză cu îndoială”...

Este atitudinea unui om drept, cult, neimplicat în „politichie”, dar care nu poate sta indiferent față de tot ce se întâmplă – parcă programat de cineva – în această țară, o atitudine de om responsabil al cetății. Autorul acestor tablete a creat o galerie de tipuri unice în plăsmuirea lor, punând în lumină tot ce e odios în esență și ridicol în aparență, îngroșând unele defecte ale personajelor, prezentându-le caracterul caricatural, cu scopul de a-l scoate mai pregnant în evidență.

Partea a doua a cărții debutează cu *Civilizația și binefacerile sale... distrugătoare,* pe care autorul, cu umoru-i caracteristic, nu o consideră în totalitate benefică, deoarece – în mare parte – „agresează psihicul”, dar și natura care devine „un imens coș de resturi menajere”, încât soarta nu pare prea roză...

Din *Criticaștri, autorași și cărțulii* se degajă o justificată îngrijorare în ce privește „lipsa creației literar – artistice” din paginile publicațiilor de cultură”, înlocuite cu „prezentări de cărți”, multe reviste alunecând spre derizoriu,

datorită mulțimii acestora, a lipsei de discernământ a editorilor, a „criticaștrilor de duzină”, „ editurilor obscure, a inflației de... eseiști”.

Denigrez, deci exist este dominat de un acut sentiment al „înstrăinării, al desolidarizării, al destrămărilor de tot felul”, generat de procesul general de denigrare practicat de frustrații de dinainte de 1989.

Începe, astfel, „spectacolul submediocru al reconsiderării valorilor cultural-naționale, avându-l perpetuu în atenție pe inegalabilul nostru Eminescu, poate pentru a ilustra celebru-i vers: „Neputând să te ajungă, crezi c-or vrea să te admire?”

Demitizarea o practică „lupii tineri în cârdășie cu hienele bătrâne [...] care își publicaseră de-a lungul vieții două-trei volumașe de doi bani [...], organizați în haite [...], cu publicații proprii”, toți sprijiniți – nu de puține ori – de un... Patapievici – profitor..., am adăuga; Denigratorii „se ocupă” de toate generațiile, iar, în timp, efectele vor fi „dezastruoase” datorită obscenității, vulgarității, prostiei și solidarității dintre ei.

Un amplu eseu este dedicat apostolului Pavel, pe care autorul îl consideră „un intrus printre apostoli”, fiindcă, la început, era un „înverșunat adversar al creștinismului”, pentru ca apoi să treacă „de la înverșunare și ură la smerenie...”, chiar dacă era „un filosof și om cu o cultură solidă”, având „certe calități de orator în vorbire și de povestitor în scrieri”.

Autorul consideră – nu întâmplător – „«cazul Saul», un fenomen”, întrucât evreii din oraș aflând despre convertirea lui „erau pregătiți să-l omoare”. Viața lui Pavel este pândită de „primejdii de tot soiul”, dar scăpând de fiecare dată datorită intervenției Domnului”. În ciuda faptului că ceilalți apostoli „l-au considerat intrus”, „Sfânta Scriptură îi asigură un loc aparte”.

Celelalte eseuri dezvăluie nedreptățile făcute lui G.Călinescu, romancierului Mihai Sin, marelui Eminescu, prin

„publicarea ultimelor (?) scrisori dintre Eminescu și Veronica”, optica precum că „moartea lui Socrate” este „un asasinat politic”.

Un acut simț civic întâlnim în eseul *Postbelic – postdecembrist...*, autorul surprinzând, argumentat, relele intenții ale „haitei mercenar-demolatoare”, care pune la index „tot ce depășește puterea lor de percepție și înțelegere” și se miră sincer că Alex. Ștefănescu se referă doar la 250 de cărți proaste apărute după... 1989.

Un scriitor mare, dublat de un mare jurnalist și un exigent critic literar este domnul Dumitru Hurubă!

Despre caracterul umoristic al scrierilor lui Dumitru Hurubă au scris: Radu Ciobanu, *Blânde ironii* și Dorin Muraru, *Rezervația umorului*.

De altfel, pentru volumul de proză scurtă satirico-umoristică *Rezervația de zăpăciți*, scriitorul a primit Premiul pentru cea mai bună carte de umor a anului 1995 la Festivalul de umor „Ion Cănăvoiu” de la Târgu Jiu, președintele juriului fiind actorul Radu Beligan.

Virgil Ioviță, *Cu bușile înainte, marș!*

Volumul domnului Virgil Ioviță a apărut în anul 2007, la Editura Amurg sentimental din București și este subintitulat „proză scurtă”.

Despre aceste povestiri și autor vorbește Ion Machidon, directorul editurii și scriitor, apreciind „un condei cu vaste orizonturi de analiză”, „un prozator de talent, care nu-și va dezamăgi cititorii”, „om care știe să-și însușească arta scrisului...”

Dintre cele șase povestiri, patru îl au personaj principal pe „revoluționarul Goleșie” din Râvnița, supranumit „sforaru” și „plopistu”, a cărui frază – îndreptățită în zilele noastre – sună astfel: „nici nu-mi pasă, bani să iasă!”

Ironic, cu un pronunțat simț al umorului, autorul ne povestește, în structura narativă *Goleșie se cere la război*, „cum a revoluționat el – ca sforar sau plopist – tehnica curățirii plopilor de crengi” și cum a ajuns dizident, fiind persecutat pentru intenția de a înființa Societatea Umanitară a Trăgătorilor pe Sfoară.

Consecința? A ajuns „comandant suprem local”, instalând în plopul din fața primăriei Frontul Salvării Neamului Comunal, fapt ce a condus la învingerea teroriștilor locali, pe „râvniteni”, nutrind speranța „să tragă pe sfoară și alte soiuri de teroriști”.

Călătoria în Halasca a lui Goleșie are loc la invitația prietenului său „buturogar Rumeguș”, care a ajuns „putred de bogat”. Este un bun prilej pentru autor de a surprinde, cu arma ironiei necruțătoare, amintirile eroului de când era sergent. El a hotărât că de țânțarii-teroriști „numai izmenele ne mai scapă”. Aflăm – nu fără umor – cum a fost avansat „comandant al plutonului de cercetare în pustiu”, făcând din cercetare „un mijloc de observare și iscodire eficient”. Sau de ce „opinca e salvarea” numai dacă este încălțată „cu vârfurile înapoi, pentru a-i prosti pe urmăritori”, încât „comanda venită de sus sună:

„Cu bușile înainte, marș!” și, astfel, „nimeni nu i-a atacat pe timpul misiunilor”...

În timp ce-și amintea toate acestea, după ce, în autobuz, „creierul i-a fost făcut harcea-parcea de manele”, Goleșie ajunge în Halasca. Sosit la „mușuroiul” lui Rumeguș, el a găsit-o doar pe soția acestuia, care i s-a plâns că „De când [...] a devenit patron [...], vântură banii cu lopata [...] și nu s-a mai trezit din beție”... Pentru a obține curent electric, soțul ei „folosește energia vântului [...] și pe-aia a soarelui”. Soția lui Rumeguș îi spune cum poate ajunge la Gura Râului. În drum, acesta a citit afișele care îi anunțau sosirea „viteazului Goleșie, distins în război cu Medalia de aur”.

Paznicul cu „două facultăți – Institutul de Hâră și Filosofia” – îl îndrumă spre Gura Nădragului, Gura Meteului, Măgura Arsă, Măgura Frasinului..., după ce îl controlează „conform regulementului...”

În drum, oamenii îi înjură pe cei care le-au dat pământul, iar când ajunge la cioban, acesta i se adresează pe nume, având „afișul la stână”. Despre Rumeguș, ciobanul îi spune că „de-abia îi ajunge un caș de cinci chile pe-o măsea”, Plecând mai departe, Goleșie vede cum „se profilează pe cer cele cinci coșuri ale unei centrale atomoelectrice și [...] aerostatul lui Rumeguș”.

Între timp, a explodat centrala, iar Goleșie a dispărut „într-un puț de beton”. El aude o convorbire telefonică între prefectul Hărmălaie și primul ministru, căruia îi raportează că „Operațiunea lep.200” a fost îndeplinită, iar „iepurile a fost capturat”. Eliberat, „bravul sergent” îl vizitează pe omul de afaceri care „a concesionat terenurile cu buturugi rămase de la fostele păduri”, aluzie la jaful produs prin tăierea iresponsabilă a mii de kilometri pătrați de păduri.

Cei doi, Rumeguș și sergentul, evocă întâmplări comune – ei fiind acum pe aerostatul cu care a fost salvat Goleșie. Rumeguș, bând mult, a adormit, iar Goleșie se gândește ce îi va spune a doua zi...

Din povestirea *Goleșie a ajuns în rai*, aflăm, în același stil savuros, cum „hornaristul” se îndreaptă spre Casa de cultură, la întâlnirea cu candidații. Înăuntru, „un zid de fum [...], de nu-l poți sparge nici cu toporul”, deși, în opinia lui Goleșie, „fumul trebuie să se înalțe lin, fără zgomot și scântei”.

Aflând despre cum vor face candidații cinste, „nu numai cu cântecele, dar și cu minciunele”, „toată suflarea din Râvnița” a venit la întâlnire.

Candidații au nume „haioase”, precum Țambal, Cobză, Tobă, Nai și se întrec în promisiuni: „vom construi spital nou-nouț, [...] pe roți dințate” – promite Țambal „reprezentantul spirtașilor”. Cobză propune „să plantăm grabnic cuișoare în toate punctele unde moțăim”, „să înlocuim arcurile de la fotolii [...] cu niște cuie”. Primarul Nai, „reprezentantul ranchiulangiilor”, promite să apere statuia împăratului, de la care se obține „mătreața naturală” pentru export.

Goleșie ajunge la concluzia că „numai dacă intri într-un partid” poți rezolva orice problemă, dar să fie „un partid al bunăstării [...], al raiului creștin-democrat”. Din discuțiile cu soția conchide: „nici în ruptul capului nu mi-am închipuit că raiul este așa de aproape”.

Umorul sănătos se realizează prin structuri precum: „sforar din moși-strămoși”, „în vârful lui foarte bine”, „am făcut-o turlă”, „i-au tras pe tirani pe sfoară”, „amărât țapinar, actual prosper buturugar”, „cercetare în pustiu„, „izmenindu-ne”, „harcea-parcea”, „a nu-i ajunge cu prăjina la nas”, „cioburile de sticlă [...], sistem de alarmare propriu”, „Institutul de Hâră”, „cuie-n talpă”, „cu forța nu mă las împroprietărit”, „printre tufe [...], jilțuri aurite”, „gogoși francofone”, „afișul în stână”, „dispăru într-un puț de beton, rămas de la irigațiile de pe vremuri”, „îl prinde cu harponul de cravată”, „week-end [...], o născocire a satanei” etc.

O altă sursă de umor o constituie comicul de situații, dar și cel de limbaj.

Povestirile *După patruzeci de ani* și *Trepte întunecate* dezvăluie, pe „alt ton”, serios și grav, două drame umane, în antinomie cu celelalte povestiri.

Virgil Ioviță – colonel – a valorificat în povestirile sale aspecte din viața cazonă, transfigurându-le artistic, prin harul său de narator omniscient și omniprezent.

Radu Igna, *Valea proscrișilor*

Radu Igna s-a născut la 6 noiembrie 1934, în Glodinești, județul Hunedoara și este absolvent al Facultății de Filologie a Universității din București. Este membru al U.S.R.

Deși „scriitorul hațegan” și-a scris cărțile de-a lungul anilor și debutează cu proză scurtă la revista „Orizont” din Timișoara încă din 1986, acestea au apărut după „evenimentele” din 1989.

Scriitorul Radu Igna a debutat cu volumul *Cum să vă spun* în revista „Orizont” și a publicat primele două volume – *Armonia snack-bar* și romanul *Vâltoarea* – la Editura Corvin din Deva, în anii 2000 și 2001, romanul *Valea proscrișilor* la Editura Călăuza din Deva, în 2004, *Cultură și civilizație – Note de călătorie* la Editura Signata din Timișoara, în 2002, miniromanul *Nimic deosebit în timpul serviciului meu,* la Editura Modus P.H. din Reșița, în 2003, *Lazăr nu mai vine, Condamnat* (2009)*, Istanbul, un oraș pe două continente* (2011) etc.

A obținut premii importante: Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Sibiu (2004), Premiul „Opera Omnia”, Premiul revistei „Discobol”, Diploma de Onoare a Consiliului Județean Hunedoara (2010), Diploma de „Cetățean de onoare” al orașului Hațeg.

Referințe critice privind opera lui Radu Igna au apărut în revistele „Orizont”, „Opinii culturale”, „Arhipelag”, „Provincia Corvina”, „Vatra”, „Sinteze prahovene”, „Ardealul literar”, „Origini” (S.U.A.), „Reflex”, „Euphorion”, „Discobolul”, „Semne”, „Vox libri” etc.

Romanul ***Valea proscrișilor***, cu titlul inițial *Puntea* a fost scris în 1970, rescris în 2003 și publicat la Editura Călăuza din Deva, în 2004.

Valeriu Bârgău apreciază că *Valea Proscrișilor* „e o hală în care ecoul personajelor se amestecă într-un iureș de

obsedant deceniu cu iureșul sălbatic al naturii, al caracterelor exemplare".

Conceput în 34 de capitole, notate doar numeric, romanul își derulează acțiunea pe un singur plan, încadrându-se – din punct de vedere al prezentării cronologice a faptelor – romanului tradițional, dar „împrumutând" subiectivismul romanului modern, cu accent pe sondarea complexelor trăiri sufletești ale autorului – narator și personaj principal.

Lumea investigată este aceea a învățământului care întotdeauna a „deranjat" pe mai marii țării – ca și astăzi, dealtfel.

Acțiunea acestui incitant roman se petrece în Valea lui Vlad, cu relief și peisaje magnifice, dar mai puțin confortabile – ca să-l parafrazăm pe Gorun, directorul școlii. „Școală" e un fel de a zice, pentru că localul era cu totul impropriu, iar elevii aveau o foarte slabă frecvență. Clădirea așa-zisei școli era un adevărat „labirint școlar". La „centru" se aflau bucătăria, o cameră a bucătăriei, alta în care s-a instalat familia Artimon, cancelaria – locuință a directorului – o sală mare, clasa a IV-a, de unde se ridicau cataloagele. Clasa a V-a funcționa în sala de nașteri, la dispensar. Peste punte, era școala veche, construită pe vremea lui Spiru Haret. Grădinița își desfășura cursurile la căminul cultural, iar sus, pe Cârnu, se mai aflau două săli de clasă prin casele sătenilor.

„Începuturile" profesoratului, pentru profesorul de istorie, Cristian Ștefănescu, crescut la oraș, într-un oarecare confort, au fost greu de suportat nu numai datorită condițiilor vitrege în care își desfășura apostolatul, cât, mai cu seamă, din cauza proletcultismului exacerbat „călărind" învățământul, în special, a suspiciunilor de tot felul, a birocrației exagerate, a delatorilor, a acelui „activist, un ins iscoditor și posac", numit „stârv" de către învățătorul Aron, fiu nelegitim al unui profesor universitar.

Eroul romanului este singurul profesor calificat, alături de pensionarul Artimon, unchiul directorului, și se adaptează

relativ greu la nivelul scăzut de cunoștințe al elevilor, încercând să-i noteze cu obiectivitate. De aceea, este acuzat că nu știe să „se coboară” la nivelul elevilor.

Paralel cu viața școlară, eroul se confesează, retrospectiv – încă un element modern – în privința familiei. Tatăl, director al unei uzine, a fost în detenție mulți ani, fără un anume motiv; la eliberarea lui, fiul era în prima clasă de liceu, evitat de colegi, care știau că tatăl său era „condamnat politic”. Reabilitat, acesta a fost numit inginer, șef de secție, la aceeași uzină de unde plecase.

Printre intelectualii satului se număra și doctorița, cu care proaspătul profesor s-a împrietenit, devenind intimi până la plecarea acesteia.

„Punctul forte” al acestui sat uitat de lume era „podul”, unde se adunau, în principal, bărbații la sosirea autobuzului, podul de lemn din inima satului, unde se află totul...

Peisajul uman este populat de inși reprezentând toate categoriile sociale: directorul Gorun, secretarul B.O.B., primarul, profesorul multifuncțional etc.

În viziunea directorului școlii, profesorul de istorie „e ăla nou. Are și mașină”, fapt ce-i asigură o poziție aparte.

Viața personajului-narator este o permanentă motivație satirico-ironică. Acesta, „venit de la centru”, se complace într-un proces de degradare, într-o existență mediocră (consumul de alcool), dar, după un an, abandonează postul, dezamăgit de „răsturnările de valori”...

Reprezentantul puterii locale are un nume predestinat, Scoarță.

Cristian locuia în gazdă la „Măriuța”, amanta bețivului Tirea, care, până când s-a întors el din război, s-a căsătorit cu Ion, prietenul cel mai bun al lui. Tirea nu o putea uita și – de câte ori lipsea Ion – venea la ea.

Deși sigur pe „competența” lui de profesor, Cristian constata cu regret că „foarte puțin fusese reținut din ceea ce expusese cu o zi în urmă” elevilor săi. De fapt, a ajuns la

concluzia că „fenomenul era general" și, ca urmare, a încercat să facă vizite la domiciliul elevilor, dar părinții sau bunicii acestora – ignoranți cum erau – nu cooperau.

Disperat, tânărul profesor își găsește refugiu în băutură, la început, dar apoi a învins rațiunea. Între timp, colegul de „muzică-limbi străine și agricultură" a „fost promovat" la județ, într-un „post de răspundere" foarte bine remunerat.

Până la urmă, sprijinit de Vlad Gernemiza, Cristian Ștefănescu a reușit să închirieze casa judecătorului, pentru care plătea doar impozitul, fapt ce îi descumpănește pe Scoarță și pe administratorul școlii.

La nunta fratelui „secretarului de la Sfat", Cristian a cunoscut-o pe Cumbrie, care i-a devenit bună prietenă în timpul cât a stat în acel sat.

Îmbolnăvindu-se grav Gorun, directorul școlii, a fost numit Cristian în locul lui, în cea mai grea perioadă , când se construia localul pentru noua școală, prilej de a nu-și putea consuma concediul, fiind obligat să stea tot timpul pe șantier.

Moartea directorului este asociată cu o natură pe măsură: „un cer negru și greu [...], valuri valuri de ape mocirloase"...

Pentru Cristian au urmat cele mai „pline" zile: pe lângă ore, avea „sarcina" construirii noului local de școală. Aprovizionarea cu materialele necesare construcției o făcea chiar și cu mașina lui, de la depozitul din Deleni.

Compensația venea de la noua „primăvară, cu energii noi, cu [...] pomi înfloriți, cu livezile de pruni", care „revărsau perdele albe de inflorescențe", de la pădurile care se „îmbrăcaseră în verde strălucitor", căci, altfel, se lupta zadarnic „cu morile de vânt".

Vacanța mare, eroul și-a petrecut-o „la locul de muncă, în urma argumentelor [...] inspectorului Pena", răspunzând „personal de terminarea lucrării", pe baza unui „plan de activitate cu termene precise". I-au fost suplimentate fondurile

de la buget. Cea mai devotată colaboratoare a sa era bucătăreasa Katy, care pregătea prânzul pentru meseriași.

La începutul lui august, era „cu lucrările în grafic”. A avut parte doar de trei zile de concediu, petrecute la părinți, în orașul natal.

În oraș, aceleași „rafturi goale și cozi gălăgioase”, „nechezol”... Tatăl său îl sfătuiește să-și ducă „sarcinile la bun sfârșit”, pentru a le arăta tuturor cât de capabil este. Mama, în schimb, i-a promis că se va interesa de o slujbă pentru el, ca să vină acasă.

Când a ajuns în sat, meșterii terminaseră fațada școlii, dar nu mai aveau ciment, iar „holoangării” nu veneau la lucru. A reușit să rezolve totul, până la 1 septembrie.

În oraș, fiind să aprovizioneze școala cu „cartoane, hârtie colorată, pioneze, acuarele, rechizite de birou [...], planșe, mulaje, substanțe pentru experiențe la chimie”, l-a întâlnit pe Aron, care l-a invitat la o cafea.

La 1 septembrie, s-au întors cu toții din concediu, au aranjat cât mai frumos sălile de clasă.

„În ziua premergătoare deschiderii noului an de învățământ”, s-au ocupat de „partea culturală și administrativă”. Totul i se „părea perfect” lui Cristian. A trecut, apoi, prin cimitir, raportându-i lui Gorun că a terminat construcția...

La deschiderea cursurilor, surpriza: „Tovarășul Coțolan Trandafir este un cadru cu un larg orizont politic și profesional, ridicat de aici [...], student în ultimul an de facultate [...]. Tovarășe *director*, [...] succes!” a comunicat „tovarășul de la județ”.

Cristian s-a trezit, din nou, la cimitir, pentru a-i spune adio lui Gorun.

„Într-un timp record” și-a adunat lucrurile, l-a urcat pe Rex pe bancheta din față și a gonit „cu optzeci la oră din Valea ce rosese [...] la temelia lui, un an întreg, zi de zi, ceas de ceas”.

Romanul este scris într-un stil ironic, autorul reușind să realizeze – cu ochi sigur – caracterele. Astfel, Tirea era

„îndrăgostitul exemplar, gata de harţă”, iar profesorul „avansat” era „lung şi deşirat, în costum negru, exagerat de larg pentru trupul lui slăbănog [...], părul lung, pieptănat peste cap, strălucea, fiind dat din belşug cu briantină”.

Inspectorii: „şeful, gras, cu mustaţă şi ochelari, pe care-i tot apăsa ca să privească pe deasupra lor când ceva i se părea neclar: tovarăşul Pena Andronic”; cel tânăr, Nemeş, foloseşte „o tonalitate dubitativă”, dar fermă: „ia să-i fi atins la buzunar, să simtă că în ţara asta sunt legi, nu facem de capul nostru...” El „vrea să mulţumească organelor locale, organizaţiei de partid [...] pentru darul minunat făcut copiilor, generaţia de aur a ţării”.

Autorul foloseşte şi autocaracterizarea, în cazul profesorului de muzică-limbi străine şi-agricultură: „sunt nativ localnic de aici, de pe vale, niciodată nu am lipsit din satul mei mai mult de o lună, că la armată nu m-au luat, iar liceul l-am făcut la fără frecvenţă şi acum fac facultatea tot la fără frecvenţă [...], voi fi primul intelectual cu diplomă de aici [...], exceptând copiii domnului Gernemiza...”

„Scoarţă scăpase [...] de surâsul lui prostit şi întinse mâinile pentru a fi strânse de oaspete” sau „eu am atras atenţia, dar nu s-a ţinut cont”... „Scoarţă mulţumea pentru apreciere şi-l asigura pe noul venit de tot sprijinul organului local din rândul căruia va face şi el parte...”

Sau: „cuvintele mult uzate despre sarcini şi marile ctitorii, directive şi cuvântări, planuri, toate pentru fericirea generaţiei viitoare, care [...] va desăvârşi societatea multilateral-dezvoltată”...

Nu lipsesc nici pasajele lirice, menite să imortalizeze frumuseţea şi măreţia naturii: „Luna, ascuţită ca o emblemă musulmană, priveghea Valea”. „Ziua era pe sfârşite, soarele sta sprijinit într-un vârf de deal, aerul rece, parfumat”. „Peste o oră, cenuşa nopţii va învălui protector Valea”. „Undeva, mai jos, Limpejoara vuia homeric”. „Cerneau ploile de toamnă, o ploaie măruntă, deasă”. „Noiembrie aruncase peste Vale o pânză opac-

aurie. Fumurile groase din hornuri luptau să o alunge". „Strălucea soarele exagerat de puternic deasupra craterului care adăpostește satul".„Umbrele pădurii dosnice împreunau peste Limpejoara secată de arșița verii, încât [...] noroiul uscat era cenușiu și negru". „Sta să cadă cerul peste Valea lui Vlad".

Romanul este și un roman de dragoste, scriitorul reconstituind artistic câteva etape „fierbinți" din existența erotică a eroului. Aflăm, astfel, despre sentimentele lui Cristian față de domnișoara Sandu-Fenela, care, din orașul natal fiind, îi era „de multe ori parteneră în scurte întâlniri intime" sau față de doctorița satului: „Asta ar mai trebui [...] să mă îndrăgostesc de această domnișoară doctor [...] super experimentată...", „am îmbrățișat-o..."

Legătură mai durabilă s-a stabilit între Cristian și tânăra Cumbrie, tumultoasă, geloasă, dar și tandră: „s-a cuibărit la pieptul meu și am rămas astfel până târziu, când a apărut luna" sau: „Cambrie era în culmea fericirii de când nu mai vedea picior de femeie pe ulițele satului"... sau: „s-a dezlănțuit ca viitura".

Radu Igna are „stofă" de prozator, operează magistral cu amănuntul – cerință de prim ordin pentru un discurs epic reușit –, cultivă, pe lângă portretul fizic și moral, introspecția și ironia. Nu rareori inserează în discursul narativ hiperbola și simbolul, recurge la planul oniric pentru a crea o atmosferă credibilă, convingătoare.

Personaj-narator, scriitorul reușește să transfigureze artistic o realitate care devine viabilă.

Dumitru Hurubă apreciază că „Narațiunea la Radu Igna curge domol sau alert, condiționată inteligent [...]".

„Marele conflict al romanului [...] este pregătit insesizabil pentru finalul scrierii", când „director devine [...] Coțolan Trandafir"...

Marcel Lapteş, Culegerea folclorică: *Vino, dor, lângă izvor!*

Autor al mai multor volume: *nouă piese de teatru* (1984), *Eseuri de etnografie şi folclor* (2004), antologia *Lumina din cuvinte* (2007), coautor al volumelor *Ţara Haţegului - dimensiuni sentimentale* (2001) şi *Vechi biserici din lemn din judeţul Hunedoara* (2006), profesorul şi etnograful Marcel Lapteş a scos la lumină un nou volum de folclor literar din judeţul Hunedoara, la Editura Corvin, Deva, 2009.

Cunoscând în profunzime poezia populară orală, Marcel Lapteş ştie că aceasta conține un limbaj complex şi subtil, esenţializat, diferit de limbajul colocvial curent. Cântecele, strigăturile şi incantaţiile populare hunedorene au o lume a lor, lumea poeziei cu referenţi în conceptele fundamentale şi în sistemul de valori, nu în realitatea imediată.

Poezia populară hunedoreană, prin selecţia pe care o operează autorul în sintaxa enunţurilor, prin motive şi semantica elementelor de vocabular, prin înţelesuri şi subînţelesuri, mesaje nu numai clare, ci şi ambugui, este profund lirică, un lirism „energetic, pornit dintr-o viziune dinamică” pe care 1-a remarcat şi Ovid Densusianu.

Volumul antologic conţine, preponderent, poezie de dragoste, având ca motiv general dorul. Ca dovadă, numeroase poezii conţin cuvântul „dor” chiar în titlu, aproximativ 20: *La fântâna dorului, Dorul, Vine dorul badiului, Cine n-are niciun dor, De-ar fi doru' vânzător* etc.

În multe poezii dorul este personificat: *„Dorul iese* şi *mă-ntreabă:„–* Ce-ai pierdut, mândruţo dragă?”; *„Du-te,* dor, şi iar te-ntoarce"; „Du-te, *dor,* până la nor/ Ca o pasăre în zbor”; Numai *dorul* meu pribeag/ Te-*aşteaptă,* bădiţă,-n prag”; „Bade, *dorul* de la tine/ Peste multe dealuri *vine”;* „Vine *dorul* badiului/ Pe aripa vântului”; *„... doru-i* mare câne...”; „Niciun *dor* nu *vine* iute/ Ca *dorul* de peste munte”.

Ca dominantă, dorul apare frecvent în poezia de dragoste, îmbrăcând haina monologului despre eul liric, despre persoana iubită, despre altul sau altceva. În poezia de cătănie, dorul are ca obiect pe părinţi, de preferinţă pe mama: *Dor de mamă:* „Plânge-mă, mamă, cu *dor,/* Că ţi-am fost dulce fecior [...]/ Şi mi-e *dor,* maică, mi-e *dor/ De* cel codru frăţior,/ Şi de plug şi de ogor [...]*/ Doru* mi-i să merg acasă [...],/ Jele mi-i de măicuţa...”

Dorul de mamă este convingător exprimat în invocaţia impresionantă a fetei care-şi părăseşte casa pentru a-şi urma soţul: „Mă duc, mamă, de la tine./ *Doru*' meu aici rămâne/ Să-l iei, mamă, să-l pui bine,/ Să-l sădeşti lângă fereastră,/ Să-ţi intre mirosu-n casă”.

„Dorul” apare, însă, şi în blestemele de dragoste: „Du-te, batic, ducă-te/ *Doru* meu ajungă-te [...]/ Numa' la masă mâncând,/ Să scapi lingura în blid/ Şi pita de pe cuţit...” sau „Cine m-a dat *dorului*/ Aibă casa cucului/ Şi hodina vântului”; „Ajungă-te, mândro,-ajungă/ *Dorul* meu şi-o boală lungă,/ Ajungă-te *dor* şi drag/ Ca aţa băgată-n ac”.

Cuvânt intraductibil în alte limbi, „dorul” apare într-o suită de expresii poetice, exprimând o varietate de stări sufleteşti (atât în monolog, cât şi în dialog): „pusei *doru* căpătâi”, „la fântâna *dorului*”, „*dorul* [...] pribeag”, „rămas-am eu cu *dor*”, „să te ţuc cu mare *dor*”, „nu i-aş duce-atâta *dor*”, „prins-o *doru*' rădăcină”, „mult *dor* duc”, „*doru*-i mare câne”, „cu *dor* ne legănam”, „de *doru*' ce bolesc”, „se leagă *doru*' de el”, „nu mă pot scula de *dor*”, „*dor* împrăştiat”, „m-ajunge *dor*”, „îmi vine *dor* să plec”, „mi-i *dor* şi drag”, „mi-i *dor* şi sete”, „şi-o trimis badea de *dor*”, „duce-m-aş cu *dor*...”, „să mor [...] pe braţele cui mi-e *dor*”, „scoate inima din *dor*” etc.

Se obţine, astfel, conotaţia, chiar în poezia populară, bază şi izvor de inspiraţie pentru literatura cultă, prin plasarea cuvântului (în cazul nostru „dor”) în cele mai şocante asociaţii de cuvinte.

Impresionantă este poezia *Bate vântul de la badea,* prin care poetul anonim exprimă efectul devastator al dorului,

puterea lui asupra persoanei iubite. O prezentăm integral nu numai pentru frumuseţea ei, ci, mai cu seamă, pentru puterea de sugestie a intensităţii trăirilor: „Bate vântul livadea,/ Vine *dor* de la badea./ Bade, *dorul de la tine/ Peste multe dealuri vine/ Şi* opreşte *drept la mine./* Aşa *vine* de *cu foc/ Ca mă ţine-n drum pe loc*,/ Şi-aşa *vine* de *fierbinte/ Că* la inimă *m-aprinde./ Ti-am* spus, bade-bădişor,/ Nu-mi trimite-atâta *dor*/ Trimite-mi mai puţintel/ Şi vino şi tu cu el”.

Este meritul lui Marcel Lapteş de a fi selectat cele mai izbutite poezii de dragoste specifice acestei bogate zone folclorice a ţării noastre, poezii care filtrează o anume realitate prin complexe, profunde trăiri sufleteşti.

Mai recent, Marcel Lapteș a editat volumul *Timpul și sărbătorile țăranului român*, despre care Cornelia Burghelea spune, în prefață, că „este o carte remarcabilă despre cultura tradițională în spațiul hunedorean, care, în ciuda unei scriituri curgătoare, plăcute, a unui verb inspirat și a unei fraze armonioase, ca de roman, se distanțează de eseul etnologic [...], printr-un material documentar fotografic remarcabil”.

Iv Martinovici, *Întoarcerea la Nausica*

Stabilit la Hunedoara, cu familia, din 1942, Iv Martinovici onorează catedra de limba și literatura română între anii 1948 și 1955.

A ocupat mai multe funcții: profesor de limba și literatura română și franceză, consilier juridic la ICSH, apoi la CSH, membru al comitetului CPUN, secretar al Ligii luptătorilor din decembrie 1989.

A debutat în literatură ca elev, în 1942, în „Gazeta Transilvaniei" din Brașov.

În 1964, a debutat editorial cu traducerea volumului de poeme *Grădinarul* de R.Tagore. În același an, devine membru al U.S.R.

Este redactor al revistei „Observator" din München (1990), director al revistei „Cariatide" din Hunedoara (1990 – 1991), redactor responsabil al revistei „Arhipelag" (din 1998).

A publicat poezii în Rusia, Iugoslavia, Cehoslovacia, Gruzia, Bulgaria, Germania. I-au apărut nouă volume de poezii – două premiate de U.S.R. –, trei cărți de proză și cinci cărți de traduceri din limbile indiană, chineză, franceză.

A obținut Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov pentru volumele de poezii *Ochii și ploile* și *Euridice*, precum și Premiul revistei „Observator" din München pentru întreaga creație literară (1996).

A colaborat la „România literară", „Steaua", „Tribuna", „Orizont", „Astra", „Ritmuri hunedorene", „Cariatide", „Arhipelag", „Oglinda" etc.

Volume publicate: poezii: *Cercul de aur, Ca să fii stea, Ochii și ploile, Euridice, Întoarcerea la Nausica, Eterna auroră, Spre Delfi, Eupalinos, Avatar;* proză: *Pe sub arcada porții negre, Am lăsat graurii să zboare, Albastrul Flamingo* și *Antologie de lirică românească modernă*.

A tradus din Tagore, Atmatov, A.Saint-Exupery, din Qu Yuan, Pierre Reverdy.

Aprecieri asupra lui Iv Martinovici au făcut: Constanța Buzea, N.Chirică, Radu Ciobanu, Dan Grigorescu, Cornel Regman, Al.Piru, Marian Popa etc.

În paralel, a desfășurat o prodigioasă activitate literară, fiind membru al Uniunii Scriitorilor. A condus mai multe reviste în țară, iar la München, a fost directorul revistei „Observator” (1990).

Poezii i-au apărut lui Iv Martinovici nu numai în țară, ci și în Iugoslavia, Rusia, Gruzia, Germania, Bulgaria. Pe lângă numeroase volume de poezie, a scris trei cărți de proză și cinci volume de traducei din literatura indiană, chineză, franceză.

Radu Ciobanu îl percepe drept „un solitar”, „un perpetuu singuratic”, dar „cu o acută conștiință a propriei valori, iritantă pentru mediocrități”.

Cornel Regman aprecia, în revista „Astra”, nr.3/1977, volumul *Întoarcerea la Nausica* pentru „abolirea existenței mitice, ca și amintirea sau rechemarea unor paradisuri pierdute”, cum ar fi „raiul primordial al copilăriei”, „peisajele” cu „putere magic-enigmatice”.

Prima parte a volumului ***Întoarcerea la Nausica***, abordează, din multiple perspective, erotismul, după ce evocă „bunul pământ cu arome multiple”, „câmpia [...], landa [...]/ cu ierburi și maci”, „ploile repezi de vară”, „Casa Părintească”, „iele”, „parce”, „păduri bântuite de octombrie”, „frunze în mute spirale”.

Astfel, iubita este intuită după „semnul de aur” al pasului, după „silueta ca o flacără albastră”, după „ochii mari deschiși de zboruri discrete” *(Pe sideful frunții îmi gravez chipul)*, după „surâsul [...] de fecioară [...] abia descifrat”, după „vertebrele brațului [...] de zburătoare plăpândă” *(În lăuntricul foc...)*, după „superbul [...] trup de fecioară” *(Totul e dans din începuturi)*. Îndrăgostit, eroul liric îi cere: „Vino, să împărțim darul acesta/ Dacă pentru mine ai fost făcută”. Alteori, „cuvântul/ Rămânea mut”, „gesturi inițiatice pregătesc calea” norocoasei, iar ea îl așteaptă să-i cadă „ca umbra la picioare”,

pentru că făptura ei „se alcătuiește în frumuseți nepieritoare” și „în sărbătoare clipa se zămislește” la „apropierea” ei „fragilă fugară” de „Nefertiti”.

Iubita însăși aude numele iubitului șoptit de pământ, de aer, de apă și își purifică țesuturile în așteptarea celui „hărăzit”, fără vârstă, fără nume, dar pentru care „a fost făcută”– ca în mitologie.

Trecând „cu pași de regină”, ea îi „respiră aerul” cu „trup fericit de ursitoare, clepsidră” *(Respiri aerul meu).*

Valorificând mitul lui Laocoon, despre preotul lui Apolo, din Troia, sugrumat împreună cu fiii săi de șerpii trimiși de zeița Atena, drept pedeapsă că s-a opus introducerii calului troian în cetate, poetul surprinde, în partea a doua a volumului, ipostaze ale suferinței umane, pornind de la tragedia generată de cutremurul din 4 martie 1977.

Ciclul *Laocoon* debutează cu *Moartea lui Orfeu,* dedicată poetului A. E. Baconsky, în „zbor căzut” și continuă cu alte poezii dedicate victimelor acestui cutremur: *Moartea fecioarelor* „ca două semne de mirare sfântă”, „nebănuite fântâni”, „nestemate licori, parfumuri/ râvnite de zei”, „două minuni” din care nu au mai rămas decât „două mirări de gheață, două zboruri/ de gheață albe, plutind pe ceruri căzute”. Fiorul dramatic al morții planează asupra unor destine frânte.

În acest context de coșmar, poetul se autodefinește: „sunt omul-spaimă [...],/ fără vârstă încolțit de câini [...], de urlet [...]/ sunt smuls, fragmentat între/ canceros prolific [...]/ suspendat între două, între nouăzeci și nouă/ de hăuri [...]/ un ospăț oferit vuietoarelor...”

Atmosfera apocaliptică este intens „refăcută”: „zodia a orbit, ochiul timpului/ albastru se întunecă și simt vântoasele [...]/ pleoapa s-a veștejit”, „roșul buzelor curge prelung”, „lunga, ireversibila prăbușire”. „Absența încet/ te cuprinde”, „frumoasele cicatrice au rămas ca două roze”, „silueta de-a clipă”, „steaua pe care mă aflu e bântuită de marile vânturi”,

generând „coșmar”, „dementă amăgire” și îndemnul „salvează-te...”

Chiar titlurile poeziilor au tentă dramatică, precum *Coșmar, Strigoi, Strigăt perpetuu între două guri* etc., iar structurile poetice întrețin această atmosferă: „abisul [...]”, „oarbele mâini”, „țărm contorsionat”, „În zadar, totul e în/ zadar”, „azur neregenerat”.

Speranța, însă, „moare ultima”. De aceea, poate, din ultimele poezii se prefigurează, simbolic, optimismul atât de necesar „supraviețuirii”: „izvoarele se înmulțesc”, „un soare enorm”, „o cale superbă”, „nu mă dau învins”, „va fi o zi în care vom redeveni arbori, păsări înțelepte, roci [...],/ vom reface drumul...”, „născânde stele/ se vestesc la capăt larg de drum”.

Iv Martinovici reușește – așa cum și-a propus – ca mănunchiul acesta de versuri simbolice să fie o „posibilă și necesară revenire la limba poeziei”.

Iv Martinovici „și-a construit universul propriu, cu migală, în timp și cu puterile neajutate decât de harul ce i s-a hărăzit și de cultura de care s-a învrednicit...” precizează Radu Ciobanu.

Maria Miertoiu, *Poeme-crochiuri*

Lirica feminină hunedoreană se îmbogățește cu volumul inspirat/ modest intitulat ***Poeme-crochiuri*** al artistei plastice, profesor, poet, Maria Miertoiu, apărut la editura Karina din Deva, în 2013.

În timp ce clasicii și romanticii pendulează între constrângerea naturii și pasionalitate, modernii, începând cu Edgar Poe, consideră că viața oferă un spectacol având ca „izvor global de delicii” senzațiile de forme, de sunete, de miresme și sentimente, pentru a atinge intangibila Frumusețe. Ei urmăresc să restituie artei noblețea aristotelică a plăcerii prin asociere cu pictura și muzica, ridicând tensiunea sufletească la sublim.

Asemenea altor poeți moderni, întâlnim în poezia Mariei Miertoiu un anume acord al contrariilor, în care visul se disciplinează logic, misticitatea se întregește firesc de rigoare, intuiția merge în pas cu luciditatea de analiză, iar impulsul spontan îmbracă o haină glacială, împlicând sugestia și ambiguitatea.

Aidoma concepției despre poezie a lui Valery, la Maria Miertoiu „duioșia și tristețea, furia, teama sau nădejdea se amestecă în emoție poetică esențială”, pentru a dezvălui cunoașterea lucidă și analitică a vieții interioare. În același timp, poeta aspiră la un regim prozodic de libertate, într-un ritm de natură psihologică.

Volumul debutează cu poezia *Ninge...*, care, în ciuda titlului, nu este un pastel, ci o profundă meditație pe tema existenței. Poeta, folosind repetat apelativul „Ninge, Doamne”, invocă ardent divinitatea să-i fie sprijin în viață pentru „mintea”, „sufletul”, „albul iubirii, „copiii din lume”.

Ninsoarea divină este asociată cu „Nașterea Ta”, cu îngerii, cu harul dumnezeiesc, cu bucuria și inocența.

Forma adresată (vocative, verbe la imperativ, pronume la persoana a doua), permite poetei să pună în antiteză ipostaze ale eului liric: „m-*ai învins*”, „m-*ai doborât*”, ca „să *mă ridice*”.

Toate, prin puterea magică a albului generat de „ninsorile Tale" care – necondiționat – conduc „spre căi de lumină".

Al doilea poem, *Albul iubirii*, continuă invocarea divinității, pentru a „curge [...] albul iubirii" asupra eului liric aflat în derută între „marginea mea" și „necuprinsul Tău", în zborul pe care zarea nu-l încape.

Sunt enumerate complexele stări sufletești care-l domină și îl devorează, stări contradictorii adesea: „mă topesc", „deznădejdea", „vieți zbuciumate", „arde" – „să vibrăm", „lacrimi de dor".

Din *Somn*, se desprinde aceeași neliniște existențială, poeta recurgând la o suită de interogații retorice, pentru a dovedi că numai „Oglinda unei boli îți spune precis ce este somnul", căci noi „nu știm nimic".

Același ton grav, dublat, însă, de optimism, domină și poeme precum *Resuscitare, Altă zi, Plictiseală*, pentru ca în *Suferință* poeta să repete, la începutul fiecărui vers, verbul cu o dramatică încărcătură semantică „sufăr", enumerând și circumstanțele generatoare de suferință: „nerăbdare", „urât", „frumos", „în bucurie și tristețe", precum și atitudinea: „cu sadism". Concluzia accentuează dramatismul: „Sufăr și nu mă alin".

În *Mi-e sufletul...*, se conturează starea sufletească contradictorie: „aș striga – mi-e teamă", „patimi și zâmbete", „scâncesc – descopăr", „mângâie" – „tăcerea infinitului".

Realitate (Real – Penal) surprinde realitatea ca „un crematoriu citadin", subliniind „golul din școli", „dezamăgirile", „grotescul", „nebunia lumii", „aerul contaminat" nociv, în contrast cu „*Salonul refuzaților"* din Aiud, „refuzați" care trăiesc prin „iluminările ochilor", prin „lacrimile durerii", prin „voință", prin „dangătul credinței înăbușite", prin „geamătul neîncetat spre lumină". Aceasta, pentru că, deși „Neadormitul vrăjmaș le-a pus pecetea/ ca să ne ardă lacrima sfântă/ Ne urmează amintirea lor".

Două lumi grav agresate, dar cu idealuri total opuse!

Îndoieli (*Ochi viu*), incertitudine, nesiguranță, speranță (*O zi*), disperare (*Limita mea, Strigăt stins*) sunt alte dramatice ipostaze ale eului liric greu încercat, aflat „la răscruce...”

Inițiere luminează existența prin copilul care caută „liniștea orei astrale”, „liniștea lumii”, făcând „un joc de inițiere”...

Ca un fir roșu străbate magia divină, care planează asupra multor poeme. Astfel, din *Meditație* răzbat optimismul („mă agăț de astre” – repetat, „forez adânc”, „ofrandă mintea pe altarul sfânt”), speranța („Vino, Duh Sfânt”) conferite de această magie.

Altar valorifică elemente religioase, pentru a exprima ferm opțiunea „vreau”: „altar deschis spre cer”, „dragostea eternă”, „moarte a păcatului”, „-ai botezat”, „Lumină Divină”.

Lacrimi curg „pe obrazul lumii”, simbolizând, antitetic, „bucurie sau tristețe” și „nu” le „oprim”, pentru că „spală impresii și ochii orbi”.

Contrast pune în antinomie „verdele crud” și „simfonia cromatică la ceas de Înviere”, eul „neputincios/ La poalele Necuprinsului”.

Natura este în consonanță – cum altfel? – cu starea sufletească a eului liric: „Stau *împletită* cu zilele/ și cu zgomotele dimineții”, „vreau să rămân *în verdele* exuberant (optimism), dar „viața mă trage-n jos” (pesimism), sentimente ce se desprind din poemul *Zori*.

Primăvara unică surpinde „berzele”, „aceleași cuiburi”, felul cum „cresc prețuri” – repetat, „aceeași țară”, dar și „oameni răi”.

Un suflu optimist degajă *Hai-ku mine* (I și II): „renaștere”, „pulsații noi”, „regenerare”, „vindecare”, „reînviere”, „natura [...] nouă” etc.

Același tonus nou răzbate și din poemul *Hai cu... mine la Tine:* „mă ajuți”, „mă aștepți”, „mă mângâi”, „Chipul Tău e Lumina”.

Ultimele două poeme exprimă, din altă perspectivă, același optimism. *La aniversare* marchează frumoasa vârstă de aur a „copilului”, având ca sarcină de a deschide „căile Domnului”.

Ninsorile bucuriei invocă pe Domnul să ne uite pentru „ninsorile binelui, ale păcii și bucuriei”, să ne uite „la poarta cerului, în oceanul iubirii”, „în grădina luminii”, pe „drumul cunoașterii”, pentru ca, în ultimul vers, să-l invoce astfel: „Uită-te, Doamne, și nu ne lăsa!”, poeta exprimând deplina încredere în miracolul săvârșit în sacralitate.

Aspirând la muzicalitatea poeziei, la simboluri cromatice și la frenezia contopirii cu natura, folosind, în acest scop, toate procedeele de deștelenire a versului clasic, pictorul Maria Miertoiu a supus ritmul unei delicate acțiuni de dizlocare, promovându-l la starea de libertate. Poeta conferă versului „ținuta festivă a exprimării omenești”, cum ar spune Vladimir Streinu. Astfel, versul ei și-a anexat o bogăție de forme posibile, încorporând trăiri sufletești complexe, într-o formă stilistică reușită.

Poezia Mariei Miertoiu este o poezie a responsabilității civice, o poezie a durerii stăpânite, a chemării frenetice la viață, a rugăciunii, a încrederii nemărginite în Divinitate și în Viață, a comuniunii cu natura terestră și cosmică, un Imn închinat Vieții.

Poeta realizează o meditație matură, într-o viziune optimistă asupra Vieții, folosind Divinitatea ca simbol al Speranței. De aceea, ingenuitatea, tihna dispar în lupta feroce pentru existență, căutând drumul spre lumină și liniște, spre marile înălțimi ale sufletului.

Desenele, care însoțesc o parte dintre poeme, nu sunt „crochiuri”, ci dau măsura talentului pictorului.

Dănilă Moldovan, *Jurnalul cu parfum de Istanbul*

Jurnalul, ca depozitar al reflecțiilor personale asupra unor călătorii, evenimente și acțiuni, dobândește – de-a lungul timpului – valoare literară prin pregnanța personalității autorului, prin spiritul unic și – nu în ultimul rând – prin talentul autentic al autorului.

După opinia lui Emil Cioran, jurnalul creează autorului impresia de libertate, iar Eugen Simion apreciază în jurnale „sinceritatea față de sine însuși, obținută prin interiorizarea profundă și nețināND seama de barierele convenționale".

Jurnalul cu parfum de Istanbul a apărut în 2012, la Editura Argonaut din Cluj-Napoca și s-a născut din curiozitatea și din dorința autorului de a descoperi „misterele fostei capitale imperiale din care, aproape o jumătate de mileniu, sub o formă sau alta, ne-a fost influențat destinul neamului".

Înaintea plecării spre Istanbul, se impunea – în opinia autorului – cunoașterea „parfumului cu iz dâmbovițean al Bucureștiului". Este un bun prilej de a zăbovi trei zile în orașul lui Bucur, pentru a putea compara „tăriile parfumurilor celor două orașe puternic legate între ele prin coordonate istorice măsurate în veacuri".

Jurnalul lui Dănilă Moldovan este „rodul consemnării faptelor trăite în decursul a două șederi autumnale la Istanbul în anii 2006 și 2009", precum al câtorva zile ale „unei primăveri bosforice capricioase" ale anului 2011 și – am adăuga noi – rodul unei temeinice documentări privind istoria Imperiului Otoman și a noastră.

Autorul, după propriile mărturisiri, îmbină în mod fericit descrierea peisajului cu evocarea, meditația și cugetarea, îndemnându-l și convingându-l pe cititor să viziteze „capitala romano-bizantino-otomană", situată la „gura apelor în sărutare", (Bosforul, Cornul de Aur, Marea Marmara).

Partea întâi a *Jurnalului* readuce în realitate câteva zile din octombrie 2006 și din septembrie 2009, după escala din

București, petrecute în „orașul-simbol al lumii întregi”, „oraș bicontinental”.

Zilele lui octombrie 2006 (20 – 27 octombrie) s-au consumat dominate de sentimentul primului contact cu orașul miraculos și împrejurimile sale. Astfel, ajuns „la porțile Orientului”, călătorul admiră statuia lui Barbaros Hayrettin Pașa, Muzeul Marinei Militare, Piața Taksim, strada Independenței, pentru ca seara să trăiască emoțiile unui cutremur.

A doua zi, vizitează Galata Kulasi, Tacsim, liceul franco-turc Galatasaray Lisesi, vestitul Hotel Pera Palace, construit în 1892, menit să-i găzduiască pe pasagerii Orient-Expresului, Centrul Cultural Atatürk.

„Chemarea Bosforului a devenit irezistibilă” și, astfel, călătorul se îmbarcă pe vapor de lângă Moscheea Mare Imperială, pentru a admira „spectacolul [...] de o frumusețe aproape ireală”.

Sunt surprinse cu o deosebită sensibilitate reflectarea, în apele Bosforului, a palatelor, precum Dolmabahçe Sarayi – reședință a sultanilor – și Beilerbeyi Sarayi, apoi „strâmtoarea Bosfor”, unde „s-au îngemănat sâmburii cunoașterii umane euro-asiatice”. Pe cele două maluri se oglindeau vechi cetăți medievale: pe malul asiatic, Ydirim Baiazid a construit Fortăreața Anatoliană (1393), iar pe malul european, Mehmet al II-lea Fatih a construit, în 1452, Fortăreața Rumeli Hisari.

Palatul Topkapi Sarayi (prima reședință a sultanilor) „stă cocoțat” pe Sarayburno, separând Golful Cornul de Aur de Marea Marmara.

Sunt descrise, cu măiestrie, cele două poduri suspendate peste strâmtoare, Parcul Ulus, Podul Bosfor, apoi „giuvaerele turistice al Istanbulului”: Moscheea Albastră, Hagia Sofia, Palatul Topkapi, Palatul Sacru, Hipodromul, Moscheea lui Soliman Magnificul, Bazarul de mirodenii, Moscheea Nouă de pe malul Cornului de Aur, Moscheea Cuceritorului, Fanarul, casa în care a locuit 22 de ani Dimitrie Cantemir (din păcate

rămasă în mare paragină), Catedrala Patriarhiei Constantinopolului, Turnul Galata, de unde se deschide o splendidă panoramă a Europei și Asiei.

Pașii l-au purtat, în zilele următoare, în „cartiere cu aură aristocratică europeană”, vizitând megacolosul comercial Cenahir Mall, apoi obiectivul militar de mare importanță și valoare Rumeli Hisan, cartierul de vile, statuia amiralului flotei, Barbaros Hayrettin Pașa, „orașul labirint negustoresc”, „capitala comerțului tradițional, unde „aurul și argintul sunt expuse precum rufele la uscat”.

Vizitarea haremului este un bun prilej de informații detaliate asupra acestuia și asupra „curților” Palatului Topkapi.

Ultimul obiectiv vizitat în această „primă toamnă” a fost „Palatul Dolmabahce ridicat la concurență cu palatele regilor Europei”.

Vizita „autumnală” din 2009 a durat din 15 până în 22 septembrie, când, „mantia verde a naturii începe să capete contururi galben-arămii”.

Călătorul e decis să străbată spațiul până la Beșikoș „pe propriile picioare”, pentru a savura, pe îndelete, frumusețile peisajului natural și arhitectural. Astfel, trece pe lângă Universitatea Istanbul, Biserica Sfinților Apostoli, Poarta lui Charisios, ce „deschidea drumul spre Adrianopol”.

După revederea „Memorialului Marelui Sultan”, pașii călătorului se îndreaptă spre Bazarul Egiptean, cu poarta Perama, intrarea pe podul Galata, pentru a parcurge „Cetatea mirodeniilor”, piața moscheii Yeni Camii, stația portuară, bulevardele Dolmabahce și Șair Nedim.

Vizita de a doua zi avea ca obiectiv gara unde își are punctul terminal Orient-Expresul, Sirkeci.

A treia zi, se îndreaptă spre stația portuară Kabataș, pentru a ajunge la Turnul Fecioarei, situat pe un „pumnuleț de pământ împietrit”, în mijlocul apei, având un trecut legendar, dar „realitatea depășește cu mult nimbul legendelor”, așa cum rezultă din ampla descriere a Turnului și a panoramei.

În ziua următoare, itinerarul începe în stația navală Kabotaș, spre Adalar, cele nouă insule din Marea Marmara, până la stația Kadiköy, apoi Adaler, unde turiștii sunt întâmpinați de „escadrile de pescăruși”, realizând un „spectacol interactiv om-pasăre”. S-au făcut escale la Kinaliada, Burgazada, Heybeliada și Büyükada. Turul insulei se face cu caleașca, iar „colierul de insule [...] picură esența parfumului de Marguara peste esența parfumului de Istanbul”.

În penultima zi a sejurului, într-o duminică, s-a ajuns cu taxiul direct la Rumeli Hisari, cetatea construită în 1452, de către sultanul Mehmet al II-lea Fatih, o „fortăreață pumnal”. A urmat, ca obiectiv, Turnul Fatih, un turn cilindric, cu nouă etaje, fiind, un timp, închisoare otomană.

În ultima zi sunt vizitate Fortăreața Yedicule, Cetatea „celor șapte turnuri”, care a devenit, în timp, „cel mai înfricoșător loc de încarcerare din tot Imperiul Otoman”, unde au fost martirizați Constantin Brâncoveanu și cei patru fii ai lui, trădați de boierii Cantacuzini.

Partea a doua a cărții include jurnalul zilelor de primăvară bosforică (aprilie – mai 2011), autorul consemnând momente din a patra vizită în „orașul ce stăpânește pământuri pe două continente”, începând cu „Vinerea Mare”..., când reculegerea se face într-o biserică armenească.

Participă la slujba de Înviere la biserica ortodoxă grecească din cartierul Ortaköy, unde era preot un moldovean basarabean.

„Ceasul de promenadă” se consemnă în centrul Beșiktașului, pe Faleza pescarilor, urmând Piața Centrală, Bulevardul Barbaros, statuia Vulturului Negru, pentru ca în zilele următoare să ajungă la Constantinopol „pe îndelete”, pentru a revedea obiective deja cunoscute: Catedrala Sfânta Sofia, Moscheea Albastră, Muzeul Maritim, Parcul Küçük Ciflik, Parcul Yldiz, iar apoi să viziteze Asia, cu destinația Fethi, Pașa Koruse, „așezat pe o coastă abruptă, împădurită

natural”, unde se înfrunta „armata” lalelelor cu cea a copacilor, până la cota 390.

Impresionat peste măsură de peisajul natural, autorul marchează și „cele mai expresive lucrări de artă” din galeria strâmtorii.

Pentru a se închina la sfintele moaște, neobositul călător ia drumul Patriarhiei Constantinopolului, pe care o descrie cu lux de amănunte.

În „Dünya Bariș Parki 2000”, pot fi admirate simbolurile celor 30 de state, prin drapelele naționale înălțate în rotonda catargelor, fără steagul României, din păcate...

În una din zile, „norii [...] au început să-și verse lacrimile”, dar seara a oferit un concert de muzică și dans flamingo de „o expresivitate aproape ireală”.

În altă zi, obiectivul a fost Gâtul Seraiului, punctul cel mai nordic al peninsulei, pe care s-a edificat „Noua Romă”.

În 6 mai, este evocată „Ziua Sfântă a Islamului”, când, în 6 aprilie 1453, Mehmet al II-lea începea asediul Constantinopolului. La căderea orașului, Islamul a intrat „în fieful ortodoxiei [...], la hotarele catolicismului”, iar turcii nu vor mai păsări această „oază de rai”.

Autorul, entuziasmat de peisaj și de vestigiile istoriei, mai vizitează Muniatürk Parc of Turkey, situat în aer liber, aproape de „capătul” Cornului de Aur, unde „se cultivă mândria imperială, se prezintă realizări ale trecutului otoman, odată cu marele salt al turcilor în modernismul civilizației occidentale”.

Este comparat Zidul Teodosian cu Marele Zid Chinezesc, pentru a motiva vizitarea Muzeului Panoramei, care prezintă „panorama circulară a marii bătălii” din 1453, când împăratul Constantin și-a pus speranța „în Dumnezeu și în Fecioara Maria”.

Vizita cuprinde și „Împărăția Negoțului Oriental Medieval”, pe dealul la Nisantași, la Kadiköy, în Asia. Apoi sunt vizitate faleza cu tunurile flotei otomane expuse, apeductul lui Valesis, Yenikapi; cu avionul deasupra Mării Marmara, a

Istanbulului „admirând din ceruri”, călătorul se îndreaptă spre Nordul Mării Negre...

Jurnalul... este scris cu nerv și talent, domnul Moldovan dovedind reale calități narative, descriptive și evocative.

Impresionează meditația retrospectivă pe „firul istoriei”, vasta documentație asupra arhitecturii vechi și noi a construcțiilor, paralelismul cu istoria noastră, nostalgia unor vremi apuse, dar inteligent imortalizate de către turci, dramatismul istoriei noastre zbuciumate, dar și mândria de a fi român.

Cartea este captivantă, se citește „pe nerăsuflate” și aduce un „plus” de experiență literaturii de călătorii, încheindu-se cu mai multe poze color, ilustrative pentru obiectivele vizitate.

Domnul Moldovan promite a fi un scriitor dăruit cu talent, atent la amănunte, cu simțul umorului, dar și cu înclinații spre meditație privind existența și istoria, cele două laturi ale conviețuirii demne.

Lucia Munteanu, *Poezii – bijuterii pentru copii*

„Picătura de apă vie din fântâna netulburată a copilăriei”, „bărcuţe colorate ale versului”, cum metaforic se autocaracterizează volumul, ***Poezii – bijuterii pentru copii***, florile strânse în acest buchet pentru copii o definesc pe doamna educatoare, poeta Lucia Munteanu, fostă strălucită elevă a Școlii Normale „Sabin Drăgoi” din Deva.

Nu ne surprinde apariţia acestor nestemate, ne surprinde întârzierea prudentă cu care „poeta autentică” (Al.Stănescu) a înţeles să debuteze, când, de fapt, talentul i se dezvăluise ca liceană.

După un „preambul”, *Anotimpuri de dor* („*primăvara*, când brațele mamei mă strâng”, „*vara*, când buzele mamei sărută”, „*toamna*, când palmele mamei mângâie”, „*iarna*, când mama m-adoarme cântând”), *Copilărie I, II, III* și *Mângâie cu buzele tale, soare...*, poeta îşi structurează poeziile pe anotimpuri (Primăvara, Vara, Toamna, Iarna), urmate de grupajul *Sfatul mamei* şi încheindu-l cu un altul, *Hai să ne jucăm!*

„Bucurie”, „descoperire”, „trăire”, anotimpurile imaginate de poetă ne dezvăluie nu numai talentul de pastelist („primăvara e lumină [...], cântec de izvoare [...], albină [...], pasăre în zbor [...], floare [...], senina dimineaţă [...], cer brodat cu soare”; toamna „grâul doarme în hambar, somn de aur”; iarna „îngerii scutură-n taină/ Steluţele alb-argintii”, „se-apropie Crăciunul [...] sărbătoarea marii bucurii [...], cântată de colinda strămoşeasca”), ci şi capacitatea de a anima natura, aşa cum le place copiilor care, de cele mai multe ori, gândesc în metafore: „soarele a sărutat iarba”, „floarea macului [...] se-nchină”, „muguraşii sunt ai pomilor-copii”, „Pădurea ţine la pieptul ei [...] Albi ghiocei”, „oul-viaţă”, „frunza somnoroasă”, „râde soarele”, „iarna toarce... dintr-un caier alb de nor”.

Din altă perspectivă, poeta arată că poeziile cultivă nu numai gustul copiilor pentru frumos, ci îl plimbă prin lumea

miraculoasă a copilăriei, prin mediul deloc străin lor, le consolidează sentimentul sacru al dragostei filiale (*Mama, Palmele mamei, Icoana mamei*), îi repune în contemporaneitate (*1 Iunie, Ziua copilului*), le stimulează înclinaţia spre ludic (*Darul Măriucăi, Joc*), dar îi orientează și pe calea artei autentice şi spre înţelegerea străvechilor noastre credinţe (*Hristos a înviat!, Moş Crăciun*) şi obiceiuri (*Oul roşu, Colinde*).

Petalele florii, *Sfatul mamei*, fără a avea un iz moralizator, contribuie la formarea unor frumoase trăsături morale ale copiilor (*Să nu minţi, Îndemn, Ascultă-ţi părinţii, Să nu vorbeşti urât!, Dacă faci un strop de bine, Prietenia, Rugăciunea de seară*), punând germenii personalităţii lor.

După momentele de sărbătoare oferite de cele mai multe poezii ale volumului, în mod simetric, poeta revine la copilărie, cu problemele cotidiene, dominată de joc (*Lumea mea, Joc, Măriuca gospodină, Supa pentru păpuşică, Ceasul, Trenul*).

Astfel, hrănit cu miracolul poeziei, „fructul educaţiei", copilul, descifrează taina mugurilor, se entuziasmează în mijlocul naturii, învață să-și iubească mama, să-i asculte sfaturile, îşi cântă în versuri ziua, fără, însă, a uita că este copil. Şi totul îi datorează „doamnei educatoare”.

Dan Orghici, *Fumuri de „palian”*

„Dan Orghici aparține unei urbe cu tradiție publicistică, ceea ce poate fi și o povară, ca memorie culturală, dar și un psiho-stimul. Proza scurtă, evocarea, evenimentul ce tinde a fi semnificant-semiotic, notația scurtă compozitivă fac dinamica atractivă la lectură”, după opinia lui Eugen Evu din „Pseudo-prefață” la acest volum.

Într-adevăr, cartea apărută în anul 2012, conturează personalitatea lui Dan Orghici: spirit polemic, constanța sa atitudinală față de realitatea aceasta anormală – cu o față gravă și responsabilă, cooperant și flexibil, cu un accentuat simț al umorului, dar și cu vădite chemări spre spiritul creștin. Vom pătrunde în aceste varii ipostaze, ilustrându-le selectiv cu „piese” ale volumului, pe care l-am fi dorit mai puțin divizat.

Ca jurnalist, Dan Orghici s-a impus la „Expresul de Orăștie” (11 martie - 22 iulie 2009), prilej de a-și diversifica preocupările publicistice, pentru a face nu numai reportaje sau interviuri, dar abordând și eseul sau proza scurtă. Experiența acumulată și-a fructificat-o în reviste precum „Visul”- revista online, „Repere culturale”, „Calea, Adevărul și Viața”, „Gazeta de Hunedoara”. Articolele sale puternic ancorate în realitate conferă savoare publicațiilor în care se afirmă autorul.

Preocupările spirituale ocupă un spațiu larg în economia volumului: *Calea crucii*, evocă drumul dramatic al Golgotei și pledează pentru post, fapte creștinești, rugăciune, pentru a evoca, în pioase cuvinte, pe „Regina familiilor”, Fecioara Maria, cu misterioasele apariții, precum cele de la Lourdes, Fatima, Guadalupe, citând priceasna dedicată Sfintei Fecioare.

Din grupajul *Reacții de creștin* se desprind: pelerinajul greco-catolicilor din Orăștie spre Zlatna, serile de colinde onorate cu concerte susținute de grupuri de clerici, motivarea opțiunii de a fi creștin, omagii aduse papei Benedict al XIII-lea, pledoaria pentru buna cooperare cu ortodocșii, popasul relicvelor Sfintei Rita de Cascia la Biserica Greco-Catolică din

Orăștie, Sfânta Înviere a lui Hristos, vizita Episcopului Alexandru Mesian din Lugoj, pentru a încheia cu „misiunile populare destinate mirenilor”.

Puternic ancorat în realitate, spiritul critic și justițiar al lui Dan Orghici îmbracă forma artistică a pamfletului, operând benefic cu umorul.

Haiducul este una din piesele incitante ale autorului. Este vorba, desigur, despre „Haiducul modern”, care: „are la dispoziție sălile de fitness”, „ține hățurile cailor putere ce pun în mișcare o limuzina (fără T.V.A.)”, „se ia la trântă cu legea [...] o și învinge, ciupind de unde se poate și de unde i se dă locul”. „Haiducul modern [...] ia de la stat [...], înfruptându-se [...] din despăgubirile date de tribunalele internaționale în numele «dreptății» sale”.

Electorale am putea intitula o suită de „piese” menite să stigmatizeze metehnele moștenite de pe vremea marelui Caragiale. Astfel doar „*Vocea urnelor s-a făcut auzită din nou*”; aflăm cum „cetățenii [...] au făcut din nou să tacă politica, urmând ca cei aleși să-și ducă la bun sfârșit promisiunile”. Și mai precizează că „numai cu edili buni se dezvoltă cetatea” și „numai încrederea concitadinilor poate da puterea deciziilor”. Autorul mai face câteva considerații de bun simț, realizând portretul robot al unui primar benefic: „să cunoască proiectele, să aibă deschidere către firmele din oraș”, să facă „politici sociale”, „să fie gospodar, un om pe al cărui cuvânt să te poți bizui” și, mai ales, „să fie și creștin”. Alegerile prezidențiale îl derutează, neștiind cine ar putea merita înalta funcție, pentru că nici un candidat nu a oferit vreo „idee vizionară”. Chiar dezamăgit, îi îndeamnă pe concitadini să voteze cu acei candidați care „Vibrează pe aceeași lungime de undă” cu poporul.

Cât privește *Societatea civică*, merită relevate câteva constatări la care ajunge autorul: „învățăm [...] din exemple «negative», ne dorim «echilibrul» ca pe o «taină a vieții», «greșeli de nepermis pe stradă»”.

Două piese intitulate identic *Din dragoste pentru cetate* îl îndrituiesc pe Dan Orghici să afirme, pe drept cuvânt, că „Amintirea trecutului este ca o piatră de hotar pentru viitor. Nu poți trece mai departe [...], de nu te uiți la semnele pe care înaintașii le-au lăsat”. În consecință, jalonează succint „devenirea” Orăștiei: ridicarea la rang de oraș (1860), deputați orăștieni în Dieta de la Budapesta (1865-1868), monumentul ridicat în cinstea victoriei eroice da la Biskupitz (1866), datorită „bravilor flăcăi români”, „corul de la Orăștie”. Nașterea lui Aurel Vlaicu (1882) la Binținți, apariția tipografiilor și librăriilor „Franz Schäesser” și „Carl Furhman”, „Societatea de lectură” (1883), ASTRA (1890), Tipografia „Minerva” (1891), „Reuniunea meseriașilor” și ziarul „Activitatea” (1899), foaia săptămânală „Libertatea” (1902), revista „Tovărășia” (1906), revista „Cosânzeana” (1911), „Convorbiri științifice” (1917), „Cucul din Ardeal” – revistă umoristică, „Frăția” (1926), la fel „Hai să râdem” (1921) și o serie de alte reviste și calendare.

În ansamblu, cartea domnului Dan Orghici incită la lectură!

Mariana Pândaru, ***Aproape liniște/ Almost silence***

Născută pe plaiuri doljene (20 august 1952, comuna Pleșoi), Mariana Pândaru s-a stabilit, din tinerețe, la Hunedoara, apoi la Deva.

A făcut parte din Cenaclul „Flacăra", al scriitorilor din Hunedoara, apoi din Cenaclul „Ritmuri" din Deva.

A debutat în 1974, la revista „Tribuna" din Cluj-Napoca, iar în 1988, debutează editorial la Editura Facla din Timișoara, cu volumul de versuri *Dincolo de râu, câmpia*.

Colaborează la „Amfiteatru", „Ardealul literar", „Călăuza", „Astra", „Contrapunct", „Convorbiri literare", „Contemporanul", „Familia", „Flacăra", „Luceafărul", „Mihai Eminescu" (Australia), „Lumina" (Iugoslavia), „Plai românesc" (Ucraina) etc.

Alte apariții editoriale: *Salt mortal, Daruri-jucării, versuri pentru copii, Ferigi înzăpezite, Noaptea sărbătorilor, Lacrima de ambră, Parisul din inima mea, Fulgere pe mare, După căderea nopții, Memoria faptelor, Aproape liniște* (ediție bilingvă).

În prezent, este membră a Uniunii Scriitorilor din România, a Uniunii Ziariștilor Profesioniști și conduce Asociația Scriitorilor Hunedoreni; este membră a Societății culturale „Ginta latină". A absolvir Cursul Internațional de Jurnalism al Academiei de Jurnalism din Austria (1999).

Conducătoare de ziar („Călăuza noastră"), de revistă literară („Ardealul literar") și de edituri (Călăuza v.b. și DaniMar), Mariana Pândaru se dovedește a fi un bun și priceput manager.

S-a îngrijit de apariția unor ediții precum: Victor Isac, *O viață istorică a secolului XX – memorii, cugetări, minieseuri,* Iv.Martinovici, *Imnuri către inocență* (vol.I) și *Eupalinos* (vol.II), Valeriu Bârgău, *Generație și creație. Interviuri*. Valeriu I.Apăteanu, *Hipologia. Mic tratat de zoologie*.

Dintre premiile primite de Mariana Pândaru amintim: Premiul special al juriului „Dacica – 2050 – Costinești, 1978, Premiul revistei „România literară” (1981), Premiul revistei „Familia” din Oradea (1985), Marele premiu „Mihai Eminescu” (1985), Trofeul „Micului cititor” al Bibliotecii „Ovid Densusianu”, Deva (1996), Premiul „Mihai Eminescu” – Suceava (1997), Premiul pentru poezie al Editurii Emia, Deva (2001), Premiul „Novalis” – München (2001), Premiul Asociației Scriitorilor din Ploiești (2001), Premiul Festivalului „Mihai Eminescu” – Turnu Severin (2002), Diplomă și medalie jubiliară ale Festivalului „Nicolae Labiș”(2005), Premiul Uniunii Scriitorilor din România (2010) și Diploma de „Cetățean de onoare” al Arcadiei (2012).

Mariana Pândaru este cuprinsă în Dicționarul Scriitorilor din Caraș-Severin (1998), *Mic dicționar al literaturii pentru copii* – Deva (1998), *Personalități hunedorene* – Deva (2004).

Alte funcții: Președinta Ligii pentru prietenia româno-sârbă (2002), membră a juriului Festivalului „Nicolae Labiș” și „Magda Isanos – Eusebiu Camilar” – Suceava, membră a Consiliului Național al Uniunii Ziariștilor Profesioniști (2012).

Aprecieri asupra operei Marianei Pândaru au făcut: Al.Florin Țene, Mircea Ciobanu, Victor Atanasiu, Vasile Barbu, C.Cubleșan, Maria Cerchez, Eugen Evu, Cezar Ivănescu, Iv Martinovici, Dumitru Hurubă, A.T.Dumitrescu, Victor Isac, Constanța Buzea, V.Bardan, Ion Machidon, Ioan Evu, Miron Țic etc.

Despre *Parisul din inima mea* (Jurnal de călător), Dumitru Hurubă afirmă: „Aș putea spune că suntem purtați, în cele mai multe cazuri vijelios, de-a lungul și de-a latul Parisului; încet-încet, atmosfera ne devine familiară, iar cei care ne mai amintim de romanele lui Hugo sau Balzac, de poezia lui Villon, Baudelaire sau Rimbaud putem retrăi, nu fără o oarecare nostalgie, momente de multă vreme închise în sipetele minții și ale sufletului...”

Tot Dumitru Hurubă afirmă, în Revista „Vox Libri”, nr.3(24), 2012, că „ceea ce a impus-o pe poetă, nu numai pe plan judeţean, ci şi naţional, este [...] în special lirica sa de o sensibilitate aparte şi un rafinament al expresivităţii artistice care îi asigură o percepţie frumoasă şi binemeritată în rândul cititorilor...”, iar Ioan Sebastian Bara o numeşte – cu prilejul aniversării din 20 august 2012 – „Doamna poeziei hunedorene [...] care a trăit şi trăieşte prin şi pentru poezie de bună calitate, pentru tot ce înseamnă frumos şi bine”.

Volumul ***Aproape linişte*** şi l-a făcut cadou poeta cu prilejul acestei aniversări.

Conceput bilingv, prin aportul Mariei Muguraş Petrescu, volumul este prefaţat de Theodor Damian, cu titlul *Poezia ca stare de nuntă* şi apreciază „laitmotivul principal [...] *cuvântul* interferându-se cu „cel al păsării”, al visului, al însingurării”. Traducătoarea îşi intitulează postfaţa drept *„Aşteptare şi tăcere*, surprinzând o „lume alcătuită numai din elementele ei primordiale [...], peste care tăcerile se aştern ca nişte umbre...”

Debutând cu *Poezia*, volumul închide într-un corolar discursuri lirice esenţializate, finalizându-se cu *Om singur*, pentru a nu dezminţi simbolul din titlul acestei incitante cărţi, nu întâmplător scrisă pentru ceas aniversar.

Poezia este perpetua alergare după un ideal simbolizat prin „îngerul ca o pasăre”, căreia *poetul îi dă* „toată respiraţia”, „toată viaţa”.

Cele 60 + 1 poezii au, în marea lor majoritate, titluri sintetizând o varietate de teme (viaţa, timpul, iubirea, lupta, creaţia) şi motive (natura, pasărea, singurătatea, inima, lumea, neliniştea, dar şi „aproape linişte”), în general titluri nominale – având în centru substantive sau adjective –, dar şi propoziţii (*Spun păsării, Scriu pe albul zăpezii, Nu mă întrebaţi niciodată, Poezia ucisă în somn, Ce ştii tu..., Am fi ajuns două păsări*).

Nota dominantă a secvenţelor lirice din acest volum o constituie melancolia, sentimentul grav al responsabilităţii

poetului salvând „cuvintele care ne mistuie”, văzute „ca un acoperiș/ peste tăceri și neliniști”, pentru că, adesea, poeta simte „golul primejdios de cuvinte”, pericolul ca „flori fără culoare” să-i ascundă cuvântul, ca „păpușarul [...] azvârlind cuvântul/ pe tabla încinsă”, ca „ochiul” interlocutorului să „sfâșie aerul din preajma cuvintelor”. Ca o cunoscătoare a „somnului perfid din cuvinte”, poeta le pătrunde „văpaia” pentru că și somnul îi este „încărcat de cuvinte”, pentru că, uneori, „tiparul deformat” schimbă „sensul cuvintelor”, îngrijorând-o, chiar dacă în „dimineți fericite”, „jocul” cuvintelor [...]/ se învăța nespus de ușor”, contrastând cu momentul când „la noi în cuvinte/ s-au stins libelule de foc” sau cu acela când câmpia conține „nemiloase cuvinte” sau când noi înșine „ascundem cuvintele”, alegând tăcerea „ca pe o armură încinsă”.

Poezia se convertește în imaginarul poetic – de cele mai multe ori – în ipostază de cântec, menit să-l desfete pe cititor: „Va fi aproape liniște/ Când va porni *cântecul*/ ca o roată de foc”, căci „povară poartă/ fiecare cuvânt” (*Aproape liniște*), căci „poezia se scrie/ în stare de fericire”; în cazul îmbătrânirii, debităm „cântece false”, deși poeta a „făgăduit cântece”, „cântec de lebădă”.

Timpul este o altă dimensiune a poemelor Marianei Pânadru: „am ieșit din copilărie”, dar, uneori, „trăim clipe/ de salamandră vicleană”, „Noaptea nu e decât un zid”, căci, „se petrece timpul/ ca lama unui cuțit”. Alteori, poeta se întreabă dramatic „Încotro se duc/ toate zilele” grăbite, scurte, dar a avut „și dimineți fericite”, în contrast cu „nopți de tăcere”, cu „o tristă amiază”. Învinge, totuși, „atâta primăvară”.

Spațiul „parcurs” diferă (fiind „casa de umbre”, „verdele zid al pădurii”, „stânca de foc”, „malul albastru”, „câmpia”, „drumuri deschise”), interferându-se cu visul („pasărea visului meu”, „visele mele/ precum caii împușcați în verdele grâu”, „vis cu prigorii”, „prin tot ce am visat/ eu/ mi-am alungat mai ales/ singurătatea”, „visul/ să hoinărească/ de la unul la altul/ sâmbure viu”, „visul albastru”, „încrengături de

vise”), cu viața („viața [...] ca un frumos salt mortal”, „viață [...]/ cu nouăzeci și nouă/ de imagini furate”, „S-au trecut mugurii/ A venit floarea/ apoi fructul/ și neîmpăcată sămânța”, „viața noastră se duce/ treptat-treptat”), cu singurătatea („cămașă aprinsă”), cu focul („stânca de foc”, „limbă de foc”).

Simbolul care domină întregul volum este *pasărea*, în nebănuite ipostaze, din talentul căreia poeta își trage seva cântecelor/ poezii: „îngerul ca o pasăre”, „stol de păsări”, „umbre cu ciocul întors/ înspre inima noastră”, „pasărea visului meu”, „sunt doar pasărea cu zborul înfrânt”, „pasărea cea mare” care respira „cântec prelung”, pasărea adevărată, „purtătoare de cântece/ pe dinăuntru cântate”, „Casa mea –/ colivie cu păsări/ nedomolite”, „privighetoarea de jertfă”, „iartă-mă, pasăre!/ Căci iată/ poezia se scrie/ și în stare de fericire”, „păsări viu colorate”, „cântec de lebădă”.

Poezia doamnei Mariana Pândaru îmbracă haina modernă a versului liber, nelăsându-se încorsetată de prozodia poeziei clasice, pentru că, așa cum spune Theodor Damian, Domnia sa „se pune pe sine în vers ca ofrandă, adăugând văpaie văpăii cuvântului înainte de a-l trimite (cu responsabilitate, spunem noi) spre ceilalți ca pe sămânța menită să aducă rod însutit”.

Acest buchet de 61 de poezii dau nu numai măsura talentului poetei, ci îi asigură perenitate operei poetei Marianei Pândaru.

Paulina Popa, *Nunta cuvintelor, Iubire*

Paulina Popa s-a născut în satul Văleni (Ciuntești), județul Arad, la 29 august 1953, într-o familie de preoți.

După absolvirea cursurilor primare și gimnaziale în comuna natală, a absolvit Școala Normală „Nicolae Bolcaș” din Beiuș.

Debutează în revista „Crișana” și în revista „Zbor alb” a Școlii Normale.

După 1990, se stabilește în municipiul Deva, ca educatoare, iar în 1997 pune bazele Editurii Emia și mai multor reviste.

Editorial, debutează cu volumul *Rugă Mântuitorului* (1991).

Este membră a ASLA și a Uniunii Scriitorilor din România, fiind inclusă în mai multe *Dicționare*.

A colaborat la peste 20 de reviste, din care amintim: „Luceafărul”, „Orient latin”, „Lumea copiilor”, „Constelația Dragonului”, „Semne”, „Ardealul literar”, „Mihai Eminescu” (Sidney), „Europoesie” (Franța) etc.

A obținut mai multe premii. Selectăm: „Trofeul micului cititor”, Premiul Ed.Helicon, Premiul pentru poezie la Salonul Internațional de Carte – Oradea etc.

A publicat, la Editura Emia, aproximativ 20 de *Antologii*, iar volume personale, la diverse edituri – versuri, proză sau cărți pentru copii – peste 30 de volume.

Selectăm: *Nunta cuvintelor, Cu mâinile în flăcări, Cuvinte sărutate de îngeri, Candoare agresivă, Ghilotina sinelui, Departele, Iubire* etc.

Aprecieri despre Paulina Popa au făcut: Radu Ciobanu, C.Cubleșan, Eugen Evu, Victor Isac, Romul Munteanu, Maria Toma-Damșa, George Vulturescu, Gh.Grigurcu etc.

„Nimic intangibil nu mă convinge că discursul formalizat poate să aducă ceva mai mult la nivelul cuvintelor decât sinele...” recunoștea, în editorialul *Școala conștiinței*

poeta-director al prestigioasei reviste „Semne” (nr.3-4 din noiembrie 1999). Om de aleasă formație spirituală, autoare a mai multor volume de poezie (volumul *Căderea, zbor amețitor* premiat la Editura Helicon, în 1997, iar volumul *Cuvinte sărutate de îngeri*, dedicat părinților, în 1998, cu Premiul Fundației „Scara Paradisului”) și a peste 30 de volume de versuri și proză pentru copii, Paulina Popa este apreciată și în dicționarul american de biografii, *Who's Who*, ediția a VI-a din 1999, fiind, în același timp, o prodigioasă editorialistă, o exigentă și prolifică directoare de editură (Editura „Emia” din Deva) și – mai nou – moderatoare TV.

Volumele de poezii sunt unanim recunoscute ca valoroase de împătimiți ai condeiului (R.Munteanu, C.Cubleșan, E.Evu, R.Ciobanu, S.Bărbulescu, A.D.Rachieru, N.Brânda etc.). Însuși Timotei, episcopul Aradului, îi prefațează volumul *Cuvinte sărutate de îngeri,* intuind „mărturisirea sinceră a sufletului credincios” al poetei, „o dăruire a trăirii creștine spre o mai mare împlinire”. Toți o definesc pe Paulina Popa drept o voce care a reușit, discret, o poezie a revelației, înfiorată, tulburătoare și pură, o poezie a credinței, a iubirii ca „faptă a spiritului” (Radu Ciobanu), „aidoma sacrului model al *Cântării Cântărilor* (Eugen Evu). Cât de aproape de celebrele versuri argheziene („Slova de foc şi slova făurită/ Împărecheate-n carte se mărită”) sunt poeziile Paulinei Popa!

Fie că ne delectăm cu contrastantele *Candoare agresivă, Aură amară,* cu *Cuvinte sărutate de îngeri,* cu *Căderea, zbor ameţitor* — ediţie bilingvă, *Enivrant, Cu mâinile în flăcări* sau cu inspirata *Nunta cuvintelor,* se impun, încă din titlurile volumelor, metafora, sensibilitatea excesivă, dar şi evlavia cu care poeta se apropie, ca de un templu, de discursul liric.

Incitante titluri, onorate exemplar de conţinutul poeziilor din care transpar rolul decisiv al cuvintelor-metaforă şi al împerecherii fericite a acestora în complexul

şi nuanţatul proces al comunicării poetice, fapt convertit de Nichita Stănescu în *Necuvintele* [...], tot cuvinte [...]. Nu putem şti în ce măsură ***Nunta cuvintelor*** poetei are valoarea unui document autobiografic, dar considerăm că este, prin excelenţă, rodul unor intense trăiri, al unor experienţe sufleteşti unice, de o rară puritate și sinceritate.

Două sunt coordonatele ideatice esenţiale ale poeziei Paulinei Popa: *credinţa,* fiorul sacru a unei trăiri celeste, care aşază pe creştetul poetei „o carte ca o coroană de spini [...], căci coroana regală a unor poeţi e a Profetului şi a Mântuitorului” (N.Brânda) şi *iubirea* ca „faptă a spiritului, supremă valoare creştină” (R.Ciobanu), dar şi *meditaţia asupra existenţei*, setea de cunoaştere, sentimentul trăirii intense, pentru realizarea cărora cuvintele au nuntit, ivind creaţia ca miracol. Transpare, din toate poeziile, o meditaţie înfiorată în perimetrul sacralităţii, transcendentând viziunea, setea de plenară trăire spirituală prin iubire. Cu ochii sufletului, poeta scrutează mereu divinitatea, care-i veghează „arderile” făcând „Taina” să fie „Lumină” [...] „peste sărbătorile noastre” „Sfântă Lumină” (*Pieta*). Întreaga poezie a Paulinei Popa, nu numai cea cu caracter religios, musteşte de asemenea termeni, simboluri poetice sugestive (altar, rugăciune, rugă, psalm, înger, icoană, cruce, templu, candele, osanale), pentru că numai în sfera divinităţii învaţă poeta să asculte „cum ne vorbesc în somn/ ninsorile”, să sărute „ultima silabă”. Numai în acest spaţiu se lasă „asuprită de întrebări” şi poate observa cum alchimia „schimbă în crini loviţi de lumină/ străfulgerarea din ochiul/ Poetului” (*Alchimie*). Aceeaşi sărbătoare oferă şi alte poezii din sfera sacrului: *Rugă, Rugă pentru tăcere, Rugă pentru lumină, Rugăciune, Psalmi* (mai mulţi), rod al „arborelui ascet” şi al „sacrelor ninsori”.

O insaţiabilă aspiraţie spre cunoaştere, neîngrădită de experienţă, se tălmăceşte divers, în reprezentări, de infinită prospeţime şi asociaţii imprevizibile de cuvinte:

„Potirul rostirilor cereşti”, „Aripi de îngeri pe clipa fântânii”, „Stăpânul [...]/ răpus de vocale/ înalţă [...] Rugile”(*Rugă*), Cuvintele devin „pline de dor”, „aripi lovite de lumină”, „nuntă şi doliu”, „simfonii”, „lacrimă spălând tâmpla”, „entropice văi/ unde ne ascundem de Dor” (*Cuvintele*), „albă rostire” (*Silabe amare*), „ancestrale rostiri”, „silabe de sânge” (*Polisemie*), „focul verbelor” (*Introvertire*), „arterele *cuvântului” (Lumina cuvintelor),* „apoteoza verbului”, „pasarea versului” (*Pasărea versului)*, „lama fulgerătoare a silabei”, „aşternut sfâşiat peste verb”*(Rugă pentru, lumină).* Combustia este o senzaţie frecvent convertită în creaţie lirică: „verbul care mă arde/ făcându-mă *Lumină”(Lumina),* „Rugul e poemul care singură l-am aprins”, „Poemul [...] e un colind fierbinte” (*Rugă*).

Nuntind, cuvintele cunosc cele mai surprinzătoare împerecheri, de o mare forţă sugestivă, pentru a exprima o varietate de ipostaze lirice, de sentimente şi convertindu-se, în acelaşi timp, în metafore şi simboluri inedite: „voce de nicăieri”, „vorbele [...] nesupuse”, „nedumerită clipă”, „candele sălbatice”, „dragoste grea de eternitate”, „iubire preschimbată în religie”, „pasărea tăcerii”, „arborii regăsirii„ „memoria unei zile”, „clipe de sânge”, „clipe prelungi”, „pulberea nimicului”, „întrebări crucificate”, „nunta [...] de-o clipă”, „inima, o toamnă”, „zdrenţuite umbre”, „arbore cruce”, „arbore sicriu", „iubirea ca o moarte sublimă”, „spaimă a contrastelor”, „liniștea de sticlă a morții”, „târâtoarele adverbe”, „umerii timpului”, „tandre umbre”, „ceasul sacru”, ,,un cuvânt se zbate în chingi”, „cuvintele răsar și mă sărută”, „cuvintele [...] solide, reci și pure”, „cuvintele [...] lacrimă”, „haotică iubire”. Sunt imagini de o rară prospeţime, cu un decisiv impact asupra consumatorului de poezie.

Un motiv drag poetei, căruia i-a dedicat volumul *Între tăcere şi tăcere,* convertit în metafore şi simboluri, surprinde un „fir de tăcere”, cuvintele purtătoare/ de tăceri/

ca seminţele” (*Rodnice tăceri*), „linişte ascetă”, „sfântul scaun de taină” sau faptul că „nimeni nu trece între tăcere și tăcere”. (*Între tăcere şi tăcere*). Numeroase alte sintagme pledează pentru același motiv poetic: „timp al marilor tăceri”, „tăceri imperiale”, „tăcerea ruptă”, „împărăţia tăcerii”, „memoria tăcerii”, „rodnice tăceri”, „tăceri mărşăluind”. Iubirea este pentru poetă un poem „care leagă astru de astru”, „poem străluminat” (*Iubirea*), „poem polisemantic [...] care [...] picură foc”, strigând „luminii”, „infinit plin” (*Sacrificiu*), „câte-un suspin”, „Ea sângeră”, este „tangibilă ca o himeră” (*Poveste*), „incendiu/ care arde [...] gândurile [...] și visele” (*Râul Mnemosyne),* „el [...] focul/ și ea lumină” (*Focul şi lumina*).

Trăind la temperaturi vitale, uriaşe, „iubirea poate transforma infernul/ într-un ocean de lumină” (*Ocean de lumină*), iubirea „este cicatricea distanţei” (*Dragoste*), iar drumul e „mai lung [...] decât tăcerea sub nisipul privirii” (*Stare*). Definind, în alte poezii, iubirea, poeta o vede „ca apele curgând trepte/ spre cer...” (*Fântânile*), „Lumină [...]/ [...] Ochiul plin” (*Și*); alteori, „alungată cu pietre” (*Viziune*), arsă „pe rug” (*Addenda*), „bucuria unui pumn de flăcări” (*Tipare*), pentru că ea, iubirea, „sângeră-ntr-un cerc”, adaugă „câte-un spin” (*Primăveri euritmice*).

Alteori, gândul extincţiei îi procură poetei o dulce melancolie, „nunta cuvintelor” dezvăluindu-şi din nou, forţa de seducţie: „dulcele amar al verbului”, „Am învăţat să trec cât mai aproape de tristeţe/ prin cleştarul verbului”, „oglinzile vulnerabile”, „... melancolie tangibilă ca un pumnal” (*Melancolie*), „teama de-ntuneric”, „stau în mine ca pe-o cruce” (*Cântec*). Această melancolie se converteşte în artă autentică: „hieratica lumină/ ce arde în adânc”, „răni din piept/ când lacrima devine/ Cuvânt”, (*Cei rămași din dragoste*), „înălţimea Dorului” „cum te-nalță la Cer/ culoarea rănită de moarte” (*Cunoaștere*). Cum se poate observa, motivul dorului, frecvent în marea poezie

românească, nu i-a rămas străin poetei, înfiltrându-se, firesc, în multe poezii. Este relevantă, spre edificare, *Doina,* cu titlu specific românesc, din care, cu fineţea-i particulară, Paulina Popa cerne fulgii dorului în versuri cristaline, ca apa de izvor: „Pentru doina înălţării/ tiară-mi fac din ghiocei/ Doină şi Dor lângă inimi/ seara florilor de tei./ Căzând soarele pe-artere/ Arde soborul de foc/ transferat din miezul sevei/ se înalţă dor în loc”.

Alte poezii reuşesc o definire metaforică a poetului: „cămaşă de zale a cuvintelor”, „Zborul”, „ofranda cuvântului” (*A fi poet*) „Demiurg al cuvântului”, poetul „zboară”, „arde”, este „izvorul apei”, „singur şi liniştit”, „ascuns printre cuvinte” şi te duce-ntr-un abis de poeme”, „te răstigneşte pe o amintire”. El este „proscrisul” care „cere”, iar poezia – „catedrală” „versul etern”, „vers aprins”.

O atracţie permanentă şi fascinantă pentru Paulina Popa constituie tărâmul fericit şi unic, inocent şi mereu râvnit al copilăriei, deoarece „Copilul nu a vorbit,/ dar au vorbit în locul lui stelele” (*Hieratic*). Pe cerul din ce în ce mai greu de nori al poeziei noastre contemporane, o stea promite să rămână poeta prin tot ce a scris şi va mai scrie încă...

Ultimul volum de poezii al Paulinei Popa, ***Iubire***, a apărut la propria editură, Emia, din Deva, în 2012.

Eugen Evu afirma despre felul în care „rostirea poetei Paulina Popa” cucerește, fiind „ritualică, subordonată iubirii, arderii erosului cosmic”, „prin ceva dramatic și mereu neliniștitor [...], un duh sacralizat [...] întru comuniune cu Dumnezeu”.

Volumul ***Iubire*** are drept moto un citat din *Ioan 15:12-13:* „Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unul pe altul cum v-am iubit Eu...” și conține nu mai puțin de opt poeme intitulate *Iubire/ Iubirea* sau altele cu titluri asemănătoare: *Iubirea ta, În psalmul iubirii, Dragostea* sau *În ierburile dragostei*.

În ultimele volume, poeta folosește un procedeu nou în alcătuirea „cuprinsului”: Ultimul vers din fiecare poezie devine titlu pentru următoarea structură lirică.

Poemele sunt concepute monologat sau adresativ, eul liric fiind omniprezent și omniscient, iar sentimentul dominant – *iubirea* – îmbrăcând forme dintre cele mai variate: „stâlp de lumină”, „punct de sprijin”, „semenul care vine și se duce”, „brațele deschise/ către frumusețile Domnului”, „sete de foc.../ sete de apă”, „stătea la masă/ cu cei drepți”, „este începutul și sfârșitul”, „îndelung biciuită”, „îmbrăcată de nuntă”, „psalm/ cântat la altar”, „fiorul ce dă muguri”, „numele sărutului” etc., poeta alternând iubirea divină, sacră cu iubirea terestră...

Poezia *Până la sfârșit* debutează cu un adevărat „imn” închinat „Domnului”, căruia „I se cuvin cuvintele de piatră/ și de ametist/ Domnului/ Iubirea!”, pentru a împărți, apoi, iubire „semenului”, și pentru a o defini drept „brațele deschise/ către frumusețile Domnului”, generatoare de „cuvinte.../ cuvinte”, pentru că „la ce ți-ar folosi cuvintele/ dacă nu ai/ Iubirea?”

La ce folosesc cuvintele? La scrierea unor poeme precum cele concepute de poetă... Nu puține sunt acelea care se convertesc în artă poetică.

Astfel, *Iubirea ta* ne convinge că „Poarta acestui poem e deschisă [...],/ Să lumineze această clipă aprinsă din seva cuvântului”, că „Poezia” e „regină din sânge [...]/ măreață/ Copilă cu ochi frumoși... jucăușă”, că „Poemul ne caută să ne ridice-n cuvinte”. Alteori, poeta vede „cuvântul îmbrăcat în mătase” și „poemul pregătit de nuntă”; „poemul se leagănă/ se înaripează/ cerc devine [...]/ secure se face poemul”, iar „cuvintele câte au fost spuse/ câte vor fi/ au făcut cerc în jur [...]/ și poemul a venit”, „cuvintele de ametist cad greu/ vertical/ în poeme”, „clipa aceea a fost destul/ pentru partea cea bună a poemului”, „rostiri inocente și clare în clipe confuze”.

Alteori, poemul e „cântecul/ ca o respirație" – „poezia neo-modernă/ aceea care vorbește pentru sine", „*cântecul* se naște singur" sau: „Sub aripa iubirii te luminezi cu câte un vers", pentru că „Fiecare poem – un cerc pierdut în creier", „În casa poemului stau vorbele ca la altar", „Să revărsăm poemul ca o ploaie/ Iar în fereastra zilei/ astăzi/ să cântăm colinde", „de-a pururi/ încorporând cuvântul".

Poeta este conștientă de puterea magică a cuvintelor, atunci când poetul are har: „preafericitele/ cuvintele [...]/ ele vor trăi/ te vor îndumnezei", dorind ca „parte din viața ta să fie versul [...]/ de-a pururi încorporând cuvântul/ fulgerul nevăzut/ ce vine/ să spargă pământul", dar se și teme „de toate cuvintele și de lumina lor".

Aparent „amestecate", poemele Paulinei Popa abordează toate fațetele existenței, de la credința sacră la adorația pentru natură, de la viață la moarte, de la dragoste la ură, având, însă, ca dominantă, iubirea, din toate perspectivele, la toate vârstele, în toate ipostazele.

Impresionează mânuirea suverană a cuvintelor, din a căror aparentă „potrivire" nasc imagini poetice șocante: „ochii de fulger", „lanțuri de frunze", „*flacăra* ta ce arde pe *gheață*", „cerul sărutului", „lumina cântecului", „ramurile iubirii", „grădina trupului", „aripa iubirii", „floarea dragostei", „floarea morții", „viața/ ghilotina ce cade cu sunet strident", „aripile mele de lacrimi", „poemul ca o ploaie", „lanul tău de vers", „sânul de iarbă".

Poemul *Să cântăm colinde* surprinde, antinomic, „când *stăm fără sentimente* în fața sinelui/ pietre bune de lăsat la o margine de râu" și „să colindăm... să colindăm.../ până mai *simțim*/ pruncii cuvintelor/ modelând oameni de zăpadă". Fragmentul este conceput în stil popular: „fără «leru-i ler și flori din cer»/ fără «flori de măr în mână»/ fără stele în cunună/ fără staul/ fără oi/ fără leagănul cel sfânt/ fără vite, fără boi/ fără îngeri pe pământ".

Volumul se încheie simetric cu poezia *Iubirea* – ca o concluzie: „*Iubirea*/ ne așteaptă/ de la un capăt la altul/ al vieții/ și *plânge* și *râde*.../ *cântă* împreună *cu noi*” și o justificare: „ai ales *iubirea poemului*/ pe care o porți pe umăr/ *ca pe-o rugăciune*”.

Ancorată puternic în lumea poeziei, Paulina Popa găsește – cu fiecare volum – noi resurse poetice, atât tematic, cât și prin prospețimea și noutatea imaginilor, îmbogățind literatura feminină română.

Gheorghe Rotar, *Operație pe caracter deschis*

S-a născut la Tăuț, comuna Meteș, județul Alba, în 5 februarie 1939. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Al.I.Cuza” din Iași, ocupând, apoi, diverse funcții dintre care amintim: învățător, îndrumător de teatru, director de cămin cultural, impiegat de mișcare, instructor artistic la Casa de cultură din Zlatna și – în final – inspector la Oficiul de Stare Civilă al Consiliului popular județean.

Membru al Asociației Scriitorilor Hunedoreni, domnul Gheorghe Rotar s-a dedicat – în ultimii ani, începând cu 2004 – literaturii, publicând la Editura Reîntregirea din Alba Iulia volumul de cugetări *Just și concis*, prefațat de autor. Au urmat: *Caractere la vedere* în 2005 și volumul ***Operație pe caracter deschis***, apărut la Cluj-Napoca, la Editura Limes – 2010 – cu o prefață de Leonida Maniu.

Acest volum de povestiri, ca și celelalte două, are un titlu incitant, iar autorul reușește să reconstituie „o imagine artistică vie și cuprinzătoare a unor destine umane aflate la răscruce de epoci și de mentalități [...], o lume fascinantă prin diversitatea caracterelor și a preocupărilor” (Leonida Maniu).

Acțiunea celor opt povestiri se derulează la Zlatna, pe Valea Ampoiului și în împrejurimi, dezvăluind – prin mijloacele artei autentice – secvențe mai mult sau mai puțin dramatice din viața celor mai variate categorii sociale și profesiuni. Autorul reușește, astfel, atât subiectiv cât și obiectiv, să dea glas „unor felii de viață” și unor personaje viabile, recurgând, ca odinioară Camil Petrescu, nu numai la fluxul memoriei, ci și la autenticitate, împletind – măiestrit – trecutul cu prezentul. Pentru realizarea cât mai izbutită a povestirilor, autorul recurge, nu rareori, la introspecție.

Cele opt povestiri (*Vina lui Ispas, Curcanul politicos, Un elev de ajutor, Prețul abnegației, Bunică de căpătat, Moștenirea, Viața ca o șuncă* și *Năravul nu moare*)

sunt creații literare autentice, dovedind nu numai talentul de narator al autorului, ci și simțul amănuntului, apetența pentru dialog și descriere, diferențierea necesară dintre nivelul de exprimare al diferitelor categorii de personaje.

Că „moștenirea bunicului a dat roade” (Leonida Maniu) ne-o dovedesc din plin cele opt povestiri captivante la lectură.

Personajul-narator din *Vina lui Ispas* își analizează momentele-cheie din viață, care îi alungă „gândul sinuciderii” în apele Mureșului și îl incită la meditație: „Păi, dacă, de pildă, pot sorbi cu toată ființa frumusețea acestui asfințit de jăratic, revărsat pe luciul râului, de parcă arde apa vălurind mărunt și liniștea înserării în care se împacă lumina cu amurgul, nu ar trebui să mă gândesc mai cu luare-aminte de ce vreau să le las?...”

El ajunge la concluzia că nu și-a „călit tăria de a gusta din plin cele bune și de a ieși biruitor din cele rele”, adică de a se „bucura de viață” și de a-și asuma situația din viața lui de familie, că este „vinovat”. Gândurile i se limpezeau „spre o împăcare” și personajul și-a dat seama că „parcă alt om a coborât de pe pasarelă, afundându-se printre lanurile de porumb...”

Curcanul politicos – un titlu metaforic pentru șpaga dată medicului – dezvăluie drama Ioanei, care a fost ținută o săptămână până la operație datorită indiferenței medicului ei curant, care a „acționat” abia după primirea curcanului. Realistă și percutantă reacția chirurgului: „... ați ținut-o atâta, după ce a venit și prea târziu, și mi-o puneți pe masa de operație moartă pe jumătate...”

Acțiunea povestirii *Un elev de ajutor* este plasată în jurul anilor '70, la Câmpia Turzii, în familia profesorului Giurgiu, dirigintele elevului Macavei Ovidiu. Elevul a fost trimis s-o ajute la curățenie pe soția lui Giurgiu, pe Emilia, femeie tânără și frumoasă... Între ea și elev are loc o relație nepotrivită, autorul punând-o pe seama diferenței de vârstă

dintre soți și a caracterului alunecos al Emiliei. Aceasta, după a doua „întâlnire” cu elevul, consideră că „n-ar fi exclus să ajungă pe la râvnita Academie «Ștefan Gheorghiu», apoi primăriță sau, poate, secretară în Comitetul județean de partid”, mizând pe farmecele ei. Ironia se extinde și asupra faptului că „în ziua aceea *se respira mai în voie în oraș*, ca de fiecare dată când [...] era anunțată vreo comisie de anchetă...”, apropo de... mediu!

Prețul abnegației, povestire concepută obiectiv, prezintă drama inginerului agronom Pitiu Aurel (nume bine ales!) care, căzut în dizgrație pentru atitudinea sa demnă, va fi „promovat” ca inginer-șef la C.A.P. Lesentea. El consideră „promovarea” drept o „retrogadare”, dar își ia în serios munca, obține rezultate bune și împarte cooperatorilor o parte din surplusul obținut peste plan. Dar „forțele potrivnice lucrau în subteran, orbește, precum cârtița”, incitându-i și pe cooperatori împotriva lui. Deși ar fi trebuit să-i fie recunoscători, „după ce au agonisit [...] suficiente grâne pentru pâinea pe cel puțin un an [...], nici nu-l mai salutau [...], nu mai era de-al lor”... Iată „prețul abnegației”: „bolnav grav de ciroză hepatică”, inginerul Pitiu „a decedat la spitalul din Aiud”, nu înainte de a cere un preot și de a se împărtăși. Personajul își recunoaște „vina”: „Am fost un om slab, în timp ce mă credeam stăpân pe viață și pe soartă. Nu am avut îngăduință și răbdare” – în confesiunea către prietenul său, Breazu.

Povestirea *Bunică de căpătat* este concepută tot obiectiv, autorul fiind omniscient și omniprezent în derularea întâmplărilor. Titlul este simplu, dar povestirea surprinde nerecunoștința adevăratei nepoate a lelei Zamfira, o munteancă de pe Dealul Cerbului, în antiteză cu Dorin, care i-a fost sprijin în urma refuzului nepoatei, luând-o în garsoniera lui.

La nunta lui Dorin, Zamfira povestește despre felul în care a ajuns „bunică de căpătat” și își anunță cadoul pentru

miri: „un apartament cu trei camere, mobilat, cumpărat cu banii care nu mi s-au furat și care am dorit să ajungă la cel care m-a știut prețui”.

Povestirea are și un caracter moralizator, iar finalul este înduioșător: „... prin parcul mare din centru, era văzută adesea o bătrână cu un copilaș de mână [...], de obicei se așeza să se odihnească pe *aceeași bancă*, unde o găsise Dorin...”

Moștenirea, povestire cu un pronunțat caracter autobiografic, prezintă subiectiv faptele și întâmplările, având ca personaj principal pe badea Gheorghe, un adevărat „om” cu o conștiință a „trecutului” care „nu trebuie să moară o dată cu omul”, care nu lasă moştenire averi, ci „istoria locului și a oamenilor care au trăit” pe acele locuri, „fapte pe care istoria cea mare nu le cuprinde”. El are încredere în nepotul care va „păstra și duce mai departe [...] un depozit de fapte, întâmplări, istorii, povești, vorbe de duh”. Mândru, nepotul recunoaște că nu mulți au avut „un moș” ca al lui, iar el va valorifica... moștenirea lăsată.

Fructificând narațiunea subiectivă și în povestirea *Viața ca o șuncă*, autorul valorifică proverbul „Ce ție nu-ți place altuia nu face”, cu privire la întâmplările din familia apicultorului Amos.

Personajul principal al povestirii, Amos, este realist conturat de către autor: „o fire iute ca un spiriduș”, o „figură plăcută”. I se face, apoi, portretul fizic: „puțin brunet, cu ochi albaștri sub sprâncene groase și mustăcioara care-i străjuia zâmbetul ce dezvelea o dantură măruntă și sănătoasă”, „o persoană plăcută la prima vedere”. Interesat să afle „ce hram poartă”, află că Amos „nu are mustrări de conștiință”, „nu este cel care vrea să pară”, „se conduce după propriile lui interese”, „nu-i pasă nici de credință”, „crede că îi este îngăduit să trăiască cum îi place numai lui”, „cât pășește de țanțoș și de sigur”, până când, înșelat de soție, a făcut

infarct... El recunoaște: „A trebuit să pățesc ce am pățit ca să mă trezesc la realitate...”

Ultima povestire, *Năravul nu moare,* pune accent pe numeroasele „metehne și năravuri”, dar autorul constată că „năravul este o boală a intelectului și a educației” că „fără intervenții profilactice, antrenamentul de fiecare zi al năravului duce la performanțe penibile...” și că „de năravuri urâte se molipsește ușor *un neam prost* care are avantajul incompetenței și al inculturii, precum și al tupeului de a se crede *cineva*...”

Concluzia: „Îngăduința, soră bună cu imoralitatea, nerușinarea, promovează mediocritatea instalată pe poziție de ripostă înverșunată împotriva oricui o contestă”.

Această povestire este – de fapt – o lecție de morală practică.

Volumul de povestiri, cu titlu incitant, al lui Gheorghe Rotar, se citește nu numai cu interes, ci și cu plăcere, având în vedere stilul original al unui autor talentat, care pătrunde cu finețe și cu pricepere în psihologia personajelor devenite tipice pentru ipostaza în care au fost surprinse.

Ion Scorobete, *Pădurile celeste*

Născut la Meria, județul Hunedoara, la 26 mai 1947, scriitorul Ion Scorobete este absolvent al Facultății de Drept a Universității din București.

A debutat cu versuri în revista „Orizont” (1973), iar editorial colectiv: *Atelier literar*, Editura Facla (1978). Din anul 1995 este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

A publicat mai multe volume de poezii (*Geometria zăpezii, Baricada cu îngeri, Casa faurului, Dragoste și alte păsări de pradă, Ziua tip vagon, Biblioteca de zgomote, Pădurile celeste, Elemente de contur*) și proză (*Cavalerul după-amiezii, Noaptea orgoliilor*).

Volumul ***Pădurile celeste*** a apărut la Editura Emia din Deva, în 2003 și se structurează în grupaje precum *Pădurile celeste, Cerbăl, Acuarela, Cuvinte de leac, Epurarea melancoliei, Afinariu* și un număr de 18 poeme distincte, toate concepute modern.

Ciclul *Pădurile celeste* conține din 14 poeme numerotate cu cifre romane, având ca „obiectiv” natura sub „palisade de nori la remorca unui soare/ rapace”, „cu pădurile nebulversate”, cu „poieni”, cu „poteci”, cu „Cerna în voiaj”.

Sunt evocate, apoi, *Cerbăl* („paradis inventat”, „colină de aur”, în paralel cu „fata blondă”, cu „chipul ei însorit”), *Lelese* cu „o pădure de salcâm” personificată, *Catedrala* din „peretele stâncii”, de unde „murmură clopotul/ muntelui” și „dezleagă apa uitării”, *Roșcani* „sub nucii cu lumina cărnoasă”, la „marginea râului”, *Nopți la Florese,* cu „coroana de fag” și „rânduita lumină a nopții„„ cu „miresme de pajiști”, cu „poteca de miere”.

Acuarela conține cinci piese menite să surprindă cum „în teritoriul griului ninge”, „cenușiul [...] cenzurează ocrul”, apoi „albul”, „o poiană a soarelui”, „potecile și Dăbâca”.

Poemul *Cuvinte de leac* este dedicat „lui Drăgan Munteanu”: „cuprins de roată”, „cuvinte de leac ai spus” [...]/ înnoind licărul cu iz de colind/ pe cuta durerii”..., „să arzi umbre de leac”.

Epurarea melancoliei presupune „apartenența la nenoroc”, „rânduiala care niciodată nu se înșeală”, „emoția rece a adultului”, „bunăvoința nealterată”, că „patimi iradiazî firea”.

În *Afinariu* „peisajul se alimentează non stop”, „turme de nori dansează violet”, „platoul muntelui calcă pe ace”, „tărâmul [...]/ își poartă cu atâta firesc veșmântul” și „nimeni nu pleacă din hexagonul înfipt/ în sulițe de cetini”, „platoul cu afini” ne asigură că „segmentul de afinariu se scurge/ pe limbă”.

Lingura de lemn „ușoară ca o balerină/ dansează...”, „Castelul” este „ondulatoriu”, iar *Predicatul care și-a pierdut oile* evocă „transhumanța/ după teoria feciorului/ din Lancrăm”.

Volumul se încheie cu poemul *Culoarea țipătului,* un adevărat strigăt al poetului: „Unde nu se termină *nimic*/ începe *totul*/ ce e-n urmă/ plimbă un balansoar/ de frunze pe retină/ mă pune pe jar claustrofobia/ albului rece/ când mă știu atât de neîndemânatic/ în lumea culorilor/ care dau gust”.

Gheorghe Secheșan constată că „Poezia lui Ion Scorobete vădește asumarea discursului propriu poeziei optzeciste”, Dumitru Hurubă consideră titlul volumului „o găselniță incitant de interesantă”, fiind „specialist al titlurilor insolite”, în timp ce Dan-Bogdan Hanu interpretează „acest tip de dicteu” ca pe „o stenogramă” dificilă, a cărei autenticitate nu are timp să se altereze”.

Noi considerăm titlul volumului un pretext pentru meditație pe toate coardele existenței: „să deslușesc scara”, „cercei de pădureancă atârnă/ orgolioși/ la urechile cerului”, „mut/ vorbește instinctul”, „eugenic mă contaminează/ erezia gingașă”, „simt bucuria cum ninge jertfită”, „derobând

tristețea”, „mari semne mântuitoare”, „gust seninătatea rostului”, „lacomă este revolta”, „vârsta secundei”.

Versurile cântând pe coardele existenței exprimă mesaje ascunse, încifrate, „convergând spre Marele Final” cum ar spune Dumitru Hurubă, poetul investigându-și cu maximă exigență eul, mereu prezent în aceste moderne și incitante structuri lirice, pentru a ne lua martori la aventura sa poetică.

I se potrivește volumului poetului Ion Scorobete „gândul” lui Eugen Simion pornind de la Cioran: „... De ce nu inconvenientul de a fi etern, nefericirea de a purta sentimentul limitei în tine, de a fi obsedat de o perspectivă a sfârșitului, de a fi mereu încolțit de timp, strivit de spațiu, boicotat de istorie?! A trăi acest orizont în față – iată fapta de eroism a omului, iată – spus simplu [...] – măreția individului care, cu moartea în suflet, încearcă să întâmpine momentul prin curajul actelor sale...”, căci „grandoarea omului începe cu clipa în care, înțelegându-și condiția, încearcă s-o depășească”.

Amelia-Maria Stanca, *Pe tărâmul adolescenţei*

Cartea de poezii ***Pe tărâmul adolescenței*** – în ediţie bilingvă româno-engleză – îngemănează 58 de poezii ale adolescentei anilor 1972-1975, care, elevă fiind la Liceul de Artă din Deva, şi-a manifestat sensibilitatea şi pe tărâmul poeziei. Din păcate, a abandonat arta, în mare parte.

Volumul, apărut în 2002, la Editura Cetate din Deva, este prefaţat şi tradus în limba engleză de către prof.dr.Iolanda Iacob. Prefaţa, *Darurile poeziei* este un elogiu adus „harului călător prin gura de rai, cu care îţi alini setea de frumos [...]", pentru a conchide: „Ne hrănim cu darul poeziei, darul lirei [...], chemând către descoperirea de sine..."

Lucia Liciu, marea ziaristă cu suflet de poet, a prezentat volumul în paginile „Cuvântului liber", îndemnând la lectura acestuia, „pentru ca să-„ţi zideşti în suflet tristeţi şi bucurii, toamnă şi frunze în rugină ori codri prea tineri, vibrând cu ciripit vesel" [...], „Amelia-Maria Stanca şi-a regăsit adolescenţa, în toamna [...] când trecuse pragul verii în ani [...] pentru harul ei de atunci, pentru încurajarea de acum".

În pragul adolescenţei încorporează versuri care i-au vibrat în suflet adolescentei de odinioară şi se constituie într-o „carte de suflet".

Volumul debutează, cum era şi firesc la acea frumoasă vârstă, cu poemul *Primăvara*, când „A nins cu flori de meri şi de caişi", „cu floare şi cu prietenie", „cu ropote de lăcrămioare", „cu gânduri sincere şi poezie", pentru a se încheia cu *Toamna,* când „Arama plopilor [...]/ Se tulbură iar în sclipiri ciudate", toamna cu „straniul covor de frunze moarte", cu „plumburiul cer", dar, când „Belşugul holdelor în cară trece..."

Autodefinindu-se „copilul anotimpurilor", Amelia-Maria se identifică şi cu „copilul răsfăţat al florilor de liliac", „al soarelui de primăvară", dar şi „al toamnei", care îi aminteşte de „despărţirea frunzelor de crengile neliniştite", generatoare de melancolie.

Trăind stări sufleteşti contradictorii, adolescenta revine la primăvară, definind-o drept „gingăşia cu care [...]/ Au înflorit merii”, cu care a învăluit-o „soarele”, când i-a „zâmbit cu tristeţe ascunsă” *(Definiţie)* şi „a explodat [...]/ Din lacrima moleculelor de zăpadă [...],/ Din zborul păsărilor ce sosesc,/ Din logosul firelor de ghiocei/ Cu care s-a făcut lumină în sufletul meu”, în timp ce toamna, paşii o poartă „peste frunzişul adormit [...], peste covorul ruginit”, răscolind „frunzele paşnice de aramă/ Şi omoară tot ce-a mai rămas/ Din frunze şi din toamnă”.*(Jertfa toamnei)*

Iarna îi aduce în dar „linişte/ Şi gânduri clare ca oglinda ei,/ Nopţi de tăcere îngropate-n vise,/ Nopţi de iubire ninse”.

În altă ipostază, adolescenta îl îndeamnă pe călătorul obosit să guste „mireasma florii uscate de busuioc”, fiindcă „aduce noroc”. *(În casa bunicilor)*

Regretul copilăriei se converteşte în zadarnice strigăte: „Copilărie, nu pleca, mai stai!”, „Copilărie, nu fugi [...]/ Mai stai măcar un anotimp,/ Să cred că ai adus iar primăvara” *(Copilărie)* sau: „Stai, timpule, nu pleca,/ Copilăria dragă/ N-o destrăma!” *(Stai, timpule!)*

În *Schimbare*, confesiunea continuă: „... copilăria, ştii/ Că tu mi-ai luat-o şi mi-ai spulberat-o-n/ vise/ Şi-n schimbul ei mi-ai dat *adolescenţa* [...]. În adâncimea sufletului strig:/ Adu-mi copilăria înapoi!”

Este febrilitatea mereu neînţeleasă cu care omul – oricare – se desparte dramatic de mirajul copilăriei, pentru a păşi pe un alt „prag” plin de mari necunoscute.

Adolescenţa nu e uşoară, ea presupune căutări: „un miez de lună”, „miracole în umbră”, „o pulbere de stele”, „un vis”, „o tainică chemare”, „ceea ce vreau să fiu” *(Căutări)*. În acelaşi timp, ea, adolescenţa, presupune multe incertitudini: „Dincolo de zări, de lume [...], Dincolo de zări, de soare,/ E o lume sau pământul/ Celuia ce nu mai are/ Prieten cerul, luna, vântul” *(Dincolo de zări)*, speranţe: „Mă cheamă suspinele mării [...], cântecele ploii [...], umbra teilor [...], ochii care

mi-au făcut inima încă să mai spere!” *(Mă cheamă)*, dar şi dramatice dezamăgiri: „Dar vai! Cât de departe e această zi...” *(Îndepărtatul mâine)*

Adolescenţa înseamnă, în viziunea tinerei poete, şi *Purificare*: „Dă-mi viaţa unei flori de mai,/ Să îmi purific sufletul!/ Dă-mi nemurirea, dac-o ai,/ Să-mi însoţească gândul, paşii, cântecul!”

Iubirea abia înmugurită („Mă cheamă glasul fericirii”, „Stai, fericire, iubire”) se conştientizează cu timpul: „Pasivi nu trăim în faţa iubirii/ Şi ea ne aruncă în vârtej de gânduri...”*(Pasivi nu trăim)*, dar nu de puţine ori aduce nelinişte în inimile tinere, fără experienţă, regrete chiar: „Paşii tăi.../ singuri./ Pe dale de piatră, prin nisip/ pe drumuri pustii.../ Singuri să sune de-acuma,/ greu,/ Paşii tăi să fie obosiţi mereu/ Şi-alungaţi de gânduri” *(Blestem)*. Sau: „mâinile mele cer o zi sau, poate,/ câteva clipe/ de fericire”.

Tu: „Glasul tău/ e cântecul iubirii/ Ce-l cântă [...]/ Paşii *tăi* [...]/ Iar gândurile *tale*/ sunt visele mele târzii/ Cu care-au înflorit merii primăverii/ *Tu*/ eşti fiorul primelor iubiri” şi *Eu*: „Ochii *mei* sunt eroii unui vis/ Cu primăvară şi soare veşnic./ Glasul *meu* e strigătul unei păsări/ În zboru-i lin pe cerul tinereţii...” devin *Noi*: „Cuvintele *noastre*/ Sunt roadele gândirii de milenii,/ Iar visele *noastre*/ Sunt rodul întâmplărilor de-o zi./ *Noi* toţi suntem *eroii unui mit*”.

Frumoase sunt pastelurile care trădează înclinaţia spre pictural, sensibilitatea în faţa unui peisaj impresionant.

Alături de *Imn munţilor şi mării* „Adio, plajă însorită!/ Adio, mare de smarald!/ Ce m-aţi făcut mai fericită/ Cu pescăruşi pe cerul cald./ Adio, munţi cu coame sure!/ Adio, plopi, mesteceni, brazi/ Și luminiş şi stol de mure...”), *Lacul* este un adevărat tablou: „În limpezimea clară/ A lacului-cleştar/ Imagini se despică/ Şi-agale apar iar./ Reflexele de-albastru/ S-au stins demult în umbră,/ Iar lacul cel sihastru/ S-a-nchis în neagra hrubă”. Personificată, „*Pădurea* îl *priveşte/* Pierdută în visare,/ *Timid el* unduieşte/ Şi *somnoros tresare”.*

Optimistă (cum altfel?) adolescenta îndeamnă, în *Regretele*: „... Lăsaţi-le să plece/ Lăsaţi-le uitate [...],/ Să moară fără milă, fără lacrimi [...]/ Lăsaţi-le să piară [...]/, Uitaţi c-aţi regretat cândva”, deşi din *Balada tristeţii* transpare o adâncă melancolie, menită să devină „o mână de vise”, „o liră vibrând de singurătate”, aceeaşi personalitate duală, pendulând între speranţă şi melancolie.

Nu puţine sunt meditaţiile vizând fericirea, amintirea, timpul, eternitatea, efemeritatea, toate convertite în imagini artistice precum „lacrima moleculelor de zăpadă”, „nopţi de iubire ninse”, „iarba nu era decât un rug”, „zarea e bătută-n plumb”, „cu primăvara-n suflet”, „la ceas uitat al nopţii prea târzii”, „să sapi în calea fericirii vise”, „sufletul meu, legea firii”, „suspinul lung al nopţii” etc.

De un real optimism considerăm poezia *Gând pentru om*: „Pentru el” – îndeamnă adolescenta – „ înalţă-te, soare”, „Flutură, vântule, mâna”, „cântaţi, păsări”, „Mâini gingaşe, uniţi-vă, cu prietenie,/ Să piară duşmănia şi ura cea multă!/ Lacrimi amare să nu mai fie”.

Pe tărâmul adolescenţei rămâne o carte perenă, menită să dezvăluie multiplele şi controversatele sentimente ale „vârstei întrebărilor”.

Claudiu-Nicolae Șimonați, *Poeme de la Geoagiu*

Inginer diplomat, publicist, poet, Claudiu-Nicolae Șimonați este fondatorul Festivalului Național de Poezie „Ion Budai-Deleanu” de la Geoagiu, aflat la a patra ediție.

Prolific, poetul a publicat până în prezent mai multe volume de versuri și volumul de aforisme *Timpul, apă curgătoare*.

Al șaptelea volum de poezie, intitulat ***Poeme de la Geoagiu***, a apărut la Editura Inspirescu din Satu-Mare, în 2012, dedicat părinților.

Ion Bala, în prefața volumului, subliniază tema principală (iubirea) și motivele volumului: natura, lupta vieții cu moartea [...], metamorfozarea, considerând că în aceste poeme „ne regăsim sufletul, arderea, cărbunele și cenușa”...

Din *Postfața* volumului, aflăm, de la Viorica Hagianu, scriitoare și pictoriță, despre premiile obținute de către poet la concursurile naționale de poezie și despre inițiativa de a organiza, la Geoagiu, Festivalului Național de Poezie „Ion Budai-Deleanu”.

Volumul debutează cu poezia *Tu, iubito* și se încheie cu *Sentiment*, dedicat aceleiași eroine lirice. Dacă în prima poezie, iubita este „tot”: „aer, apă, viață”, din ultima aflăm cum „iubirea ta/ mă făcea să uit/ de esența morții”.

Majoritatea poeziilor de iubire îmbracă formă adresată, cu sprijinul substantivelor la vocativ („*femeie* blândă”, „*iubito*”, „*iubire*”), adjective pronominale posesive la persoana a doua („sărutul *tău*”, „privirea *ta*”, „ochii *tăi*”, „părul *tău*”), pronume personale la persoana a doua („tu”, „te-”, „din tine”), verbe la persoana a doua („ești”, „te arăți”, „apăreai”, „-ai întors”, „vei citi”).

În consens cu iubita, eul liric e „un prizonier” al iubitei, pentru că: „ai venit.../ să-mi iei durerea și teama/ dăruindu-mi/ clipa fericirii eterne”. În alte ipostaze, acesta este „un naufragiat/ [...]/ ce se scufundă/ în valurile calde/ din ochii

iubitei și descoperă în ochii ei „o altă lume”: „fericirea/ îmi cuprinde orizontul/ făcându-mă să mă gândesc/ la clipa nemuririi”.

Uneori, poetul își pune întrebări existențiale: *Cine sunt?* privindu-se „atent/ în oglinda/ de argint/ a vieții/ ce sfâșie ca o fiară”..., alteori se autodefinește ca „un naufragiat”.

Din *Iluzie* se desprinde aceeași aspirație spre iubire, convertită în „zâmbetul [...] cristalin”, în „speranță”, pentru ca, prin *Metamorfoză*, „frunza” șă devină „pădure”, „lacrima” să se facă „râul lacrimilor”, iar el, eroul liric, „fum/ la focul inimii iubitei”.

În alte secvențe lirice, precum *Iubirea*, poetul definește subiectiv acest complex sentiment uman: „când iubesc/ simt singurătatea,/ iar când sunt singur/ vreau/ să iubesc”, „nu cerșesc iubire”, „suferința are și ea/ voluptățile ei”, „iubirea va apărea/ din nou/ și o voi savura...” Din *Nu apari*, aflăm că iubirea este vitală pentru poet: „dacă nu apari,/ soarele nu mai răsare/ marea...” Alteori, „iubirea/ a devenit/ apă curgătoare” (*Presentiment*).

Natura este surprinsă în varii ipostaze: „valul/ dâră de spumă”; „început de primăvară”; „fluturi [...], sălcii pletoase [...], crengile copacilor/ înflorite în noapte”; „noapte: lumina lunii/ scursă pe pământ”/ ... tăcerea”; „e vară/ florile au înflorit” sau: „izvorul adoarme/ în ochiul pădurii/ noaptea.../ își/ găsește culcuș/ pe un colț de lună”.

Aproape în toate poeziile dedicate naturii, este preamărită și iubirea (*Sărutul nopții, Umbră pe mal, Casnică, Poem nocturn*).

Unele poeme se convertesc în arte poetice, precum cele dedicate cuvintelor. La început, acestea sunt considerate „doar vorbe/ fără suflet și drag”, în contrast cu „inima” care „vorbește prin sentimente” (*Cuvintele*), pentru ca atunci când poetul se autodefinește să afirme: „eram cuvânt/ și intram sfârșit în dicționar/ ca o himeră” și să dorească să îmbrățișeze „îngerii cuvintelor”. Dar, „dincolo de gânduri/ lumina face ordine/

Printre cuvinte”, căci gândurile sunt „amintiri renăscute”, „mă gândesc/ la clipa nemuririi”, „gândul speriat/ moare strivit”...

Iluzii, deziluzii, incertitudini, bucurii, suferințe, iubiri împlinite, speranțe, despărțiri constituie „materia primă” a volumului, predominant rămânând sentimentul compex al iubirii, nutrit și trăit plenar. Este și nota dominantă care conferă optimism poemelor lui Claudiu-Nicolae Șimonați scrise în vers alb.

Olga Ștefan, *Între cuvinte*

Tânăra poetă debutează la zece ani, în revista „Provincia Corvina” și la 11 ani cu volumul *Simțuri multiple*.

Volumul bilingv *Încrustarea cu fluturi* a fost premiat la München cu premiul „Novalis”, premiul emisiunii Radio-Color și premiul „Junior” al revistei „Edamene”.

Olga Ștefan este prezentă deja în *Antologii* valoroase, precum „Poesis”, cuprinzând și pe scriitorii din străinătate.

Volumul ***Între cuvinte***, după afirmația profesorului Tudor Opriș, apărut la editura Pro Transilvania, București, 2002, „marchează o etapă superioară” în evoluția poetei. Astfel, acesta reprezintă „o structură lirică modernă, nealterată de experimentele sterile ale postmodernismului, o surprinzător de matură stăpânire a celor mai subtile modalități de expresie poetică”...

„Corola” se închide între *Curcubeu*, prima poezie, și *Alai de nuntă între cuvinte*, ultima piesă a volumului, dezvăluind „petale” greu de egalat la 13-14 ani!

Chiar din prima poezie, eul liric se adresează cuiva, unui interlocutor imaginar sau cunoscut, poate unui timpuriu iubit, altfel, de ce „lumina devenise atât de incertă pe buzele *tale*” sau „cana ce-o *duci* acum la tâmplă”?

În alte secvențe lirice, soarele e „decupat din zâmbetul *tău*”, iar norii sunt „șterși în inima *mea*”.

Lirica Olgăi Ștefan din acest volum ilustrează cu prisosință titlul nu numai prin poezii precum *Cuvântul – suflet, Cuvinte pentru mine* sau *Alai de nuntă între cuvinte*, ci și prin altele, precum *Pantof de sticlă, Semne negreșite, Nu-ți spun nimic, Uitată, Realizare*.

În aceste ultime secvențe lirice, poeta se raportează într-un mod straniu la cuvinte: „răsuflând/ cu ușurime/ *cuvintele*”, „*vorbele* se zbat în gura mea”, „... numai *cuvintele*/ aveau puterea/ să readucă...”, „*cuvântul* meu/ izbi-se-va/ de nisipul...”, „schimb timpul asteniei/ de *cuvinte* ciobite”.

Cuvântul-suflet este o ars poetica, evidențiind complexitatea sensurilor încorporate în cuvânt: „... să mă doară/ cuvântul ce ți-l pun/ pe masă, să-l poți privi/ și niciodată/ să-l înțelegi [...]/ În pumn, cuvântul meu/ și-acum întins pe treptele...", dar și capacitatea cuvântului de a atinge corzile cele mai sensibile ale sufletului.

Cuvânt pentru mine, relevă sensul scrisului: „Scriu aceste cuvinte pentru mine/ la rece și-ascut/ ghearele ca atunci/ când mă vei întâlni/ va trebui să/ le scot în apărare", „trimit acum aceste cuvinte [...]/ doar celor/ ce au timp s-o placă..."

Alai de nuntă între cuvinte se vrea o logodnă: „cuvintele-*mi*/ cu *ale tale*/ Lasă-mă să logodesc"; numai așa ele, cuvintele, „cresc păsări/ Cu șase aripi într-un văzduh și zece/ în celălalt".

Menirea cuvintelor este să ajungă „-n toate ramurile/ Ce fericite-mi străbat sângele", pentru răzvrătirea inimii, ca împlinirea să vină din atitudinea compensatorie a iubitului: „*Tu* înspumează vara/ Ce-mi lipsește de pe harta/ Marginilor de trăire".

Dialogul imaginar dintre eul liric și interlocutorul drag transpare din toate structurile lirice ale volumului, convertit în verbe și pronume la persoana a II-a: „*te* aud", „*poți*", „*tu*", „*să atingi*", „*să chemi*", „*să-i guști*", „chipu-*ți*", „*să rămâi*", „*ești*", „*ai insistat*", „*te*-am prefăcut în vrajă", „*ai fi rămas*", „prezența *ta*", „culcușu-*ți*", „visul *tău*", „privirii *tale*", „amintirea *ta*", „*tu ai crezut*", „să mă confund *cu tine*", „scăpărarea-*ți*", „*vei* mai *găsi*", „numărul *tău*", „chipul *tău*", „*te*-mpiedic", „*croșetezi* stele", „cuvântul *tău*" etc.

Eul liric se raportează în permanență la această „himeră", devenind „noi", reușind, nu rareori, să fie „fericiți" când el croșetează „stele".

De aceea, „ochii [...] ar rupe-n imagine", „o parte *din tine* și germenii-*ți* ce fericiți ar fi/ să fugi...", „fericiți să nu mai murim [...], să credem în steaua..."

Le-a lipsit, însă, „semnul de punctuație.../ Spre a limita sinceritatea [...]/ Și portativul corzilor vocale”.

Apogeul trăirilor intime este atins în *Soclu,* pe care l-a așezat „marina acestui peisaj”. Nesperând să ajungă la el („până *la tine*,/ ajung zburătorii”), eul liric își propune altceva: „să clădesc munți/ care-*ți* vor zgâria/ soarele ce deasupra/ visului *tău* doarme”.

Firul roșu al versurilor concepute modern, pentru a nu trunchia ideea poetică, este aspirația spre un ideal, visul iubirii abia înmugurite, fantezia trăirilor pure convertite în metafore revelatorii de un cald lirism.

Așa cum spune și Tudor Opriș, cu adevărat suverana mânuire a acestor „modalități de expresie poetică” ne convinge „că [...] literatura tânără se va îmbogăți cu un strălucit reprezentant”.

Denisa Toma, *Lacrima dintre gene*

Doamna Denisa Toma s-a născut în orașul Simeria din județul Hunedoara, la 1 ianuarie 1951.

Școala primară și gimnaziul le-a absolvit la Simeria, apoi Liceul „Decebal” din Deva, în 1968. Peste patru ani a absolvit Academia de Studii Economice din București, apoi Facultatea de Drept a Universității București cu rezultate strălucite.

A fost încadrată la Institutul de Studii Politice din București, iar după căsătorie, la Prefectura județului Hunedoara.

A mai lucrat la revista „Antichități România” și la Biblioteca „Ovid Densusianu” a județului Hunedoara.

Are colaborări laborioase la „Observatorul cultural”, „Constelația Dragonului”, „Ardealul literar”, „Vox libri” publicația Bibliotecii Județene „Ovid Densusianu”.

Actualmente este redactor-șef al revistei „Vox libri” a Bibliotecii Județene „Ovid Densusianu” din Deva și membră a colectivului de redactare a *Monografiei județului Hunedoara*.

A debutat editorial cu volumul de proză scurtă *Lacrima dintre gene* și are sub tipar, la Editura Emia din Deva un alt volum.

În puzderia de apariții editoriale, multe de dimensiuni – dar, mai ales, de valori – deseori discutabile, ***Lacrima dintre gene*** a Denisei Toma, apărută în 2009, la Editura Eubeea din Timișoara ne dezvăluie o erudită naratoare, care mânuiește suveran cuvântul, reușind să transmită mesaje cu adevărat umaniste.

Volumul este o carte de suflet, așa cum, inspirat, a intitulat-o autoarea, cu titlu metaforic, încorporând o varietate de gânduri și sentimente, o anume tensiune, dar și o benefică relaxare și alinare. Bine aleasă – și în consonanță cu narațiunea și cu autoarea – este coperta ilustrată cu tabloul lui E.Frank, *Lângă Lacul Stamberger*.

Cartea este nu numai rodul unui har înnăscut, ci și al unei vaste experiențe a eruditului în contact cu viața literară și artistică – națională și universală.

Aceasta închide într-un corolar narațiunile pe variate teme între *Reguli de lectură* și *Trenul pierdut*. Este rodul experienței dobândite în contact cu lumea cărților – pe de o parte – și a cunoașterii profunde a fațetelor multiple ale existenței – pe de altă parte.

Într-o lume în care „atentatul la lectură” se manifestă pe față, fără ocolișuri, autoarea pledează cu argumente plauzibile pentru revenirea la calmul lecturii, stabilind „Reguli de lectură”, cu îndemnul de a fi prezenți în bibliotecile publice, desigur având în vedere și precaritatea încropirii unor biblioteci personale...

Cu acest prilej, pledează pentru „alternanță în favoarea lecturii în raport cu invazia audiovizualului”, pentru „superioritatea romanului asupra filmului”.

Motivele cultivate cu succes de către autoare nu ocolesc amintirea, prietenia, dragostea, corespondența, cartea, familia, dar și drama înstrăinării...

Printre amintiri se conturează chipul luminos al profesoarei de franceză, lăsându-și amprenta culturală și sentimentală asupra fostei eleve, care a purtat-o mereu în sufletul însetat de frumos și adevăr (*Lecția de franceză*).

Din amintiri răsare și chipul mamei, Anuța, care la numai șapte ani ai autoarei, i-a facilitat posibilitatea primei călătorii la București, pentru a-și întâlni tatăl, student pe atunci, așteptân-du-le cu dragoste, dar și cu multă duioșie. Copila de odinioară reține cum, de la fereastra din căminul tatei, se delecta cu filmul *Contele de Monte Cristo* cu Jean Marais, cu „stivele *uriașe* de fructe și legume din Piața Matache”. Admira „grădina de vară de pe Calea Griviței”, auzind „pe viu” cântecele cunoscute „de la difuzor”, „Librăria noastră” de unde a primit cadou volumul *Rapsodii de toamnă* de G.Topârceanu. Își amintește plimbarea prin Cișmigiu, admirând lebedele și

pelicanii de pe lac, magazinele mari... Încă de atunci se creionează profilul sensibil, aplecat spre cultură și artă al viitoarei scriitoare (*Cu tata prin București*).

Concepute subiectiv, primele zece povestiri mustesc de prea plinul sufletesc al autoarei-personaj, o sentimentală de mare clasă, apreciind emoția așteptării și primirii unei scrisori cu tot cortegiul premergând aflarea felului în care expeditorul „își dezvăluie sufletul și ți-l încredințează”, dar și a destinatarului pulsând de bucuria „unei întâlniri cu o ființă dragă”. (*Corespondențe*)

Povestirea *Lacrima dintre gene*, care dă titlul volumului, evocă amintiri dragi despre Bucureștii de odinioară, din fostul cartier Uranus „rămas ca o rană hâdă pe trupul Bucureștiului”, în urma demolărilor deșucheate. Mai evocă obiceiul de a pregăti la 9 martie renumiții „mucenici”. Cu nostalgie surprinde scriitoarea acele dragi întâlniri „în casa de pe strada Lanțului, cu biblioteca [...] extraordinară, cu mobilele vechi, elegante, fărâme fără grai ale vremurilor duse”, ca și „Calea Moșilor, unde tot ce existase în casă [...] a fost înghesuit în apartamentul de la etajul șapte al unui «bloc-ctitorie»”. Obiceiul, însă, a rămas, iar „lacrima dintre gene” e îndreptățită...

Relația cu totul specială cu cărțile transpare din povestirea *Cărți, scrisori, prietenii...*, autoarea reconstituind „primele imagini [...] din copilărie” legate de cărțile de pe raftul din fața patului, cărți variate, „biografii, albume de artă”, „fiecare” părând „o ființă vie”..., de librării și apoi de „descoperirea bibliotecii orașului”, „un spațiu [...] uriaș, plin de mistere...” Sinceră, Denisa Toma afirmă convingător: „Aproape că pot să-mi refac întregul traseu al vieții în funcție de cărțile pe care le citeam...”, având „cu cartea o relație cu totul specială”.

Urmează consemnat șirul prieteniilor și al corespondențelor cu Franța: „cele mai frumoase prietenii le-am legat prin cărți”... și scrisori, am adăuga, în ciuda modalităților de comunicare electronică.

Amintirile o poartă pe scriitoare pe *Râurile vieții...*, Mureșul și Nistrul, ducând cu sine dorul de cei dragi, râuri „care leagă sufletele între ele” și înving „spații nesfârșite”, „ani de despărțire”. Acuitatea trăirilor generate de vizita cu părinții la familia tatălui, marchează sufletul copilei de zece ani, aceasta sesizând diferența dintre lumea din Ardeal și aceea de pe malul Nistrului, unde „se discuta în șoaptă, prin aluzii cu jumătăți de cuvinte, cu o gestică specială”. Depărtările, însă, etniile diferite nu rup firul relațiilor afective, așa cum s-a petrecut cu părinții copilei: „diferența de etnie și prejudecățile nu i-au împiedicat să-și fie unul altuia pereche”.

Povestirea *Viață pariziană* încheie ciclul povestirilor concepute subiectiv, în care „vocea” care povestește face legătura autorului cu cititorul, personajul-narator confesându-se printr-un monolog pasionat, întrețesând elemente aparent disparate, care formează, însă, un tot unitar.

Pasiunea autoarei pentru Franța era veche, dar oportunitatea s-a ivit în 1989, după întâlnirea „cu un grup de francezi aflați într-o misiune umanitară în România”, care i-au scris, apoi, că „Parisul ar fi fericit” să o „găzduiască”. Itinerarul a cuprins Orly – Saint Germain de Prèss – Rue Bonaparte – Rue du Vieux – Colombier – Rue du Four – Rue Coq Heron – Rue Valois (unde a locuit Darclée).

A locuit pe Rue Grégoire de Tours, de unde a vizitat Catedrala Notre Dame, casa unde a locuit Martha Bibescu, cartierul Marais, Dôme des Invalides, Cimitirul Pere-Lachaise, Musée d'Orsay, cheiul Senei, Provence, Marsilia, Toulon, Montparnasse, Muzeul Carnavalet.

Subiectiv, autoarea confirmă convingător faptul că „o prietenie poate fi clădită chiar pe distanța dintre «participanți» [...], important este [...] să avem [...] în adâncul ființei noastre căldura acestei prietenii”.

Ultimele trei povestiri (*Va, pensiero..., L'air du temps* și *Trenul pierdut*) sunt concepute obiectiv din punct de vedere al perspectivei aucturiale, naratoarea fiind nu numai

omniprezentă, ci și omniscientă. Toate au ca temă iubirea dramatic eșuată.

Va, pensiero... este prima emoționantă poveste de dragoste eșuată... Eroina – o fire extrem de sensibilă – fără nume, își evocă iubitul din tinerețe – devenit soț pentru scurt timp – cu un dramatism grav, pe fondul iubirii comune pentru operă, de peste 20 de ani; memoria involuntară îl readuce cu acuitate în prezentul eroinei, așteptându-și actualul „prieten" zadarnic și ratând un posibil spectacol de operă, în București, desigur.

L'air du temps... își derulează acțiunea (de fapt amintirea eroului) în Pants (în Normandia). Malul Oceanului Atlantic, odinioară, eroul „l-a văzut prima oară cu *ea* alături", o „ea" fără nume, dar a cărei prezență îi umple viața, evocând prima întâlnire – „pe coridoarele facultății...", în amfiteatrul Cauchy, pe ferestrele căruia admirau Jardin du Luxembourg, dar și-au vorbit mult mai târziu. Îi sunt vii în memorie plimbările „pe malul stâng al Senei", concertele de la Salle Pleyel – Debussy, Ravel, De Falla", librăriile, plimbările, vizita la București în vacanța de Paști a anului 1940, apoi plecarea ei, anii lui de detenție și revenirea în Franța cu falsa speranță de a o revedea. O melancolie nemărginită planează asupra acestor dramatice amintiri.

Volumul se încheie cu povestirea *Trenul pierdut,* care reconstituie, liric, precum precedentele, o altă frumoasă poveste de dragoste eșuată, prin pierderea trenului de către „ea"...: un „joc straniu al hazardului, un fel de ironie a sorții", deoarece el, crezând că „nu vrea să aibă de-a face cu un fost deținut politic, pleacă [...] la Constanța și se însoară [...] cu o femeie pe care n-a iubit-o niciodată și cu care are [...] doi băieți"...

Reîntâlnindu-se întâmplător, la aceleași rude comune, apoi, cu prilejul delegațiilor lui la București, „glasul inimii" își spune cuvântul. Viața lor a devenit „o permanentă așteptare între două întâlniri și de ani de zile se caută, se cheamă și

născocesc nenumărate pretexte, ca să poată fi împreună măcar [...] până la trenul de dimineață...”

Revine motivul „scrisorilor”: el și le recitește, când o vizitează, și are „aceeași stare sufletească din momentul în care le scrisese”... „Viețile lor”... devin împăcare cu soarta: „așa a fost să fie”, crede ea, iar „trenul spre Constanța nu trebuie pierdut”.

Planează asupra acestor fermecătoare povești de dragoste o undă de tristețe amară, pentru destine care și-au greșit traiectoria, „absolut din întâmplare”, din cauze mărunte, meschine – la o adică –, dar care-și duc cu demnitate „crucea”.

Suntem convinși că doamna Denisa Toma ne va mai încânta cu alte creații la aceeași „înaltă tensiune”, poate chiar cu un roman, pentru că vocația nu-i lipsește, iar mediul elevat în care-și consumă o bună parte din timp îi este prielnic.

Adriana Tomoni, *Dar din iubire*

Aflată la al doilea volum de versuri, Adriana Tomoni a colaborat, cu poezie religioasă, la reviste precum „Lumea credinței”, „Creștin ortodox” și în „Observatorul” din S.U.A. Acestea le-a strâns în volumul *Dar de Crăciun*, o „lirică religioasă plină de sensibilitate, de un autentic spirit ortodox, [...] spovedanii sufletești...” după afirmația lui Sebastian Bara.

Volumul ***Dar din iubire***, apărut la Editura Emma din Orăștie în 2012, dedicat familiei, ne dezvăluie o poetă deosebit de sensibilă, care adună într-un consistent buchet, cele mai frumoase poezii dedicate iubirii.

Volumul este structurat în trei părți inegale: *Poezie, Dragilor mei* și *Poezii de dragoste*.

Definind, în prima parte a volumului, poezia, Adriana Tomoni abordează și temele majore ce-i revin acesteia: „bucurie”, „flori”, „primăvară”, „frumuseți”, „lucruri superbe”, „dar”, „poezia vieții”, „iubirea”, „destine”, „amestecuri de dulce și amar”. Surprindem, cu plăcere, binefacerile poeziei de a preschimba „în frumuseți [...] greaua povară”, de a scoate „lucruri superbe” „din smoală”, de a îmbina „drumuri făurite și destine”. Concluzia este, însă, realistă: „viața nu e, totuși, poezie”.

Dintre poeziile dedicate celor dragi, primul loc ocupă *Soțul meu*, prin care îi mulțumește pentru „fericire”, „gând curat”, „puteri și aripi”, pentru că *În doi* am învățat ce-nseamnă „noi”, cântând „aceeași melodie”, „au înflorit și au dat viață”, „vorbeau despre iubiri”, „inelul [...] pe veci [...] i-a unit”, pentru a se bucura, apoi, de fetițe, de nepoți. „Pentru toate”: „momentele bune”, pentru „anii” care „au trecut parc-au fost luni”, pentru „toate visele”, pentru „credința ce-am împărțit”, „pentru clipele tandre din zori” îi mulțumește cu recunoștință. Ea constată cu îndreptățită mândrie: „ne-am împreunat aripile

la greu", „tot chipeș ești", „vorba ta e înțeleaptă", își așteaptă copiii „cu mare dor", cum „întinerim cu nepoțeii".

Alte poezii sunt dedicate copiilor (*Boțul, Bulgărul meu de iubire, Când somnul se așterne*) și nepoților (*Nepoțelul, Zâmbet de iubire*), pentru a încheia ciclul cu *Mirare* pentru „chipul de copil" care e uimit de „primele raze de soare", „de fulgul de nea", „steaua de pe cer [...] agățată lângă lună", dar și pentru că „ne nălțăm la stele/ Din dragoste și că plutim cu ele"...

Partea cea mai întinsă a volumului este dedicată poeziilor de dragoste, o dragoste calmă, familială, împlinită, „fără zăgazuri", „în murmur și visare", „la răsărit de soare", chiar și „când este furtună" sau „dacă viața e amară".

Specifice liricii feminine, poeziile *Te iubesc* și *Îți mulțumesc* sunt concepute în formă adresată, încorporând prea plinul sufletesc al poetei prin repetare a verbului „te iubesc", iar în a doua, a verbului „îți mulțumesc", tot la al doilea vers.

Forma adresată se menține chiar în titlurile unor poezii: *Dansați, vă rog?, Te-mbrățișez, Te mai gândești? Te-am așteptat, Să nu știi, Îmbată-mă, Hai!, Lasă-mă, Tu vrei, Tu m-ai făcut vioară, Tu scrii, Urmele pașilor tăi, Vroiai, Te-am așteptat, Hai, iubite!* pentru a aminti doar câteva.

Acest amplu ciclu începe cu poezia *Te iubesc*, se încheie cu *În stele fără mine*, conturând ipostaza de singură: „aș fi stingherită", „m-aș sfâșia de-atâta suferință", „eu vreau să fiu cu tine stea"...

Închise în acest corolar, celelalte poezii dezvăluie multiplele fațete ale iubirii: „arzând de dorul tău„ (*Lumânarea*), „teama de iubire" (*Liniște*), dezamăgirea („zilele-s pustii"), așteptarea, uitarea, vraja, alinarea, iubirea târzie, visele, dăruirea, deziluzia, taina, despărțirea, neliniștea, iertarea, uitarea. Aceste ipostaze ale iubirii îmbracă izbutite haine metaforice: „mirifice clipe", „a sa vrajă", „aripi de vis",

„dimineața vieții”, „cupă dulce-amară”, „miere-n fructul cel oprit”, „nevăzute sfori”, „marea noastră”, „chemarea din genuni”, „dulce cupă cu miere”, „zbor plin de taină”, „Cupa cu iubire/ E strop din preaplinul Divin”, „cristale de lacrimi”, „cunună”, „plutiri divine, cerești”, „lacrimă și patimă”, „blândă stea”. Toate „fac sufletul să zboare” și „casei cântec”. Iubirea „visul [...] l-a luminat”, metamorfozându-l în realitate.

Astfel, protagoniștii ajung „*Suflet pereche*”: „Privirile s-avem spre-același ideal [...]/ Și vals multicolor ne fie viața,/ Iubirea noastră să topească gheața”. În poezia *Eu zic, tu zici*, idealul celor doi este „să fim o pagină de carte...”, iar alteori sintagme precum „*Conjugăm* verbul *a fi*/ A fi *amândoi*”, „Cântecu-l cântăm pe-același ton”, „Ești... *perechea* sufletului meu”, „Porni-vom amândoi în viață”, „trecut-au anii peste noi”, „Noi rămânem *amândoi*”, *Amândoi* răzbi-vom...”

Timpul și dorul sunt două motive prezente în acest volum, tot din perspectiva iubirii. Poezia *Vreau* exprimă dorința stringentă a poetei de a ieși din timp: „Vreau *în afara timpului* să fim”, „Stai, timpule, [...]/ Și fă secunda zi” sau „Am uita de timp [...]/ Și-amândoi doar am pluti”. Fără-a timpului aripă,/ Fără de noapte, făr’ de zi”. Ea îndeamnă timpul: „Aș vrea timpul să stea [...], să tacă,/ Să nu mai treacă”, parcă ar rezona cu șlagărul *Opriți timpul*, pentru a-și formula dorința „*Fă-ne eterni*, pentru ca „Între minut și infinit” să trăiască „un mit”.

Dorul străbate ca un fir roșu aceste poezii de dragoste, fiind, uneori „doliu, durere”, „o dulce cupă plină cu miere”, „parcă alinare”, dar „neliniște, zbucium, jale” (*Dorul*), iar plânsul generează „oceane de durere și de dor” (*Plâng*). Alte sintagme revelatorii ar fi: „dorul doare”, „... e tainic”, se metamorfozează în „oftat”, „lasă-te purtat de dor”.

În strânsă relație cu iubirea, natura îmbracă haine de sărbătoare: „la malul mării.../ Să ascultăm valul.../ malul înspumat”, „luna ne veghează/ Și, încet, oftează”, „nopți cu tril

de ciocârlie”, „geana nopții”, „zvâcnește seva-n flori de munte”, „iz de verde și candoare”, „vântul alintă flori de mai”, „ploi de stele”, „amurguri sidefate”, „se stinge dimineața...”

Încheiem cu versurile izbutite ale poetei: „Cadou ceresc în dar primim,/ Când ni se umple cupa cu iubire,/ E strop din preaplinul Divin”.

Mitroi Tomulescu – Cremene, *În căutarea fericirii*

Învățătorul Mitroi Tomulescu-Cremene (1904-1990), cu un real talent poetic, încearcă – și reușește – sonetul, această încântătoare poezie cu formă fixă despre care însuși autorul volumului spunea confesându-ni-se: „Mi-a plăcut această formă de exprimare [...], pe care am adoptat-o în încercările mele”. Apoi, adaugă: „M-am apucat mai insistent de versificație târziu [...], în plină perioadă de senectute [...]. Dacă, scriind aceste versuri, am fost sau nu «poet», numai așternând pe hârtie [...] sentimentele mele solitare, nu am fost ispitit să aflu...”

Din corespondența sa cu fostul său profesor de limba română de la Școala Normală din București, rezultă aprecierea fostului magistru: „M-a surprins talentul dumitale poetic. Versurile [...] sunt veritabile poezii care ar merita să fie publicate, pentru că exprimă [...] sentimente sincere, nobile [...], așa cum curge apa unui limpede izvor...”

Valeriu Bârgău observa că „sonetele sunt atent lucrate”...

Volumul, apărut la Editura Călăuza din Deva, cuprinde zece capitole și însumează peste 130 de sonete, capitole care cunosc o propensiune: *Flori târzii, Identitate, Eternul sat, Portrete sentimentale, Vis și realitate, Viața în oglindă, Trenul albastru, Scrisori către Dumnezeu, Scrisori cu adresă, Scrisori fără adresă.*

Ne vom opri asupra celor mai reprezentative sonete, deși toate au o certă valoare artistică.

Mărturisire neagă cu modestie autorului calitatea de poet: „nu sunt poet...”, dar ideile, sentimentele și gândurile le-a „sculptat în chip de poezie/ Ca o statuie de-un profan lucrată”. Tot modest, autorul neagă și ipostaza de „visător” a poetului care și-a „zidit simțirea” în „versuri”.

Flori târzii, un titlu metaforic, apar „în serile gândirii” cu „parfumul lor” considerat „opiul amăgirii”.

Îndrăgind visarea, poetul a „şlefuit cu trudă [...], ca pe un diamant cuvintele”, pentru a fi găsite de „urmaşii [...] nepoţii sau vreo rudă”, dacă nu cumva vor „avea o soartă şi mai crudă...”

Munca poetului, pentru a găsi – din noianul de cuvinte – pe acela „ce exprimă adevărul”, transpare din expresii precum: „mi-am revărsat gândirea-n reverie”, „să simt dulceaţa vieţii, nu otrava”, „ca un bijutier ce şlefuieşte cristalele din pietre preţioase”, „le meştereşte”, „le-am şlefuit cu trudă, greu”, „am cizelat...” pentru a deveni „pietre rare”, „o bijuterie”.

De aceea, „dorurile” şi le-a rânduit ades ca nişte strune/ Cu clopoţei la urmă...”, ca să uite „o clip-a vremii nestatornicie”, dorind să picure „în simţuri o narcoză,/ Să nu mai simt a vieţii tiranie”...

Ciclul *Identitate* acuză „hazardul sorţii” care „pe unii îi aruncă în bordeie,/ Pe alţii aşezându-i în palate” şi felul în care aspiraţiile de a frecventa Universitatea i-au fost obiectiv refuzate de mama: „Tu n-ai vrut, mamă, şi aveai dreptate/ Când îmi spuneai că n-ai de mine parte”, rămânând „dascăl de copii, la ţară” şi fiindu-le „călăuzitor, făclie” şi lăsând în urmă-i „o dâră de lumină”.

În ciuda ipostazei de „dascăl de copii la ţară”, poetul pătrunde temeinic în „viaţa cărţilor”, în „comoara neştiută”, chiar dacă duce o „viaţă simplă”, viaţă „modestă, ţărănească”.

De anii copilăriei, „faguri plini de bucurie [...],/ Cu viaţa simplă, dulce şi uşoară”, „dragi ca o poveste”, „un basm frumos” ce „astăzi nu mai este”, îi este dor, un dor nebun.

După atâţia ani petrecuţi în sat, nu-l mai poate părăsi, chiar dacă ar vrea. Îl reţin frumoasa „florărie/ Prin pomi în fiecare primăvară” şi „iarba din câmpie”, „verdeaţa codrului”.

(Nu pot pleca) La revederea copiilor, părinților le „înflorește chipul ca o floare”, chiar dacă pentru puțin timp.

„Iubirea de-altădată” l-„a ars” cu „torentul ei de lavă” și o consideră „izvorul de otravă” care, „din om întreg te face o epavă,/ Îți face rău de care nu-ți mai trece/ Și toată viața inima te doare”. De aceea: „De-aici o-nvățătură s-ar desprinde:/ Să-și țină omul sufletul mai rece/ Când dragostea în inima-i s-aprinde”.*(Învățătură)*

Explicația o aflăm și în poemul *Femeia, eterna poveste,* care l-a dezamăgit pe poet, abandonându-l „în crudă chinuire”. Cu toate acestea, „mâine” se-nchină, din nou, „idolului de aur”, iar „visurile [...] dragi, alese/ [...] stau, pe crucea vremii, răstignite”. Optimist, el credea „iubirea *cupă fermecată”,* din care îndrăgostiții beau „setoși din *dulcea* ei *otravă”*. Astăzi, a rămas doar „cenușa amintirii”, căci „dorurile nu mai ard nebune”.

Profesorului său îi aduce un pios *Omagiu,* considerându-l „izvorul [...] de-nvățătură”, „sufletesc părinte”: „Din stihuri simple fac această floare,/ Punând simțirea mea în ritm și rimă/ Din suflet rupte ca dintr-o grădină,/ Din a recunoștinței rădăcină”.

Poezia *Asta-i lumea!* e concepută antitetic: Lumea e „conglomerat de firi amestecate,/ Ce n-are cap, nici judecată n-are”, „atât de multă răutate are”, încât chiar lui Cristos „*Azi* îi e ascultată vorba creștinească/ Și-o strânge-n suflete ca pe-o comoară,/ Iar *mâine* strigă: Să se răstignească!”

Tot antitetic, chiar și în titlu, privește poetul *viața* care pe unii „îi *ridică* sau îi *doboară*”, „pe unii-i *suie*, pe-alții îi *coboară”*, „La *unii* viața este prea *ușoară* [...], Pe *alții*-i ține-*n gheare de pisică”*, „Pe unii [...] îi *răsfață* [...],/ Pe alții îi *lovește* drept în față”. Singură „moartea face o egalitate”. *(Viața și moartea)*

Dreptatea personificată este „urgisită”, „izgonită”, „respinsă, umilită/ Şi, resemnată, plânge în tăcere”, „cade frântă,/ E-nchisă, uneori, în câte-o mapă”, deşi „omul cu nădejdea ei s-adapă”.

Sonetul *Răscruce* reconstituie vârsta senectuţii: „ca stâlpii-mpovăraţi de *sârme grele*” (anii), „chipul s-a schimbat”, „trecutu-i dor”, „prezentu-i plâns [...]/ Iar viitoru-i semn de întrebare”.

Sonetul care dă titlul volumului, *În căutarea fericirii* surprinde eul liric „împins de focul viu al tinereţii” în „valurile vieţii”, gustând „plăceri ameţitoare”, „îmbătat cu vin şi cu iubire”, alegându-se doar cu „efemere clipe vesele, banale”.

Plăcere simte poetul când se leagănă „în hamacul [...] de vise”, când „gândurile se pornesc hoinare,/ Scoţând [...]/ Comori de amintiri”, când pluteşte „pe alte sfere”, când reuşeşte să scoată „din suflet gândul disperării”.

Anotimpurile vieţii sunt asociate cu acelea ale naturii: *„Copilăria*-i *primăvara* vieţii [...]/ *E soarele* care [...] luminează-n *zorii dimineţii”, „Vare* [...] e anotimpul drag al *tinereţii*/ Împodobit [...] cu *ani de aur, clipe visătoare”. „Toamna* e anotimpul de *maturitate*,/ Când tâmplele încep a fi brumate”, în timp ce „Ca *iarna* se sfârşeşte-a vieţii scară,/ E anotimp de *bătrâneţe-amară”.*

Omul ca o floare este adus acestei fiinţe care nu are egal: „o floare în grădină”, „îmboboceşte”, „bobocul înfloreşte”, „floarea râde-n soare”, „parfumul” ademenitor, apoi floarea „Îşi scutură petalele [...] şi moare”.

Viaţa este comparată, într-o suită de poezii, cu un „album”, cu „un urcuş de munte”, cu „un râu”, cu „un ou”, cu „o piesă”.

În *Dor de Bucureşti* poetul caracterizează metropola, considerând-o „oraş feeric”, „Cu bulevarde [...], magistrale noi

și grandioase”, cu „nopți ce n-au pic de întuneric”, „cu parcurile [...] umbroase”, cu „alei parfumate”, pe unde-și „împletea un vis himeric”. Acum, deși „Bucureștii și-au schimbat decorul”, dorul îl duce să se mai plimbe prin Bucureștiul lui drag „măcar o dată”.

Din ciclul *Scrisori către Dumnezeu* se detașează poeziile *Rugăciune* („mă-nchin pios...” „fac, din credință, pân-la ceruri, scară”, „Tu ești limanul meu”, „Tu-mi dai nădejdi de bucurie rară”, „Tu iartă-i pe aceia ce se-ndoaie...”), *În casa Ta* („Pios stau în genunchi și-Ți fac rugare”, „Pentru păcate eu îți cer iertare”, „aduc prinosul meu de credință”), *Credință și nădejde* („iartă-mi omeneștile păcate”, „mai pune-mi, Doamne, zile la măsură”), *Rugă* („ascultă-mi glasul”, „să nu fiu chinuit de suferință”, „din somnul meu aș vrea să fie/ O scufundare-ncet, pe neștiute/ În noaptea lungă cât o veșnicie”). Toate poeziile ciclului sunt concepute în formă adresată, într-o tonalitate gravă.

Ciclul *Scrisori cu adresă* este dedicat soției, copiilor și nepoților.

Volumul se încheie cu *Scrisori fără adresă,* deși unele îi vizează pe părinți. Altele deplâng „devenirea”satului, care apare ca „o slabă lumânare”, „un biet opaiț”, la care „nimeni nu se mai gândește”.

Ciclul ultim se încheie cu sonetul *În noaptea eternă,* închinat părinților, cu promisiunea de a veni „În cimitir, a vieții închisoare”. E un gând care „cumplit îl doare”, dar va „coborî” în „noaptea nesfârșită/ Într-o eternă, veșnică tăcere”.

Poetul cunoaște și respectă rigorile poeziei cu formă fixă, în speță ale sonetului (două catrene și două terține), dar, talentat fiind, reușește să asigure fluență discursului liric prin recurgerea la ritmul trohaic sau iambic, în funcție de sentimentul predominant, și la o măsură constantă a versurilor.

Impresionează lexicul metaforic, tonul calm, grav și demn, varietatea părților de vorbire care rimează îmbrățișat sau încrucișat: adverb-interjecție, substantiv-adjectiv posesiv, pronume personal-numeral, adverb-verb, adjectiv-substantiv, adverb, pronume personal-adverb, adjectiv pronominal posesiv-adverb. Rimele asigură nu numai sonoritate, ci și cadență versurilor.

Așa a lăsat poetul „amintirea” sa tuturor celor ce „mai zăbovesc prin această grădină”.

Romulus Tot, *Supați, vă rog!*

Romulus Tot este vicepreședintele Asociației Scriitorilor Hunedoreni.

Volumul apărut în 2012 la Editura Gligor Hașa din Deva, urmează altor patru: *Parlamentul peștilor, Trenul de noapte, Misterele bălții, Athos, ghid istoric și românism* și este bine primit de către cititori, pentru unda de umor care planează asupra „pieselor” acestuia.

Autorul subîntitulează volumul „proză foarte scurtă”, un gen de literatură mai greu de realizat, având în vedere nu numai problematica variată, ci și capacitatea de a da un „moment” forță expresivă maximă, pentru a fi receptat ușor și cu plăcere de către cititor. Volumul concentrează, în cele 166 de pagini, format mic, 20 de titluri având ca izvor de inspirație o lume contemporană foarte variată. Variată, dar cu „ținte” precise: îmbogățirea – desigur, pe căi oculte – cu orice preț și în timp record, „prădarea” avutului obștesc dobândit în ani mulți de trudă, după dictonul „După mine, potopul!”, prostituția, vai, ca sursă de existență, edili iresponsabili, superficialitatea în pregătirea elevilor, moralitatea mutilată și învinsă de bani, spiritualitatea învinsă de „modernism”, minciuna...

„Cuvântul înainte” semnat de către scriitorul Gligor Hașa și „Cuvântul autorului” preced această „proză foarte scurtă”, introducându-l pe cititor în „lumea cărții”, pregătindu-l s-o savureze, pentru a putea face „haz de necaz”...

În debut, la loc de frunte, *Mincinoșii*, prezentați cei „clasici”, precum pescarii amatori, vizând, mai ales „păpica” devenită o problemă în zilele noastre. Dar... minciuna rămâne.

Primar de primar surprinde boala acestora de „a băga mâna adânc și în bugetul local”, aducându-și contribuția la ruinarea întreprinderilor din oraș, cu ajutorul „tuciuriilor”, care știau „valorifica” fierul vechi, plătind „cui trebuie”, ca legile să nu se aplice.

Tonul ironic se menține și în schița *Audiența,* în care, deși nu s-a finalizat conform așteptărilor, autorul dă un sfat: „Atenție la secretare și la câinii de pe stradă, că nu știi cine le dă osul...”

În *Labardezii,* autorul ne convinge că cine era „mare goangă la secu, tot goangă a rămas...”, că „dai comisionul și-ai mișcat vagonul”, pentru că, altfel, ajungi „căpșunar”.

Polițiștii din *Semigrecul*, tot foștii milițieni, după ce au făcut „bișniță la unguri, la sârbi și la turci” vânează posturi înalte și așteaptă „revoluție iară...”

Din schița *OK!* aflăm cum își petrec elevii timpul prin baruri, iar când sunt decoperiți de către „diriga”, hotărăsc să-i pună „de-o grevă” și să se ocupe „puțin de ea”... în privința moralității, că „face pe nebuna, și-a luat-o-n cap”...

Tot școala, dar cea de odinioară, este și tema schiței *Eschimosul*, când „disciplina nu era încă urcată în pod”, când „uniforma era obligatorie”. Se mai vorbea de „nota scăzută la purtare”, de „exmatriculare”, când elevii mergeau la filme interzise. Se punea bază „pe cei șapte ani de acasă”, încât, când aveai un musafir, acesta nu trebuia să ți se culce cu nevasta ca în filmul *Zăpezile albe.*

Din *Sabotaj* aflăm despre „apariția instalațiilor noi de căldură” și surprizele pe care le „oferă” uneori.

„Înăltuța SRL” a „absolvit la Spiru Haret Școala Vieții”... și intenționează să deschidă „o casă mare”, să găsească „musai curvă cu SIDA”, pentru a plăti polițiștilor umilințele la care au supus-o fără motiv.

Vacanță la munte ironizează abuzurile pe care ni le fac, uneori, prietenii profitând de cumsecădenia noastră, dar și despre „noile obiceiuri” ale tinerilor, care rămân doar „prieteni”, fără a aspira la viața de familie.

În *Supați, vă rog!* , schița care dă și titlul volumului, acțiunea se consumă într-un sat mai ciudat. Acolo nu se admite picior de străin, iar multe femei lucrează la oraș, fiind semiorășence.

Initând, fără discernământ, acestea fac gafe după gafe, precum și aceea de a-i îndemna, la pomană, pe meseni: „supați, vă rog!”, fără ca aceștia să decripteze expresia... Satul „văzut din avion e plin de personalitate”.

Din schița *Cerșetorul* aflăm că „tupeul” s-a generalizat, devenind „o trăsătură” de caracter indispensabilă și definitorie, nu numai necesară, ci ca un adevărat titlu de glorie”.Astfel, reținem considerațiile față de pensionari: „paraziții [...] cu mâna întinsă [...], boșorogi care se plâng că au pensii mici”... „Uite [...] pentru cine muncim noi”...

Ironia mustește în fragmentul: „Cică ei au construit tot ce se vede [...], că noi [...] nu vom reuși nici să vopsim ce au făcut ei. Auzi, să vopsim, vindem, dragă, să vopsească cei care cumpără”...

Impresionează reacția cerșetorului: „Iartă-i, Doamne!”

„Femeia îndărătnică” este mereu „contra”, răspunde la orice întrebare cu cuvântul „de-aia!”

De ce? trage un semnal de alarmă asupra dispariției animalelor din parcul dendrologic și a indiferenței edililor privind dispariția unor specii rare de copaci, în timp ce schița *Cetățean de onoare* ironizează criteriile care stau la baza selecției pentru această „onoare”..., fiindcă „adevăratele criterii sunt valabile la o analiză cinstită, de bun simț”. „Dar, oare, acesta este modul de gândire al primarilor?”...

Capitalistul reface firul vieții unui pușcăriaș ajuns mare om de afaceri, după ce ajunsese mare revoluționar, cu Certificat în regulă: ...„era full de bani”...

Volumul se încheie cu *Ziua amintirilor* care reconstituie întâlnirea la 45 de ani cu colegii, de la absolvirea liceului, prilej de emoții dragi, dar și de surprize. Unora li se recunoșteau doar „ochii jucăuși și ceva din zâmbet”, „sclipirea ochilor frumoși”.

Cel care părea cel mai bătrân dintre colegi, cel mai mărunțel din clasă, le-a povestit despre aventura lui ca mecanic de locomotivă, altul, fost ambasador, nu s-a lăudat, „doar vreo

doi au încercat să epateze, oameni de afaceri, cu bani mulți”, pentru a-și lua revanșa, deoarece ca elevi erau „figuri șterse”. Este un bun prilej pentru autor să mediteze pe tema „capitaliștilor” care „au distrus industria și agricultura [...], au închis minele și au ruginit șinele de cale ferată [...]. Economia au transformat-o în fiare vechi și banii i-au băgat în buzunarele lor, devenite capitaliste”.

Neschimbați au rămas parcă doar „cei doi diriginți” pentru care „timpul stătuse pe loc [...], se mențineau”.

Fetele erau cel mai greu de recunoscut, „îmbătrânesc mai repede”...

Preotul, fratele unui coleg decedat, a „făcut o slujbă în pomenirea celor absenți prin trecere cerească”.

La restaurant s-a filmat, iar unul dintre colegi, ca „revanșă”, a dansat cu toate colegele din cele trei clase. Apoi, a dat un adevărat spectacol „bine pregătit”: deși era văduv a venit cu o tipă, iubita, chipurile, care i-a propus să danseze cu ea ultimul dans, după care au plecat. „Îl costase 300 de euro spectacolul”...

„... colegul cel bogat cu Gipanul scump”, deși avea un frate în oraș, s-a cazat la hotel. Era îmbrăcat într-un costum „Versace”; cămașa era „Gucci”, maieul „Chanell”, chiloții „Bote”, ciorapii „Dolce Cabana”, iar cureaua pantalonilor „Luis Vuton”. Afacerile, după propria-i afirmație, le manevra „din spate, neștiut, nevăzut”.

În timp ce „fandosiții” cereau whisky cu gheață, fostul mecanic de locomotivă le oferea colegilor „țuică de prună bistriță la 50 de grade, ulei, medicament [...]”, care „te vindecă de toate aiurelile din lumea asta besmetică...”

Prezentul nu impresiona precum amintirile...

Scriitorul realizează „personaje tipice în împrejurări tipice”, reușind să le plaseze, cu măiestrie, pe fiecare în lumea lui, valorificând expresii adecvate, în funcție de situație.

Pentru reconstituirea lumii satului, scriitorul recurge la expresii precum „nu a fost să fie”, „dare de mână”, „a-și lua

gândul", „a-l face praf", „și mai și", „se iau unii după alții", „ca lumea", „de mama focului", „a luat-o razna", „Doamne ferește", „fain", „a băhuli".

„Reconstituirea" golănimii autorul o face recurgând la argou: „a hali", „nașpa", „gașcă", „a-i tăia cașcavalul", „mișto", „a o lua pe coajă", „nasol", „moaca" etc.

Ironia și umorul, ca note dominante ale povestirilor, se materializează nu numai la nivelul situațiilor, ci și al limbajului: „scule de scule", „zero pe cap, zero în cap", „tupeu baban", „am și eu un văr baștan, cu casă de vacanță în stațiune", „se făceau bani pentru parlamentare", „nu avea rost să urce sus, la stânci, că peste tot sunt numai pietre", „aportul marketizării și talciocurizării", „crește nivelul de trai, al cui, depinde de cel pus în fruntea cetății", „se fabricau și diplome cu grad de dificultate scăzut", „imoral și sperțar, ciubucar și nedrept", „privatizare prin lichidare", „doamna de o sută de kile" era „fata blondă și subțirică", „acea doamnă frumoasă..., acum o bătrânică doborâtă de boli" etc.

Încheiem cu aprecierile scriitorului Gligor Hașa: „Se încheagă, astfel, o lume pestriță, de bazar turcesc [...], o lume care nu se mișcă, ci mizguie ca viermii pe hoitul României".

Miron Țic, *Poeme de șapte zile* și *Când te ucide floarea de crin*

Miron Țic, fratele mai mic al scriitorului Nicolae Țic, poet, publicist, prozator, s-a născut la 22 mai 1939 în satul Boz din comuna Brănișca, județul Hunedoara, într-o familie de țărani.

Urmează cursurile Școlii primare în satul natal, gimnaziul la Brănișca, iar cursurile liceale la Liceul „Decebal” din Deva.

Debutează în ziarul „Drumul socialismului” din 1961, cu poezia *Aș vrea să fiu*, iar editorial în 1975, în *Caietul de debut* al Editurii Eminescu din București.

Din anul 1979, activează ca membru al cenaclului „Ramuri” din Deva, an în care îi apare placheta de versuri *Miracolul zăpezilor*.

În 1986, la Festivalul de poezie „Lucian Blaga”, va obține „Premiul Lancrăm”.

În 1992, va fi redactorul ziarului „Glia” din Deva, din care au apărut cinci numere. Va susține rubrica *Martor* a ziarului „Călăuza” și serialul *Fratele meu – prozatorul* în revista „Ardealul literar”, revistă a cărui redactor este.

Este membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști, al Uniunii Scriitorilor din România și secretar al Asociației Scriitorilor Hunedoreni.

Miron Țic colaborează la numeroase reviste de specialitate, printre care: „Luceafărul”, „România literară”, „Flacăra”, „Contemporanul”, „Astra” (Brașov), „Tribuna” (Cluj), „Orizont” (Timișoara), „Transilvania” (Sibiu), „Constelația Dragonului”, „Ardealul literar”, „Vestea”, „Amurg sentimental”, „Mihai Eminescu” etc.

Dintre volumele publicate, amintim *Lumini hunedorene* (1989), *Invitație la dragoste* (1993), *Regina nopții* (2000), *Somnul din noaptea de marți* (2006), *Sufletul bolnav de carte*

(2006), *Poeme de șapte zile* (2008), *Planeta iubirii, Lecturi despre cărțile confraților, Când ne ucide floarea de crin* (2012).

Mai multe poezii sau texte în proză i-au apărut scriitorului în volume antologice.

Referințe despre opera poetului au făcut Radu Ciobanu, Constantin Deheleanu, Valeriu Bârgău, Maria Toma-Damșa, Vasile Bălan, Petrișor Ciorobea etc.

Chiar dacă scrie și proză, Miron Țic rămâne un poet incurabil, exprimându-și ardent „gândul" și „crezul" în strămoșeasca noastră limbă atât de maculată și mutilată în zilele noastre.

Întreaga creaţie lirică a lui Miron Tic are ca axă iubirea, din perspectivă divină sau romantică, îngemănând elemente ale realităţii cu trăirile subiective intense, într-o benefică efervescenţă existenţială.

Volumul ***Poeme de şapte zile,*** apărut în 2008, la editura Călăuza din Deva, al câtelea?, izbuteşte nu numai să aprofundeze, ci şi să lărgească problematica, priveliştea poetică a cărţilor anterioare.

Structurată în trei părţi, *Povestea focului, Fulguiri de metafore* şi *Acvariul iubirii noastre,* cartea ni se descoperă ca o realitate spirituală statornică în perspective, respirând suveran normele limbii române, suport al continuităţii, al legăturii cu marea poezie.

Miron Ţic divinizează încă din primele versuri „neliniştile", stabilind identitatea sa cu lumea şi cu el însuşi *(Divinitate),* îl plasează pe Brâncuşi alături de Dumnezeu, evitând „Ispita" care „Iese ca dintr-o piatră seacă", făcând loc speranţei.

Pentru poet, fiecare poem implică, separat, câte un suflu nou, cu reflexele multiple ale existenţei prin iubire: „Lucrul cel mai bun/ Că existăm/... împreună" *(Existăm),* în „Dangătul clopotelor bisericilor" *(Detalii);* „Nevoia de iubire/ îmi stătea în gât", „Focul din inimi/ Ne trezeşte nopţile" *(Focul din inimi);* „îndrăgostiţii.../ Se scaldă/ Până ce îmbătrânesc/

Unii lângă alţii” *(Imagini);* „între iubire şi trădare/ Mistuitoarea incertitudine” *(Incertitudine);* „Noi suntem cei, care făptuim/ Iubirea?” *(Povestea focului);* „Convinşi că iubirea noastră/ nu moare” *(Obicei);* „Vom înghiţi cu poftă sentimentele” *(Schiţă);* „Căutăm pe cerul nopţii/ Stelele/ Rugilor noastre.../ Şi acea/ Taină sfântă de şoapte” *(Taină);* „Adunăm între noi o depărtare sau un amurg/ Vedem... cum, de sub priviri, gândurile de iubire curg” *(Gânduri de iubire);* „Nu am cuvinte să pot lăuda/ Clipa aceasta” *(În părul tău).* În poemul *Cununie,* poetul, pe fundalul profundelor trăiri, realizează osmoza între iubirea tinerilor şi devenirea perenă a acesteia prin căsătorie: „Preotul ne-a adunat sentimentele/ într-un vas de argint/ Peste care a turnat/ Picături de sfântă agheasmă...”

Cu Miron Ţic trăieşti nelinişti frumoase şi adevăruri bine ascunse în spatele vizibilului, fiindcă simte, în permanenţă, duhul tatălui care „grăbeşte pasul/ De a ajunge la magazinul de amanet/ Cu frunza/ Din care a cântat” la „naşterea” lui *(Amanet).*

Poetul şi poezia revin ca laitmotive ale discursului său liric: „Poezia/ Îşi spală părul în valuri/ Izbăvitoare” *(Ape izbăvitoare);* „Poemul îşi poartă mai departe chipul său” şi „Devine melodios” *(Poemul şi chipul său);* „Am redescoperit/ Stîlpii de sare/ La care cioplesc de o viaţă” *(Gest);* „Sângele/ Înflorind ca macii în grâu/ Rămâne/ Sentimentul cel liber al poetului” *(Esenţă);* „Poezia mea/ E o pasăre domestică..., durerea,/ Frumuseţea,/ Nimicul din nimic...” *(Poezia mea);* „Noile sentimente/ Se nasc din nemurirea scribului” *(Dimineaţa cu flori de prun);* „Ce face *poetul* în cele şase zile lucrătoare?/... *vede*/ Că s-a desfrunzit/ Teiul.../ *Simte* că i-a intrat, subtil, în suflet/ O jumătate de iarnă.../ *A descoperit* data sfântă: 15 ianuarie.../ Duminică/ Poemul împlinea vârsta de şapte zile” *(Poem de şapte zile).* Se realizează, astfel, un paralelism între poem şi lumea făcută de Dumnezeu tot în şapte zile...

Cititorul soarbe sevă de poezie, din cupa întinsă cu generozitate de poet, transformând clipa lecturii în vibraţie. Vibraţie în faţa naturii satului: „în numele crinului.../ Peste tulpina de trandafiri/ Urcă volbura.../ Trestia/ Se îndoaie către ziua de mâine” *(Trestia);* „Lumea de iederă/ Şi iarba ce se vestejeşte...” *(Jocurile copilăriei);* „Miroase a toamnă/ Şi aud foşnetul de aripi al cocorilor...” *(Blitz);* „Mestecenii nu vor avea altă culoare/ Decât cea albă,/ Sălciile îşi duc până la capăt/ Plânsul/; „Lângă un castan în floare” *(Lângă un castan în floare); „...* cerul.../ adorata noapte” *(Pedeapsă);* „Zăpezile/ Din Valea Frumoasei...,/ serile vaporoase” *(Urme şterse);* „Se coace toamna/ Călăreţi întârziind în câmpie.../ Lumea.../ Miroase a apă de mare.../ Grădina aceasta e cea mai frumoasă din lume” *(Toamna).* Vibraţie în faţa vieţii şi a morţii: „... moartea/... a dat în judecată viaţa/ Una e victorioasă la naştere,/ Alta, când ne ia memoria./ Orchestra cântă/ Aleluia” *(Orchestra).*

Vibraţie pentru dorul – care rămâne peren: „Nu mai ştiu ce este în noi/ Ce trece prin artere:/ Sânge sau dor?” *(Sânge sau dor);* „Eu, întristându-mă, când visul/ Mi-1 fura gerul,/ Tu jucându-te cu dorul din mine” *(Pedeapsă);* „Mă loveşte peste frunte acest dor” *(Purificare);* „...Tainic dor/ Eu pierdut/ în adâncul ochilor tăi/ Tainic dor...” *(Taină);* „Ne este dor...” *(Poveştile vieţii).*

Satul, unde s-a născut „veşnicia”, este prezent şi în acest volum, într-o varietate de ipostaze: „roade din grădină”, „herghelii de cai albi”, „Dangătul clopotelor bisericilor”, „curtea casei”, „locuri înmărmurie”, „voi planta câteva muşcate”, „cumpăna fântânii”, „Peste casa bătrână, au trecut valuri de nori”, „Olarul.../ A privit ostenit şi tăcut/ Ulciorul”, „Satul a rămas la locul/ Unde trudesc cei vii”, „oala aceea de pământ”, „Mama descântă bătătura”, „bătătura casei”, „iarba fragedă din faţa casei”, „sfatul bătrânilor”, „Loc unde înfloresc prunii/ Şi lemnul Domnului”.

Materia primă a poemelor, „cuvintele”, ocupă un loc privilegiat în poeziile lui Miron Ţic. Poetul oferă „prin cuvinte/ Cele şapte minuni ale lumii”, dar pentru a-şi lăuda iubita nu are „atâtea cuvinte”, în timp ce între el şi „cei plecaţi”... „Numai cuvintele/ Uimiri/ Albe/ Uşoare...”, deoarece „Cuvintele/ Ies din pielea poetului”.

În poezia *Motive,* Miron Ţic ne vorbeşte şi despre punctele vulnerabile ale realităţii: „Locuim într-o lume/ Pe care/ Nu o vom putea-o cunoaşte.../ Niciodată”; „De pe socluri au fost coborâte statui”; „... din ce în ce mai greu/ Ne ascundem privirea în amiaza/ Ce ne arde ochii înmărmuriţi/ De întîmplărilc ce vin”; „Cuvintele/ Ies din pielea poetului/ Cu cea mai nemărginită nelinişte”. Tonul este grav, chiar patetic, exprimând vulnerabilitatea eului liric în contact cu asperităţile vieţii cotidiene, în faţa mizeriei actuale a acestui început de veac şi de mileniu.

Personalitate nostalgică, sensibilă, de mare fineţe şi rafinament, poetul explorează inefabilul, se cântă pe sine, cântă cuplul norocos prin dragoste statornică, surprinde în permanenţă fluenţe emotive fine, creând momente de emoţie, fără a ignora elanul romantic.

Acestea toate inundă fiinţa poetului, dezvăluie forţa poeziei moderne. Prin unitatea perfectă între metaforă, viziune, atmosferă, evocare, mesaj, ton şi limbaj, sentimentul este gândit, gândirea este simţită, iar poetul îşi respiră larg crezul cu un surâs enigmatic de dragoste, de sfială şi de împăcare cu sine.

Volumul ***Poeme de şapte zile*** este un moment literar privilegiat al literaturii actuale.

Volumul ***Când ne ucide floarea de crin****,* cu titlu metaforic, apărut la Casa de Editură „Amurg Sentimental” din București (2012), se desfășoară în trei capitole: *Frumusețea ploii, Tainele unei dimineți* și *Locul unde toate se nasc din toate.*

Dominanta acestor poezii o constituie „experiența vieții sale”, care l-a condus la realizarea unui „film liric reprezentativ pentru imortalizarea stărilor de moment, adevărate scene de

teatru liric [...] spre luminozitatea artei”, cum apreciază Ion Machidon.

Prima parte înmănunchează poezii precum *Cuvintele, Oglinzile, Poetul, Viața* și poezia care va da titlul volumului.

Pendulând între amintiri, realitate și ideal, poetul accede *Către o altă lumină* „cu toate visele/ Adunate într-o carte”, poposește în *Catedrala de emoție sfântă* sau stă „lângă o păpădie”, pentru a constata că „fața luminii icoanei” îl apropie „de casa sfântă”. Obsedat de magia cuvintelor, pe care le mânuiește suveran, dedică acestora două impresionante poezii. Pentru poet, cuvintele sunt „niște vise”, „niște chemări”, „abur al respirației”, „spice de grâu”, „petale de liliac” care „ard [...]/ Până ajung/ Iar pe buzele noastre [...]/ Ca o binecuvântare”. Uneori, le simte și le scutură „ca pe niște frunze”, pentru a le așeza, apoi, „pe niște răni”.

Poezia omonimă cu titlul volumului este concepută ca un dialog al poetului cu „floarea cu parfum divin”, parfum simțit „ca un suspin”, generând „o tristă căutare”. Cultivată „în grădina” casei, floarea de crin și-a înălțat tulpinele „într-o triumfală beție” și „nu [...] lasă nicio speranță de bucurie”; ea are, „gust de pelin”. Surprins și uimit că „Se-ntâmplă să ne ucidă floarea de crin”, aceasta întârzie – în gândul poetului – „o altă înflorire”.

Oglinzile incită la meditație privind existența, simbolistica evaluând de la „oglinzi prea mici” la „oglinzi prea mari”...

Viața este surprinsă în varii ipostaze: „scenă a durerii”, „ritual”, „soartă”, „un fel de vâslire”. Aceasta se derulează nu numai „între cupe de vin”, ci și „între silabe și consoane de dragoste”.

Un loc important ocupă, în economia primei părți, poezia de dragoste, precum: *Vom ști vreodată?, Există o cale, Secundele cu rămășițele lor.*

În capitolul al doilea, *Tainele unei dimineți,* poetul împletește amintirile generate de revenirea în satul de baștină,

vatră de suflet „ce nu are asemănări”, cu „gândurile mari”, cu imaginea icoanei la care se roagă, cu trecutul care îl „mistuie”, cu „visul” care „nu e încă prea limpede”, pentru a medita pe firul existenței (*Ard cercurile anilori*), al drumurilor, al poverii „vasului de argint”.

Partea finală a volumului debutează cu pastelul *Trandafirii sângerii*, pastel coroborat cu meditația, ca la Alecsandri, trecând, apoi, la *Logodnă* și alte poezii erotice, vibrând de trăiri intense, pentru ca, în unele poezii, să cultive elemente de artă poetică (*Pentru cântecul meu, Fructe ale timpului, Urmele noastrei).* După ce reamintește că *Ne-ar ucide floarea de crin*, poetul evocă *Destin* și *Crucea mea în zori*. Destinul nu-l vrea „trecător [...] nicicând” și revine *În fața crinului*... „doar în vis”.

Simetric, volumul se încheie tot cu un pastel, *Noapte albastră*, care încorporează și ipostaze erotice. Este noaptea „din care emană miros plăcut de parfum”, „prin care „ se „văd zorii ascunși”, noaptea „spartă de cântatul cocoșilor” în „ierburile neadormite”.

Gândurile, emoțiile, sondarea eului liric se convertesc în metafore, simboluri, alegorii de o rară frumusețe și finețe, făcând demersul liric nu numai expresiv, ci și accesibil lectorului.

Tonalitatea gravă, melancolică adeseori a poemelor îmbracă haina poeziei moderne, lipsite de rigorile clasice (strofă, ritm, rimă, măsură), versurile lungindu-se sau scurtându-se în consonanță cu fluxul gândurilor, al sentimentelor, al emoțiilor eului liric.

Poetul Miron Țic mai adaugă – cu acest volum de versuri – „pietre pentru templul” său...

Ovidiu Vasilescu, *Idei verticale*

Ovidiu Vasilescu, aflat la al XlV-lea volum, este un bun cunoscător al miracolului trecerii cuvintelor în „semne”, penetrând profunzimile complexe ale limbajului figurat pentru a face cunoscută omniprezenţa Marelui Creator, dominantă în creaţia sa artistică. Alături de celelalte opt volume de poezii, de eseuri, maxime şi aforisme, teatru şi roman, volumul ***Idei verticale*** se impune nu numai ca operă de maturitate, ci şi ca o quintesenţă a creaţiei lirice a poetului, împletind efemerul cu eternitatea, dragostea, iertarea şi compasiunea cu trăirile sacre, cu ispita religiozităţii, fără a neglija laboratorul poetic, generator de arte poetice.

Comunicarea cu Divinitatea îşi trage seva din discursul liric pe această temă specific lui Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Vasile Voiculescu, stând pe picior de egalitate cu acela al lui Ioan Alexandru. Ulma Lalitha-Gowri îl situează alături de „marele alchimist, travestit în poet mistic”, Tudor Arghezi, precizând că în arta lui poetică „Divinitatea [...] este o prezenţă vie, paternală ori fraternală”.

Din această perspectivă, volumul *Idei verticale* se situează pe acelaşi palier cu volumele *Cânturi pentru somnul tău,* imn şi rugă pioasă adresate Divinităţii, *Pasărea abisului, Scrisori către îngerul meu, Cumpăna sufletului, Parabole,* privilegiate de prezenţa Divinităţii, de magie şi mit, de arta de a-i ispiti pe zei prin adânci clipe de meditaţie, ce răzbat ca şoapte plăpânde şi luminoase.

Titlul volumului însuşi incită la meditaţie prin caracterul simbolic, metaforic, prin asocierea inedită a celor două cuvinte: *Idei verticale* care închid, ca într-o „corolă de minuni a lumii”, o poezie modernă, îmbinând omenescul poetic,

logicul şi inefabilul prin scăpărătoare metafore ale unui „magician” al cuvântului.

Volumul se structurează în patru secvenţe cu titluri provocatoare: *Sfinţii pe rug, Amoralia, Talgerul de lut* şi *Isihasmul ca imn.*

Aidoma eroinelor eminesciene, iubita din primul ciclu recunoaşte superioritatea iubitului, poemele convertindu-se într-o minunată poveste de dragoste în care iubitul este, uneori, arhanghel, înger sau herald, Mesia, iar alteori omul capabil să se măsoare cu aceştia, teutonul, călătorul care „nu va trece neobservat” (*Santinela*), în ciuda singurătăţii lui dramatice (*Singurătatea, Sfinţi însinguraţi*) şi a faptului că „*Numele meu este îndepărtarea,* că el este ucenicul unor idei/albastre”.

Poetul îşi ţese discursul liric alternând persoana a doua („tu”, „vei... pleca”, „tălmăceşti”, „tine”, „ridici”) cu persoana I („aştept”, „netezesc”, „m-am bătut”, „să... iubesc”, „aş vrea”) şi cu persoana a treia („ea”, „-l”, „aştepta”, „vedea”, „se-nchina”, „se-mplineşte”), predominant fiind dialogul imaginar.

Ciclul debutează cu poezia *Poarta timpului,* în care eul liric se autodefineşte, metaforic, „*o idee verticală*”, capabilă să treacă „într-o lume galactică”, finalizându-se cu poemul *Immaculala,* titlu predestinat, în care iubitul este numit chiar „Botezătorul”.

Legătura celor doi îndrăgostiţi, care îşi consumă la cote înalte drama, o face „un fir de borangic” prin care vor fi legaţi pentru totdeauna (*Taina adevărului*), pentru ca simbolurile sacre să asigure trăinicia sentimentelor lor: „fum de tămâie”, „taină sfioasă”, „înger”, „ucenicul unor idei albastre”, „Hristos înviat”, „sfinți”, „Mesia”, „Maica Sfântă”, „schivnică”, „Profetul”, „sfântul”, „călugărița” etc.

Metafora din titlul volumului îmbracă o varietate de forme („să gândim vertical”, „zbor vertical”, „verticala aceea”, „trăire verticală”, „gândul ei este o idee verticală”), pentru a împlini cântecul iubirii.

Întregul ciclu este o caldă pledoarie pentru trăinicia iubirii, pentru dăinuirea acesteia până la venirea iernii, „când văd cum se zbate omătul/ pe tâmpla ta pe care trist o sărut”, pentru ca, apoi, „colindători să vestească [...]/ peste frumoasa poveste...” (*Ninge pe umerii noştri*).

Din ciclul *Amoralia* transpare atitudinea critică a poetului faţă de cei lacomi, necinstiţi, trufaşi, cameleoni, precum şi solidaritatea cu cei aflaţi în suferinţă, victime ale inechităţii sociale şi judiciare, cu alte cuvinte, atitudinea civică.

Cele şapte poezii ale ciclului îmbină titlurile metaforice (*Gravida*) cu titlurile folosind sensuri denotative (*Război total, Despre etică*). Toate sunt dominate de un suflu ironic: „... pentru omor/ deosebit de grav/ erau găsiţi nevinovaţi”, „scurtarea/ primei zile cu un cap”. „De-abia după ce toţi vom fi/ decapitaţi, vor realiza simplităţile/ parlamentare, că nu mai au slugi [...]” (*Echinocţiul nebunilor*), „neduşii la prea multă şcoală”, „voiajori partinici”, „palavragii de ocazie” (*Istorie*), „urmele rănilor pe care/ mi le-au lăsat fraţii mei” (*Despre idoli*), „catedre cumpărate cu arginţi/ murdari din vânzarea sufletelor/ noastre” (*Război total*).

Ciclul *Talgerul de lut* dezvăluie gândirea filosofică a poetului, lucidă şi axiomatică, vizând mai multe teme: timpul, divinitatea, infinitul, pacea etc. şi debutând cu poemul *Inima mea este Graalul,* cu metaforele „potir imaculat”, „albie a sângelui”.

Jertfa este asociată cu „mitul Machu Picchu”, cu „azima caldă”, cu „devoţiunea neamului Inca” (*Despre jertfă*), având ca „ţintă” superstiţii şi ritualuri străvechi.

Povestea cercului se vrea o metaforă pentru „ascuţimea gândului”, pentru „Cercul Polar”, „curba perfectă a gândului”, „rotund [...] ca/ marile adevăruri”.

Poetul revine obsesiv asupra gravei meditaţii pe tema trecerii timpului, cu implicaţii nebănuite privind destinul uman, numindu-1, metaforic, „*geometrie verticală*” care „creează portalele anotimpurilor” şi ne facilitează „momente prin care/ ne petrecem când veseli când/ trişti/ după taina cu care Euclid/ a pus bazele unei *conştiinţei verticale*” în acord cu legea de bază „a vechiului testament:/ Crede şi nu cerceta!”(*Timpul*)

În *Reflecţie,* gândul „se cheamă idee verticală”; *Apocalipsă,* pentru că „Tu nu ne mai priveşti...”, sau *Omeneasca,* menită să-l delimiteze pe om de divinitate, care se supără, fiindcă „noi avem/ bucuriile noastre mărunte/ legate de o *altă verticală...*”

Poetul conține o suită de metafore care fixează pe acest creator undeva, sus de tot: „santinela care nu moare”, „sfinxul de la răspântii”, „santinela dintre efemer/ şi eternitate”, „cavaler al Mesei Rotunde/ lovit în coiful de aramă de/ fulgerul stelei singurătăţii”. „Prin semne”, el dezleagă „tâlcul nedumeririi”, „aşteaptă schimbarea anotimpurilor”, „înnoirea sufletelor” şi „moare în şaua luminii”, rămânând, de fapt, nemuritor.

Cu poezia *Mesia,* poetul revine la tema religioasă, apreciind menirea lui Mesia: „să vă mângâi pe frunţi, să vă-nchin!”

În *Istorie,* meditează pe tema „enigmaticelor piramide”, pentru ca în *Memento* să se simtă „nemuritor”, fiindcă în el trăiesc „lumile care nu mai sunt” şi îi „înconjoară inima ca o/ superbă ghirlandă de flori”.

Polul magnetic este „o idee verticală”, este „gândul cu care gândesc eu eternitatea” afirmă introvertit poetul, pentru că „ne atrage sufletele către/ supremaţia cu care învinge El peste/ timp”.

Enigma dezvăluie miracolul faptului că noi, oamenii, suntem „marea [...] lucrare" a lui Dumnezeu, „reflecţiile" Lui.

O artă poetică modernă este poemul *Vorba mea,* care „bătută cu lumină", „morţii-o aud, şi-o-nţeleg", „îi îmbată" pe tineri „cu/ viaţă şi cu duhul de sfinţi", pentru că „Vorba mea cu lumină-i bătută;/ viul o soarbe şi morţii-o ascultă!"

Poetul vede *Astre ca sorţi, Ţinuturi interzise, Icoane goale, Biografia unui zeu,* prilej de adâncă şi complexă meditaţie.

Talgerul de lut încheie ciclul cu acelaşi titlu, prilejuindu-i poetului o selecţie a planetelor, pentru a medita asupra destinelor „nefericiţilor/ pentru care dreptatea-i/ şi oarbă şi mută", asupra „dreptului nostru la viaţă şi moarte", asupra „anilor nefericirii noastre" număraţi „cu ochii închişi" de către Divinitate. Poetul se crede sclavul lucid al Creatorului Universal.

Volumul se încheie cu ciclul *Isihasmul ca imn,* în care poetul se consideră fratele mai mic şi, uneori, chiar egalul Demiurgului. Ciclul îi prilejuieşte momente de autodefinire, creând icoana în care se priveşte, regăsindu-se pe sine.

Trecând de la *Religiozitate* la *Meditaţie* şi *Rugăciune,* chemând Divinitatea, eul laic se autodefineşte drept *Alchimistul,* arătând cum Dumnezeu, „din dorinţa de a Te reflecta/ în propria-Ţi imagine de un/ nesfârşit număr de ori/ [...] Ţi-ai/ creat omul, vioara pe care să/ cânţi fără întrerupere Misa/ Solemnis, Ave Imperator!"

Mai amintim câteva titluri de poezii menite să exprime înclinaţia poetului spre sacru: *Asceză, Candela vie, Legea Ta, Cine Te vede, Trinomul de aur, Minunea, Tu umbli, Noi, copiii Tăi, Eu sunt ruga Ta, Fratele meu,* pentru a conchide: *Azi îmi închei rugăciunea.*

Poetul Ovidiu Vasilescu ne oferă prilejul de a ne purifica citindu-i pe nerăsuflate versurile.

Ioan Vasiu, *Bolnav de poezie*

Ioan Vasiu s-a născut în 4 ianuarie 1949, în comuna Periam din județul Timiș, fiind al treilea copil al familiei Victor și Valeria Vasiu.

Cursurile Școlii Generale și ale liceului le-a urmat și absolvit în comuna natală. Din acea perioadă datează și primele încercări literare, unele dintre poeziile sale fiind, adeseori, afișate la gazeta de perete a instituției de învățământ sau recitate la serbările organizate de școală. Pentru că nu a reușit la examenul de admitere la Facultatea de Filologie din Baia Mare, în vara anului 1967, când a absolvit liceul, a fost încorporat în armată, în luna februarie a anului 1968. Stagiul militar l-a satisfăcut la Oradea și Cluj, trecând în rezervă în vara anului 1969. Ca militar în termen, a avut marea bucurie de a-și vedea prima poezie tipărită într-o publicație. Poezia purta titlul simplu, *Pace*, fiind publicată în paginile ziarului editat de Ministerul Apărării Naționale, de atunci.

S-a angajat, apoi, ca bibliotecar în cea mai vestică localitate a țării, comuna Beba Veche și, timp de trei ani, și-a continuat studiile, la fără frecvență, reușind să se specializeze în biblioteconomie și dialectologie, la Timișoara și Brașov. În paralel, a început să colaboreze la mai multe publicații din țară, după ce a debutat în paginile revistei literare *Orizont* din Timișoara, în noiembrie 1970.

Poeziile, reportajele și însemnările sale au văzut lumina tiparului în revistele „România Literară”, „Flacăra”, „Luceafărul”, „Tribuna” (Cluj-Napoca), „Vatra” (Târgu-Mureș), „Orizont” (Timișoara), „Transilvania” (Sibiu), „Argeș” (Pitești), „Familia” (Oradea), „Contemporanul”, „Opinii culturale” și „Ritmuri hunedorene” (Deva), „Confluențe” (Oravița), „Reflex” (Reșița), „LitArt” (Târgu-Mureș), dar și în paginile unor ziare precum „Scânteia”, „Scânteia tineretului”, „Drapelul roșu” (Timișoara), „Zori noi” (Petroșani), „Flamura” (Reșița), „Târnava” (Târgu-Mureș), „Cuvântul liber” (Deva),

„Călăuza” (Deva), „Lugojul” (Lugoj), „Informația Orăștiei” și „Palia Expres” (Orăștie) și altele. O bună și fructuoasă colaborare a avut și cu „Suplimentul literar-artistic al Scânteii tineretului” (SLAST), condus de Ion Cristoiu. Între anii 1983 – 1985 a participat la trei turnee de documentare ale Cenaclului „Confluențe” la Galați, Miercurea-Ciuc și Iași.

Atât înainte de 1989, cât și după 1990, Ioan Vasiu a absolvit mai multe cursuri de jurnalistică și a obținut importante premii la prestigioase concursuri literare de poezie și reportaj, organizate la Sebeș, Timișoara, Deva, Piatra-Neamț, Oradea, Cluj-Napoca, Sibiu, Târgu-Mureș și Sighetu-Marmației.

A debutat editorial în 1973, cu poeme, în *Caietul de poezie al Editurii Eminescu.*

A publicat: *Câmpiile de germinare,* versuri, 1984, *Vis cu ochii deschiși,* versuri pentru copii, 1988, *Refluxul iubirii*, versuri, 1994, *Bolnav de poezie*, versuri, 2012, *Aruncând cu pietre după vânt*, versuri, 2012, *Caligrafii sentimentale*, însemnări și reportaje, 2013.

Volumele *Planeta cărbunelui*, reportaje, 1984 (în colaborare), *Călătorie spre izvoare,* antologie de reportaje, 1986 (în colaborare), *Flori pentru mama*, 1997 (în colaborare) au apărut în antologii.

Ioan Vasiu este prezent cu date biografice și referiri la creația sa literară în paginile unor dicționare tipărite în ultimii ani, printre care: *500 debuturi literare – istoria debutului școlar al scriitorilor români (1820 – 1980)* de Tudor Opriș, 1991; *Mic dicționar al literaturii pentru copii* de Grațian Ordean, 1998; *Personalități hunedorene* de Maria Razba, 2000; *Orăștie – enciclopedie* de Petru Baciu, 2001; *Radio Timișoara – o istorie vorbită* de C.Faur; *Personalități române și faptele lor 1950 – 2000* de C.Dârțu, 2011.

Aprecieri despre opera lui Ioan vasiu au făcut Valeriu Bârgău, Radu Ciobanu, Ioan Găbudean, Dumitru Hurubă, Eugeniu Nistor, N.Roșian, Laurențiu Ulici, Miron Țic.

Volumul de versuri ***Bolnav de poezie***, apărut în anul 2012, la Editura Măiastra din Târgu-Jiu, este al unui poet autentic.

Cele 63 de poezii abordează o varietate de teme, de la *Curriculum Vitae*, prin „învinuiri”, romanțe, evocând pe părinți, viață, obiceiuri, țărani, prietenie, iubire, *Dor de Eminescu*, pentru a încheia dubitativ: *Totuși...*

Vom începe cu poezia care dă titlul volumului, *Bolnav de poezie*, concepută modern, atât ca prozodie, cât și din punct de vedere al dispunerii grafice a strofelor inegale. Între titlu și textul poetic există o oarecare concordanță, în sensul că eul liric se confesează pe această temă. El tronează pe un „morman [...] de vise”, invocând secvențe din natură (noapte, zăpadă, toamnă, dimineață, mare, țărm), pentru a-și dezvălui „boala” (teamă, naufragiu, fântână), boală care se convertește în cântec, pentru că această boală este un har de care nu beneficiază oricine, ci numai cei chemați...

Curriculum Vitae dezvăluie ipostazele eului liric (lipsa de timp, reluarea dragostei „de la-nceput”, melancolia, pierderea prin „codrul calmelor cuvinte”, suspinul dorului, aspirația spre lumină, „râu ce curge invers”, „nicicând mereu/ în casa denumită poezie”), într-o formă parțial clasică, în sensul că – fără a cultiva strofa, menține ritmul – iambic – și rima încrucișată și destul de bogată: substantiv – verb, substantiv – adjectiv, adverb – adjectiv, pronume nehotărât – adjectiv, adjectiv posesiv – substantiv. Autoportretul ne dezvăluie un poet autentic monologând și dialogând cu potențialii consumatori de poezie.

Implicarea în viața cetății apare în poezii precum: *Ce vină am?!?* (concepută retoric), *Păcat* (o amară concluzie privind zbaterile noastre „de toate zilele”, prin situarea substantivului „păcat” în poziție inițială în fiecare vers, pentru a impune vizibil mesajul), *De grâu vorbesc* (cu elementele de pastel), *Azil de bătrâni, Țărani arzând în neodihnă, Final de secol, Se-ntorc acasă moții*.

Nu puține sunt poeziile care evocă meleagurile natale atât de dragi poetului (*Casa părintească, Dor de părinți, Acasă, Printre țăranii mei, Dor de acasă*).

Mama ocupă un loc privilegiat în retrospectiva existenței poetului, atunci când își rememorează copilăria și maturitatea: „sărutul mamei să-l simțim pe frunte”, „iubirea mamaei tăiată-n felii/ să ne-o-mpărțim frățește stând la masă” (*Iubirea mamei tăiată-n felii*), „unde-n prag ne-așteaptă mama” (*Acasă*), „și dărui mamei mele primii ghiocei” (*Dor de acasă*).

Obiceiurile strămoșești prind glas în poezia *Ajunul Crăciunului*, când „bat la poartă [...] colindători”, „suntem mai buni acum, de sărbători”, „miroase-a brad, colaci și cozonac”, „Moș Crăciun scoate din sac/ câte-un cadou”.

Din mai multe poezii se conturează chipul poetului și crezul său artistic: „am în priviri două fântâni...”, „sunt curios...”, „mă las furat adeseori de vise”, „alerg din mal în mal, precum o apă/ ce-așteaptă uneori un curcubeu” (*Schiță de autoportret*), „cred în lumina oricărui cuvânt [...]/ Cred în poemul ce încă nu-i scris [...]/ și-n gura de rai a Limbii Române” (*Crez*), „*Poezia*-i al vieții *Curcubeu*... (*Definiții*), „caisul poartă-n floare/ câte-un *vis*” (*Destin*).

Transilvania și Basarabia, cele două răni adânci pe trupul țării, sunt privite prin prisma peisajului mirific („miroase-a primăvară în Ardeal”, „nechează vântul molcom [...] pe fluiere de ape și de dor”, „năvălește toamna prin sate transilvane/ și desfrunzește codri [...]/ „trag boii [...]/ ca *să urnească munții* în văi, *la adăpost*”/ și prin ardenta speranță a Unirii cu Țara sau („clopotele [...]/ Vestind Unirea ca pe o Litanie”, „Că ești latină până-n mădulare!”, „Te-așteaptă Transilvania de piatră,/ Muntenia cu câmpia ei mănoasă”, „E timpul să te-ntorci, Moldovă-acasă!” (*Revenirea la patria-mumă*).

Structurile lirice în haina pastelului ne dezvăluie un suflet sensibil la frumos, la peisaj ca stimulent al lirei: „doarme codru”, „se mută iarna încet din sat în sat”, „un cer se surpă-n

ape și-un râu mai curge-n cer”, „cămașa de zăpadă”, „munte slut”, „plânge-n somn pădurea” (*Cămașa de zăpadă*), „câmpul pregătit de nuntă”, „grâu-n palmele întinse [...]/ prevestind [...]/ dulce miez de pâine nouă” (*Grâu respirând*), „căldurile ne-ncearcă tot mai rar”, „coborâm în toamnă ca-ntr-un vis”, „se-ntinde-n frunză pata de rugină [...]/ ne-nvăluie în blânda lui lumină/ septembrie ca un poem frumos” (*Septembrie*), „primăvara intră tiptil...”, „sevele din muguri bubuie-n rafale”, „vântul calm înghite ultima zăpadă”, „norii cu seninul parcă se îngână”... (*Martie*), poetul lăsând, uneori, „amurgul” să-l „îmbete”.

„Pădurea de cuvinte” cu care operează poetul nu este una oarecare, este chiar „pădurea” generatoare de versuri scrise cu „neodihnă și cu dor”, prin care „s-asculți visând pământul sub zăpadă/ și-abia apoi să te rostești pe tine”, să scoți la iveală „blândul cânt”, când poetul se lasă tulburat de „un zâmbet diafan” sau de „parfumul florilor de tei”.

Ca orice poet, și Ioan Vasiu trăiește sub semnul poetului „nepereche” (*Mi-e dor de Eminescu*): „poemele mă dor ca niște flori”, „parcă-l zăresc trezindu-se în zori/ sub teiul care-și leapădă veșmântul”, „cuvintelor li s-a făcut urât/ în nopți de iarnă cu luceafăr blând...”

Volumul se încheie nostalgic, cu poemul de sorginte argheziană: *Totuși...*, constituit antinomic: „*râde* floarea de cais” – „*plânge* iarba sub călcâi”, „chiar dacă plouă-n noi cu amintiri – așteptările-s tot mai subțiri”.

Încheiem cu un „intermezzo” de Daniel Marian: „Există un mare noian de *Semne de întrebări* [...] și întâlnirea de bun augur a lui Ioan Vasiu cu poezia; el le cuprinde pe foarte multe într-un tablou de gală, în care lirismul este debordant, precum un șuvoi de ambrozie și nectar din Olimp”.

Dumitru Velea, *Fărâme de piatră*

Poet, dramaturg și editor, Dumitru Velea, absolvent al Facultății de Filologie din Craiova, a debutat în 1973, cu volumul de poezii *Lucifera*, la Editura Cartea Românească din București.

Consilier artistic și director al Teatrului Dramatic „I.D.Sârbu" din Petroșani, e director al Editurii „Fundația Culturală I.D.Sârbu", membru al Asociației Române „Haicu" din București și al mișcării paradoxiste din S.U.A.

Colaborează la toate revistele centrale și locale de specialitate și este beneficiarul a numeroase premii literare și pentru regie.

Dintre numeroasele volume de poezie, amintim: *Odette, Simplu, Nisipul cu oase, Pânza de in*, la care se adaugă volume de teatru (*Zilele de pe urmă, Muntele de sticlă, Metronomul de apă*) și de eseuri (*Banchetul, Taurul din Phalaris*), autorul bucurându-se de o largă apreciere (Constantin Cubleșan, Dumitru Hurubă, Eugen Evu, Lucia Liciu, Fl.Țene, Adrian Țion, N. Căprar etc.)

Volumul ***Fărâme de piatră*** a apărut în anul 2000, la Editura „Fundației Culturale I.D.Sârbu" din Petroșani și conține 54 de poezii, îmbrăcând variate „forme": distih, catren, terțină, vers alb etc.

Acesta se deschide cu poezia *Sete*, conținând patru distihuri care descriu ritualul potolirii setei, privită metaforic. Tot distihul este folosit pentru poeziile *Ursul, Tragere în sus, Legendă, Coșarul, Casa cea mare, casa cea mică, Silabele din capăt, Urmele tale, Prag, Am trecut.*

„Ursul" este văzut ca un alter ego al sculptorului, dar și ca un bun prieten care îi „ia din oboseală", acoperindu-i „umbra", ambii săpând „fără odihnă, cu schimbul" pentru capodopera visată.

Tragere în sus se vrea o artă poetică modernă și conține o varietate de simboluri menite să surprindă problematica

poeziei văzută ca „tragere în sus”, situându-se, prin valoare, deasupra faptului comun, ușor de perceput. Numai „pe numele” poetului cu chemare înaltă cade „lumina oglinzii”...

Trebuie menționat că aceste distihuri sunt moderne, fără rimă; cel mult ultimul vers al distihurilor conține un cuvânt care se repetă, precum „ape” din *Legendă*.

Alte poezii îmbracă forma terținelor: *Sub ochi, Vlăstarul, Fachir, Numai tu, Sfatul bătrânului,* în timp ce în *Steagul de pe munte*. Poetul alternează terțina cu catrenul sau sixtina, păstrând forma modernă a versului fără ritm, fără rimă.

Nici poeziile – catren nu se încadrează prozodiei clasice din punct de vedere al rimei, ritmului și măsurii, preferă versificația modernă care îi facilitează libertate mai mare în exprimarea diverselor ipostaze lirice.

Excepție face *Peștele luminos*, când poetul „acceptă” o rimă împerecheată destul de bogată: rimează adjectiv cu locuțiune adverbială, adverb cu substantiv, dar și verb cu verb, adjectiv cu adjectiv.

Piatra de la naștere cultivă procedeul simbolist al versului – refren, după fiecare catren, schimbând doar numărul ursitoarei („prima”, „a doua”, „a treia”). De altfel, prima și ultima strofă sunt tot distihuri.

„Piatra” de pe „masa ursitoarelor” îi proiectează poetului destinul, el auzindu-și „răsufletul [...] cum taie/ ca un diamant prin coaja de piatră”; după ce sparge cu „piatra” primită „coaja oului”, o ciopleşte „după chipul și asemănarea” lui, pentru că din „piatra adultă/ crescută prin pământul de jos/ va izbucni *flacără*...”

Tot atingerea unui ideal încorporează și structura lirică *Tragere în sus*, „locuința” având „deasupra [...] oglinda mișcătoare”. Poetul valorifică și cifra fatidică „șapte” – unde, abia în a șaptea încăpere își poate săpa numele „în mijloc” – Idealul este atins: „lumina oglinzii cade pe numele care/ obosit, te întinseseși cu o clipă mai înainte”.

Alte motive valorificate de poet sunt apa, „pasăre și flori” – în poezia cu același titlu –, păstorul, sământa, viața, moartea, iubirea.

Pornind de la colinda *Steaua sus răsare*, poetul concepe o alta modernă, *Drumul magilor*, cu semnificații multiple, închisă ca într-o corolă în primele două versuri ale colindei populare.

Impresionează ușurința cu care poetul valorifică antinomia („leagă – dezleagă”, „desface – reface”) prin derivare, fapt ce accentuează expresivitatea textului, ca și jocul subtil al rimelor.

Pe vârful muntelui este o frumoasă parabolă vizând Muntele Măslinilor și pe Mântuitorul lumii spunând: „Nu muntele contează,/ ci *piatra* în care talpa mea s-a înscris!” În final, poetul îl îndeamnă pe cititor: „Acum, strânge *fărâmele de piatră*/ să vezi ce ți s-a scris/ cu dalta pe față”.

Albinele și muștele este o fabulă modernă pe tema valorii și a imposturii: „*Versul nescris*/ îți stă în jurul capului/ *ca un roi de albine*;/ odată scris,/ și se strânge în jurul gâtului/ ca un streang”. Simbolic, „în orașe/ s-au înmulțit *muștele*” care „*au mâncat albinele*”, adică nonvaloarea.

Simbolice sunt și poezii precum *Vlăstarul, Pasăre și flori, Întâmplare pe munte*.

În fața porții este dedicată lui Franz Kafka, scriitorul praghez care a revoluționat romanul, în timp ce *Casa cea mare, casa cea mică*, având un titlu antitetic, pune, tot în antiteză, pe bogat și sărac, având un ton optimist, pentru că „în casa cea mare” nu mai rămâne „Nimeni”, după cum anunță „glăsciorul/ copilului din casa cea mică”.

Dumitru Velea rămâne, aidoma lui Ion Barbu, un poet greu de descifrat, dar un poet mare, care mai are un bogat arsenal poetic, gata să ni se dezvăluie.

Ioan Velica, *Jurnal de pomană*

Ioan Velica s-a născut la 29 decembrie 1954, în Cluj-Napoca. Studiile primare și gimnaziale le-a făcut în Petroșani, ca și cele liceale. A absolvit Universitatea Tehnică din Petroșani, Facultatea de Mașini și Instalații Electromecanice.

Colaborează la mai multe reviste, din care amintim: „Zorii noi”, „Matinal”, „Jurnalul Văii Jiului”, „Unda de șoc”, „Detectivul”, „Justițiarul” etc.

Editorial, a publicat, în colaborare, volumul *Călătorie prin vârstele Văii Jiului*, 1983, *Dicționarul scriitorilor din Vale (A – Z),* 1999, *Jurnal de pomană,* 2012.

Domnul Ioan Velica este președintele Ligii Scriitorilor din România, Filiala Hunedoara și își aduce, din plin, contribuția la dezvoltarea fenomenului literar atât în județ, cât, mai cu seamă, în Valea Jiului.

Volumul ***Jurnal de pomană***, subintitulat *Schițe umoristice,* apare la Editura Edyro Press din Petroșani, în 2012. Moto, ales din *Înțelepciunea populară*, meditează obsedant pe tema morții: „Vom pleca cu toții,/ Vom pleca pe rând,/ Nu se știe unde,/ Nu se știe când./ După unii se cam știe unde,/ Nu se știe când./ După alții, nu se știe unde,/ Se cam știe când...”

În prima parte a volumului, sunt schițele, iar ultimele trei „piese” sunt poezii: *Viața ca un model, De undeva..., De ce!*

Citind titlurile schițelor din *Cuprins*, reținem: *Jurnal de pomană, Copil de trupă, Experiment, Muzeul satului, Nici pomenirile nu mai au strălucirea de altădată, De-a compania, Un bilet pentru oriunde, Poștașul*.

Fără a intra în conținutul fiecăreia, vom încerca să pătrundem în problematica acestora, evidențiind „drama” concetățenilor noștri, motivată de autor: „pensiile tăiate”, „frica de ziua de mâine”, „inconștiența omului de rând”, „bine că n-am făcut rost de boi; după război, i-au colectivizat”.

Experiment conturează faptul că „domnea dreptul celui mai tare” și că „dezastruoasă-i lipsa de legi”, pentru că duce la anarhie.

Cu umor este pezentat *Muzeul satului*, metaforă izbutită pentru cimitirul păzit de moș Boabă, nume predestinat. Acesta a lăsat urmașului său, Rudolf, câinele credincios, sarcina de a păzi cimitirul.

Folosind obsesiv repetarea titlului schiței *M-am săturat!*, autorul ni-l prezintă în mod subiectiv pe deținătorul pensiei de 180 de lei pe lună. Acesta, stând în fața magazinului, ca să se sature „de bunătăți” precum salam, compot, brocoli etc., își amintește cum un coșmar devin taxele și impozitele, contorizarea medicală a vieții, podul sub care „locuiește”, kaizer, șuncă de Praga, crenvurștii de toate felurile... Bugetarul de lângă pensionar, ironic, se miră că „în sfârșit”, a văzut și el „un om sătul”. Un umor negru degajă drama prezentată în această schiță.

Din altele, aflăm despre datoriile pensionarilor la curent, gaz, la Asociația de locatari. Aceștia se „mint zilnic cu câte-o gogoașă”. Telefoane nu mai au, sunt consumatori de ceaiuri, de câte un covrig, dar, mai ales, de „pomană raționalizată”.

Butelia surprinde felul în care Jana l-a părăsit pe Zoli, luându-i butelia. A doua „prietenă”, Sylvy, i-a făcut aceeași figură: „El cumpăra butelii, iar fetele le vindeau...”

O altă constatare amară se degajă din schița *Poșta*: „informațiile [...] se regăsesc în nota de plată”, „nu se dau la telefon”...

Schița *Pomul* valorifică proverbul popular, motivând de ce „La pomul lăudat să nu te duci cu sacul...”, ci „cu afișul – necrolog, să-i faci fericiți pe alții!”... la pomană.

Două schițe stigmatizează ironia repetatelor campanii electorale, pentru că „nu contează din partea cui candidezi”. Aflăm „câte promisiuni nu se pot face”, că „toți vorbesc de bine, dar niciunul nu știe cum a arătat răul”. De asemenea, un

„deziderat uman”: „să supraviețuim”, „căci „prostia nu omoară și nu doare”.

Nota umoristică domină, mai accentuat, poeziile.

Astfel, *Viața ca un model* conține câteva „etape de câte 25 de ani”: „formarea și informarea”, „vârsta plăcerilor”. Din „preocupările spirituale” aflăm că aceasta „fracturează linia vieții”, separând planul spiritual de cel social. Acest plan „admite unele adaptări” și „prezintă [...] avantaje”. În final, optimist-ironic, autorul conchide că „niciodată viața nu va fi ca o pradă,/ Ci ca un model”.

De undeva... motivează, într-un mod original, destinul: „Toate [...] vin/ De undeva”, direcționând rostul omului pe pământ, analizând nimicul care a apărut „din dezordinea gândirii oamenilor”, dar, de fapt, „vine din vechime”.

O suită de întrebări retorice propune poezia *De ce!*, privind: moartea oamenilor, verdele ierbii, primăvara, nașterea, creșterea oamenilor, inocența la naștere și la bătrânețe, indiferența, simțurile.

Toate aceste întrebări se pun „deoarece oamenii se schimbă tot timpul”.

Dominanta umoristică a volumului rezidă nu numai în expresii izbutite, ci, mai cu seamă, în „tonul” mereu ironic al autorului în raport cu unele personaje ale schițelor sau cu problematica abordată, făcând „haz de necaz”.

Deducem, din tonul și stilul adoptat de autor, opinia realistă despre amara experiență de viață a celor mai mulți dintre români în această... nesfârșită și dilematică tranziție spre... ce? și faptul că autorul este un om al cetății, căruia îi pasă de contemporanii aflați în dificultăți...

Maria Vlaicu, *Versuri târzii*

Apărut în 2010, la Editura Multimedia din Sibiu, volumul de versuri al profesoarei Maria Vlaicu respiră profund o viață plenară, călătorie unică, așa cum rezultă și din motto: „Mi-e dor de ce a fost, retrăiesc ce am trăit cândva și mă bucur intens de fiecare clipă”.

Este și opinia din *Confesiune* a autoarei: „*Versuri târzii* îmi păstrează [...] cele mai puternice amprente ale memoriei afective”; acestea întrețes „cu nostalgie imagini dragi ale copilăriei, portretele părinților, reflecții” raportate „la secvențe din opera scriitorului Octavian Paler, gânditorul, eruditul om de cultură”.

Pentru cele mai multe poezii, grafica adecvată temelor este realizată de către artista plastică Mihaela Toader.

În poezia de debut, *Părinții*, aceștia au alura de „sfinți coborâți din icoane”, care „dintre stele” veghează ca fiicei să-i fie „prea-greul mai ușor de trecut”. Este surprinsă existența lor creștinească: „trai creștinesc”, „jertfă”, „evlavie”, trăind „cu credință”.

Recunoştinţa fiicei se converteşte în veneraţie, în rugi, păstrându-le vie imaginea în inimă şi cerându-şi ardent iertare.

Mamei se constituie din trei strofe, concepute antinomic: primele două versuri dezvăluie stările sufleteşti ale fiicei, iar ultimele două se adresează direct celei mai dragi fiinţe: „te simt mereu alături”, „îţi simt mângâietor duiosul cântec”, „te strâng la piept”...

Un cald portret izvorât din inimă îi face, în *Destin,* soţului – pe care l-a iubit o viaţă – fiindu-i „ca o lumină”, „răsplata rugii”, „un dar al Tatălui Ceresc”, „cu ochi albaştri ca seninul”, „cu gesturi calde şi discret”, „având credinţă-n Dumnezeu”.

Miracol poartă titlul poezia închinată fiicei poetei, valorificând cele mai tandre ipostaze ale unui copil: „îngerul bun”, „bucuria tinereţii senine”, „nădejdea bătrâneţii”,

„fericirea unei iubiri împlinite”, „mica minune a unei vieţi fericite”. Urarea din final valorifică atât peisajul terestru: „albul din crin”, cât şi cel sideral: „cerul”, „raza de soare”.

Imaginea fiicei – copil se conturează în *Joc sprinţar*. Portretul fizic: „mică, gureşă, cu ochi vii de peruzea” alternează cu cel moral: „jucăuşă, bătăioasă, hărnicuţă, năzdrăvană, dar şi sfioasă”. Citatul din Octavian Paler este edificator: „Timpul inocenţei e un paradis pierdut”.

Plecarea soţului printre stele ne-o dezvăluie *Stingerea,* după ce reflectă imaginea fiicei în sufletul tatălui: „ceas sfânt de fericire”, „noua lui iubire”, „mister”, „miracol”. Momentul dispariţiei este transfigurat artistic prin oprirea timpului: „timpul a stat pe loc”, „la cumpăna vieţii”, când „s-a stins lumina vieţii din ochii mari, albaştri” şi când „El s-a întors în ceruri, în lumea lui de aştri”, pentru că, după opinia lui Lev Tolstoi, „Să mori înseamnă să pleci acolo de unde ai venit”.

Pornind „pe drumul propriei vieţi”, în „neaşteptatul [...] zbor”, Maria Vlaicu reconstituie momentul în *Desprindere,* versuri intimiste de o reală vibraţie: „lăsam cu nostalgie căminul scump şi drag,/ Şi neasemuita mea copilărie”.

Satul – cu tot ceea ce avea mai frumos – rămăsese departe, declanşând în sufletul adolescentei de odinioară nostalgie: „Oare-a-nflorit şi-n acest an caisul?” „Lumea trăită-n sat” era „miracol” ca şi „mirosul dulce de grâu copt”, „pâinea caldă”, „laptele ce-a dat în foc”, „îmbrăţişarea apei”, făcând-o pe femeia matură să se simtă „copil pentru o clipă”. *(Reverie)*

La *Revenire*, după ani, în „cuibul natal”, adulta nu a mai recunoscut „căldura de sat patriarhal”, căci „şi portul dispăruse”, „treceau străini localnici purtând haine domneşti”, semn că „sătucul [...] e azi ca toate celelalte”, cu „bodegi, hanuri, buticuri/ Unde se vând, zilnic, multiplele nimicuri”.

A mai rămas, însă, „biserica din sat,/ Lăcaş străvechi şi sacru de caldă rugăciune”, cu „Altarul Sfânt”, cu „Icoana Maicii Sfinte şi a Blândului Său Fiu”, cu „Icoane cunoscute din fragedă pruncie”, care aduc în actualitate „Slujbele de Paşti şi de

Crăciun/ De pregătirile aprinse de-acasă, din ajun...” *(Biserica din sat)*

„Apuse amintiri” impregnează şi poezia *Interogaţie,* pusă în paralelă cu observaţia lui Octavian Paler: „Nicăieri nu ne vom simţi mai acut vârsta decât acolo unde am copilărit”.

Reflecţie reconstituie un reuşit autoportret moral: „Să preţuiesc iubirea [...], prietenia”, „să iert”, „să nu judec pe alţii”. Sau: „Am detestat minciuna, şantajul [...], căderea în necinste şi ipocrizia [...], trădarea”..., pentru a conchide: „Făcând bilanţul vieţii, norocul mi-a fost darnic/ Şi-am marea mulţumire că n-am trăit zadarnic”, poeta acceptând cu seninătatea înţelepciunii vârsta: „Trăind în slujba şcolii câteva zeci de ani, / Mă număr şi eu, azi, printre distinşii veterani”.

Un alt impresionant autoportret se conturează în *Identitate*: „Sunt o *fiinţă efemeră*”, „o *pasăre*”, „o *flacără* ce arde”, „un *nume* ce rămâne”, „o *cheie* a unui cifru secret”, „o *sămânţă*”, „un *rod* al nostalgicului [...] sat”.

Un original pastel dedică Maria Vlaicu Mureşului care „alunecă” prin sat liniştit, uneori, altădată cu „ape-nspumate-nvrăjbite”. Personificat, „fratele” Oltului „mângâie pruncii [...], strânge tristeţi adunate în cântec”.

Poeta revine, apoi, într-un *Extaz existenţial,* pentru a completa faţetele eului liric: simt, percep, văd, aud, ascult, cunosc, caut, admir, cânt, mă bucur, sufăr, dorm: „Trăiesc fascinată, cu toate simţurile mele MIRACOLUL acestei vieţi”.

Valorificând o maximă a părintelui Arsenie Boca – pentru care, dintotdeauna, şi-a manifestat via admiraţie – poeta îl vede pe „omul vertical” ca pe „o cruce/ Emblemă a suferinţei milenare,/ A mântuirii [...],/ A-ntoarcerii acasă, în astral”.*(Crucea)*

În *Versuri târzii*, eul liric, deşi evocă numeroase ipostaze ale propriei existenţe, trăieşte cu maximă intensitate vârsta senectuţii, când „timpul se comprimă”, „se destramă”, „orizontul vital se îngustează”, „memoria trişează”, „speranţe, visuri, planuri mereu se estompează”, „suferi în tăcere”, pentru

că se apropie „liniştea finală de fiinţă temporară,/ Un decăzut din drepturi, ieşit din timp afară”...

Din meditaţia dramatică asupra cursului existenţial, poeta trece la *Ultima rugăciune*, amintind de suita de *Psalmi* care s-au scris de-a lungul timpului. Primele trei catrene debutează cu ruga „Dă-mi, Doamne, puterea să mă rog”, „curajul să-mi accept neputinţa”, „tihna”, „Dumnezeiasca [...] iertare”. Ultima strofă repetă expresia „Îţi mulţumesc, Doamne”, eul liric fiind recunoscător pentru „binele primit”, pentru ceea „ce cu înţelepciune” i s-a „luat”, pentru ceea ce i-a fost „lăsat”, ca „Şi pentru marea fericire de a fi existat”.

După un intermezzo liric în proză, *Mi-e dor...* şi *Acrostihuri pentru prieteni*, volumul se încheie cu un catren întitulat *Final de timp*, pe care îl prezentăm integral: „În vremurile noastre trăim primejdios,/ Potenţiale riscuri ne pândesc,/ Toţi suntem vulnerabili, pericolele cresc,/ *Salvaţi vom fi doar printr-un plan ceresc*”.

Nota dominantă a versurilor din acest volum rămâne grava meditaţie asupra existenţei, dublată de o melancolie demnă, cu irizări de stenic optimism.

Nu putem încheia fără a surprinde darul şi harul sensibilităţii, capacitatea plasticizării ideilor şi sentimentelor în bună relaţie cu un stil sobru, cu descrieri simple, chiar dacă încorporează colorit şi expresivitate.

Cum spunea Cehov, imaginea artistică i se oferă cititorului „dintr-o dată, într-o clipă, creând o atmosferă ca stare de spirit”.

Un secol de poezie în orașul Paliei

Dacă artele – în general – dau adevărata măsură a spiritualității unui popor, *poezia*, vorbește, în cel mai înalt grad, despre frumusețea și evoluția limbii, despre talent, puterile sufletului, adâncimea concepției de viață, despre calitatea viziunii asupra lumii.

Poezia populară este izvor imaculat și model unic și neegalat pentru poezia cultă prin siguranța expresiei metaforice, prin vigoarea și concentrarea acesteia în esențe, prin *aparenta simplitate.*

Lirica românească parcurge drumul de la poezia populară și Dosoftei la Eminescu, Blaga, Barbu, Arghezi, până la cei mai tineri poeți de azi, fiind expresia unei sensibilități particulare și unice.

O antologie lirică dezvăluie nu numai drumurile evoluției individuale, nu numai capacitatea de sincronizare cu restul lumii, dar și particularizarea și asimilarea influențelor, a curentelor și stilurilor din cultura universală.

Este lăudabilă inițiativa poetei Ileana-Lucia Floran de a concepe antologia *Un secol de poezie în orașul Paliei*. Antologia închide într-un corolar, în ordine alfabetică, destine poetice foarte variate, unele cultivând „dulcele stil clasic”, altele cochetând cu versul modern, dar toate pendulând între mit, istorie și contemporaneitate, cu toate păcatele acesteia.

Se află printre cei antologați și nume mari ale culturii noastre, precum Sebastian Bornemisa, Dominic Stanca, Ion-Dodu Bălan, Ioan Moța, care – dincolo de ipostaza de poeți – au lăsat necesara „dâră de lumină” pe frontispiciul spiritualității românești.

Ion Dodu Bălan – profesor universitar, critic și istoric literar, publicist – s-a implicat plenar în viața cetății și în afara țării ca lector de Limba, literatura și civilizația românească la Universitatea din Toulouse – Franța.

Domnia sa își manifestă latura sensibilă a spiritului și pe tărâmul poeziei. În *Ars poetica* își conturează crezul artistic: poezia se scrie „cu sângele și lacrima” poetului „bolnav de doruri”, cântând „imensa durere a lumii deznădăjduite”, „visurile omenirii”, recunoscându-și „strămoșii în doine și balade”, pentru a fi (poezia n.n.) „modernă și umană”. *Visul fetelor din câmp* adună în inimi „durutul cântec al dorului”, „nostalgia călătoare”, „gesturi sobre/ de străvechi ritualuri”, „osia vremii”, „aripa visului-vis”, iar „Pe firele de in/ mâinile lor cântă ca pe o harpă...”

Arbori pentru veșnicii este un imn închinat pâinii, apoi, libertății, României din diverse perspective: „pasăre a cerului”, „nume țesute din flori la război”, „Poporul român”, „fagurii limbii române”, „aripile de aur ale cuvintelor daco-latine”, „silabele limbii române”, pentru a concluziona: „noi ne-am apărat și înaripat cuvintele/ Să ne-mplinim visele, speranțele...”

Impresionantă este poezia *Ritual*, dedicată cui? dacă nu mamei. Mamei care, în timp ce Dumnezeu „aprindea stelele”, „aprindea și ea lampa cu gaz”... „tacticos,/ cu o pozdare de cânepă uscată”. „Aprindea feștila/ Și-i cerea lui Dumnezeu milă..., lumină din lumină/ și sănătate pentru o vecină beteagă”, „regla intensitatea luminii... după necesități”, spunând copiilor că „pânza vieții se țese/ cu toate ițele”. Mama își lumina „viața-i tot mai întunecoasă/ și amară/ seară de seară”. În paralel, noi „ardem gazul în fiecare zi/ în lampa Timpului.../ dând zălog nimicului...”

Câteva poezii sunt dominate de o cumplită melancolie *(Tristețea lui Ulise, Ce triști sunt prunii sub zăpadă, Biet Ion Fărădețară),* culminând cu *Făt-Frumos în aer* (Aurel Vlaicu). „Durerii noastre milenare/ El i-a făcut aripi și roți”, „a început să zboare,/ Visând acea Unire mare”. „Căderea-i”, însă, „ne-a fost *o înălțare,/ Cea mai sublimă* dintre toate,/ *Ridicându-ne* în zări, *peste moarte”.*

Dominic Stanca dedică *Itinerar dacic (Îndemn, Apa Grădiștei, Regele dac, Sarmisegetusa)* Soranei, soția lui.

Spicuim expresii poetice caracterizante pentru tema abordată: „păduri nevoite la poarta pământului”, „raiul de piatră”, „regele dac trădat și învins”, „nescrise... pietre” privite „cu ochii cuvintelor”, „inimă mai aspră de munte”, „pământul avar se ascunde”.

Hunedoarei îi dedică mai multe poezii, detașându-se *Castelul* care străjuiește orașul „însingurat”, „pe strânca lui arsă”, „neguratice scuturi/ apărându-i memoria”, cu „ochii lui covârșiți de fantasme”, „blazoanele porții”.

Strada care urcă la cer (1975-1976) este o carte lirică dedicată rudelor „și tuturor celor din Strada Dealului”. Poetul îi venerează, pentru că „sensul de fiece zi/ își pierde rigida însemnătate” și „vorbim despre oameni ca [...] despre cărți”. „Strada [...] urcă, urcă și întâmpină cerul”, precum „niște case”, „niște pietre”. În viziunea poetului, strada e „un pod de cristal”. În „ora amurgului”, răcoroasă și calmă”, „strada, spăsită, coboară domol”, deschizându-se, apoi, „o fereastră [...] spre cer/ să cânte «Avant de mourir» o vioară”... În „tot mai mult leneșă seară”, „plouă cu fluturi”, iar strada, „soră cu cerul” este admirată de „un ochi azuriu”, sporindu-i misterul, fiindcă „e cea mai frumoasă stradă din lume”.

Cântec din frunză este scrisă în stil popular, poetul valorificând inversiunea („lasă-mi-te”), interogații, antiteze, metafore. Pastelurile despre toamnă transmit un mesaj de profundă tristețe chiar și la nivelul structurilor poetice: „frunzele betege”, „vântul [...] supărat de moarte”, „amare scâncete”, „fețe palide”, „umbre vechi”, „vešted fum”.

Sebastian Bornemisa a scris „versuri plăpânde” încă de la 18 ani, versuri în care și-a pus „tot visul tinereții”, după propria-i afirmație. El s-a implicat plenar în acțiunea Unirii, în aceea de schimbare în bine a vieții zbuciumate a ardelenilor, fiind în două legislaturi deputat în parlament, ministru subsecretar de stat în Guvernul Goga-Cuza, primar al Clujului, președinte al Sindicatului Presei Românești din Ardeal și Banat.

În domeniul poeziei s-a impus atât în ipostaze de culegător de folclor (*Cele mai frumoase poezii populare*), cât și în aceea de poet autentic. Pastelul *Amurg de toamnă,* folosind un ton elegiac, asociază căderea frunzei „troienind parcul”, cu meditația gravă asupra efemerității omului pe pământ și a iubirii.

Cântec cu surdină se vrea un blestem asupra iluziilor iubirii, sfărâmând „pe-o clipă de durere/ Altarul sfânt al dragostei curate”: a „blăstămat amarnic”, a „blăstămat cu ură”, „minuta” când a cunoscut-o pe „făptura [...] cuceritoare, sfântă”, pentru ca, apoi, după ce a plâns în „trista [...] chilie”, să realizeze că o iubește și îi este mai dragă.

Firul nostalgiei unește și alte producții lirice, precum *Copila mea, să fugi de mine, Durere, Scrisoare, Reverie,* convertit în metafore și simboluri: „nenorocu-n lume”, „ecou trudit de luptă”, „moare frunza [...], doinind a jale”, „negre gânduri”, „duioșie”, „să geamă vântul/ Cântarea dragostei din urmă”, „jalea [...] amară”, „nopțile pustii și triste”, „inima [...] pustie”, „furat de gânduri”, „străzile pustii”.

Ioan Moța, preotul cu vocație, jurnalistul împătimit, patriotul, analistul și traducătorul *Protocoalelor înțelepților Sionului*, „stâlp neclintit al neamului său” a cochetat și cu muzele, versificând povești precum *Croitorul și cei trei feciori, Doi copii, Dina mărgărelelor.*

Dintre poeții orăștieni se remarcă Romulus Lal, Florin Drăghiciu, Ileana-Lucia Floran, Nicolae Cătăniciu, Valeriu Todea, George Văidean, Petru Romoșan, Cornel Simoi și mai tinerii Rodica Șinca, Nicoleta Vonica, Gabriel Bota, Elena-Daniela Rujoiu-Sgondea.

Între anii 1970-1980, unele poezii erau puse pe note de profesorul Ioan Popa, realizându-se un armonios sincronism. Astfel, a compus melodii pentru poeziile lui Valeriu Bora (*Imnul municipiului Orăștie, Pacea lumii, Noi, corul de la Orăștie*), ale lui Ion Valeriu Todea (*Mândra mea din Orăștie*) și ale lui Banu Rădulescu (*Visarea noastră*). Sensibilitatea celor

trei poeți se convertește în versuri de o largă respirație lirică, precum *Spre munți, Eu am păzit pământul* de Valeriu Bora sau *Adiere, Leagănul românilor, Amintiri* și *Epitaf* de Ion Valeriu Todea.

Poezie religioasă scrie Adriana Tomoni (*Închinare, Domnul)*, concepută în formă adresată: „versul meu doar *Ție Ți*-l închin”, *„Doamne”, „Tu”, „primește*-ne”.

Romulus Lal se remarcă prin *Vânătoare în deșert* – poezie care dă și titlul volumului – valorificând motivul „Fata Morgana”. *Sub pragul ușii – o cheie și-o scrisoare* – dedicată mamei – folosește evocarea: „Te-am așteptat...”, „ne rugam”, „am fi-așteptat [...] colindători”, poetul valorificând vocea de altădată a mamei („aș fi dorit”, „te las”, „ți-am primenit și așternut și patul”), fapt ce amplifică emoția. Alte poezii meditează grav pe tema existenței (*Mă-mpresoară liniștea, Zodie)* sau valorifică motive literare precum drumul (*Călătorul*) sau zborul (*Zbor spre stele*).

Ileana-Lucia Floran vibrează discret pe o varietate de teme și motive lirice, precum puterea vindicativă a credinței și a naturii, trecerea ireversibilă a timpului, iubire, iluzii, seisme istorice, pendulând între versificația clasică și cea modernă. Spicuim, din poeziile antologate, câteva structuri reușite, menite să-l emoționeze pe cititor și să-l incite la meditație: „ascuns ungher de toamnă”, „pală de zefir”, „fulg de viață”, „bruma unui nor”, „pete străine [...] trândăvesc pe-eliptice orbite”, „umărul clopotului vechi”, „lemnul destinului”, „genele dorului”.

Implicat în activitatea culturală a urbei, Florin Drăghiciu este și un talentat poet, care strunește cu succes cuvintele, metamorfozându-le în frumoase poezii, precum arta poetică. *Poezia surâsului nerostit* („lumină ascunsă a întunericului”, „ecoul unei picături încernite”, „simbol al orizontului”, „lumină-ncremenită”) sau poezii dedicate iubirii (*Tulbură-mă, Cu barca noastră*), sunt concepute într-o formă

adresată și străbătute de o undă de umor sănătos, tonic, generat de metafore și antinomii adecvate.

Nicolae Cătăniciu îi elogiază pe strămoși (*Dacii*), îi pune în rândul eroilor pe „păcurari” (*Ciobanii)*, deplânge soarta noastră de eterni condamnați (*Țară săracă*), închină o *Doină pentru necazurile mamei*. Poezia sa respiră un aer tonic, optimist.

Cornel Simoi, considerând că „Temelia noului este o bună cunoaștere a vechiului”, un mare om de cultură, scrie poezie intelectualistă, cu caracter filosofic, precum *Schimbarea zeilor, Piatra de hotar,* dar cu iz religios (*Psalm*), deși domină sentimentul iubirii.

Dintre poeții mai tineri se remarcă Elena-Daniela Rujoiu-Sgondea care scrie reușite poezii bilingve, precum și Nicoleta Vonica, poeta care, vibrând puternic și original pe teme cunoscute, cultivă cu succes versul alb, fără a încerca o „încifrare” fără cheie și reușește să convingă îmbinând un lexic accesibil cu neologismul, dar fără a fi „inaccesibilă”, ceea ce este o notă bună.

Antologia prilejuiește consumatorului de poezie o paletă largă de viziuni, într-un receptacol de teme și motive general-umane.

Profil: „Frumosul rănit de sabia realului” – cronică literară de Livia Fumurescu

După volumele *Legământul cu literatura* de analize, sinteze şi cronici literare, apărut în anul 2000, antologii, monografii, manuale, metodici, *Ipostaze pe „azurul cerului românesc”, Atentat la lectură, Amprente...*profesoara-scriitoare reface „legământul cu literatura” şi în volumul apărut în acest an, la Editura Emma din Orăştie.

Ca şi în anterioarele apariţii editoriale, Maria Toma-Damşa confirmă adevărul formulat de Tudor Vianu, potrivit căruia cele două ipostaze, de profesor şi de cercetător, nu numai că nu se exclud, ci devin complementare. A făcut dovada veridicităţii acestei afirmaţii de-a lungul unei fructuoase şi apreciate cariere didactice, ţesută în urzeala informării continue, a procesării constructive a lecturilor şi a unei substanţiale contribuţii originale la actul de cultură, prin care se defineşte ca personalitate complexă şi profundă. Continuitatea preocupărilor pentru literatură se adevereşte şi prin volumul „Frumosul rănit de sabia realului” (eseuri, cronici literare, interviuri) , apărut la Editura Emma din anul 2012.

Titlul volumului îl constituie o sugestivă metaforă, preluată dintr-un citat din opera lui Dan Puric, subordonând diversitatea studiilor reunite în volum aceleiaşi provocări de care se izbeşte contemporaneitatea, căci „Frumosul rănit de sabia realului“ pare a dezvălui permanenta confruntare dintre „ideal şi realitatea dură”, exacerbată în zilele noastre.

În **„Cuvânt înainte”,** autoarea motivează titlul volumului, insistând pe calitatea cognitivă, susţinută de valoarea estetică şi etică a literaturii în general şi a operelor analizate cu profesionalism şi cu sensibilitate, în special.

Cuprinsul volumului dezvăluie criteriile obiective ale selecţiei, căci Maria Toma-Damşa îşi structurează cu competenţă şi rigoare studiile, ordonându-le după criteriul intuitiv al eruditului, care vibrează la opera ce îmbogăţeşte

spiritual şi moral lumea lăuntrică a cititorului, propunând o justificată ierarhie a valorilor.

Cele cinci „**planete literare**”cu care debutează volumul – cochetând cu foiletonul şi eseul – sunt dedicate operei unor personalităţi de marcă (*Papa pentru mileniul al III-lea*: *Karol Wojtyla, Poezii alese*; *Valeriu Anania - teologul, filologul, poetul, prozatorul şi dramaturgul; Dan Puric între neamul său, asumarea ortodoxiei şi demnitate*) sau unor volume consacrate evenimentelor aniversare cu ecou în viaţa literară şi în istoria neamului românesc (*A sosit Domnul Eminescu*; *Alba Iulia la „ceas aniversar”*). Dacă în primele trei, autoarea analizează operele – în versuri sau în proză – în corelare cu personalitatea autorului, înscrisă pe spirala credinţei şi a istoriei, împletind farmecul naturii cu miracolul biblic şi fuzionând viziunea teologică cu cea folclorică, subordonându-le demnităţii umane şi patriotice, în ultimele două accentul cade pe informaţia exhaustivă a elementelor structurale care se asamblează complementar în volumele omagiale, potenţând mândria faţă de înaintaşi şi sentimentul patriotic al românilor de cinstire a trecutului, dar şi al datoriei în faţa viitorului.

Capitolul al VI-lea – **„Eseuri despre**”... aduce în prim-plan cinci personalităţi a căror contribuţie religios-filozofică, cultural-literară şi chiar social-istorică a deschis noi perspective de cunoaştere a unor orizonturi de profundă semnificaţie nu numai pentru trecut, ci şi pentru actualitatea fremătândă a contemporaneităţii, pe care autoarea o înseilează ingenios pe canavaua umanismului, care îl înalţă şi îl coboară pe creator pe spirale ascendente sau descendente. Cu rigurozitatea specialistului, Maria Toma-Damşa împleteşte, într-o formă originală şi atrăgătoare, disponibilitatea analitică şi de sinteză, focalizându-şi opiniile pe filonul spiritual al contribuţiei polivalente a scriitorilor amintiţi la îmbogăţirea patrimoniului nostru cultural-istoric, cu certă influenţă asupra modelării personalităţii cititorului („Constantin Noica, *Semnele Minervei publicistică I (1927-1929);* Aurel Pantea (coordonator), *Sacrul*

în poezia românească ; Nicolae Danciu-Petniceanu, *Lumina de la Vărădia*; Petru Popescu, *Supleantul"* şi „*O aniversare şi o comemorare sau 5 noiembrie, simplă coincidenţă*?")

Tot cinci autori sunt exploraţi în capitolul al VII-lea, oportun întitulat „**Jurnale. Memorii**", rezervat unor scriitori de certă valoare în universalitate (Lev Tolstoi, *Jurnal*; W.N.P. Barbellion, *Jurnalul unui om dezamăgit*; George Orwell, *Jurnalele*, John Curran, *Agatha Christie, Jurnalul secret* şi David Prodan, *Memorii*). Cu exactitatea documentaristului, dar şi cu sensibilitatea literatului, autoarea ne dezvăluie personalităţi complexe, care vibrează cu intensitate în laboratorul creaţiei, oscilând între aspiraţia nemuririi spirituale şi limitele biologice ale unor existenţe zbuciumate. Se cuvine a face o menţiune specială pentru „Memorii"-le lui David Prodan, care oferă informaţii remarcabile pentru activitatea şi personalitatea istoricului împătimit în eforturile sisifice de a investiga trecutul acestui neam mult încercat, care a influenţat destinul poporului român, apreciat a fi „mult mai valoros".

În capitolul al VIII-lea, autoarea se opreşte asupra unor „**Scriitori hunedoreni**", propunând câteva puncte de reper în prezentarea a zece apariţii editoriale hunedorene (Eugen Evu, *Port rănile tale*; Iv Martinovici, *Întoarcerea la Nausica*; Mitroi Tomulescu-Cremenari, *În căutarea fericirii;* Radu Igna, *Valea proscrişilor*; Ileana-Lucia Floran, *Pustiul din suflet* şi *Amurgul speranţei;* Maria Vlaicu, *Versuri târzii*; Amelia-Maria Stanca, *Pe tărâmul adolescenţei*; Romulus Lal, *Imperialii din Bocşari*; Livia Fumurescu, *Ambalajul de staniol*). Bine scrise, cu judecăţi valoroase şi convingătoare, asociate cu succinta punere în temă, respectând codul moral şi cel profesional, dovedindu-se analistă a profunzimilor, apreciind implicarea socială, experienţa morală şi probitatea umană a autorilor, Maria Toma-Damşa se reconfirmă ca fiind un critic obiectiv, având experienţa evaluării creaţiei literare.

Capitolul al IX-lea dezvoltă un subiect de mare vibraţie

patriotică **„Asociaţiunea ASTRA – 150 de ani şi Despărţământul ASTRA Orăştie «Aurel Vlaicu»„.** Informaţia bogată împleteşte motivarea istorică a genezei acestei asociaţii cu detaliile furnizate de actualul preşedinte al Despărţământului, prof. Aurel Ursu, în articolul „ASTRA la ceas aniversar", publicat în revista „ASTRA la Orăştie". Nominalizarea activităţilor şi realizărilor Despăţământului IX Orăştie sunt enumerate şi detaliate de către doamna Maria Toma-Damşa cu responsabilitatea omului de cultură, conştient de faptul că eforturile contemporanilor de a continua strădania înaintaşilor trebuie lăsate ca dreaptă moştenire generaţiilor viitoare, care să ducă mai departe făclia iubirii de neam şi ţară.

Multiplul cifrei cinci, capitolul al X-lea, **„Interviuri"** se opreşte asupra a cinci personalităţi din viaţa literar-filozofică, din lumea presei, a cercetătorilor, a oamenilor de afaceri şi a rapsozilor, punctând existenţe care „au semănat" pentru ca noi toţi „să culegem" din rodul preocupărilor şi harului lor *(Marcel Petrişor, scriitorul şi filosoful; Lucia Liciu sau ziaristul total într-o jumătate de secol; Dorin Petresc – un împătimit doctor în istorie; Ioan Petrica – un om de succes; Ciprian Roman – rapsodul care a cucerit inimile românilor*). Întrebările clar formulate oferă posibilitatea celor intervievaţi să dea răspunsuri edificatoare pentru cunoaşterea profilului uman sugerat, corespunzător titlului propus de doamna Maria Toma-Damşa. Suntem introduşi cu abilitate într-o lume a învingătorilor, a perseverenţilor, a celor care oferă din harul şi experienţa lor modele de demnitate umană şi de reuşită, prin efort continuu şi dăruire, ştiut fiind faptul că doar pasiunea şi tenacitatea aprind făclia aducătoare de lumină celor din jur.

Merită o deosebită apreciere exprimarea clară şi convingătoare a autoarei, ale cărei fulguraţii lirice personalizează stilul scrierilor acestui apreciat volum, fără a afecta cu nimic experimentarea tehnicii de înlănţuire progresivă a ideilor, care se nasc unele din altele cu aceeaşi limpezime a

gândului exprimat prin cuvânt.

Impresionează erudiţia doamnei Maria Toma-Damşa, confirmată prin aprecierile Domniei-Sale, dar şi prin referinţele bibliografice, oportun intercalate în structura complexă a materialelor din cuprins, mozaicate prin cifra cinci sau prin multiplul acesteia (cinci "„planete literare", cinci eseuri, cinci jurnale-memorii, zece scriitori hunedoreni, capitolul zece cu cinci intervievaţi).

Volumele proprii sau în colaborare, distincţiile, referinţele şi fructuoasa colaborare la numeroase reviste contribuie merituos la completarea profilului intelectual şi moral al criticului literar Maria Toma-Damşa, a cărei prezenţă îndelungată pe tărâmul culturii este model de dăruire a profesionistului, care se simte dator de a oferi din preaplinul său mănunchi de gânduri şi de simţire, bucurându-ne sufletul şi îmbogăţindu-ne spiritual.

Lucrări ale aceluiași autor

A. *Volume în colaborare:*

1. *Literatura pentru copii. Manual pentru clasa a XII-a, licee pedagogice,* educatoare și învățători, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978; reeditată în 1990 (234 p.)
2. *Literatura pentru copii. Manual pentru clasa a XIII-a, școli normale*, E.D.P.R.A., București, 1994, (146 p.)
3. *Dezvoltarea vorbirii în grădinițele de copii și în clasele I și a II-a,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996, reeditată în 1999 (162 p.)
4. *Activitatea educativă în învățământul preuniversitar,* Editura Emia, Deva, 1999 (198 p.)
5. *Dicționar englez-român pentru clasele II-IV*, Editura Emia, Deva, 2000 (136 p.)
6. *Hărțăgani – monografie*, Editura Emia, Deva, 2001, cu o prefață de Radu Ciobanu (204 p.)

B. *Volume proprii:*

1. *Antologia literaturii pentru copii*, Editura Emia, Deva, 1999 (1005 p.), cu prefața autoarei
2. *Legământul cu literatura*, Editura Emia, Deva, 2000, cu o prefață de Dumitru Hurubă (200 p.)
3. *Antologia Eminescu – erou literar*, Editura Emia, Deva, 2000, cu prefața autoarei (299 p.)
4. *Limba română – exerciții rezolvate* – trei volume (clasele a V-a, a VI-a și a VII-a), Editura Emia, Deva, 2003, cu prefața autoarei (300 p.)
5. *Atentat la lectură*, Biblioteca „Provincia Corvina”, Hunedoara, 2004, cu o prefață de Eugen Evu (103 p.)
6. *În prag de liceu*, Editura Cetate, Deva, 2005, cu prefața autoarei
7. *Ipostaze pe „azurul cerului românesc”,* Editura Cetate, Deva, 2005, cu prefața autoarei (119 p.)

8. *Legende etiologice*, Editura Emia, 2006, cu prefața autoarei (174 p.)
9. *Descrieri și portrete celebre (eseuri)*, Editura Cetate, Deva, 2007 (120 p.)
10. *Antologia „Descrieri și portrete în proză”*, Editura Emia, Deva, 2007, cu prefața autoarei (220 p.)
11. *Octavian Paler și gândirea filosofică – aforisme*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009, cu prefața autoarei (89 p.)
12. *Amprente...*, Editura Cartea Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009, cu o prefață de Maria Razba (166 p.)
13. *Săliște – monografie*, Editura Studia, Cluj-Napoca, 2010 (157 p.)
14. *Personalități ale comunei Băița* (vol.I), Editura Studia, Cluj-Napoca, cu prefața autoarei (300 p.)
15. *Românii între mit, tradiție și existența reală,* Editura Cartea Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2011 (187 p.)
16. *„Frumosul rănit de sabia realului”*(eseuri, cronici literare, interviuri), Editura Emma, Orăștie, 2012, cu prefața autoarei, (233 p.)
17. *Străvechi monument al credinței – Biserica din Hărțăgani, monument istoric*, Editura Emma, Orăștie, cu prefața autoarei, 2013 (110 p.)

CUPRINS